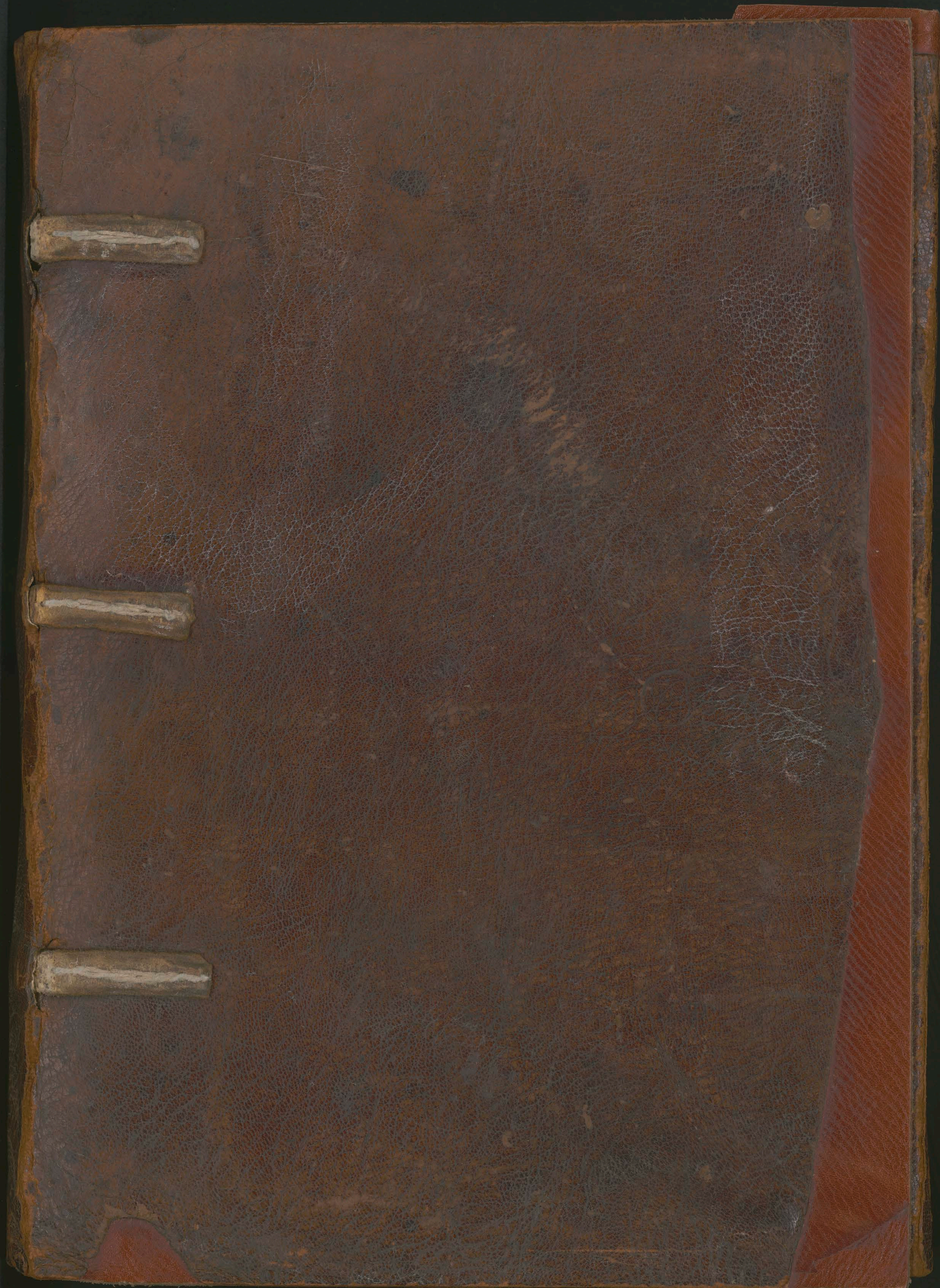

S. maria regat [illegible] verso [illegible]

[illegible]

Dodano na okładkach skrawki brakującej skóry. Nowe wyklejki. I

Rest. R. Jahoda 1934.

III

Dictionarius breviarium et alia iuxta textus continentiam

[illegible]

Omnibus [illegible]

Dictiones

Dictionarius breviarium et alia iuxta textus continentiam

omn
Amputant quod ubi [illegible] sedes
id uno
fforma decet neglecta gravia

Liber mag(ist)ri Joh(ann)is
de Offrancztim
pro ... ducat(is)

Despellet afros
romanos graves
gallos feroces
grecos leves — dicunt ad designandos mores ... quod et natura generat

Urbani togati dicuntur
Capripedes rustici

IV

Sunt que constabant ...
esse celestes ... et ...
... in esse actuum
et passivorum esse ...

Corrrecta ... de ... vita
Tamquam ... aliis esse ... vitas annis
... mores ... mores tamquam ...
... coram
Edendi atque bibendi ... sit ...

430

Altare novum .i. parvum

Cap. viii. de gemmatis magistri
ut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Polluta ecclesia

Damus oportet polluta ecclesia
aliquis doctorum deceptus est
[illegible] absolvit

De more sacerdotum

Sumendi ut et [illegible] quod obsecratus est
a sacerdotibus ut se [illegible] et ad altare [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] officii [illegible] [illegible] [illegible] per virtutem

De Vathanio

Vatanus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] efficit ut [illegible] [illegible] et
[illegible] [illegible] [illegible] vocat sub [illegible] [illegible]
[illegible]

Ab integro de novo Virg. in bucol. Magnus ab integro [gnus]
seclorum nascitur ordo
Abnuere est rem necitam negare penitus et aliquid abnu
ere contrarius est tenere Virg. in viii. cum abnuerat que ra
pine celo ostenduntur
Abrogare est prorsus tollere autem derogare sit parte detrahere Cicero
ad herennium item illa defensio contraria est . cum ostenditur id fieri esse
quod ea lex sanxit aut abrogatum vel derogatum sit
Abhominari pro detestari positum est T. livius vi ab urbe condita de hoc
portento ne fiat in urbe Ro. in sextum atque hunc c. licinium cons.
quod indignaris quod abhominaris videas ut omnia ampe aut nichil fecere
Ampio idest facto terentius in adelphis indignus cum egomet sum ac
Ampe et ape differunt ampe est si quis [...] ceptis modis -
non sit ampit ut habeat Cape est cum effectum ampe Virg. in cum ca
Ampio pasto Virg. in cum illos portabus rex | pedona extrema morum
ampiebat in aplis Terentius in eunucho ampit hos nemo melius neque
Ampio idest audio Virg. ii cum ampe mit . danaum insidias | prolixius
Et arcio in catone maiore Ampite enim optimi adolescentes veterem
Acta idest littus quod [...] oroz archyme [...]
grece dicitur Virg. in v at procul in sola secrete troades acta
Actiacus littoralis [...] Virg. in buc. Canto que
solitus si quando armenta vocabat . Amphion dirceus in actaeo aracyntho
Achelous apud veteres aqua generaliter appellabatur sicut et virg.
in p.o georg. posuit . poculaque inventis acheloia miscuit uvis vii et
aquam dici non absurda est coniectura
Acanthus est arbor in egypto semper frondens ut oliva et laurus de
qua Virg. ii georg. et baccas semper frondentis acanthi Dic at
dicta quod spinis idest [...] sit plena -
Acalantis avis quam alii luscinam esse voluit alii cardvelem que spinis
et cardvis pascitur Virg. in georg. resonant acalanthida dumi -

Actiuus. indicatiuus ... actiuus ...
... actiuus ... deponens

Amingo armo instruo Virg. viiii eneidos Atque omnis ... pubes amingi
Amingo praeparo Virg. ii eneidos amingit omnis opi ... ||m- atris
Amingo studium ad agendum adhibeo Virg. primo eneidos illi se se praede amingunt
Amictos enim industres dicimus Unde et contra distinctos negligentes uo
camus. ut distinctus mulafer astos. et oratius in epodo. quod aut
auarus ut chremes terram premam distinctus. aut perdam nepos.
Et plus Non pudet ad morem distincti uiuere nactaei
Achates eneae socius quod non ab re fictum est ob graecam ethymo
logiam ... enim solicitudinem significat. que regum semper est comes
Virg. primo eneidos. ipse uno graditur comitatus achate.
Amiso et meuso differunt iurare enim proprie minorem est supio
rem arguere Virg. primo eneidos. talibus incusat eneas scilicet matrem ue
nerem et in terentio pater ad filium / quid me incusas clitipor
Vero amisare est inferiore uel parem ut in terentio uxor quod ob ma
Aclides sunt tela quaedam antiqua adeo ut nec ||amiseri nescio
usque commemorentur in bello. Legitur tamen quod sit claua cubito semis fre
eminentibus hinc et hinc a cuminibus. quae iam in hostem iaciuntur
religata loro uel lino ut peractis uulneribus possent ad dominos redi
re plurimi tamen esse genus teli per quod flagellum dimensum ian pr
Virg. in vii teretes sunt aclides illis tela. Sed haec lenta mos est ap
Actutum confestim confestim et sine oblatione ||tarde flagello
et est aduerbium temporis Virg. viiii. tum cetera reddet actutum pro e
neas et terentius in phormione congredere actutum
Adolere crescere lucan deinque adolescunt ... tergere mannen
Adoleo idest incendo Virg. in bucol. Verbenas adole pingues
Adoleo augeo honoro Virg. vi eneidos praeterea castis adolet dum altaria flammis
Adeo ualde terentius adolescentem adeo nobilem Virg. primo georg. nunc
tu adeo melius gelida se nocte dedere ||man-
Adeo pro certe statius in primo achilleydos Non adeo parebimus omnia
Adeo pro intantum iustinus libro xliii epitomatum sua uoce adeo aut

tos in studium patrum. suam induxit ut ultro alium omnes hortarentur
Adolesco incendor Virg. iiii georg. panchieis adolescunt ignibus arx
Adduco contraho Virg. iii georg. ubi ignea venis omnibus acta sitis inclusos
Ad et apud accusative sunt prepositiones. ceterum | adduxerat artus
apud semper in loco significat. ad vero et in loco et ad locum Virg. primo eneidos
ad quem tum vino supplex his vocibus usa est. et cicero decem filios
ad senatorem quendam relictos. et alibi ad M lectum te hiberne velle dix
Adytum locus templi secretior ad quem nulli est aditus nisi sacer- | isti
dotii. et est grecum ingredior et unde dicitur
Virg. ii eneidos usque adytis hec tristia dicta reportat Scribitur autem per y
Addico destino Virg. iii eneidos hunc me quemque fuisset addixi grecum
Ad unum nullo excepto Virg. v eneidos Iuppiter omnipotens si nondum exosus ad
Additus iniunctus Virg. vi eneidos Nec teucris addita iuno || Vnum
Adamas lapis tante duritiei et soliditatis ut nec ferro posset infringi
vii et nomen consecutus est a enim sine domo
Virg. vi eneidos porta adversa ingens solidoque adamante columne
Adiuro et iuro differunt iuro enim dicitur cum confirmamus aliquid aut
promittimus Virg. vi eneidos diis cuius iurare timent et fallere numen
Adiuro autem me non fecisse terentius adiurat se non posse apud nos
Adulterium et stuprum hoc interesunt ut pamphilo absente durare
quidam putant quod adulterium in nuptam stuprum in viduam committitur Virg.
me duce dardanius spartam expugnavit adulter. non de helena mene
lao nupta intelligeret
Admitto assumo iuvenalis sic fas est admitto in eos dormitat adulter
Admitto pecco ovidius primo metamorphoseon. quod tamen admissum que sit
indicta docebo Terentius in eunucho Vnam hanc noxam mitte. scilicet a
Affecto intendo Virg. iiii georg. nam quam illam admuleo unquam cognito
affectat olympo et terentius Nam disciplina est iisdem munerantur a
illas qui ad dominas affectant viam
Agitator verberator ab agendo dictus Virg. primo georg. saepe oleo tardi

costas agitator aselli vilibus aut onerat pomis · || lydios

Agito persequor virg. iii georg. galbaneoque agitare graves nidore che

Agmen motus virg. iii georg. at medii nexus extremeque agmina cau

Agmen impetus. virg. ii en. illi agmine certo laoconta petunt || drac soluuntur

Agmen multitudo virg. vi en. vocat agmina seva sororum

Agmen proprie dicitur ordinata multitudo ut est ambulantis exercitus ne

que enim unus in loco stans agmine vocatur. vii virg. primo en. · longum per valles

pascitur agmen. ideo longum adiecit ut incedentium significacionem ostenderet

Ago rego virg. in xii en. tros italusque mihi nullo discrimine agetur

Ago urgeo aut prosequor virg. iiii en. pastor agens telis et primo mis

cet agentis telis nemora inter frondea turbam

Agere ducere et proprie que sunt animalia virg. in buc. et potum pas

Ager locus intelligitur qui sine villa est · et || tas age titire

est graecum enim dicunt

Ager · e spenes fuerat ad usum hominis comparatus

Agoranomus magistratus est · nomine qui rebus venalibus praesertim ci

bariis precia imponit et diligentiam ac legem adhibet

id est lege fori hunc latini edilem appel

lant plautus in captivis Euge edictiones edilicias hic quidem habet

Mirumque adeo est · ni hunc fecerunt sibi etoli agoranomum

Altare et ara differunt · arae enim et diis superis et inferis conse

crate sunt · altaria vero tantum superorum deorum que ab altitudine co

stat esse nominata virg. in buc. En quatuor aras ecce duas tibi daphni

duoque altaria phoebo Et lucanus in lucretiae diras altaribus aras

Alma ab alendo dicta est virg. primo georg. liber et alma ceres et

Alpes gallorum lingua montes alti vocantur || pinguis alnus ager

dir quoque virg. verbum expressit e verbo · hinc sciat aerias alpes

Alvus uterus venter distinguntur alvus qua sordes defluunt ute

rus est mulierum venter qui mediatur valerius li ix. petiit a militi

bus omnisse et flebiliter ut sibi alvum levare priusquam expiraret

alter apud ... per ... populi ...

liceret et virg. ii en. utaro sonitum quatere arma dedere quia
dixerat fata armis et salustius in catilinario quae via prona. et ne
Ala equitum ordo hinc dicta q peditres tegit sicut obedientia finxit
alarum More Virg. iiii en. dum trepidant alae saltusque indagine cingunt
Alueus fossa est fluminis Virg. en. vi simul accipit alveo ingentem
Altus pro magno interdum Virg. en. dic pater ille deum faciat eneam
sic altus apollo
Amoebaeum carmen est quoties qui canunt et equali numero versuum utuntur
et ita se habet ipsa responsio ut aut maius aut contrarium aliquid dica
tur et dicitur   pronuntio vel maxime respondeo Vide
virg. alternis dicetis amant alterna camene
Amarus nocens Virg. en. hostis amare quid incepistis
Amor et amores differunt hi enim ad voluptatem pertinent amor
etiam ad religionem Virg. primo en. securus amorum germane quos scilicet pig
malion improbus per contemptum non castos vocabat. et libidinosos et
virg. primo en. aeneas neque enim patrius consistere mentem passus amor ra
pidum ad naves premittit achatem
Ambages circuitus virg. primo longa est iniuria longe ambages
Amurca sordes olei que precedunt. nam que sequuntur oleum feces
vocantur virg. primo georg. et mero primus et nigra perfunde amurca
Nota non per c scribi debere amurcam et per g debere pronuntia
ri sicut camus gamus et cn pro gneus
Amazones dictae sunt vel q simul vivant sine viris
vel q adustis sint mamis ne ille bellantibus impedimento fieret quorum
adultae essent quasi   dest absque mamis Iustinus
epytomaton inustis infantium dextrioribus mamis ne sagittarum iactus im
Ambire ambitionibus appetere solent man / pediantur dicitur et amazones
dicitur nisi invides nisi senis amicos oras ambis / sinister audent affatu
Ambire blanditiis continuamure Virg. iiii en. quo nunc regina ambire
Ambio amplector contineo Virg. vii en. nec quibus ambire lati

amfractus pt appe mi lotus plend
subterulta

iiii eneide possint

Amoena loca dicunt solius uoluptatis plena vii, nullus fructus exolui.
quasi amunia vii nil prestantes diuines uocant Virg. vi eis deue
nere locos letos et amoena uireta

Amentum est lorum quo media hasta religatur et iacitur Virg. viiii eis
Intendunt acris amenta q. torquent et lucanus vi li. iii iaculum pua

Amicos appellare debemus no leui notitia libis aucitatum habena
coniunctos sed qbus fuerint uera ai pie f. honestis familiaritatis
quesita cotibus de ulter uirg. hectorem enee amici appellant tu ueo
ingentem gemitum dat pectore ab imo ut spolia ut currus utq ipsum
corpus amici. tendentemq manus priamum conspexit inermis sed
hec inter bonos amicitia inter malos factio est

Amare et diligere ita differunt q. in hoc remissa queda beniuo
lentia in illo aute uehementior intelligitur C plinius in epla ad
minucianu deceam bettas me   lalbinus uir indicendo
copiosus ornatus. que ego tu olim mutuo diligerem ex hac offas lo
Amusis fabrorum ac lapicidarum regula etate amare ardentius coepi
la est qua ad dirigenda ligna utunt. A gellius noct att li. p.o
ad hec scripta omnia tam curiose spectabat aut virtutes pensitabat
aut uicia rimabatur ut iudicium ee factum ad amussim diceres.

Amolior distrado terent in andr proinde uos hinc amolimini
Amolior tollo disenna histor li iiii impedimentum ome de uehis pri
ncribus amoliuntur

Amnia idest aer uirg. iii buc Namq canebat uti magnum p inane
coacta semina terrarumq aie marisq fuissent et liquidi simul ignis

Animus atq aia uentis   Virg. p.o eis molliq. dicos
et alio in loco aerumq. ignes aeq ualent et horatius impellat aie

Antica pars prioris spatii in augurio sulapien linea karac
do Augures enim designant spatia linio et eis dat noia ut prima
ps dicat antica posterior postica item dextra et sinistra

Antiquus etenim Salustius tantum antiquitatis curaeque maioribus pro uiri
lita gente fuit et cicero ad herennium At salus at salus antiquorum
Antiquus nobilis uenerabilis Virg. p° en. || ē militi qua impedimentorum
terra antiqua potens armis atque ubere glebe
Antes sunt extremitates lapides uel columne quibus fabrica sustinetur
extremos etiam uinearum ordines significant qui ante stant Virg. ii
georg. Iam canit extremos effetus uinitor antes Significant etiam
Antexpectatum una pars orationis est || macerias quibus uinea clauduntur
l aduerbium et significat antequam expectetur Virg. iii georg. et
hostem antexpectatum positus stat in agmine castris
Angina morbus porcorum dicitur qui fauces occupat Plautus uellem
me in anginam uertit ut huic auellar fauces Pompeia sic dicta
quod angat dicitur aut grece grece Synanchia .
Animus pro uoluntate interdum accipitur unde et animosus nomina
tur in andr. mala mens malus animus Inter animam et animum
hoc interest q. hec uite anima aut consilii ē licet hec usurpentur
a poetis abusiue plerumque dicitur quidem sul picius ad ciceronem Si in unius
mulierculae animula iactura facta est tantopere commoueris Virg. in
Annus dictus est quod in se redeat ut in i° en. Non ea uis animo
annulus Virg. in georg. atque in se sua per uestigia uertitur annus que
admodum et graeci annum   appellant uel dictus annus ē
ab innouatione dictus
Annus triplex appellatus est apud antiquos lunaris quidem dierum xxx
Solaris qui xii continet menses tercius magnus quem uolunt esse
omnibus planetis in eundem recurrentibus locum et hic fit secundum
ciceronem hortensium post an. xii dccc liiii solsticialis soluet
Inter annales et historiam hoc interest
Nam historia est eorum temporum que uel uidimus uel uidere potuimus
dicta   idest uidere Annales uero sunt eorum annorum
et temporum que etas nostra non nouit unde T. liuius ex annalibus et

stat et historia Hoc tn̄ confundentur leguntur ut Virg. pro hystoria
posuit annales p̄o en̄ Et vacet annales nostrorum audire laborum
Et cicero primo ad herenniū dicit historia est res gesta sed ab
Angues proprie aquarū sunt Virg. || etans mira memoria remota
Virg. ii en̄ immensis orbibus angues incumbunt pelago
Anxurus iupiter in campania sic dictus i barbatus q̄ nunq̄ barbam
rasisset barbatus enī videbatur q̄si sine novacula idest
Antiquare enervare infirmare abolere ad statū pristinū renovare
T liuius vi ab vi cond. cum rex tū nobis antiquandas credo istas ro
Anceps utrunq̄ nocens et utrunq̄ acutus ut gladius et / gaviones
securis Virg. viii en̄ sed ferro ancipiti decernunt
Angiportum et angiportus utrūq̄ enim dr̄ iners est angustus ter.
in adelphois ad quidem angiportum nō perviū gnēre nō
Anser quidam poeta fuit qui antonii laudes scripsit de quo cicero in
philippicis dixit   agro falerno anse res depellant quē s.
Apulus mensis quasi terras q̄re aperiens || agrum dederat antonius
Apes dictae q̄ semitam tenentes pendere soleant quo iter virg.
in georg. aut illae pedibus connexe ad limina pendent legat ne
brior sit illa opinio q̄ sine pedibus primo ee dicuntur Vide et
Apud et ad accusative sunt ꝑpositiones / virg. tamen pedū primo-
rerum apud in loco significat ad vero et in loco et ad locū virg.
p̄mo en̄ ad quē tum nunc supplex his vocibus usa ē et cicero de-
rem fastos ad Senatore quendam relictos et alibi ad M lecani
penes te amplius ē q̄ apud te Nam || te habitare velle dixisti
apud te ē q̄d qualitercunq̄ a te teneatur penes te est q̄d quo
Apio ostendo Virg. in en̄ tunde ista apire pro || damno possidet a te
cil montes et Salustius caput apire solitus et virg. p̄mo en̄ tēa
Apex proprie dicitur in summo flaminis pileo || mr̄ fluctus apex
virga in cuius extremitate modica lana est cum primū constat
apud albam ascaniū constituisse Interdū aut summitas pilei intelligi-

pens

Virg^ ii en^ Ecce leuis summo de uertice uisus iuli fundere lumen apex
Apricus sole gaudens q̄si sine frigore a sine et
frigidus uel uel sine frigoris horrore idest
aspiratione detracta uirg^ V. en^ et apricis statio gratissima
Appare^ presto e̅e̅ uirg^ xii en^ hec iouis ad solium seuiq3 / in regis
ad limina regis apparent. unde et apparitores constat e̅e̅ uoca
Apophoreta uascula a 1 a ferendo dicta / vt ros
Suetonius x de xii cesa dabat sic saturnalibus inter apophore
ta. ita per kl̄as martias feminis
Aquari est aquam haurire virg^ iiii georg^. sed arm̄ uite sub more
Aqualiculus uenter p̄sus pinguis aqualiculus / nibus urbis aquantur
Arbustum locum ubi arbores sunt quodam / p̄penso sexq̄pede extent
significari uoluit ut oliuetum Virg^ iii buc sole sub ardenti resonat
Arte tam superior quam inferior sunt dic / arbusta cicad
ae a premendo idest Virg^ iii buc en quattuor a
ras ecce duas tibi daphni duoq3 altaria phebo
Argutus stridulus canorus uirg^ iii buc forte sub arguta consede
Argutus breuis uirg^ iii georg^ argutumq3 caput / rat ilice daphnis
Argutus callidus maliciosus ut argutos ho̅i̅e̅s uocamus
Armentum de equis et bobus dicitur. grex uero quorumlibet animalium con
gregatio et ouium precipue et caprarum uirg^ iii georg^ hec satis
armentis superest pars altera cure lanigeros agitare greges O
uidius p̄mo metamorphoseon nec hic armenta gregesq3 horridus
obseruo dicta uero armenta q3 apta sunt armis Nam equis in
bello utimur clipei uero boum coriis armantur
Arma instrumenta Virg^ iii p^o georg^ dicendum et que sint duris
agrestibus arma et primo en^ et querere conclusis arma
Arma proprie dicuntur que armos tegunt ut lorica thorax Abu
sive autem ensis reliquaq3 id genus arma uocantur Virg^ ii en^ ar
ma diu senior desueta trementibus euo. circumdat nequicquam hume

ut idem in eodem arma inri ferre et paulo post hinc ferro armiger
Arcturus stella est in signo boote post septentrionem m. // iuxsus
ms ortus et occasus tempestates gravissimas facit est autem post
caudam maioris urse posita unde dicta est quasi
idest urse cauda Virg. arcturum pluviasque hyadas
geminosque triones
Ardea avis dicta quasi ardua quia cum altius volaverit significat tempes
tatem lucanus quoque altam volare ardea Virg. p° georg. atque altam su
Arbuta poma silvestria Virg. ii georg. dant ar // pra volat ardea nubem
Araneus masculino genere apud maiores ar // buta silvae
mal spm sigt ferio autem genere retia que facit usus tu sepe qhndit
Ardens festinans ingeniosus sicuti per graram segnem idest sine
igne dicimus Vide et carus ingeniosus a greco venit quasi
idest incendon Virg. instant ardentes tirii
Ardeo cupio Virg. primo en lachma quia metu quia amori contingere rex
Arvina durum pingue quod est inter cutem et carnem // vas ardebant
Virg. vii en. pars leves clipeos et spicula lucida tergent arvina
Arista prima spice pars dicta ab eo quod primo arescat vel pinguis
g. vii en. nec teneras cursu lesisset aristas
Area locus in urbe sine edificio. rure vero ager dicitur sed in para
dox.a etiam si sit callidi rex estimatores prata et areas quasdam mag
Artocopus pistor. qui conficiendo panis operam impendit. in existimant
dit idest panis et laboris iuvenalis li° i.
Arteria receptaculum est sanguinis salva sit artocopi reverentia
et spiritus que in motum ac pulsum habet valitudinis et signum sic dicta
Arbiter consilius intervenitor pl quasi a rerem secret
in castellaria dola facto ut sans sine aliis arbitris
Arbiter iudex ab partibus litigantibus sponte delatus. Ovidius me
tamorphoseon arbiter hic igitur sumptus de lite iocosa
Armillae ornamenta brachiorum sunt in circulorum modum que greve

dicitur et uxor sua T lunus ab urb cond addit fa
bula . q uulgo sabini aureas armillas magni ponderis brachio le
uo gemmatos q magna specie anulos habuerunt pepigisse eaz quod
in sinistris manibus haberent
Assiduus locuples ab ere dando q rebro gferat ad erariu tullius
in topicis locuples est assiduus ut elius ab ere dando
Assiduus diligens accuratus q rei faciende assideat i pseuerans
tullius primo ad herennium Exntino e assiduus usus consuendo q
Assas dicunt eas que adsint nutris fanendis ut mitires / ducendi
infantibus et ancille domus earum . d
Asilus quem rustici tabanu dicunt grea uero Virg iii georg
Est lucos silari circa ilicibusq uirentem plurimus alburnu uolitans
cui nomen asilo Romanum est oestru grai uertere uocantes
Assum pro solo et mero ut uarro In conuiuiis pueri modesti ut
cantarent karmina antiqua in quibus laudes erant maiorum et
Asotus luxuriosus et prodigus cuius alia uoce et cum abiune
nulla salutis spes est idest saluo
Astaristus nota quedam quae codicibus adiungebatur ubi quippiam
omissum est autem diminitiu sic
Astipulari affirmare uel assentiri
Asilum templum inde nullus potest extrahi dicit
a sine et periculo . ubi enim locus est supplicibus aut ut
non nullis placet quasi dyo enim trahyo hec id omnibus
in templis est nisi quibus consecrationis lege concessum est pmo
aut apud athenienses statutum est ab herculis filius quos insequebantur
bantur qui olim a patre erant oppressi hoc etiam Romulus imi
tatus e Vide est quem Romulus acer asylum rettulit uo aut statuit
Aspirat fauet uirg aspirat primo fortuna labori
Aspiro accedo uirg xii cu nec equis aspirat achillis Cycero
Atrium prior domus pars ubi ... uisq aspirari ad atriam

erant vii et atrium dictum est atrium enim ex fumo erat et ibi
cena paratam habebant antiqui vii qui honoratiores erant liminum
custodes adhibebantur Virg. qui Dardanido Anchise armiger ante
fuit Stansque ad limina custos Cicero eos servos atriensis vocat in paradoxis
Attonitus stupefactus Virg. iii En. talibus attonitus visis proprie autem
attonitus dicitur cui casus vicini fulminis et sonitus tonitrui dat stupore(m)
Attaminat corrumpit inquinat Iustinus li° xxi° epitomatum dibus ante
aratis iuvis ne quis illam attaminet
Auritus maiores habens aures Virg. primo georg. auritosque sequi
Auritus sensum audiendi habens Horatius doctus et dux lepores
ritus fidibus canoris ducere quercus Plautus in asinaria Ge ... im
in preco omnem auritum populum age nunc reside
Aviaria secreta nemora que aves frequentant Virg. ii georg. Sa
guineisque inculta rubent aviaria bacis
Aulea velamina, sic dicta ab aula regis attali in qua primum inventa
sunt postquam is populum romanum scripsit heredem scribitur autem per penulti
mam ae diphthongo omnia enim greca nomina in a litteram exeuntia
ae terminationem faciunt et mai commertium ut aulea
Augustus augurio consecratus Virg. vii
En. centum oratores augusta ad moenia regis ire iubet
Augustus idest nobilis quasi semper maiestate plenus Virg. quarto
georg. Cum quando sedes augustas
Aversus iratus Virg. primo En. diva solo fixos oculos aversa tenebat
et in iiii talia dicentem iamdudum aversa tuetur si enim inter quo
Auster pro quolibet vento ... in ... aversa nisi iratum intelligas
Virg. iii En. et levis crepitans vocat auster in altum ex thracia enim
per austrum enavigari non potest Unde est sepe illos aspera ponti
interclusit hyemis et terruit auster euntes qui ex hellesponto na
vigantibus prorsus adversus est
Auspicium potestas Virg. iiii En. Comm. hunc ergo populum paribusque

Ausonia Italia d. a duce

regamus auspiciis ab eo quod precedit de quod sequitur dum a co
mitiis in quibus isdem auspiciis creati licet simul non crearentur parem
habeant honorem propter eadem auspicia unde et consules pares sunt nisi
necesse esset ut unus prior crearetur
Aura splendor Virg. vi en. discolor unde auri per ramos aura refulsit
et horatius tua ne se credet aura maritos i. splendor hinc et
aurum dictum est a splendore qui in eo metallo est
Aura fauor Virg. vi en. Nunc quoque iam nimium gaudens popularibus
auris unde et aurarii dicuntur fautores
Autumat positiuum prodidit plautus in captiuis dii inmortales iterum gra
tis uideor si uera autumas et in eisdem Quia enim iterum aspera sunt
Axioma dialecticorum uocabulum est idem ut tum michi autumabas esse
propositio aut pronunciatum uel quod tusculanarum questionum An tu dyalec
ticis ne imbutus quidem es In primis enim hoc traditur omne pro
nunciatum. Sic enim in presentia occurrit ut appellem

[illegible]

Bachar herba est que fascinum pellit Virg. in buc
bacchare frontem cingite ne uati noceat mala lin
Baca pro pomo Virg. ii georg. — gua futuro —
Sanguineisque inculta rubent aviaria bacis
Baca generale nomen est fructuum arborum agrestium Virg. iii en.
Victum infelicem bacas lapidosaque corna
Barba singulari numero hominum dicitur in plurali non quadrupedum
Virg. de ettore squalentem barbam et concretos sanguine crines
et alibi Intonsisque impexus inhorruit horrida barbis
Barathrum inmense altitudinis nomen est quod et ipsum nomen so
nat quasi id est graue in aspiciendo
Balistas uocant saxa maiora et grauiora sic ab impetu iaciendo
appellata lucanus in ii Tortaque per tenebras

Bellum d[icitu]r tota guerra
p[re]lium d[icitu]r ip[s]e [con]flictus in
q[uo] p[ro] ... multo ...
p[re]lio victi s[unt] in bello ...
p[ro] ... bellum ... p[re]lio ...
... ad ... p[re]lio ...
tandem

validis balista lacertis . multiplices vimtata fides facis disema in

balista genus machine sit   historiarum balistarum quatuor talentarias

i a iaculando appellata Jaculatur eum nervorum verbere

saxa aut tela bur in in ver cum solis excussa lacertis larea h

tenso baliste turbine rapta haud vim contenta latus transire quelit

b aiulus qui pondera gerit que grea vocant cicero in de oratore

Nam hesterno sermone unum aliquod opus ut aut remulus remigem

aliquem aut baiulum nobis oratorem descripseras

Batuere percutere et verberare plautus in cassina ... batuatur tibi os senex nequissime

bardus cui hebes est ingenium   i est tardus

plautus in epidico Ego illic me assimulabam quasi stolidum cum bar

balcares insule primo gymnasie dicte   dum me fingebam

post vero cum a grayis occupate sunt quia cum lapidibus funda comminus

adversarias submoverunt insulas   i a iacien

balsamum est arbor . opobalsamum est sucus   do balares appellate

collectus ab ex arbore ista   dicitur sucus xylobalsamum lignum illius

bianor mantue conditor qui   arboris   cum lignum dicitur

et oginus dictus est dic autem dictus est quia animo et corpore

fortissimus esset

Virg[ilius] in buc[olicis] . namque sepulcrum incipit apparere bianoris

bidentes quasi biennes virg[ilius] in eneide Mactant lectas de more biden

tis . quia neque maiores neque minores licebat hostias dare Sunt e

tiam in ovibus duo eminentiores dentes . inter octo qui non nisi

circa bimatum apparent . nec in omnibus sed his quae apte sacri

ficiis inveniuntur Est quoque epiteton aliarum hostiarum ut apud pom

ponium lectum est Mars tibi voveo facturum si unquam rediero bidente

bina de his tantum dicuntur que tantum numeri   te verre

pluralis sunt Nam cicero per epistolam filium culpat dicens cum ma

le dixisse direxi litteras duas cum littere que epistolam significant unius

tantum pluralia sunt Contra epistolas duas dicimus non binas
blacterare inepte vociferari   inepti et inconposite vocare Apu
leius in apologia que et si possent ab his uiliter blacterata ob mer
bombices uermes sunt qui apud aethiopiam indos et seres credem
in aranearum more tenuissima fila deducunt Unde est sericum
bora damnatorum torques quasi boum iuga plautus in asinaria Ner-
uos catenas carceres numellas pedicas boras
bruma dicitur quia tunc diminuitur dies Unde dicitur quasi
idest breuis dies Nam bruma finitur viii kal Virg. primo georg. usque
quod sub extremum brumae intractabilis imbrem et ii eum frigida sub
terra tumidum quem bruma tegebat
bumastus uua est a bouis mamma cuius similitudinem habet idest
Virg. et tumidis bumaste racemis
bustuarii dicti sunt gladiatores Nam cum mos esset in sepulchris ui
rorum fortium captiuos necari idque crudele uisum esset placuit gla
diatores ante sepulchra dimicare Unde et bustuarii sunt appellati
Bulla est colli ornamentum quod graece   nominatum
est et generale aliarum rerum virg. xii cum nodis fulserunt auri
Bulla tenuis aquae tumor qui spiritu quodam ditur la bullis
et in superficie eminet ter Varro dicit e homo bulla eo magis senex
bulla appellatur ornamentum equorum quod etiam foribus nobilium
edium solet affigi plautus in asinaria iussi in splendore dari bullas
bufo rana terrestris inmanis magnitudinis virg. hos foribus uiride
primo georg. inuentusque cauis bufo
buris pars aratri qua inflexa stiua temoni iungitur quasi
Virg. primo georg. magna ui flexa domatur in burim

Alathus graecum est nam latine quasillum dicitur Cicero
in philippicas At non inter quasilla pendet aurum
Virg. in buc. tibi lilia plenis Ecce ferunt nymphe

calathis dicitur autem

Calathus uas circum in quo lac uel recens caseus in urbem defertur Virg iii georg quod iam tenebris et sole cadente sub lucem

Casia herba est odoris suauissimi Virg in exportant calathis buc. tum casia atque aliis intexens suauibus herbis

Camene musae dicuntur quibus a cantu nomen inditum est quasi canene

Caverna loca cauernis plena Virg in buc. tu post carecta latebas

Carex herba acuta et durissima asparago similis Virg iii georg

Caudex codex ramus aut stipes Virg ii et carice pastus acuta

Carmen etiam plures uersus significat virg georg qui et candidus sectus in buc et tumulo supaddite carmine quoniam duos uersus intelligeret et totam mopsi de daphnide laudationem quae uersibus xxv continetur carmen appellauit ut tale tuum carmine nobis diue poeta

Catamitus idest puer meritorius

Causari idest causas inuenire Virg in buc causando nostros in longum ducis amores

Chalibes populus in ponto apud quem ferrum nascitur Virg primo georg india mittit ebur molles sua tura sabei et chalibes nudi ferrum

Chalibs abusiue pro materia ipsa Virg Valnificusque chalibs

Canis stella est que cum cancro oritur Vide et canicula idest cum cancro oriens appellatur Virg et aduerso cedens canis occidit astro

Canus albus virg primo georg et cana fulmina nescivit lucaniis Rutibanique canum

Capio decipio Virg primo georg Nec insidiis noctis capiere serenae

Capio eligo Virg ii georg ante locum capies oculis et post cum aut capere aut captas iam desperare videntur

Calculus lapillus breuis terrae admixtus durus quod sine molestia sui breuitate caret

Calculus computatio tullius in lelio hoc quidem est nimis exigue et exiliter ad calculos uocare amicitiam

Caurus qui et corus aut diphthongo in o conuersa ut plaustrum plostrum uentus est ab occidente flans Virg iii georg semper

hiemis semper sperantes frigora cancri
Camurus curvus unde et camare idest formare virg. iii georg. et
camuris hirtae sub cornibus aures (cornibus aucti tauri)
Candidus qui est luce quadam intentus plusius Candidus auratus apt ...
Carcer est custodia noxiorum Salustius in catilinario Est locus in carcere
quod tullianum appellant Et pro initio currendi virg. iii georg. emissi car-
Carceres equorum terminus unde currere incipiunt ab arcen- ...
do dicti usus tamen plerumque confundit virg. primo georg. ut cum car-
ceribus sese effugere quadrige
Casses retia virg. iii georg. hos non immissis canibus nec cassibus
ullis vel in cassum dicimus quasi sine cassibus sine quibus venatio est
Cano laudo virg. Regemque canebant cano canto virg. ...
primo en. at nunc horrentia martis arma virumque cano
Caduceator internuntius uti qui solent ad pacem et foedera mitti
Carthago lingua poenorum nova civitas interpretatur Multis autem
praedita fuit nominibus Nam primo byrsa deinde tyros cum carthago
dicta est a cartha oppido unde fuit dido inter tyron et berithon
Caperare est frontem rugis contrahere et asperare quod a capris cum
prope frontibus tractum est vario in cunnemdibus Quin mihi ca-
peratam frontem tua strobile omittis
Cardo dictus est quasi cor est enim cor ianuae super quo movetur
virg. primo en. foribus cardo stridebat ahenis
Castra ubi sit exercitus virg. ii en. vel omnis castra iuvat videre et
Danaum solita naves et achilia castra (movemus
Castra sunt ubi morantur milites vel statio militum virg. iii nos castra
Carbasus genus lini quod plerumque abusive pro velo ponitur virg.
iii en. tumidoque inflatur carbasus austro et viii en. tenuis glauco
Castus purus virg. iii en. hac casti ma- | velabat amictu carbasus
Callis est semita tenuior callo pecorum | aut in religione nepotes
predurata hominum sive semita callis pecorum virg. ix en. Rara per omnis

lucebat semita callis
Cavea consessus est populi sive spectaculum Virg. VI En. hic totum ca-
vee consessum ingentis et ora prima prim magnis fletus clamoribz
Castigo punio Virg. VI En. castigatque auditque dolos || ?plet
Castigo obiurgo Virg. V En. hic gravis entellum dictis castigat acestes
Capulus in quo cadaver defertur Vide et grece dr ab
eo autem dictus est apud plautum senex capularis i. capulo vicinus
Capulus quo gladius capitur Virg. II En. ac lateri capulo tenus abdidit ensem
Caducus mortuus Virg. VI En. hic multum fleti ad superos belloque caduci
Dardanidae Vide et cadavera dicuntur || rear foras qui catille
Catilla gulosa et catillones gulosi plautus in casina . opam uxoris polli
Cateiae tela gallica Virg. VII En. teutonico ritu soliti torquere cateias
Carinae sunt edificia facta in carinarum modum que erat intra tem-
plum telluris Romae Virg. VIII En. passimque armenta videbant Ro-
manoque foro et lautis mugire carinis
Caula munimentum et septum omnium generum z nomine addito c illi
cum vocant caulium receptacula Virg. IX En. ac veluti pleno
lupus insidiatus ovili cum fremit ad caulas
Capis lingua tuscorum falco dicitur a cuius augurio urbs capua dicta est
nonnulli asserunt quia sit a tuscis condita
Capis capidis genus vasis quo pontifices utuntur ad sacra in
al hinc ancilia ab hoc apices capidasque reparatis
Camillos et camillas vocant ministros et ministras inpuberes in
sacris Vide et mercurius etrusca lingua camillus dicitur qui deorum
minister Vide et Virg. dicatam dyanne misterio vocat camillam
Cataphracti dicuntur equites qui et ipsi ferro muniti sunt et equos
similiter munitos habent quales intelligit Virg. XI En. spuman-
temque agitabat equum . quem pellis aheneis in plumam squamis au-
ro conserta tegebat Et salustius equis paria operimenta erant
que ferreis laminis in modum plumae connexa erant sic dicti

id est operio

Calamistrum et acus maior que calefactum et adhibita intorquet capillos vnde etiam calamistratam comam appellant

Canterius equus castratus tul. in epla ad papir. partus potes mulo isto quem tibi reliquum dicis esse quam canterium comedisti coma pueri

Catos sapientes nominant vide et catones dicti ter. in andria ellum confidens catus quom faciam videas videtur esse quietus pri

Caduca dicuntur quibus legitimus heres ac successor abest Justinus in epitomate li. xix sed quam possessione vacua fortunis dominorum morti bus sicuti caduca compararunt // redimita lem innumbat arundo

Calamus ab latere arundinis crescens Virg. in moreto et calamo

Cespes est terra cum propria herba reuulsa Virg. in buc. pauperis et tugurii congestum cespite culmen

Cerui furce dicuntur que ad casae sustentationem figuntur ad si militudinem cornuum ceruinorum

Cererem pro luna posuit Virg. pº georg. uos o clarissima mundi lumina labentem celo que ducitis annum liber et alma ceres id est sol et luna. ceres autem a creando dicta

Ceraunia montes sunt epiri a crebris fulminum iactibus propter antiqui tatem dicta Virg. iii en. pruchimur pelago in cina ceraunia iuxta

Cerasus arbor a ponti ciuitate sic dicta quam cum lucullus deleuit inde illam transtulit et a ciuitate cerasum pomum appellauit Sed arbor cerasus pomum vero cerasum dicitur Virg. ii georg. pullulat ab radice aliis densissima silua ut cerasis

Ceruisia genus potionis est quod ex fermento et sor || uinisque bis conficitur de quo Virg. iii georg. et pocula leti fermento atque acidis imitantur vitea sorbis

Cedo modi imperatiui pro dic ponere frequens usus solet plautus in cercilione cum in cedam ego istuc cedo si uera memoras quae sunt mea

Celte populi gallie
qui ad hiberos (?) transierunt
celtiberi dicti sunt

Cedo pro da pone solet plautus in curculione Nescio vero hunc
servum semper mecum una anulum Cur hoc olim peram cedo ut ipsam
Chelydri serpentes dicti sunt quasi chersydri quia in aquis et terris
morantur Nam terram dicimus vero aquam Virgilius ii
georgicorum et tostis stabat et inguis expectat chelidrus arenis
Celum pro aere virgilius primo eneidos Hi finat maria ac terras celumque pro
fundum et luminis in hoc celo qui dicitur aer
Cesar dictus quod ceso matre utero natus est vel quod avus eius in africa
manu propria occidit elephantem qui poenorum lingua cesa dicitur
Cesaries a cedendo dicta sunt coma mado uno
vero proprie virorum dicitur cesaries Virgilius primo eneidos Namque ipsa decoram ce
Certus fidelis Virgilius primo eneidos Equidem per littora fluvium nato genitrix
certos dimittam Certus firmus salustius apud littora certos locarat
Certus deliberati animi Virgilius iiii eneidos certus iter et certa mori
Cervix cum numero dicitur singulari collum significat Cum autem plurali super
biam ostendimus Virgilius iiii eneidos Ergo age care pater cervici imponere nostre
Cestus per dyphthongum prima Et cesto in vereris flunga certanes
gilum arma significat Virgilius v eneidos seu cedo fecit pugnam committere cestu
Cestus de sedie vel sine dyphthongo baltem veneris significat
Ceruleus medius inter nigro ut mare Virgilius iii eneidos aut cum egentes littus
ad ausonium tot per vada cerula vexit / tegit
Cetra scutum loreum quo utuntur afri et hispani virgilius vii eneidos levas cetra
Cetera deinceps ut est adverbium virgilius ix eneidos cetera per puer bello
Cerimus qui cedit in finem quasi in eam partem qualis cerimus Virgilius
Celeres appellati sunt Romuli e x eneidos electo quod tribit cerimus annno
quinque vel a celeritate vel a duce celere qui remum dicit occidisse in
cuius gratiam iterum a Romulo tribunus equitum fieri meruit / lano
Cedere solent procedere Virgilius iii eneidos parmeque sinebat cedere res
Cedere vinci Virgilius iii eneidos nec cedit honori dat vincitur tullius
officium Imperatores nostri sepe cesserunt

Cedere locum dare Virg. v cum cede deo dixitque et proelia voce diremit
Cecus improvidus Virg. xii cum pars insiliit ferrum corripit ceceque ruit
Caecus incognitus latens Virg. primo cum subito assurgens fluctu nimbo
Caesius lentiginosus ut quidam aiunt vel sus orion in vada ceca tulit
glaucus Et ut greci nominant [gap] terentius in heauton timorume
no Rufam ne illam virginem casiam
Cerritos furore cereris pulsos dicimus Sicut et lymphatos furore ny
pharum pl. in amphitrione Quaeso quin tu istum iubes pro cerrito circumferri
Cicuta est id quod est inter cannarum nodos Virg. in buc. Est mihi dis
paribus septem compacta cicutis fistula
Cicuta est herba venenosa Valerius maximus li [gap] rerum memora
bilium Venenum cicuta temperatum
Cinaedus mollis et effeminatus incontinens ve
dest a pudendorum motu plautus in asinaria Quis nam istic cinaedust
tibi cinaede calamistrate vel quia sit pudore vacuus
Cyrne insula quae latine corsica dicitur et cyrnos grece
Virg. in buc. Sic tua cyrneas fugiant examina taxos
Cylindrus lapis teres in modum columnae ad aream equandam qui a
volubilitate nomen accepit Nam [gap] grece volvo latine Virg.
primo georg. Area cum primum est ingenti equanda cylindro
Cylindrus est figura in geometria
Cytheris puella volumnii liberta quam cornelius gallus virgilii amicus a
mavit haec autem cum eglogam virgilii in theatro ingenti favore cane
ret eam scilicet prima Siracusio dignata est ludere versu Stupefactus
auctor cuius esset requisivit Et quom eam tandem cognovisset dixisse
se dicitur et ad suam et ad illius laudem magnae spes altera Romae
Quod virg. ad ascanium postea transtulit Fuerunt autem tres nobi
les uno tempore meretrices cytheris origo arbuscula
Cis ita distingui potest a citra Cis enim cum propriis vel specialibus
montium ac fluviorum nominibus iungi solet . ut cis alpes apenninum

cis padum cis rhenum. Citra vero reliquis magis proprie solet ut
citra damem citra flumina vel foro citra aruorem
Cillere movere unde et Fizallae eo quod iis frumenta moventur et oris
formae ex arbore suspensae et motae. Oscilla dicta sunt Virg. ii
georg. oscilla ex alta suspendunt mollia pinu
Circenses ludi ex circium certamine constituuntur. Sic dicti quod olim
in littore fluminum agerentur in altero latere positis gladiis ut ab
utraque parte esset ignaviae presens periculum Unde et circenses dicti
sunt sive quia exhiberentur in circuitu positis ensibus Licet alii a
circumeundo dicant circenses vocari Hos ludos insinuat Virg. iii
georg. Centum quadriiugos agitabo ad flumina currus
Cilicium ex capellarum pilo fit. Sic autem appellatum quod eius usus in cilicia
Cymothoe deae nomen est sic a causa ficta Est enim | ortus fuerit
cursus fluctuum idest   Virg. primo en. cymothoe
Cymbia pocula in modum cymbe facta i. | simul et tuton amixus amito
namaile Virg. iii en. inferimus tepido spumantia cymbia lacte
Cyclades insulae dicte sunt non quia in rotunditate sint sed
quod longo ordine eas circuire necesse est vel propter promontoria
                Unde et Virg. sparsasque per aequor cycladas dixit
Circus ludorum locus et spatium V. en. Munera principio ante oculos
Cingulum neutri generis est hominis Nam cingulum | circo quae locuntur
sed gre divina. Virg. primo en. Aurea subnectens exertae cingula mammae
Circumferre verbum antiquum idest purgare Virg. vi en. idem ter socios
pura circumtulit unda spargens rore levi et plantis te circumferam i.
purgabo Nam lustrano a circulatione dictum est vel tedae vel victimae
Cincinnos vocant lapillos dependentes unde et cincinnati dicuntur
plantis in capitibus subrutis aliquantum crispis crinatis
Compono comparo Virg. iii buc. parvis componere magna solebam
Componere finire Virg. primo en. ante diem clauso componet
vesper olympo et   oblato gaudens compon foedere bellum

Cognati sunt qui ex parte fem[ine] cognati sunt
Et agnati qui ex p[ate]r[e]

Coridalus auis est dulce canens
Colustrum idest lac nouum
Corimbus vua hederae virg[ilius] diffusos hedera pallente corimbos
Cogo idest colligo virg[ilius] iii buc[olicorum] tityre coge pecus
Chorus proprie dicitur cantus atque saltatio vii et
aristophanes
Virg[ilius] in primo georg[icorum] cuncta quam chorus et socii comitantur ovantes
Concentus mixtus cantus idest symphonia virg[ilius] primo georg[icorum] hinc
Cometa stella crinita ille avium concentus in agris
idest a cesarie dicta virg[ilius] primo georg[icorum] nec diri totiens arsere cometae
Cornum durum cerasium appellabant quod in ytalia ante lucullum erat
idque postea cornu cerasium mixto nomine dici ceptum est
Corulus idest auelana quae ab auelino campaniae oppido ubi abundat
nominata est virg[ilius] ii georg[icorum] neue inter vites corilum sere
Compita quadriuia appellantur ab eo quod multe vie in unum confluant
Virg[ilius] ii georg[icorum] premiaque ingentis pagos et compita circum thesidae posuere
Concresco congelesco virg[ilius] iii georg[icorum] Concrescunt subitae currenti in
flumine crustae et ii en[eidos] squallentem barbam et concretos sanguine
Contemplor intueor virg[ilius] in iiii georg[icorum] camposque liquentes
Contemplator aquas dulces et frondea semper tecta petunt
Confidentiam veteres pro impudentia dicebant virg[ilius] iiii georg[icorum] Nam
quis te iuvenum confidentissime nostras iussit adire domos et terentius
Cocytus fluvius inferorum ex stige fluens dicitur o ingentem confidentiam
autem idest gemere et flere virg[ilius] vi en[eidos] cocyti stagna
Colom dicuntur cultores advenae virg[ilius] primo en[eidos] tyrii tenuere coloni
Coruscus crispans virg[ilius] primo en[eidos] tum silvis scena coruscis
Cothurnus calciamentum utrique pedi aptum
Est autem venatorum crura que vinciens virg[ilius] primo en[eidos] purpureoque al
te suras vincire cothurno Grece quoque in proditore quempiam et
varia sequentem fortunam significare voluit en[im] vocant

Corbitare honerare per ingluviem implere dictum a corbita quae navis
est grandis et tarda plautus in casina Nam ego ambas illas esuries cor
Copie quom de extra diximus pluraliter efferunt Copia non vitant
aliarum rerum est Ovidius metamorphoseon Ante ait emoriar quam sit
tibi copia nostri Tul ad cornificium quamvis copiam heres in ipse con
iectura consequi poteram tamen ex tuis litteris cognovi Vocant
Cortinam a grecis appellatur ea sane est quam vulgo quallia
Cortina caverna quedam in apollinis fuit templo ad quam rapta pu
ella vaticinabatur idest phoebas Virg. in eneide et mugire adītis cor
tina reclusis et vi eneide Neque te phoebi cortina fefellit dicta autem
quod cor teneat aut quia tripos apollinis corio phytonis tectus erat
Vel secundum grecam ethymologiam quod puella
extendat vel certa illinc responsa ferantur quasi certina
Columbas domesticas dicimus Nam palumbes agrestes intelligimus
Virg. in bucolicis parta meae veneri sunt munera namque notavi ipse lo
cum aeriae quo congessere palumbes et vi eneide Vix ea fatus erat ge
mine cum forte columbe ipsa sub ora viri celo venere volantes
Conclamatum est ut est apud terentium hinc tractum dicunt quia
cum in talis spiritus interclusus homines fallere soleat Mortuos aqua
calida ablui consueverunt Et per intervalla conclamari in quo quoniam
liberari nequirent Post ultimam conclamationem quasi rebus desperatis
Corripio raptim perago Virg. vi eneide corripuit spatium comburebant
cum medium condunt thybridis alveo
Conditor proprie dicitur qui sibi statuit civitatem Virg. eneide optato
Coclites luscos dixerunt antiqui Nam et coclites le
gimus dictos quod unum oculum habuisse perhibent plautus in oratione
de coclitum familia te esse arbitror nam hi sunt unoculi
Corithus arcum thecam dicitur etiam forulus sagittarum quam et
nominamus Virg. x eneide Cuius tela sagittae corytique leves
Inter consultor et consultus hoc interest humeris et lenser arcus

[illegible]

Quia consultor est qui consilium petit consultus qui consulitur
Consultum res ipsa que consulitur Cicero pro Murena vigilas tu de noc
te ut tuis consultoribus respondeas et id pro eodem transit inde inconsultus
Conceptus -us plautus aut praedestinatus Jnde Senatus consulta dicuntur
tus Virg. xii en. aut tu bella cie conceptisque exurite foedus
Commendare nihil aliud est quam deponere Virg. ii en. Ascanium anchisemque
Commendo laudabilem reddo Val. teucros que penates commendo sotis
lexius viii rerum memorabilium Non ludicram ars cosicum sed cosmus ludicram ar
Comessatio genitivo ssi scribi debet absque n dicitur enim te comedant
a comesse infinitivo de comedo . Est autem vi luxu sumptuum communium
Cicero pro murena non amor non comessatio libido in sapius ostendi
Collegarum appellatione ii continentur qui sunt eiusdem potestatis Et li
vius ii ab urbe condita brutus ex senatus consulto ad populum tulit ut omnes tar
quinie gentis exules essent collegam sibi comitiis centuriatis creavit
Comes benigni fidales suaves homines est dicitur hor. per Valerium
tul. in oratione pro cornelio balbo et id in catone maiore erat in eo
Concha pro tuba Virg. vi en. sed cum comitate condita gravitas
tum forte cava dum personat equora concha Et Ovidius Metamor
phoseon primo concheque sonanti inspirare iubet dermatur autem a greco
unde et aspirationem recepit
Commodum pro quod cupimus aut volumus capitur tul. in Verrem an modi
cum que commodum erat i. que volebat Et terentius in
amat dabitur a me argentum dum erit commodum i. quando cupierit
Conspicillo tantum per intervallum ut conspici hunc posset . plautus in ci
stellaria dum redeo domum conspicillo consecutus est clanculum me usque
Consularis qui dignitatem gessit consulis t livius sedeo ad fores
ab urbe condita eo magis admirari ut redda largum qui consularis erat
petius quam M valerium filium volesi nepotem qui nondum consul fuerat
moderatorem et magistrum consulibus appositum
Consilio absumo terentius in phormione cum hic non videat me con

ferre uidant argentum simul Virg. iii en. ut subito e silius mire co
facta suprema ignoti noua forma viri
Comarchus qui agri, tonus urbe et custodie p̄fectus est idest
pl in curculione Nec demarchus nec comarchus
Clepsidra vas quoddam habens pusillum in fundo foramen per quod
furtim ac paulatim aqua stillatur ad horas dinumerandas hoc mo
rando utebantur oratores definito eis dicendi spacio Tullius in tus
culanis questionibus li ii cras ergo ad clepsidram sic enim diximus
Est autem
inclinatiuum uocabulum idest a furando aquam — spectare classe uehementi
Classis nauium collectio Virg. primo en. sunt puris enecas raptos qui ex hoste
Classis abusiue pro vna tantum naui ponitur horatius Me uel extimos
numidarum in agros classe relegaret dicitur autem ē a
i. a lignis vnde et calones dicti qui ligna militibus portant et
Classis turma equestris Virg. ii en. ‖ in dicit lignei pedes
classibus hic locus et vii en. ornare classes [illegible]
Classis pars populi Romani qui in tres quinque diuisus erat
Clipei scuta maiora sic dicti, quod celant totum corpus
furari ab artibus et proprie sunt peditum. unde scuta sunt equitum tantus li
uius vii ab urb cond. clipeis antea romani usi sunt deinde postquam stipen
diarii facti sunt scuta pro clipeis fecere
Classicum ē flexilis tuba quod ea equestres turme utuntur significat autem
et sonum ipsum quod apud Virg. vii en. pro utroque usurpatum est classica
sam quod sonant tamen enim tubam quam sonum ipsum significat
Clarigare ad romanum pertinet morem quom enim uolebant bellum indi
cere pater patris hoc est princeps fecialium proficiscebantur ad hostium fi
nes et prefatus quedam solemnia clara uoce dicebat se bellum in
dicere propter certas causas aut quod nec accepta animalia nec obnoxios
redderent aut quia socios leserat et hec clarigatio dicebatur a cla
ritate uocis postquam clarigationem fecerat hastam in eorum fines mittebat in

Nota ut lucius contegunt qui clipei tegunt | iuncti clipeis unda ceati feriti

ciebat iam pugnae initium hoc virg. tetigisse videtur in viii en.
ait En ait et iaculum torquens emittit in auras principium pugnae
Clavus fustis gubernaculi Virg. vi en. clavumque ad littora torquet Et
cicero in catone maiore ille autem clavum tenens quietus sedeat in puppi
Clepere idest furari inclinatur autem a verbo greco tul. ii
de legibus Sacrum sacro ne commendatum qui clepserit rapseritque perduellis

Crepundia puerilia ornamenta que infantibus adhibere solent est
pl. in cistellaria Nam hic crepundia insunt quibus tu te illa olim ad
me detulit quae mihi dedit
Creta terra alba et tenax Virg. ii georg. et tofus scaber et nigris
exesa chelydris creta negant alios eque serpentibus agros dulcem ferre
Credo confido Virg. in buc. O formose puer nimium ne crede colori
ne crede colori et salustius Virtuti satis credebant
Credo fidei committo alternis Ter. in eun. tute scis post illa quam
te intimum habeam et mea consilia et tibi credam omnia
Crudiditas superflua ciborum ingluvies Cicero in catone maiore caret
ergo violentia et cruditate et insomniis et idem in epla ad pe-
tum papirium Datus est hic cruditate quod ille fame
Crustumia pira sunt ex parte rubentia a crustumino oppido nominata
Virg. ii georg. Nec surculus idem crustumiis syriisque piris
Crusta genere femineo lapidis aut ligni aut geli partem significat
Virg. ii georg. Concrescunt subite currenti in flumine crustae
Crustum generis neutri partem panis vel placentae significat
Virg. vii en. fatalis crusti horat. dant crustula blandi docto-
res iuvenalis nos colaphum incutimus lambenti crustula servo
Crimen causa Virg. vii en. sere crimina belli
Crepido et abrupta saxi altitudo Virg. x en. forte ratis celsi
coniuncta crepidine saxi expositis stabat scalis et iuvenalis nil
Culmen idem dicitur quod culmis tegitur Ita crepido vacat
Veteres enim de culmo edificia contegebat Virg. in buc. Et iam

summa procul villarum culmina fumant
Cunabula lectuli in quibus pueri iacere consueverunt vel loca in qui
bus nascuntur quasi cunabula. Nam ... est greci cunis vel pa
rere aut gravida esse. Virg. in buc. ipsa tibi blandos fundent cunabula
Culmus est ipse calamus Virg. primo georg. ferret hyemis cul || flores
mumque leve stipulasque volantis. Tul. in cat. maiore culmoque erecta genicu
Cunctans validus magnus gravis Virg. ii georg. glebas cunctan || lato
Custos minister Virg. vii en. At || tis crassaque terga experta
Domus herculei custos pinaria sacri. et xi at triviae custos iam dudum
Custos observator prohibitor Vir. || in montibus opem idest ministra
g. iiii georg. et custos furum atque avium cum falce saligna
Curare reficere Virg. iiii georg. hic tecta petit hic corpora curat
Curare corpora et cibo dicimus et lavacro vel alterutro Virg. in en.
passimque in littore sicco corpora curamus
Cura dicta ab eo quod cor urat greci vero vocant
eo quod idest membra edunt ut ennius apud cicero
nem in catone maiori O tite si quid ego adiuto curamve le
vasso. quae nunc te coquit et versat sub pectore fixa
Cura amor Virg. iiii en. At regina gravi iam dudum saucia cura Hora
tius in arte poetica et iuvenum curas et libera vina referre
Cursus navigatio Virg. iiii en. Eadem impia fama furenti detulit
armari classem cursumque parari || tis abacta curriculo expulerat somnum
Curriculum tempus Virg. viii en. Inde ubi prima quies medio iam noc
Curriculus currus parvus. est autem a currus diminutivum
Curriculum currendi spatium et currendi locum significat. Tul. ad he
rennium iiii sic isti qui in artis curriculum descenderunt
Curriculo adverbium cito terentius in
Culullos appellant fictiles calices Horatius in ar || curriculo parte
te poetica Reges dicuntur multis urgere culullis et torquere me
ro quem perspexisse laborent an sit amicitia dignus

[illegible]

Curia tricesima p R pars et limus primo ab urb cond Curiones sabinas mris ac patribus et ante omnes Romulo ipi fecit Itaque quia populum in xxx curias diuideret uoca eam curiis composuit sic dictae quod r p cura p eam ptini suas romulus initio expediebat

Annuare obnoxium et obligatum facere Virg p^o ge org Damnabis tu quoque votis
Apes proprie regum aut deorum sunt Virg Viii en hec ubi dicta dapes iubet et sublata repom pocula et primo cum [illegible] alie totidem quod pares etate ministri qui dapibus mensas onerant et pocula ponunt
Dapsilis affluens ac sumptuosus est autem grecum pl in aulularia istas magnas factiones aios dotes dapsilis et illi dest
Danista i fenerator sic cum grece dicitur i sumptuose dictus hoc est a fenerando plautus in trale morigerus mihi est danista qui de me agentum non petit
Decempeda quam architecti particam appellant Cicero in oroe pro milone cum architectis et decempedis villas multorum agrosque
Depello a lacte remoueo Virg in buc quo sale pagabat pe solemus pastores omnem teneros depellere fetus
Depono in sponsione colloco sequestro Virg in buc Ego hanc vitulam ne forte recuses depono
Depositus desperatus Virg xii en ille ut depositum proferret fata parentis et seneca in tragedia theb ite ferte depositus urbem Nam consuetudo erat ut desperati ante ianuas collocarentur uel ut extremum spiritum redderent terrae uel ut possent a transeuntibus forte curari qui aliquando simili laborauerant morbo
Dentale lignum cui vomer infigitur Virg primo geor duplici aptantur
Deduco sicco Virg primo georg Kmos deducunt dentalia dorso

nulla Religio vetat | manus

Deducere ex terra in mare ducere Virg. iii en. deducunt socii naues

Deducere aliquem ex domo honoris gratia comitari tul. in cat. ma

Desint deserit Vir. et qui deserant exercitum ad hostes tra | iore

sentes desertores vocantur Virg. primo georg. Nortem lentus nec

Degener qui suorum maiorum moribus non res | deserit humor

pondet sed in peius vertitur Virg. ii georg. poma quae degenerat

succos oblita priores et ii en. degeneremque neoptolomum narrare me

mento Inter peior et deterior hoc interest Nam peior a malo

dicitur deterior autem a melior idest minus bonus Virg. iii ge

org. deterior qui missus erum ne prodigiis dede neri melior va

Deprensus uerbum est nauticum cum | nia sine regnet in aula

tempestate occupantur Virg. iiii georg. deprensis olim statio tutissi

Desertus asper incultus Virg. iiii georg. Rupe | ma nautis

sub aeria deserti ad strymonis undam

Despicere deorsum aspicere Virg. primo en. cum iupiter aethere sum

mo despiciens mare velivolum terrasque iacentes

Despicere paruifacere contemnere Virg. in buc. despectus tibi sum

Dextra maiorum fuit salutatio cuius | nec qui sim quaeris alexi

rei idest cum Varro callimachum secutus exposuit asserens

omnem eorum honorem dexterarum constitisse uirtute quamobrem

hac se venerabantur corporis parte Vir. Virg. primo en. cur dextrae

Delubrum id dicitur quod uno tecto | iungere dextram non datur

plura complectitur numina quae uno tecto diluuntur ut est capito

lium in quo est minerua iupiter iuno Alii delubrum esse locum ante

templum ubi aqua currit a diluendo vel delubrum est ligneum simula

crum a libro hoc est raso ligno factum quod grece

Inter deos et diuos hoc | idest rado

interest quia deos perpetuos diuos ex hominibus factos uocamus

quasi per diem obierint Vir. diuos et imperatores dicimus In

deterior

uenali| Respice curales deorum veterum varro et alterius q(uod) senn
unt dicentes divos p(ro)prios deos aut qui p(ro) p(ro)pria sui conservatione
timentur cum metus lat(ine) dicitur Virg(ilius) xii cum Ex
templo turnum sic est affata sorore diva deam stagnis quae flumi
Devum ad postremum hoc est novissime virg(ilius) || busque sonoris presidet
vi cum dic devum lucos stigis et loca invia vivis aspices
Defungor liberor et compleo Virg(ilius) vi cum O tandem magnis pelagi
defuncte periclis et functos officia dicimus qui officia debita com
Deprecor renuo refuto Virg(ilius) xii | pleverunt et tertia in
cum Equidem merui nec deprecor inquit et Cicero primo rhetori
ce ad herennium Constitutio est prima deprecatio defensoris cum accusa
toris insimulatione commixta
Derogare et abrogare differunt derogatur enim legi cum pars
detrahitur abrogatur legi cum prorsus tollitur Cicero ad herennium
Item illa defensio tenuis est cum ostenditur id sum esse quod ea
lex sanciat cui legi abrogatum vel derogatum sit
Decuriones dictos quidam aiunt ex eo quod initio cum colonie dedu
cerentur decima pars eorum qui ducerentur consilii publici gratia
Deliquium aut deliquio utrumque enim dicitur est || scribi solitum sunt
defectio et oblivio atque amissio pl(autus) in captivis Hoc si secus repe
ries nullam causam dico quin mihi et parentum et libertatis de
Deperire insane amare et casum || liquio fiet
posset acusatum pl(autus) in cistellaria is amore misere hanc deperit
Demarchus latine tr(ibunus) pl(ebis) significat || mulierculam
hic enim propriis plebi magistratus concessus
est post concordiam factam cum patribus interprete menenio a
grippa ut plebi adversus consules ferrent auxilium pl(autus) in curcu
lione Nec demarchus nec comarchus ubi comarchus enim
significat qui agri totius curae et custodie prefectus est i(d est)
decuriatur appellatur. cum mustum ex dua|

bus pubus ad terram redigitur dic dum adeliciendo Virg. iiii georg.
prodeunt et tunsum galea admiscere saporem arentisque rosas aut ig
Deliquum defectus pl. in casina dnie in pingua multo defruta
quodlibet id fiat quia tibi nihil domi deliquum est
Diducit siccat detrahit Virg. primo georg. Undique sol pendes collectum hu
more bibula diducit arena. et eunos diduxit nulla religio nectit
Dii patrii sunt qui singulis civitatibus presunt ut minerva athenis
iuno chartagini Eos greci appellant Virg. ii en. Dii patrii
Difficilis pene sterilis Virg. ii georg. difficiles servate domum
difficilis asper moribus Horatius in ar primum terre colles que maligni
in poetica difficilis querulus laudator temporis acti
Digero ordino Virg. iii en. digerit in numerum scaba dictum
Dica idest iudicium et accusatio Terentius in phormione tibi
Dicare est in obsequium dare ut sacerdos dicatus est numini Virg.
primo en. connubio iungam stabili propriamque dicabo omnes ut tecum
dispicere diligenter inquirere [illegible]
Distendo impleo Virg. primo en. et dulci distendunt nectare cellas [illegible]
Dissimulo et simulo sic distinguuntur dissimulamus nota simulamus ig
nota Salust. Simulator ac dissimulator
Dilemma hoc est hoc est complexio quae adversarium
hoc est ex utraque parte concludit ut est apud Virg. si peri
turus abis et nos rape in omnia tecum Sin aliquam expertus sumptis
spem ponis in armis hanc primum tutare domum sic dira loci
Dirus magnus Virg. viii en. iam tum religio pavidos terrebat agres
Dirus ex deorum ira immissus dicitur Virg. ii en. que mens tam dira
miserrime coniux impulit his cingi telis mens ex deorum ira missa
Discrimen pro intervallo Virg. iii en. inter utraque viam leti discrimine
parvo et x en. hoc rhetor auctor adiuvat eneae tenui discrimine leti
Discrimen differentia Virg. x en. At nunc dira dedit ... suos
Discriminare dividere Virg. et discrimine capitis nobis discrimina pallas

mulieribus dirimi Virg. xi cum lucet via longo ordine flammarum et late
Dirimia et dirimitiua sunt semine rancor || discriminat agros
sic que est a latere via militans Virg. ix cum obiciunt equites se
se ad diuorcia nota hinc atque hinc et ter ubi ad ipsum venit di
Diuorcium et repudium differunt quod repudiari et s. l. uerbaliuum
tur matrimonium pot. Non autem recte sponsa diuertisse di. quod di
uorcium ex eo dictum est quod in diuersas partes eunt qui discedunt
Dies i tempus Virg. v cum quam nec longa dies pietas nec mitigat
ulla et terentius in   aut falsum est quod uulgo audio
dici diem adimere egritudinem hominibus
Dies autem genere feminino pronunciatur tempus significat Virg. xi cum mul
ta dies uariusque labor mutabilis eui Rettulit in melius Virg. et die
cula pro breui tempore diminutiue di. autem aut spacium xxiiii horarum sig
nificat generis est masculini unde hodie dicimus quasi hoc die
Diploma codicillus tercio ad appium diploma statim non est datum quia
mirifica est improbitas in quibusdam est autem uocabulum grecum idest
Inter diligere et amare hoc interest quod in illo est
remissa quedam beniuolentia in hoc autem uehemencior intelligitur
C. plinius in epistola ad minucianum aderam bene meique l. albinus
vir in dicendo copiosus ornatus · quem ego quom olim unico dili
gerem · ex hac officii societate amare ardencius cepi et M. tul
lius ad dolobellam in epistola quis erat qui putaret ad eum amorem
quem erga te habebam posse aliquid accedere tantum accessit ut
michi nunc denique amare videar antea dilexisse
Diligo eligo Virg. et dilectus habetur i electio fit. Ser. sul. in epistola
ad ciceronem licitum est tibi credo pro tua dignitate ex hac iuuentute
Differre diuidere dissidere pl. in epi. || uite genere diligere
dico hominem edepol egomet amore differor distrahor
Distineo arceo repello extra teneo Virg. xi cum dum distinet
hostem agger murorum inundant sanguine fosse

Dux generosus Virg. xi cum quas ipsa decus sibi dia Camilla
Dido i. virago ita enim appellata est unde grecum est
Elissa proprie dicta est nam quando Iarbas rex Lybie Didonem ducere
vellet uxorem eique negaret · et Karthagini bellum inferret cum timore
quando cogeretur a civibus petiit ut cum placaret manes mariti et
edificata pyra se in ignem precipitavit · ob eam quod re Dido idest Vira
go appellata est quamvis et vivens a poeta Dido dicta sit
Dignitas est cum honore et reverentia auctoritas Tullius ii de
oratore ergo in sustinendo nihil est optabilius quam dignitas
Do dico Virg. in buc. sed tamen iste deus qui sit da Tityre nobis
Do pro a... Virg. ii cum nec soli penas dant sanguine Teucri et
iiii cum omnibus umbra locis adero dabis improbe poenas
Donaria loca sunt ubi deorum dona reponuntur
Donaria interdum pro templis abusive ponuntur Virg. iii georgicorum et
viris imparibus ductis alta ad donaria currus
Domus grecum est cum apud illos dicitur locus ad habitandum
tecto pictibus contextus Virg. ii cum iam dei dedit
ampla ruinam Vulcano superante domus
Domus familia Virg. ii cum Nos contra effusi lacrimis quoque [illegible]
Domus prosapia Virg. v cum Sergestusque sa Assaracusque ... domus
domus tenet a quo Sergia nomen
Dolones flagella sunt intra quorum virgam latent pugiones aut se
cundum Varronem contus cum ferro brevissimo dolones autem a fallendo
dicti quod decipiunt ferro quando speciem praeferant ligni Virg. vii cum
Dorsum est durior arena que re... [illegible] ferat in bella dolones
mediantibus fluctibus et cautibus densetur et in modum saxi du
resat quod a nautis pulvinus vocatur Virg. x cum nauque inflicta va
dorsum et animus differuit ut genus dis dorso dum pendet iniquo
et spenes Nam germus dorsum manus spenes unde inmus est dorsum
cum causa. nuptiarum natalium nuptialium: plautus in aulularia inde in ...

Inter dubium et anceps interest dubium in uno vel in pluribus anceps vero qui dubitat utrum eligat de duobus

et insinuant cum iure et manu simul blanditiis muneribus domus
domum quoque honoris est ut in patronum et in amicum Munus debi
ti et in bene meritum et in benefactorem
Domum pro donet   [T]ragedie et ii ac in eum ferme
Dramaticus stilus ubi nusquam loquitur poeta ut est comedia ac tra
Driades sunt nymphe que inter arbores habitant
Dest quaerunt dryades autem pro gente ponitur Virg. primo georg. ferte
simul faunique pedem driadesque puelle
Dracones sunt templorum Virg. ii eneidorum delubra ad summa dracones
Dromedarius camelus dicitur ob incredibilem celeritatem.
Dromones appellati sunt in comoediis | cum cursus grece dicitur
servi ob agilitatem et ministeriorum strenuitatem
Duplicare augere Virg. iii buc. et sol decedens crescentes duplicat
umbras et Sal. Marius metus duplicaverat bellum
Duplex lanis Virg. primo eneidorum et duplicem gemmis auroque coronam et in
georg. aut duplex agitur per lumbos spina
Durare sustinere Virg. primo eneidorum durate et vosmet rebus servate
secundis. et viii eneidorum parat quemvis durare laborem
Dudum tempus preteritum significat ter. in andr. ego dudum non
nihil veritus sum dave quia dudum sunt agendum quidam dicunt
Dudum presens tempus significat Virg. ii eneidorum iam dudum sumite penas
i. nunc nunc in presentia ~

cho sonus est i.   latine imago dicitur Virg. iiii georg.
vocis que offensa resultat imago et cicero in tusculanarum
. . . hac particula utimur quotiens resonat tamquam imago
repentinum aliquid volumus indicare Virg. ii eneidorum Ecce manus iuvenem
interea post terga revinctum Et ecce autem gemini a tenedo tranquilla
Editicius iudex dicitur quem una pars eligit contra pro plan. per alia
. . . neque enim quiddam aliud in hac lege nisi editicios iudices sensimus

Educare autem nutrire et educare Virg. iii georg. dulcesque domus pro
eduxit dixit et viii eneidos castum et seruare cubile coniugis et posse
Edem in singulari numero de templo tantum quos educere natos
diuinus ut edem telluris et edem fortune Edes in plurali et de do
mibus et de templo uirg. ii eneidos penitusque caue plangoribus edes femi
neis ululant et Val. max. memorabilium primo de pontificum admonitione ef
fectum est ut marcellus separatis edibus honoris ac uirtutis simulacra statuere
meret Effetus exhaustus ex partu lassatus Virg. primo georg. Nec
effetos cinerem immundum iactare per agros et v eneidos ingentesque et
foeta in corpore uires et transfertur a mulieribus quas partus de
Effata proprie sunt augurum preces Vnde ager post po bilis reddit
meria ubi captabantur auguria dicebantur effatus
Efflagitare cum clamore deposcere uirg. xii eneidos ille simul fugiens
rutulos simul increpat omnis. nomine quemque uocans. nomine quemque efflagi
Egre difficulter uirg. iii georg. ergo egre rastris tum terram
Eger mestus Virg. iiii georg. ipse caua solans egrum testudine amorem
Eger et egrotus ac egrotans differunt egrum testudine amorem
Nam egrotans et egrotus tantummodo male ualens Eger uero et
tristis anxius ut uirg. in buc. protinus eger ago et cuiusque uirg.
tibus eger Interdum male ualens ut quarti eger hanelitu artus
Egis proprie munimentum est pectoris ereum habens in medio gor
gonis caput quod si in pectore numinis fuerit egis uocatur dum in
pectore hominis sicut in antiquis imperatorum statuis uidemus lorica
Electus naufragus Virg. iiii eneidos electum littore egentem et Vomit
primo eneidos di quibus electus siluis aut urbibus errat
Elephantus ebur uirg. iii georg. in foribus pugnam ex auro solido
Electrum grece latine sucinum appellatur quod elephanto
latur Ouidius ii methamorphoseon stillata rigescunt de ramis
Electrum triplex est Vnum ex arboribus quod sucinum electrum nominatur
tum dicitur Aliud quod naturaliter inuenitur quod fit de tribus

pondus auri et unum argenti quas prius et si nunc resoluas inuenies
tale apud virg. viii en. tum levis ocreas electro auroque recocto
Electros appellant uniones seu margaritas fastigiata longitudine
alabastrorum figura in pleniore orbe desinentes iuuenalis et quorum
Emulus aurum rei studiosus vir / auribus extensis magnos commisit electros
g° v en. pars prior pars rostro premit emula pistris Cicero pro M mar
cello illo emulo atque imitatore studiorum meorum || tenebat ipsa senectus
Emulus aduersus inuitum virg. v en. emula necdum temporibus geminis
Emblemata dicuntur signa impressa ut apud virg. Cratera impressum
signis · dicitur autem ... i. primo uel insigo
Emporium locus ubi mercatores versantur
i. mercatoribus dicit pl. in amphitriona ita omnis plateas perp
tum gymnasia et myropolia apud emporium
Eous lucifer virg. primo georg. aut tum rore nouo terras irrorat
eous et cinna ... in smyrna · te matutinus flentem conspexit eous
et flentem paulo uult post hesperus idem
Epicedion nomen est quod dicitur cadauere nondum sepulto · quia
sit ante ... i. clamore cadaueris ... cum sepelio
Epitaphion carmen quod fit post absolutam sepulturam || significat
idest post ... latum funebrem orationem vocant
Equor pro terra ab equalitate dicitur virg. primo georg. at prius
ignotum ferro quam scindimus equor || di nauibus aequor
Equor pro mari dicit virg. primo en. bis denis phrygium conscen
Eque pro tam virg. iii georg. negant alias eque frequentibus agros
Eques pro equo virg. iii° georg. atque equi || dulce ferre album
tam docere sub armis insultare solo et gressus glomerare superbos
Equidem in omni virg. ego quidem significat ut est illud haud e
quidem tali me dignor honore sed in aliis pro quidem tantum ponitur
Cicero equidem ego ceteras tempestates et plurimis meo equidem du
bites amborum foedere certo consentire dies et per me equidem

Cum autem docerent milites per [illegible] ...
...
... dabant ... ...

Ergastulum carcer ad quem damnati mitte-
bantur ad aliquod opus agendum vel
et ergastulum ... dimitteret in carce-
rem

sunt oua pernix alba [?] et mille meae Siculis errant in vallibus agnae
Errare sonare pasci Virg. p° en. Tres litora ceruos prospicit errantis
Ergo propter aut causa significat Virg. vi en. illius ergo venimus
i. propter illum aut illius causa. habet autem accentum in fine circumflexum
Esse ac fore sic distinguuntur fore retinet tantum futuri temporis sp
est esse autem presentis Ouidius methamorphoseos utrumque complexus
est Esse quoque in fatis reminiscitur affore tempus et Virg. primo en
sic nam fore bello egregiam et facilem uictu per secula gentem quod
de presenti dici non potest Cycero quoque in epistola ad trebatium scripsit
ad me cesar perhumaniter nondum se tibi satis esse familiarem propter
occupationes suas sed certe fore. thongo scribitur Virg.
Esculus arbor glandifera que licet ab esu dicta sit tamen ae dip
Esseda vehicula apud belgas gallie populos reperta Virg. p° geor
g. belgica vel molli melius feret esseda collo
Estiua sunt loca umbrosa in quibus per estatem vitatur solis ca
lor Statius in thebayde. et umbrosi patiens estiua lycei
Estiua pro ipsis gregibus in estiuis morantibus ponitur Virg. iii
georg. nec singula morbi corpora corripiunt sed tota estiua repente
Es alienum quod nos aliis debemus sicut es suum quod alii nobis
debent Salustius in catilinario quia es alienum grande conflauerit
Etas omnis varro sic diuidit in   adolescentiam iuuen
tam senectam quarum singule tricenis annis diuiduntur in senectus pri
ma viridis viridis preceps Unde Salustius Mitridates extrema
pueritia regnum ingressus et Virg. vi en. sed cruda deo viridisque senectus
Etas pro anno uno pro xxx annis pro c annis dicitur Virg. iii
georg. at tribus exactis ubi quarta accesserit etas Cycero in cat
maiore pro annis xxx Tertiam enim hominum etatem iam viuebat
Ethra splendor etheris Virg. iii en. ... neque erat astrorum ig
nes nec lucidus ethra siderea polus
Eumenides dicuntur furie per   i. per benignam

de re mala appellationem quasi beniuole   Qe beniuolus sim
Euantes bachantes a libero qui euam dr Virg vi en il | ne dicitur
la chor simulans euantis orgia circu ducebat phrygias
Euocati milites sut qui colla ex diuersis locis in exrcitu ueniut qd
genus intelligit Virg viii en tollitur et magni uenulus diomedis ad
urbem qui petat auxiliu hii aut no milites sed pro militibus appellant
Unde salustius neu quis miles neu p milite scz ipe alibi ab his oms euo
Experientia usus nā doctrina Virg pº georg | ratos et rentiriones
atq apibus quanta experientia parcis   Foueret artis
Extundo studiose repio Virg primo georg ut usus meditando extu
Exhaurio finio termino Virg ii georg Cui unq exhausti satis est
et iiii en heu quibus ille iactatus fatis que bella exhausta canebat
Exordine sine intermissione Virg iii georg septem illuz totos p
Exploro delibero Virg pº en· | hibent exordia menses fleuisse
tuus o Regina quid optes explorare labor
Exploro exquiro Virg primo en exire locosq explorare nouos
Extemplo illico et est augur sermo · templu eni dr locus manu de
signatus in aere post quē factuz illico capiuntur auguria Virg pº
en extemplo aeneae soluuntur frigore membra
Exigo exquiro virg pmo en querere constituit sociis q exacta re
ferre Et iiii en tempus sem ipa modu q exigit
Exigo exiuo expello t linus exactiq deinde liberi regis domu
duo prez senitu sunt Virg ii en quos impba uetris exegit mros ra
Exigo debita reposco tullius in epla ad ationē Ne id quod | bies
petat exigere magis quā rogare et in meredis potulsq bibi loco
Exerceo fatigo Virg iii en nate illans exate fatis || pugnare iudeat
Exercitatus in arte uel studio uersatus tul liº de diuinatione alii
Exanimis et exanimatus hoc interest hoc e || in R p exercitan
mz timens exanimis uero mortuus Virg pmo en Exanimiq au
ro corpus uendebat achylles · et exanimata sequens impingeret

agunia tirzinus et terentius in andria ibi tum examinatus pam
philus bene dissimulatum et celatum amorem indicat

Intr. Exorare et orare interest quia orare est petere exorare impetra
re Virg. primo en. Orantes veniam et iii iii hic helenus primum
cesis de more iuvencis Exorat pacem divum Ter. in andr. natum ut det

Inter Excubias et vigilias hoc interest ille enim || oro ix quia id exoro
Examen proprie filum est quo trutina re || ducitur sunt vigilie non nocturne
gitur Virg. xii en. Iuppiter ipse duas equato examine lances
Examen apium collectio a verbo graeco metmanir illi est
Virg. iiii georg. ut cum prima novo ducent examina reges

Inter Exhibere et restituere hoc interest exhibet qui prestat eius de
quo agitur prestantiam Restituit qui non tantum corpus sed etiam qui
omnem rem conditionemque reddita causa prestat
Extra ordinem pro egregie romane dicitur sia pro explosa sententia est
Explodo eiicio in tipo tull primo off. azystonis pyronis et erilli
Exonois pegrinus externus idest extra pl
in mutellaria non omnis possunt olere virgienta exotica
Excetram appellant hydram quam hercules in lerna palude occi
dit tull tusculanarum lib. ii. hoc dextra lerna terra mactata excetra
Exceptio exclusio que actioni solet interponi Cycero || placuit
nio ad herennium in privata actione prestorie exceptiones sunt

F Atisto solio, abundanter aptior Virg. primo georg. nec pul
vere multa fatiscat et primo en. Rimisque fatiscunt dam
autem ab fatim i. abundanter unde et affatim et hisco
Fas et iura sic distinguuntur fas ius divinum et ad Religionem per
tinet iura ad homines Salustius in catilinario Nam primum adolescens
catilina multa nephanda stupra fecerat cum virgine nobili cum sa
cerdote dee veste alia huiuscemodi contra ius fasque
Falsus fallax primo georg. solem quis dicere falsum audeat Sal.

in carmine (?) Ambicio multos mortalis fallos fieri coegit
fallus deceptus ter in andria fallus es
fanes similitudo Virg ii georg Nec pingues unam in faciem nascuntur olive
fanes species Virg vi en quae scelerum facies o virgo
fanes ingemitus cuiusque rei aspectus haud facile mutabilis et egregia
fanes modus et factura uo[...] linarum fanes et montis fanes
os tanti ac gnene graeca   Vt enim ab aspectu species a
fingendo figura ita a faciendo fanes. pl in poenulo pro tonus cor
poris coloris habitu posuit dic eam mulier qua sit facie mihi ex
pedi statura non magna corpore aquilo ipsa e specie venusta · ore
fastigium et summae et imae partis possumus atque omnis permagnus
dicere Virg ii en georg forsitan et scrobibus que sint ea fastigia
queras · et primo en · et fastigia suspicit urbis uti et altum mare
faselus naucula brevis virg iiii georg ‖ et altum celum dicimus
et circumpictis vehitur sua rura faselis | et faciles venerare napeas
facilis exorabilis placabilis ad ignoscendum paratus Virg iiii. georg
fatum voluntas virg fatis numinis iniquae | facessunt
facessunt desiderativum verbum Virg iiii en impio leti paret et iussa
facesso discedo ter   haec hinc facessat
phalarix sunt equorum ornamenta graecum est Vocabulum Virg V en
primus equum phalaris insignem victor habeto graeci in genere
Inter fatigatum et fessum inter neutro   dicimus
est nam fessum animo fatigatum vero corpore dicimus Virg ter
ga fatigamus hasta/et fessa malis
falarica telum ingens torno factum habens ferrum cubitale et
rotunditatem in modum sperae in ipsa etiam de igne haec affixum
hoc autem telo pugnatur de turribus quas falas dici manifestum
est Virg Viiii en · sed magnum stridens contorta falarica venit
fulminis acta modo
faxo pro faciam Virg xii en Ego foedera faxo firma manu

Fagus arbor glandifera dicta   idest comedendo
antea quondam homines glandibus vescebantur Virg. in buc. tytire
tu patule recubans sub tegmine fagi
Familia varie accepta est nam in res et in personas dicuntur
In res ut in lege xii tabularum his verbis agnatus proximus fami
liam habeto ter in   decem dierum mihi vix
est familia In personas aut nam aut vere sub unius potestate subiectos
ut filios et nepotes et deinceps et servitutes quoque solemus
facio estimo aereo ad c cesarem eius || appellare familiam
libertum apollonium iam tunc equidem cum ille viveret et magni facie   fuit
facere pro sanctissime · et rem divina || bam et probabam
facere Virg. in buc. Cum faciam vitula pro frugibus ipse venito et
pl. in aulularia sed si repperero o fides congilalem plenam faciam ti
bi fideliam · te adeo tibi faciam verum ego mihi bibam ubi te fecero
Felix proprius virg. primo en. dis felix nimium quoque leves queque la
bore dicit infelix econtra pro irato accipitur ut inno quae potu
felix fecundus virg. primo georg. terque novas || infelix
contra felix est hostia frugeque
Ferrugo est purpura nigrior hispana Virg. primo georg. cum caput
obscura nitidum ferrugine texit et ix en. ferrugine clarus hibera
Febris a fervore dicta est ad grecorum imitationem qui
                    appellant Virg. georg. atque arta
Fero gigno Virg. iiii georg. infirmius || depascitur horrida febris
apes tulerat rivor · et in en. vi divo preterea tulis idea tulisset
Ferri proprie dicimus quae quis suo corpore || terra viros
baiulat Virg. primo en. Mutera preterea clarus excepta iunius ferre
Fessus generale est animo corporis atque fortunis Virg. o || iubet
ma complexus est · Ter fessus valle resedit idest consilii egens
et interea fessos ventos cum sole reliquit et fessi rerum
Ferae dictae aut quia omni corpore feruntur aut quod naturali utitur

libertate et pro desiderio suo feruntur
Ferus equus et quadrupes ab eo quod toto corpore feratur Virg. ii
cum in latus inque feri curvam compagibus alvum contorsit et V. cum
spumantiaque addit frena feris et VII cum pectebatque ferum idest
Fedare dilacerare Virg. ii quadrupedem dicit eum de ceruo
cum impulerat ferro argolicas fedare latebras
Fedus tam apud Virg. quam apud Salustium non tam turpe quam crude
le significat perimitque per aras sanguine fedantem quos ipse sacra
uerat ignis et sal. Fedi omini et Virg. VII cum auersus quod refugit
Int' Fiducia et confidentiam hoc interest fiducia enim fede ministeria
in bonis rebus confidentia uero in malis Virg. ii cum que sit fidu
cia capto et ter O ingentem confidentiam renitenti tellus
Fluctuat splendet Virg. ii georg. at late fluctuat omnis aere re
Fluctuat vacillat incertus est Virg. variosque irarum fluctuat estu
Flagella dicuntur summe arborum partes ab eo quod crebros sustinent
uentorum flatus Virg. ii georg. Neue flagella summa pete aut
summa destringe ex arbore plantas primo cum flagrantibusque dei uultus
Flagro ardeo a flamma uel a flatu quo alitur incendium per l. Virg.
Fluxus mollis et facile periturus fluxam enim dicimus R. p. sicut
Virg. x cum nos ne tibi fluxas Phrygie res uertere fundo conamur
Flamma generis f. dominum flaminis sacerdoti significat A. gelius
x noctium atticarum ignem e flamina idest flaminis dialis domo nisi
Flagitare cum clamore deposcere Virg. ille sacrum efferri ius non est
simul fugiens rutulos simul increpat omnes nomine quemque uocans nominatim quod
Flamen cum M generis est sacerdotem efflagitat exigit
significat et flamen dialis dicitur aut a pilo quem gestat quasi pilamen
Flores uini fecem appellant Virg. et florependere inhibi pendere pl. in
Flammeum pannus subtilissimus quo ... ego te floscino
puellarum facies induunt uerecundie gratia alios enim per illud cernunt ne
quod cernuntur Lucanus ii non timidum nupte leuiter tectura pudore

flamen sacerdos ianus qui flamen qui filo in capite portabat in galero

fides dicitur quod fit ex fato quod illi fides cui fauet fortuna

flammea vitte per dicte quod ex lana fiant contextum

fore

Lutea demissos uelarunt flammea uultus

Foetura prouentus gregis idest ipse fetus Virgilius in bucolicis dicit foetura gregem suppleuerit aureus esto.

Fore reuera tamen futuri temporis semper est. esse autem presentis ouidius in methamorphoseos utrumque complexus est Esse quoque in fatis reminiscitur affore tempus Virgilius primo eneidos dicit nam fore bello egregiam et facilem uictu per secula gentem quod de presenti dicitur non potest Cicero quoque in epistola ad trebatium scripsit ad me cesar perhumaniter nondum se tibi satis esse familiarem propter occupationes suas sed certe fore

Forceps cum ex eo dictum est quod formum capiat formum enim ueteres calidum dixerunt Virgilius uersantque tenaci forcipe ferrum

Foeta plena Virgilius primo eneidos loca foeta furentibus austris

Foeta grauida Virgilius in bucolicis non insueta graues temptabunt pabula foetas

Foeta partu liberata Virgilius viii fecerat et uiridi foetam mauortis in antro procubuisse lupam enixam autem eam fuisse lac quod pueris prebebat

Foedus lex intercedit pax que fit inter dissidentes Virgilius condit primo eneidos Regemque dedit qui foedere certo et premere et laxas

Fores proprie dicuntur quae ad foras dare iussus habenas foras aperiuntur sicut apud ueteres fuit Titus liuius primo ab urbe condita

herens in terga romanus pariterque fores portarum obiiceretur uelut fori tabulata nauium ab eo quod incessus agmine uno irrumpit

Fus ferant Virgilius iiii eneidos impleuissemque foros flammis et natum cum matre

maiore Alii malos scandant alii per foros discurrent

Fomes dicitur quicquid ignem fouet siue ara sit siue quid aliud in quo ignis fouetur Virgilius v eneidos rapuitque focis penetralibus ignem

Furuus niger Virgilius et furuae dicuntur hostiae quae nigro pilo immolantur quale Virgilius in eneidos nigram hyemi pecudem zephyris felicibus

Funda qua lapides iactantur Virgilius primo georgicorum stuppea albam torquentem balearis uerbera fundae

Funda genus retis dictum a fundendo idest retiaculum quod dicitur boare

Virg. primo georg. atque alius latis funda iam verberat amnem
frondator qui arbores amputat et animal quod frondibus uiuit
Tria vero sunt genera frondatorum qui arbores amputat et e
frondibus manipulos facit hyemis tempore animalibus ad pastum offe-
rendos. et qui manibus vitium folia auellit quo ardor solis matu-
riorem uuam reddat. aut auis que in frondibus habitat vel in iis
nascitur. Virg. in buc. hinc alta sub rupe canet frondator ad auras
frigidus horrens Virg. in georg. frigida saturni quo sese stella
fragor a fractura rerum sonitu notatus est Virg. i° || receptet
geor. et audiis altis montibus auditur fragor || fracta nebarum
fractus collisus Virg. iiii geor. et vox auditur fractos sonitus imi
fractus afflictus Virg. iiii geor. et res miserabere fractas
fruges omnes generaliter appellantur. et errant qui discernunt frume-
nta a frugibus nam cereo aut olei et frugum minutarum id est de legumi-
nibus diceret ut ostenderet etiam frumenta fruges nominari frugum
autem nomen factum est a frumine id est a summitate eminentis gutturis
fragro odorem reddo per r. qui fracta specie maior est. Virg. || parte
g. i° cum redolentque thymo fragrantia mella
fratrem inter et germanum hoc interest. germanus enim dicitur de
eadem genitrice natus. non ut multi dicunt de eodem germine. quos
Varro tantum fratres uocat Hoc tamen confundit usus. fratrem quoque pa-
truelis dicitur Ouidius in methamor. frater erat fratria peto non aiax
de achille dicit qui duorum erant fratrum filii || noua fuge melior-
fuga profecto Virg. in en. longinque fuge ne linque laborem et i° geor.
fuga cursus Virg. iiii en. illa fuga siluas saltusque peragrat dictaeos
et simul arua fuga simul equora verrit Vide et velocem equum fugare dicitur
fundus dictus est quod sit omnium rerum fundamentum. fundi autem appellan-
tur omne edificium et omnis ager continentur
fur autem a furuo i. nigro dictus est nam noctis utitur tempore aut
certe a greco venit. fur enim [illegible] nominatur

[illegible]

Fucus genus est herbe unde tinguntur uestes Virg. iiii georgicorum fucoque et
Fucus est genus cere qua pro glutino api || floribus oras explent
tum. est etiam medicamentum Plautus in poculo mea corpus fuco or
Fucus fictus mendacium Ter. in eunucho. et per alienas || allunt
tegulas uenisse clanculum per impluuium fucum factum mulieri
Fusus discumbens Virg. i° en. fusique per herbam || per umbram fundimus
Fusus fugatus aut occisus Virg. iiii en. illi etiam si quos obscura nocte
Funus pro sepulchro Virg. iii en. ergo instauramus polydoro funus
Funus mors Virg. vi° en. et funere mersit acerbo
Funus proprie est ardens cadauer quod cum portatur cremandum
exequias dicimus conditum in sepulchro reliquias
Fulcit sustinet Virg. iiii en. atlantis duri celum qui uertice fulcit
Funeras apud maiores appellabant eas ad quas funus pertinebat ut
sororem matrem ne prefice uero erant non dolentes sed planctus pri
pes ad defuncti laudes canendas mercede conducte
Furtum pro adulterio Virg. x en. que cum fuit coniuge in arma euro
pamque asiamque et federa soluere furto et dicimus in achilleyde
Futilis est quoddam uas lato ore fun || o ducta futura doliq
do angusto quo utebantur in sacris ueste quia aqua ad sacra hausta
non ponitur in terra. quod si fiat piaculum est. unde excogitatum
uas est quod stare non posset. sed positum statim effunderetur. unde
homo commissa non retinens futilis dicitur. Ter. in andr. seruo fu
futilia sume lectorum ptes et orna || nias meas gravisse futili
mita sic dicta quod thoros fulciant et sustineant Virg. vi° en. lu
cent genialibus altis aurea fulcra thoris. et aulus gellius x° noctium
atticarum. neque apud eius lecti fulcrum capsam esse cum strue atque fer
fundere sacrorum est uerbum. i. supina manu libare per || ro oportet
Furiatus iratus et furiosus her||sius satyra iiii fundo mero genio
est dicta quod furiosus est a quo furor numquam recedit. sed furiatus est
qui furit ex causa Virg. ii en. non tibi haud spem furiatam mente

torchus Cicero i° rhetorice ad herennium si fumosus existat
fiscus simus ad maiores summe capiendas penas una et pro pecunia pu
dia solet. et confiscare inde dicitur est et generaliter fiscellam texit hibisco
fiscella uas uiminea ad exprimendum caseum Virg. in buc. dum sedet

Gaza persicus est sermo et dicitur diuitie est autem generis femi
et numeri tantum singularis significat et omnia que possidet
tur Virg. i° en. uat troia gaza per undas et gaza
laetus agresti. et ii° en. hic undique troia gaza in
Gabinus cinctus est toga sic. in terga re[iecta] celsis excepta ad pectus
recta ut una eius lacinia renovata hominem cingat hoc autem uel
tamen genere utebantur consul bella indicturus ideo quia quondam
gabini campanie ciuitas sacris operaretur bellum subito euenit. tunc cinc
cincti togis suis ab aris ad bella profecti sunt adepti uictoriam Vnde
hic ortus est mos Virg. vii° en. ipse quirinali trabea cinctuque ga
bino insignis reserat stridentia limina consul
Genialis uoluptuosus domunalis uel quoniam uoluptatis operam damus
indulgere dicimur genio sicut ex[emplo] apud terentium suum defrau
dans genium Virg. i° geor. inuitat genialis hyemps
Gestire est letari corporis habitu significare ac gestibus Virg. i°
geor. et studio incassum uideas gestire lauandi ter. in eunucho
Generatim per singula genera dicitur ut therea quod est quod sic gestis
generaliter autem i simul omnia i Virg. ii°
geor. quare o proprios generatim discite cultus agricole
Gero habeo Virg. ii° geor. aut quos oceano propior gerit in
dia lucos et i° en. uirginis os habitumque gerens
Gens natio Virg. i° en. una cum gente tot annos bella gero
Gens familia Virg. en. uigilias ne deum gens enea
Gemini pro duobus Virg. vi° en. emula nec dum temporibus geminis
Germanus qui de eadem genitrice natus est canebat sese senectus

Bardi cantores ... ipso ...

Gena palpebra Virg. VI° en. effusaeque genis lacrime. Ennius que dormienti imprimit gene genam
Gesa hastis militis gallorum significat Virg. VIII° en. duo quisque alpina coruscat gesa manu. nam etiam viros fortes galli gesos nominant
Gener dicitur qui ad generis augendum adhibetur. Ovidius primo methamor. spes que fuit generi mihi prima secunda nepotum

Bete q[ui] p[ri]ma getule [illegible] [illegible] q[ua]re [illegible]
dati fori [illegible]

Gerrones vocant nugatores a garriendo Ter. in heauton timorumeno. si iste hercle dicat gerro iners fraus
Gemma et pro oculo vitis eleganter dicitur Virg. II° geor. turget in palmite gemma et cicero in catone maiore. itaque incurrit [illegible] in iis que relicta sunt existit tamquam ad articulos sarmentorum ea que gemma dicitur a qua oriens uva se ostendit
Gilvus color est inter album et candidum medius Virg. III° geor. color deterrimus albis et gilvo
Gynecium locus secretior in aedibus mulieribus solis habitantibus qui et graece   dicitur ab mulieribus quas graeci   nominant terentius in phormione ubi in gynecium ire occepit puer
Gliscit crescit unde glires dicti ad me omittit [illegible]
sunt quos pingues efficit somnus Virg. XII° en. haud secus accenso gliscit
Glycerium dulcis mulier   eum dul[cis] at violentia turno
Glandium pars est intestinorum plautus in [illegible] graece dicitur [illegible] cenatione. atque illud prius obtrudamus pernam sumen glandium et in captivi[s] duo. procedunt rubus tergoribus glandia
Grex quorumlibet animalium congregatio et plerumque minorum. de bubus autem armenta dicimus Virg. VII° en. quinque greges illi balantum quina redibant armenta [illegible] sopita tymbre
Graviter bene et multum significat Virg. IIII° geor. et gravit[er] spi[rantis]
Graviter pro male Virg. VI° en. grave olentis averni
Gravis fortis Virg. V en. prima pares ineunt gravibus certamina remis. et alibi ferit ense gravem tymbrenus osirim. nam

graves ali[i]

graues afferunt grauitatem
Grauis uenerabilis sicut leues contemptibiles dicimus Virg. i° En.
tum pietate grauem ac meritis si forte uirum quem conspexere
Grauem inter et grauatum hoc interest. grauis namque ponderosus
est. grauatus uero quod grauatur extrinsecus Virg. V° En. stat
grauis entellus. et Viii° En. nodisque grauatum robur ferro eius ...
Grynium nemus est iuxta clazomenas a ... ua erat ... a
siue ciuitatem ubi apollo colitur. unde et grynens apollo cogno
mentum habet Virg. iiii° En. grynens apollo
Grumus aggregatio strues Virg. in moreto. liquidoque coacto
Gurgustium est obscura et latens in modum grumo spargit sale
taberna Ciceron in oratione contra L pisonem. meministi ne cum ...
ad te quinta fere hora cum c pisone uenissem. nescio quo e
gurgustio te prodire
Erpillos grece serpyllus latine herba est condimen
tis ydonea Virg. in buc. allia serpyllumque herbas con
tundunt olentes In multis autem nominibus que in gre
co aspirationem habent pro aspiratione id est
s ponitur ut pro ... serpyllum pro ... sex pro ... sep
Hamadryades nymphe que ... te pro ... semideus
cum ... in arboribus et nascuntur et pereunt ... quercus po...
Helleborus herba genus que radicem ... at spenes pro genera
la dicitur plus. helleborum ... cum iam ... timebit
Habitus possibilitas Virg. i° geor. uentos et ... ponentes uideas
narum celi predicere more cura sit et patrios cultusque habitusque
Halcyonia dies sunt quibus halcyones aues in modum ... locorum
... tunc enim tanta tranquillitas est ut penitus nihil in mari mo
ueatur. id autem media contingit hyeme. eadem et halcedonya
dicitur plautus in cassina halcedonya sunt ... pulsans
Haurio ferio Virg. iiii° geor. exultantiaque haurit corda pauor

Haurio video Virg. iiii en hausit celum mentemque recepit
Haurio audio Virg. iiii en vocemque his auribus hausit
Haurio vulnero Virg. en latus haurit apertum
Hec in plurali numero in genere neutro de feno dicitur. veteribus enim mos
fuit ut neutra femininis ingererentur Virg. iiii georg. hec quoque non
cura nobis leviore tuenda. in de capris diceret et ter. in eu
nucho. hec adornat ut lavet quoniam de ancillis thaydis loquebatur
Harena si ab herendo ut in fabricis videmus. dicta est aspirationem
suscipit. si autem ab arendo non suscipit || se suspenderat arena
Habilis pro moribus aptus Virg. i° g en namque humeris de more habi
Hara est porcorum stabulum et ab deorum ara differt aspiratione et
quantitate sillabe Omnibus teranus inunde ara fidelis hare plautus
in asinaria atque herus in hara aut edibus habitat
Habitior pro pinguior ter. in eunucho si qua est habitior paulo
Heros vir fortis semideus plus homine ha || pugilem esse aiunt
bens ut ait Hesiodus quales Virg. intelligit ille deum vitam ac
cipiet divisque videbit permixtos heroas || fratre meare
Heus adverbium vocantis est Virg. i° en heus inquit iuvenes mo
Heus adverbium dolentis est Virg. vii° eu heus et mensas con
Helluo vorax et insatiabilis ter. helluo gan||neo summina inquit nullus
Here pro heri dicitur Iuvenalis in f° res hodie minor est here
quam fuit atque eadem cras deterit exiguus aliquid
Hibiscus genus herbe virg. in buc. edorumque greges viridi de
Hircus caper animal libidinosum Vnde Horatius libidi|| pelle hibisco
nosus immolatur caper et carmine qui tragico vilem certavit ob
Hirquus pro quo anguli sunt oculorum virg. in buc. transversa tuentibus || hircum
hirquus i. oculus in hirquos hoc est in angulos oculorum retortos
Hyades stelle sunt in fronte tauri que quociens nascuntur pluvias
creant Vnde et virg. arcturum pluviasque hyadas dixit grece autem
dicte sunt pluo. latine simile a suco Alii dixit

hyadas dictas ab y lrã no milli   i. ī ang forte st̃ fine
Hiulcus fissus uirg' ii° geor. hoc ubi hyulca siti findit canis estifer
Hyperborei montes st̃ scythie sic dcĩ quod sup̃ idest ult̃ // arua
eos flat boreas
Hippomanes est herba quã si equi comedent in furore uertunt q̃si
dicitur idest   equorum insania Re
aut uera hippomanes dr̃ uirus defluens ex equarum inguinibus
quo tempore feruntur ex amoris furore Virg' iii° geor. hic demum
hippomanes uero quod noĩe dicunt pastores lentũ distillat ab in
Hyalus uitrum et hyalinus uitreus coloris uiridis | gnie uirig
Virg' iii° geor. milesia uellera nymphe carpebant hyali saturo
fucata colore   eũ grece latine uitrum dicitur
Hyems anni tempus uirg' iiii° eñ ac uelut ingentem formice
farris aceruũ cum populant hyemis memores
Hyems iñs uenti Virg' iiii° eñ dum pelago desevit hyems et
ii° eñ sepe illos aspera ponti interclusit hyems
hyet[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
Historiam int' et annales hoc interest quia historia ẽ eorum temporum
q̃ uidimus uel uidere potuimus dicta   i. a uidendo
Annales uero sunt eorũ annorũ et temporum que etas nõ nouit etas
Verũ liuius ex annalibus et historia constat hoc tñ confunduntur
licenter ut Virg' pro historia posuit annales et uacet annales nos
trorũ audire laborum   / tñ fons hominem prefert
Hispidus sensu horridus Virg' x eñ cui laterum terms hispida uan
Hibridas uocant ignobiliter natos Valer' max' li° viii° de initiis
aut uarus pp obscuritatẽ ims ciuitatis hibrida cognominatus
Hiscere in usu uocandi proferunt interdum | eã quicquam significat
antiqui pro hire. litteram interponentes euphonie gratia ter' i
eunucho hiscere hoc munere arbitrantur thaidam suam ẽẽ et
plautus in capt' hiscere aut int' sese coniunxerunt dolum
Hilum i. pusillum quippiam Cycero i° tuscul' tñ illud qd' sisyphus

uersat saxū sudans nitendo neq͡z proficit hilū sūt et qui pro
Horridus hispidus Virg̃ ii° geor miseri | medulla ferule ponit
tur uero ex fetu nucis arbutus horrida
Honestus pulcher uirg̃ ii geor et quocirca deus nū caput egit
honestū . et ter̃ in eunucho ita me dij bene amēt hoēstu ē
Horresco contremisco uirg̃ ii° geor . tuz segetes alte campi q͡z na
tantes lenibus horrescūt flabris et p̃sius sūs comite horri
dulu͡z tunica donare lacerna idest tremētem
Honor pro sacrificio Virg̃ iii° georg̃ sepe in honore deū medio
stans hostia ad aram et i° en̄ tuz uenus haud equidē tali me
dignor honore
Hostia sacrificiū quod post uictoriā fit Virg̃ i° en̄ multa tibi ante
aras nostra cadet hostia dextra . licet hoc licenti° confundat
Hostia generis neutri flumini exitus ut uirg̃ i° en̄ | auctoritas
italiam contra tiberinaq͡z longe hostia | subit hostia uelo
Hostia pro porta abusiue ponitur interdū Virg̃ i° en̄ et pleno
Hostia inita ianua cetera uocant̃ gnaliter siue ualue siue fores
sunt . sic dicta per que ab aliquo arceamur ingressū . utruq͡z p̃te
commixit Virg̃ quo lati ducit aditus centū hostia centū . dicta
uero ab obstando uel ut alij dicūt ab repellendo
Honustus cui omnis ipsi honori ē uirg̃ i° en̄ spoliis oriens ho
nustus . et retinet aspiracionē quia ē ab honore descendit
Horret terribilis est Virg̃ xi° en̄ tuz late ferreus hastis hor
Hostes ij sunt qui nobis aut quibus nos publi cẽ ret ager
re bellu͡z decreuimus Virg̃ xi° en̄ du͡ muros distinet hoste
Ceteri latrones aut predones sūt
Hostire equare unde et hostes dcī qui pro equa cī pugna
adeunt plautus in asinaria qui promitto uiq͡z hostire contra ut
Humidus qui aliquid habet humoris uirg̃ iii° | uicinnieris
geor redit q͡z senibus humida uina

Humanitas familiaris et beniuolentia quam greci   uocant
tullius in oratione pro archia hac uestra humanitate
Humanitas erudicio et disciplina quam eius arte uni ex arctis aian
tibus hominibus data sit Cicero in oratione pro archia etenim omnes ar
tes que ad humanitatem pertinent habent quoddam commune uinculum
|| tabat iniam

Iactare in cassum fundere uirg. in buc. studio iac
tat poma Virg. iiii° geor. omnis in hanc certam
regio iactat arte salutem et cicero pro murena
iacta sunt fundamenta defensionis mee

Ianua est primus domus ingressus dicta quia iano omne principium
consecrauit antiquitas Virg. ii° en. labat ariete crebro ianua
Iamdudum pro nimium Virg. iiii° en. at regina graui iamdudum sau
Iamdudum et temporis est ut olim uel antea ter. || cia cura
in eunucho iamdudum te amat. iamdudum illi facile fit quod doleat
Iamdudum quamprimum in pnia uirg. ii° en. iamdudum sumite poe
nas et uirg. ii° en. iamdudum incubere rastris dum sicca tellure licet
Iam pro modo uirg. iiii° en. iamque hos cursu iam preterit illos
et iam digitis iam pectine pulsat eburno
Ignobilis stultus Virg. i° en. seuitque animis ignobile uulgus
Ignarus aliud disponens uirg. iiii° en. aut qualis ignara mentis
deus appulit oris ter. in eunucho iam prudens hac rex ignara
Illudo per ludum uoco Virg. p° geor. in uario illudunt || rursque omnium
Illuuies sordes Virg. iii° en. dira illuuies immis || pestes
Illustris hoc nomine meriti nobilis aut notitie || saque barba
tum. Viri et meretrices nobiles uocamus. ac illustres generis uel
sapiencie uel uirtutis splendore claros Valerius max. li. iiii° de mo
de no quod alii uirtutibus diffideret. erat enim illustris
Imbuere est inchoare initiare perfundere et maleficere quo sen
su ultimo Virg. iii buc. sepe tener nostris ab ouilibus imbuet agnus

[illegible]
[illegible]

et in en. que fors prima dedit sanguine nouis imbuit arma
Importunum est quod caret portu id est quiete ubi nullus portus
est Virg. xi° en. bellum importunum ciues cum gente deorum Invictisque
Implorare est auxilium cum miseratione deposcere || unus geramus
Virg. x en. nanque aliud quid sit quod iam implorare queamus
Imber dicitur humor omnis Virg. p° en. accipiunt inimicum imbrem et
Lucretius exiguo terra atque aqua nascitur et imbri i. humore
Immunis ociosus piger et qui munere non fungitur Virg. iiii°
geor. Immunisque sedens aliena ad pabula fucus
Impositio oculorum in malo libero aliene arboris germine inseramus
Improbus insatiabilis et nulli probandus Virg. p° geor. improbus anser
Insanus magnus Virg. in buc. insani feriant sine littore fluctus
et in ii° en. et tanto iuvat indulgere labori
Indignus magnus unde ennius indignas turres dixit
Indignus miserabilis Virg. vi° en. miserum in littore sicco ut venere
vident indigna morte peremptum. non pro immerita ut qui deos
in certamina arrogant illicere ter. in iusiurandum
dabitur te esse indignum hanc iniuriam Indignus cum egomet sim ac
Indignus seuus Virg. ii° geor. cum super indig. || ceptus modis
nas hyemes solemque potentem ter. in adelphis clamant
omnes indignissime factum esse || esse indignum hanc iniuriam
Indignus immeritus terentius in Iusiurandum dabitur te
Indigitamenta i. libri pontificales qui et nomina deorum et rationes
Infoelix infecundus Virg. primo georg. i. || ipsorum nummum continet
foelix lolium || [illegible]
Infoelix infortunatus terentius in adelphis o infoelicem adolescentem
Iniquus angustus Virg. iiii geor. nec hec ipse spaciis exclusus
iniquis praetereo. et Virg. v° en. spacioque subit sergestus iniquo
Iniquus magnus Virg. primo geor. et iniquo pondere rastri
Iniquus asper Ouidius per iuga montis iniqui

Induco irrigo Virg. iii° geor. deinde satis fluvium inducit
Inspico modo ad speram et acuitatem imaginem et findo in modum spi-
ce Virg. i° geor. ferro qz faces inspicat acuto ‖ tunt
Inhorreo intremisco Virg. i° geor. spicea iam campis cum messis inhor-
Indigetes dii sunt qui ex hominibus facti quasi in diis agentes abusi-
ve quoqz omnes generaliter quasi nullius egentes
In manibus i. in facili et in promptu quod grece ‖ Virg.
iii° geor. in manibus terre et cicero in catone maiore est in manibus
Insitio dicitur quando fisso trunco surculus fecunde arboris in ‖ oratio
sterili inseritur Virg. iii° geor. inseritur vero ex fetu nucis arbutus
Inolesco concresco Virg. ii° geor. udo qz docet inolescere ‖ horrida
libro et vi° en. penitus qz necesse est multa diu concreta modis in-
Ingenium id est natura Virg. ii° geor. nunc locorum arvo ‖ lescere miris
Indulgeo operam do Virg. ii° geor. indulge ordinibus ‖ et ingeniis
Inungere ad prohoemium et est mark ‖ et iiii° en. indulge hospitio —
laro a metamorphosis qui metaphoras ordinibus probant Virg. ii° geor.
nec secius omnis in unguem arboribus positis secto via limite qua-
dret et Horatius ad unguem factus homo
Insignis notabilis precipuus Virg. iii° geor. scilicet ante omnis furor est
insignis equarum et i° en. insignem pietate virum
Invitus magnum Virg. iii° geor. invito sub fasce viam cum carpit —
Incassum inaniter i. sine cassibus sine quibus venatio est inanis i.
Virg. i° geor. et studio incassum videas gestire lavandi
Ingluvies ventris capacitas et pro gula capitur Virg. iii° geor.
hic piscibus atram improbus ingluviem ranisqz loquacibus explet
Varro ad ciceronem li° xxiii° Ingluvies thori inquit sunt circa gu-
lam qz intercectas habent rugas ‖ laz qui pp pinguedinem
Iners ociosus Virg. iiii° geor. In medium seu stabit iners seu
profluet humor. et in buc. libertasqz sera tamen respexit inertem
Iners qui est sine arte ut apud lucilium ut phibetur iners ars

in quo non est ulla ‖ tia nobis optat apertum

Inertis ignavus Virg. iiii° en. Spumantemque dari pecora inter inertia

Incessit ingruit invasit Virg. iii geor. nam saepe duobus regibus incessit magno discordia motu

In medium in commune Virg. iiii° geor. et in medium quesita reponunt

In numerum in ordinem Virg. iiii° geor. illi inter sese magna vi bracchia

Intercinus mors eo quod intercepta sit ‖ chia tollunt in numerum et rerum mixtarum connexionem solvat

Integrat renovat Virg. iiii° georg. romanoque sedens miserabile carmine integrat

Invadere proprie nobilium personarum virg. ‖ bile carmine integrat

1° en. ast ego quae divum incedo regina iovisque et soror et coniux

Incubare proprie dicitur per vim rem alienam tenere vel possidere Virg. 1° en. ponto nox incubat atra. alienum enim tempus invadit

Incubare dicuntur ii qui dormiunt ad accipienda responsa Virg. vii° en. pellibus incubuit stratis unde et ille incubat iovi i. dormit in capitolio unde responsa possit accipere

Insinuare est latere perstrasse cui quid aliquid videre dicit quod eum intendat

Incensus animo Virg. 1° en. pictamque iris intentat omnia mortem

Intendo ligo Virg. ii° en. et stuppea vincula collo intendunt et iiii° en.

Imprimis precipue Virg. 1° en. imprimis ‖ intenditque locum sertis regina quieti. accipit in teucros animum mentemque benignam

Invisere proprie minorem a superiore requirere Virg. 1° en. talibus invisit eneas salutat et venerem et in terentio pater ad filium

Instar nomen est indeclinabile hic ‖ quid me invisas dimidio

probus instar declinavit ut nectar nectaris et creat pro positione sicut pegre Virg. ii° en. Instar montis equum divina palladis arte edificant significat autem ad similitudinem vel non restaurata hic instaurata dicitur edificia ad antiquam similitudinem facta

Ingruit invadit imperium fecit Virg. ii° en. armorumque ingruit horror. et ingruit eneas italis ‖ poenas cum sanguine poscunt

Infensus plusquam inimicus Virg. ii° en. Insuper ipsi dardanide infensi

Intempesta nox dicitur obscurissima non quia careat tempestatibus
sed quia non discernitur humanis actionibus sicut tempora Virg. iii en
et lunam in nymbo nox intempesta tenebat
Insomnia generis feminini vigiliam significat M. tullius tullius ni cito
ne maiore careret g° molentia cruditate et insomniis
Insomnium generis neutri id quod per somnium videmus Virg. iiii en quae
me suspensam insomnia terrent. quamquam et insomnia terret non nulli
Indago circata inquisitio Virg. iiii° en dum || codices habeant
trepidant ale saltusque indagine cingunt
Interpres conciliator et mediator Virg. iiii° en tuque harum inter-
pres curarum et conscia iuno. et caro quicumque interpretes compendi
Interpres expositor Horatius in arte poe || indici solent esse
tum post effert animi motus interprete lingua
Incestu dicitur quemcumque polluo Virg. vi° en. totamque incestat funere classem
Ingratus tristis Virg. vi° en. et cineri ingrato suprema ferebant
ubi gratum leticiam dicimus. licet ingratus qui gratiam non sentit dicitur
Inhonestus turpis Virg. vi° en et truncas inhonesto vulnere na-
res terencius in eunucho illum ne obsecro inhonestum senem intuere
Indocile ab indocto differt. nam indocile quod penitus non potest
discere Lucanus. indocilis privata loqui. at indoctum quod nondum
didicit Horatius. indoctum doctumque fugat recitator acerbus
Insultare est inimicos irridere et aliene gaudere malis per in-
sultationem Virg. x° en cernis ut insultent rutuli
Innocuus cui non nocetur. Innoxius qui non nocuit nocere
Iniectio manus dicitur quoniam nulla iudicis auctoritate expectata
rem nobis debitam vindicamus Virg. x° en iniecere manum parce telisque
Inferie sunt sacra mortuorum que inferis solvuntur. sacrarunt euandri
Virg. x° en totidem quos educat ufens viventes rapit inferias
Infula fascia in modum dyadematis a qua vitte ab utraque parte
dependent Virg. nec apollinis infula texit.

Indoles est imago quedam future uirtutis. Liui(us) li(bro) iiii haud aliam tantam unquam tulit indole Roma

Incendo impleo. Virg(ilius) xi eneidos moestam incendunt clamoribus urbem

Insidere proprie est dolose aliquem expectare. unde et insidie nomina te sunt. Virg(ilius) xi eneidos accipiuntque locum et siluis insedit iniquis

Indicasse est detulisse arguisse accusasse et coinquisse. Ouidius in methamor(phoseon). non exorabilis index .i. accusator ab indico

Inanis uanus et nulla uirtutis efficax. Ouidius ii methamorphoseon et medicas exercet inaniter artes

Inanis uanus. Virg(ilius) v eneidos galeam ante pedes proiecit inanem. M. tullius pro cn. plancio. quia in manu dignitatis iudicium putas esse

Inimicos appellamus qui priuatim inter seipsos odio opposito .i. uarium dissidium exercent ut ciues inter se uidemus. at hostes sunt eum quibus publice bellum decernitur est Cicero in l. pisone. ita uides me tibi

Inchoat uerbum sacrorum est significans non inimicum sed hostem. cat autem perficere. Virg(ilius) vi eneidos tunc stigio regi nocturnas incohat

Inuergere est sacerdotale uerbum. Est autem libamenta uinum eo pacto fundere ut uersa in sinistram partem manu patera conuertatur. quod ad inferorum sacra fieri solet. Virg(ilius) vi eneidos frontique inuergit uina sacerdos

Inops non modo pauperem sed insepultum quoque significat. Virg(ilius) vi eneidos hec omnis quam cernis inops inhumataque turba. ex mire enim pontificio terra inicebatur et circa cadauera et circa absentium corpora quibusdam solemnibus sacris addictis

Inops ergo sine terra que ops dicitur

Insolens consuetus non solitus. Unde insolentia dicta est. Ter(entius) in andria quid in athenas insolens. et M. tullius .i. de oratore sed me her cule istius disputationis insolentia atque etiam rerum que quidem in arte

Immus latine pau dicitur ab incendo pas[...] raderet insolentia sed enim omnibus animalibus Unde et inabus dicitur uis enim nature p

Imposta deceptrix fallax ab [illegible] [illegible] insinuata [illegible] [illegible] et barbatus [illegible] [illegible] [illegible] imposta [illegible] .i. deceptrix

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] est at [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] pz [illegible] [illegible] pz [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] esse [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

cia uadens intelligitur. de quo Virg. VI° en. pormenos tristemque
Interpellare est media altius || mun. i. pannos qui illic solitur
orationis interrumpere uel actioni se altius interponere M. tullius li° ii°
ad herennium Itaque et alieni sermonis molesti interpellatores et
scripti tui odiosi tum obscuri interpretes sunt et plinius secundus in e
pistolis Interdum quoque lasso mihi oportuna interpellatione subuenimus
In ordinem redactus i. inter uiles et abiectos connumeratus. titus
liuius VII° ab urbe condita tribuni plebis in ordinem redacti id est
in contemptu habiti. hinc etiam extra ordinem pro egregie ratione dicitur
Indies i. per singulos dies id est
In milites i. per singulos milites Virg. V° en. bina boum uobis tro
ia generatus acestes dat capita in nauis i. per singulas naues
Interdum i. per diem terentius in adelphis interdum sed si hic
pernocto cause quid dicam syre Titus liuius VI° ab urb. condit.
interdiu noctuque consilia agitat
Interdicta uocant iurisconsulti formas atque conceptiones uerborum
quibus pretor aut iubebat aliquid fieri aut fieri prohibebat quod
tunc maxime faciebat quoniam de possessione aut quasi possessione
inter aliquos contendebatur Est igitur ut summatim dicitur pro
ria prohibitio a possessionis turbatione Cicero 1° de oratore
multis quoque presertim qui aut interdicto tecum contenderet aut te
ex iure manum consertum uocarent quoniam in alienas possessiones tu
In integrum restituta res est i. pro infecta | temere irruisses —
ta habita est ter. in phormione. quid te absente filius hic egit
restitui in integrum equum ac bonum est. cui rei quasi expositione ad
iecit est paulo plus mihi non uidetur quod sit finis legibus leg
Interibi pro interea Plautus in asinaria || huc respicedi posse —
age tu interibi ab infimo da suauium | uias subura sepelibile
Indidem pro inde Plautus in aulularia indidem unum ornatus fuerit ut fi
Instita pars uestis extrema que et lymbus dicitur. Horatius quorum

Subsuta talos tegit instita veste
Irinos sententia in longum continuata ut virg. p° en. cole naq; tibi
dum pr usq; in ante mm uens est aut vocabulu grem
Irriguus qui irrigat virg. iiii° ge   quingo aut colligo
org. irriguumq; bibant violaria fontem   Corpesce somno
Irriguus qui irrigat plus satia vi° . hic satur irriguo maniult
Istinc et istic ad psona refertur audientem virg. vi° en. ea istinc
et comprime gressum i. abi a loco in quo es . et Servius sulpi
tius dicit in epla ad ciceronem . qui si istic ad fuissem i. Rome ubi tu es
Italia ab italo Rege sabinet qui ad eam ptem puenit in qua pos
tea turnus regnauit eamq; a suo nomine appellauit
Iubar lucifer dicitur qd iubata sit stella et lucis iubas effundit sam
mus . exorto iubare . noctis decurso itinere virg. iiii° en. it por
Iuro et adiuro differunt . nam || tis iubare exorto delecta iuuentus
Iuro dicitur quom confirmamus aliquid aut promittimus adiuro autem
me non fecisse Terentius adiurat se non posse apud nos paphilo
Iustitium iuris dicendi intermissio quasi iuris sta | absente durare
no qd sicut solet publico luctu . titus Liuius vii° ab urbe cond. dic
tator cum tumultus gallici causa iustitium edixisset omnes iuniores sa
Iuuentus multitudo iuuenum Servius sulpitius ad || animo adegit
ciceronem . licitum e tibi credo pro tua dignitate ex hac iuue
tute generum deligere et virg. 1° en. puerent troiana iuuentus
Iuuenta etas virg. 1° en. lumenque iuuente purpureum
Iuuentas ipa dea que tamen et pro ipa etate ponitur virg. iii°
georg. interea superat gregibus cum leta iuuentas solue mares
Iulus enee filius sic dictus descptus uocari a prime barbe lanugine
que illi cum nascebatur   enim greci primam barbe lanuginem uocat
Iupiter a iuuando dictus quasi iuuas pr nam cum iupiter pro igne ponatur
nulla res sic fouet oia quemadmodum calor
Ius et fas sic distinguntur fas enim ius diuinum et ad religioz ptinet

lus ad hoiem virg' i° en quippe etiaz festis quedā exercere diebus
Jus potestas Lucanus li° iiij° omnis ro / fas et iura sinunt
manus que resserat africa signis tur uari sub iure fuit

Abitū uas in quo lauari potest Virg' xij° en · hoc fusis labris
Acis tabulatū quo tectorū et spendentibus anme mfiat — lacessit lacessit prouocat lin ro
tamerarū supiora ornantur Lucilius resultant edes lacu[nar]ia
Vide et laminar pro eodē dr Horatius · nec mea reidet i do
mo laminar Vide alia derivatione laquearia dtā sunt Virg' i° en
Lanie laniarū pluralit' dicti / pendet lychini laquearibus aureis
nati sacrificia sur celeberrima ioui constituta quo uniuersiz latiū con
fluebat tullius in orōe pro planco · quibus e municipiis mx sā qui
· laniste diū st gladiatorū ad pug / nanū latinus petat inueniūt
nā in qua si quis eorū peueerit mercedē accipiūt Suetonius libro
i° de xij cesaribus · tirones neq; i ligno ludo neq; per lanistas s;
in domibus per equites romanos atq; etiā p senatores armorū pitos
Lanones uenatores et gremi e virg' xij° en fixū / erudierat
qz lanonis · inpauidū frangit telū · ut supius dixisset · sanius ille
Lanones diciūtur qui et obse / quiam uenanū uulnere pertius
quiūt et sermiūt mercede Vide et lanones uocatū conducti in
lites moris aut erat ut hos et impator circa se haret et hos
mitteret ad omne discrimen Varro tū dicit hoc nomē etiam
hire posse latinā ethymologiaz ut lanones dtā st q̄si laterones
qd circa latus regis leguntur quos nuc satellites uocāt · uel qz ad
Laterare e sepius vulnerare Virg' iij° / latera haūt ferrūz
Labes ruinā significat a lapsu Virg' ij en qd miserū eneā lacerat
ij° en hinc mihi prima mali labes
Latex aqua proprie dr ab eo qz int' terre uenas lateat Virg'
iiij° en sparserat et latices simulatos fontis auerni
Latex vinū aliquāt qua int' uiā lateat Virg' i° en Regales

[illegible]

iunt mensas latice queque lyeu
Laus pro virtute Virg. i° en. sunt etiam sua premia laudi et alibi
premia merui qui laude corona / a sequenti antecedens significat
Leuus pro stulto et imprudenti Virg. in buc. si mens non leua fuisset
Leuus quoniam de humanis loquimur sinistrum et contrarium est quod
aut de diuinis prosperum Virg. de utroque testis est. si mens non le
ua fuisset. et tonuit leuum quia sinistra numinum dextra sunt homine
tibus ut in geor. numina leua sinunt. auditque uocatus apollo
Leuus noxius Virg. iiii° en. et leuo contristat lumine celum [illegible]
Lamitum lana sunt fuga et effugium Virg. iii° geor. si tibi lanitium
Lacteo lacte plenus sum Virg. i° geor. frumenta in uiridi stipu
Lacteo lac sugo Ouidius methamorphoseos || la lactentia turgent
Lactare est lac prebere sicut ubera || lactentis uituli
Lacune sunt fosse in quibus aqua stat / diuinus lactancia
re conuenit Virg. i° geor. unde cauae tepido sudant humore lacunae
Letus alacer festiuus Virg. iiii° en. imperio leti parent ac iussa facessunt
Letus acer uelox Virg. ii° en. et letus eois eurus equis
Letus pinguis Virg. i° geor. quid faciat letas segetes / terras
pingues unde uulgo letamen uocatur fimus quod per agros mittitur
Letus fertilis Virg. i° geor. unde prius letum siliqua quassante
Letus hilaris Virg. i° et en. vix e conspectu sicule tel|| legumen
Labrusca uitis agrestis que quia fe|| lusp in altum uela dabant leti
re in marginibus nascitur labrusca dicta est a labris et extremita
tibus terre Virg. in buc. siluestris raris sparsit labrusca racemis
Lacertus serpentis genus Virg. in buc. nunc uiridis et occultant
Legumen quod manu legatur dictum est nec sectione || spineta lacertos
pariter Virg. primo geor. unde prius letum siliqua quassante legumen
Lembus nauicula admodum breuis Virg. i° geor. non alit quam qui
aduerso uix flumine lembo || hur pater o lenaee ueni
Lenaeus bachus / lacu sine torcularu Virg. iii° geor.

Lentum tenax Virg. iiii° geor. et mysio et phrygie servat pice lentus
Lentus flexibilis Virg. iii° geor. viridis et alternis lentum co || ide
Lentus ociosus Virg. in buc. tu tityre lentus in umbra || nelle ... tegi-
Lego navigo Virg. iii° en. et navibus legimus freta concita ventis et lit-
Legere non solum de scripta re verum etiam de terraque eppyri legimus
picta dicitur Virg. vi° en. quam primus omnem plegeret oculis pictura scilicet
narrati est autem a grecis qui et pingere et scribere dicunt
lebes olla erea interdum vas coquinarium apud homerum vas in quo
aqua dum manus abluuntur ... ut in

Lectisternium dicitur ubi homines in templo sedere consueverunt solenne
quoddam et intra ... livius viii ab urbe condita eodem anno lectist-
nium Rome quinto vero post urbem conditam iisdem quibus ante pla
Lemniscata corone id est agonales sunt de candidis habitu est deis
frondibus et discoloribus fasciis et sicut Varro dicit magni sunt ho
noris Cicero in oratione pro Roscio audio praeterea hanc suspicionem non
nunc primum in capitone conferri multas esse infamis palmas hanc pri
mam esse tamen lemniscatam. que Rome deferatur. hanc sequitur Virg. v°
en. puniceis ibant evincti tempora taenis
Lemdeusa genus vestis quod filo admodum raro et leniter de
sata et textura sit pro tenui ita appellata Cicero dolobelle sed
hospiti veteri et amico munusculum mittere volui lemdese nasso h
ho cuiusmodi ipsius solent esse munera
Limes agri terminus Virg. xii limes agro positus litem ut discerneret arvis
Ligustrum flos candidus Virg. in buc. alba ligustra cadunt
Libethrus fons iuxta quem muse coluntur Virg. in buc. nymphe in-
Liba sunt placente de farre et melle de || amor libethrides
cum sanctificis apte Virg. vii° en. et adorea liba per herbas subii
Liber prima corrcepta cortex pro minori Virg. in || nunc oculis
buc. ver si cum moveres alta liber erat in ulmo et Virg. xi° en.

lienus vel lenus funis candele quasi i... candelabrum statius i thebaide ... vin-
cula lienus, ubi pro ipso candelabro
assumit

hinc nata libero et silvestri subere clausam implicat
Liber in quo scribimus a libro i. cortice quia ante usum carthe de libris arborum volumina compaginabant. Persius iam liber et positis bicolor membrana capillis inque manus carte nodosaque venit arundo
Liber prima producta etiam solem significat Virg. i° geor. Vos o clarissima mundi lumina labentem celo que ducitis annum. liber et alma ceres Id est quia secundum stoicos qui dicunt non esse nisi unum deum et unam deam eandemque esse potestatem que pro ratione officiorum variis nominibus appellatur
Liber bachus quia et liberis in civitatibus colitur et libertatis deus apud maiores habitus est Valer. Max. li° ii° de inst. ant. proximus a libero patre intemperantie gradus ad inconcessam venerem esse consuevit
Liquor verbum prima producta defluo Virg. i° geor. carnis que montibus
Lixe appellantur qui militibus aquam in castra vel in tento liquentur ria vectant aut deferunt veteres namque aquam lixam dicebant lucanus
Lintres sunt fluviales navicule Virg. li° ix° stat ubi lixa bibit
i° geor. cavat arbore lintres aquam et liquida
Liquidus defecatus sine sordibus Virg. iiii° geor. nec tantum dulcia
Liquidus purus Virg. ii° geor. et liquidi gregibus fontes
Limen pro interiore familiaritate Virg. ii° geor. penetrat aulas et limina regum et iii° en. super admissam phrygia se limine pelli
Libo degusto Virg. iiii° geor. et flumina libant
Libo diffundo Virg. iii° en. et pateras libate iovi
Libo leviter tango Virg. i° en. oscula libavit nate
Litus terra mari vicina licet non alluatur fluctibus Virg. i° en. laviniaque venit littora cum constet lavinium octo milibus a mari remotum
Lybia i. affrica Virg. i° en. et libye vertuntur ad oras que a lybie matre dicitur sic appellata quia in ea flat affricus ventus i.
Limbus pars vestis extrema que instita vestis dicitur . est et fascia que ambit extremitatem vestium secundum antiquum usum Virg. iiii° en. sydoniam picto chlamydem circumdata limbo

Lytare deos sacris placare Virg. iiii° en. in modo pasce deos
venia sacris q3 id e pace sacra litans i. placans. scz diis
Lituus baculus augur. incurvus quo utebant[ur] ad designanda celi spa
cia. via manu nō licebat Virg. vii° en. ipse quirinali lituo pua q3 se
Lituus tuba bremis in pte qua robustior debat sumitur. trabea
e matrna sic dicta a sonitu. ut ille usus homeri docet
. i insonuit vermus Virg. vi° en. et lituo pugnas insignis obi
Littere quom eplam significant nūo tantū plu bat et hasta
rali dicitur. quom autē singulari dr littera ipa sigt elementa
Cicero ad pl. brias accepi a te litas coram datis quaz alteris
mihi gratulabare. Idem in orōe pro licinio archia. quotiens ego hūc
vidi cum litteras scripsisset multas
Limus obliquus tarens in eunuchio limis oculis i. obliquis
Locuples nō modo pro divite et loca multa possidenti. ver etiā
p firmo ac certo ponitur M. tullius iii° offinor. accedit eodē
Locuples ūrma dicitur. Suetonius de cesaribus locuples possidonius
xii° cesaribus li° x° reprehenden filio tito q̄ etiā urine vectigal co
uenus esset pecuniā ex prima pensione admovit ad nares sol
citans nū odore offenderetur et illo negante atq3 e lotio est
Lorica e tegimē de loro factū quo maiores dolo in colle
uerant quā intelligit virg. xi° en. tū pellis latos humeros erep
Longe i. valde Virg. i° en. ca inuento pugnatori operit
Juliaz contra tiberimaq3 longe hostia et Salustius in catill. lon
Lotos arbor est que vulgo faba syria ge mihi alia mes est
ea dr. Vide et ppli lotophagy qui ex eius fructu vivunt dicti
Locare pro constituere frequēts e in usu Virg. i° en. primo hic
Locare marito dare ter. i phor. alta theatri fundam[en]ta locat
mione queso quid si filiā suaz unica locaret et plautus in
aulularia virginē habeo grandē dotē cassaz atq3 inlocabilem
Locare pro faciendū aliquid dare Sermius sulpitius ad ciceronē

Livor invidia ex causa gesta
Invidia sine causa

Tuba maior

Cauda canis lovet dat fines luced lovet

posteaq̃ crearunt ut eidē athenienses in eod̃ loco monumentũ
eũ marmoreũ faciendũ locarent ‖ uaccinia calta
Luteus color ē qui et croceus Virg. in buc. mollia luteola pingit
Ludo cano et lenit scribo Virg. in buc. ludere que uellē calamo
Ludo moueo Virg. i° geor. aut summa nat ‖ pmisit agresti
tes in aqua colludere plumas et iii° eñ ludē pendentes pueos
ter congruũ illic maximũ in aqua spiritu ludere
Lupus in fabula hoc hinc natũ ē puerbiũ q phisici affirment
eũ a uoce deserı quē prior lupus uiderit · qđ et fertur quoniam
ille superuenit de quo loquimur et nobis sui p̃sentia aufert facultatem
tez loquendi Virg. in buc. lupi merim uidere priores
Ludus exercitii locus qui greꝯ schola dr̃ titus liuius vi° ab urb
condita tabernis apud proposita oīa in medio uidit et ꝯtiteos opifi
ces suo quēq̃ opere et ludos litterarum strepē discentiũ uocibus
Ludi compitalitii ludi liberales a libero patre dicti quos athenien
ses primo instituerunt circa compita in quibus primi nōie hyrcus
dabat^ur^ hoc aut̃ genus poematis tragoediã uocabat
hoc intellexit Virg. ii° geor. primaq̃ inge
tes pagos et compita circũ thesidae posuere
Lupati frenũ asperrimũ a lupinis dentibus dictũ qui inequales sunt
unde etiã eorũ morsus uehementer obest Virg. iii° geor. p̃ssi
q̃ negabunt ubera dura pati et duris parere lupatis
Luo psoluo Virg. i° eñ post mihi nō simili poena commissa luetis hic
aut̃ sermo de penna descendit antiquorum cum omes poene pe
Lustrũ quinquenniũ sic dictũ q inaqueq̃ cum ‖ ciuitate fuerant
tas post quinquenniũ purgabat^ur^ Virg. i° eñ ueniet lustris labentibus
Lustrũ cubile ferarum Virg. iii° eñ cũ uitã in siluis inter ‖ etas
deserta ferarum lustra domosq̃ traho ‹q̃ parum illustrantur›
Lustrare circuire Virg. vii° eñ lustrat auentini montem
lustrare immbrare un lustra et ferarum cubilia et lupanaria dicuntur

Lustrare diligenter circumspicere Statius p° achilleidos iā dudū tan
Lubricus et qui labitur dicitur || to lustrat thetis oīa visu t i [illegible]
teneatur ut piscis et locus i quo labuntur Virg lubrica convolvit
sublato pectore terga et sese opposuit salio p lubrica surgens
Luna pro nocte Virg iiii° en lunēque obscura maxim luna pre
mit. na nihil ē tam contrarium lune quā obscuritas nisi forte
dicatur q luna sui natura obscura ē et lumē a sole suscipiat
lupercal locus ē sub monte palatino i spe || qd in eclypsi probatur
luca quedā in qua de capro luebantur i sacrificabatur unde et
lupercal nonnulli dictum voluerunt q proinde lupi arceret Alii q
lupa remū et romulum ibi nutrierit Alii locum ēē panī conse
cratum deo arcadye. au etiā mons in arcadia lyceus consecra
tus ē et dictus lyceus q i lupos non sinat in
oves sevire. ideo euander deo gentis sue sacravit et nominat
lupercal q eius presidio lupi a pecudibus arceret Vir et virg
addit et gelida monstrat sub rupe lupercal parrasio dictum panos
Lucernus lingua osca ē impus a luce quā || de more lyrei
Ludicra illa ludo digna Virg xii° en neque prestare honoribus dicitur
cum levia aut ludicra petuntur consueverunt
Lucar ē quod ex luco proventes deabus psolvuntur et expendē
Lucimones i visi appellati sunt Varro dimicante romulū co
ntra titū tatiū a lucumonibus i tuscis auxilia petisse
Lupa i meretrix plautus in epidico dimoriunt mores magni lo
Lumbricus vermis intestinorum dictus per eth || ge ac lupe
mologiam. quasi lubricus plautus in epidico q̄si lubricum terram
quod te postules gustare

Apalia terre maurorum qui i heremo habitant dicuntur
Virg iii° geor et raris habitata mapalia tectis
Aluz pro labore Virg ii° geor alliciunt q malo ligure
Male i negligenter Virg i° geor. heu male tu mites defendet
pampinus uvas

maricia amplia agrestis locum ... a qua et marica civitas

Maiestas est magnitudo quedam publice rei, sive imperii dignitas, quam minuit is, qui multitudinem rerum ad sediciones vocavit etc. Tullius in 2° libro de oratore ad brutum non longe a fine in quinta carta.

magalia villae domus afrorum ...
magnitudo ... periculum mortis

Magar poenorum lingua villam significat. Unde et magalia per
idest littere pro littera posicione Virg. 1° En. miratur molem eneas
Mala et fructus arborum significat et pendens | magalia quondam
| unde et malonomos | pastor ovium
Malus arbor navis quod masculum et | a pastura ovium
dominus est malus vel quia instar mali habet in summitate. vel quod quasi
quibusdam cingitur malis quorum volubilitate funibus vela levantur
Magi quibus precipua cura rerum inerbit et qui magis quam ceteri di
ligentiam et sollicitudinem rebus quibusque plus debent ut magi persis
Magi pro custode Virg. persis quod magistri | Italia uiris
Maneo expecto Virg. VI° En. te quoque magna manent regni pene
Mane dictum quod manum bonum dixerunt veteres | ra passi
Manus multitudo Virg. VI° En. hic manus ob patriam pugnando vulne
Manus potestas lucanus in manibus vestris quantus sit cesar habetis
Macte magis aucte exaltate in gloria Virg. ix En. macte nova v
irtute puer. et est sermo tractus a sacris. quotiens enim aut thus
aut vinum super victimam fundebatur dicebat mactus est taurus vi
no vel thure hoc est cumulata est hostia et magis aucta
Malignus obscurus Virg. VI° En. tenuis qua semita ducunt anguste
quod ferunt fauces aditus quod maligni Iterum sub luce maligna
Mamilla est omnis eminentia uberis nam papilla sit illa unde lac trahitur
Manipli dicti sunt signa quod sub romulo pauper adhuc romanus ex[ercitus]
tus hastis fenum manipulos illigari et hoc pro signis et vexillis te
nebant Iuvenalis satyra ultima tota cohors tibi est minima omnisque ma
Marcellum dictum est vel a greco | simpli clensis magno officiunt
litteris ut in multis fit permutatio. nam maxima habet cum propinqui
tate est enim littera inter K et x media aut coquos grec
vocant Vel ut alii tradunt marcellus rome fuit violentus homo
atque truculentus qui cum poenas scelerum dedisset eius bona in fiscum
redacta sunt et ex eius edibus publicum factum inde marcellum est

Iuuenalis li° iii° satira ii^a ad ipsum creditor incoctum solet exspectare in a
Martius campus dictus est ab ea quia ager tarquiniorum qui in[ter] celli
ter urbem et tyberim fuit consecratus est marti Livio teste li° ii°
Mastigias masculini generis seruus sepe numero uerbe ab urbe condita
ribus cesus et cedi dignus   est cedo dictum ut
latine uerberonem uocant terentius in adelphis mitte mastigia gen
Magistratus i .... quoque mastiga scilicet uocant
et pro dignitate et pro eius administratore in frequenti usus est
pro dignitate certo in ratione maiore apud lacedemonios quidem ii
qui amplissimum statum gerunt magistratum gerunt ut sic sic etiam uocantur
senes pro persona uero   Aulus gellius noctium atticarum
li° ii° sed cur extra rem publicam in domestica re atque uita sedeatur
ambuletur quoque in conuiuio familiari cum inter filium magistratum et patrem
Medius importunus incongruus Virg. 1° En. ne / piatum et reliqua
qua scire dolos medius ne occurrere possit / et quoque in morte fer
Medius manifestus Virg. vii° En. sensit medios dilapsus in hostes
Medius cordis uirg. 1° geor. in medium querebat
Medica herba a medis in grecam translata quo tempore eam inualescunt
hinplena uenena est. et ut dicit dyonisius. trium foliorum est semper
uirens eius natura est ut uno anno frequenter seratur et postea ali
quot annis sponte prouenitur. uulgo dicitur silla Virg. 1° geor. tu te quoque
Mense secunde .i. pomorum que post mense / medica putres accipiunt sulca
uerint Virg. ii° geor. non ego te diis et mensis accepta secundis transierim.
Meropes aues sunt uiridis habentes pennas et uocantur / rhodia
apiastre que apes comedunt Virg. iiii° geor. meropesque alieque uolucres
Mens consilium dispositio Virg. 1° En. mutat nunc ampe mentem et iiii°
En. paulum lacrimis et mente morata Vi[r.] et amentes sine consilio uo
cantur Terentius in andria mala mens malus animus
Meditor excogito Virg. iiii° En. nec iam furtiuum dido meditatur amorem
et horridam cultis diluuiem meditatur agris. nec incognite dictum

actus enim est ipsa meditatio ita excitatio est ipsa meditatio grece autem
dicta est littera pro littera posita | enim et d inter sibi re-
dunt ut sela pro seda a sedendo et utrumque signum et
excitatio apud Rhetorem appellantur

Mereo militi · ut est Iuuenalis eremeret pro et Valer. max. li° ii° de
reuerunt ut ex iis qui equo meruerat peditum nomine militarent

mere stipendiis militare [illegible] castris
in plures merebat

Mereo beneficium confero Virg. iiii° enim si bene quid de te merui
Mefitis est terre putor qui de aquis nascitur sulphuratis Virg. vii° enim
Metus religio ea enim nata est per timorem | seuamque exalat opaca mefitim
Virg. vii° enim multosque metu seruata per annos
Metus a terrore differt hic enim aliis infertur · metus autem quem
habent timentes ut si dicas turnus habet terrorem · i timendus est
Meliboeus dictus quia curam boum gerat ·
Meminisse et memorare differunt quia meminisse est rem ante
actam in mentem reuocare Memorare autem aliquid referre aut
exponere Virg. utrumque complexus est et meministis enim diue et memorare
Metuere mali aliquod expectare mihore cum motu et sensu || potestis
prospiciat id autem a formidine differt que sine habita ratione omnis
obiicitur plautus in amphitrione utrumque complexus est · ego animas re-
cessu rursum uersum trahere et ducere metuens pueris mihi for

Meniana corpus pastus et plures [illegible]

Meniana appellantur dominiorum solaria ab inuentore | muidam Meniano
romano dicta Valer. max. li° ix° rerum memorabilium C. henius ma-
cer vir pretorius calui pater repetundarum reus dum sententia[m]
Metam eligere ad locum pertinet Virg. refertur in meniam ostendit
ii° geor. di pignus agros metabere campi et luranius helspios audax
Veniaz metator in agros | Ut in eneide
Mictos i mixtus stilus ubi et poeta et persone introducte loquuntur
Miser tristis ac flebilis Virg. in buc. stridenti miserum stipula disperdere
Miser i magnus terenti · eam misere amat | carmen
Myrice uirgulta sunt humilima Virg. in buc. non omnes arbusta iuuant
| humilesque myrice

Misceo plumbo et amago et misceor Virg. i° geor. aut resonantia
longe littora miscerj et i° en. hic uulgus et oculi miscet agens telis
Minari pro eminere Virg. iiii° nemora inter frondea turbam
en geminiq; minantur in celum scopuli et minneq; murorum ingentes
Mine murorum eminentie quasi pinnas it illa usq; minatur
dicitur Virg. iiii° en. pendent opera interrupta mineq;
Mitra pileus mauritus Virg. iiii° en. meonia mentum mitra crinemq; ma
Myropolium officina in qua uenduntur unguenta id est dicte subnixus
plautus in amphitrione ita omnes plateas perreptaui gym
Mola sale ordeo et fruge orta fiebat qua et nasia et myropolia
frons victime et fora aspergeretur et altari Virg. ii° en. mihi sacra
parari et salse fruges et circum tempora uitte et in buc. sparge molam
Mollis pensilis Virg. ii° geor. oscilla ex alta suspendunt mollia pinu
Mollis domitus Virg. iii°. et in en. pileos miracs in mollibus
geor. belgica uel molli melius feret esseda collo et xi° en. ire
susq; latum clamore tollunt et mollia colla reflectunt
Mollis facilis Virg. iii° geor. iuuat ire iugis qua nulla priorum castra
Mollis clemens tepidus Virg. ita molli diuertitur orbita cliuo
gl. iii° geor. incipiens stabulis edico in mollibus herbam carpere oues
Moles difficultas Virg. i° en. tante molis erat romanam condere ge
Moles magnitudo Virg. iiii° en. ipsum inter pendes uasta tem
Monile ornamentum gutturis quod et sequitur se mole ferentem
mentum dicitur Virg. i° en. colloq; monile baccatum
Monstrum et ciuis ad plures refertur significatio ac prodigium quod in longum
tempus dirigit significationem Virg. iii° en. horrendum et dictu uideo
Monumenta hystorie Virg. iii° en. tunc genitor mirabile monstrum
Monimentum quasi memoria ser. uolues ueterum monimenta virorum
uat et exulsatat Virg. xii en.
Molior paro Virg. iiii° en. nec super ipse sua molitur laude laborem
Molior rego guberno Virg. iii° en. et manibus molitur habenas.

Modus finis Virg. iiii° en. sed quis erit modus. et iuvenalis nullo
[illegible]
Monoecus hercules dictus quod in eius templo | quippe modo miles
nunquam aliquis alius deorum colitur sicut in iovis minerva et iuno in ve
neris cupido id est quasi solus habitans Virg. vi° en. agge
Morbus est temporalis corporis | ribus socer alpinis atque arce monoeci
imbecillitas ut febris

Morosus fastidiosus et moribus difficilis cicero in catone maiore at sunt
morosi Et in epistola ad trebatium quam sint morosi qui amant Vel hoc in
telligi potest. et Aulus Gellius xantippe socratis philosophi uxor morosa ad
Moratus bonis ac modestis | modum fuisse ferunt et iurgiosa
institutus moribus plautus in aulularia dicens morata [illegible] sans est domina
Morigeratus est qui aliene obsequitur voluntati Terentius in adelphis
hui metuisti si de tuo iure concessisses paululum atque adolescenti esses
morigeratus hominum homo stultissime ne non tibi istuc foeneraret
et alibi significantius hoc expressit adolescenti more geres
Mulctra et mulctrare ita distinguitur a nonnullis || tu oportuit
ut mulctra sit tempus in quo mulgetur animalia Mulctrare vas in quo
mulgetur Alii utrumque vas esse dicunt | ita suave rubens murice
Murex cochlea unde tingitur purpura Virg. ipse sed in pratis aries
Murex acumine saxi Virg. v° en. et acuto in murice remi obnixi
Muscus lanugo viridior que locis humidis innascitur Virg. | crepuere
Musa cantilena Virg. in buc. pastorum musam damonis | muscosi fontes
Munus officium Virg. iiii° geor. collectumque hec ipsa | et alphesiboei
Munus tribus modis dicitur uno donum altero o | ad munera gluten
nus quod cum remittitur vacatione muneris militieque praestat unde etiam
immunitate appellari tertio officium unde munera militaria leguntur. municipes
dicti quod munera civilia capiant
Musso conqueror Virg. xi° en. flent maesti mussantque patres
Musso murmuro Virg. iiii° geor. mussantque oras et limina circum
Et cunctis aspectabat in turre legionis sive spectans si mussaret

Musso

Musso meo Emmus in xiii no possunt mutare bona q fra labore
Musso uereor susurro et e prope mus Lemxi militia peperere
fare obmutescere et muto ee manum Virg xi° cu aicti se fore
fatentur quid fortuna petat ppli sed dicere mussant
Mucro cuiuslibet teli acumē Virg vi° cu ossa sz mu ferreus ad ros
ms alto stat uulnere mucro id e teli cuspis
Multa spealit pro cuiusdam aduersio est et etiam pecuniaria

Are pro uolare uirg iiii° geor hinc ubi iam emissum caueis
ad sidera celi Nare per estatem liquidam suspexeris agmē
Et cenuis m p° nanauit cita p teneras caliginis auras · ppuetis
tantē nons aptior natantibus quam volantibus
Natura pro moribus uirg iiii° geor nunc age naturas apibus quas
Namquis idest quisnam Virg iiii° geor Lupit ipse addidit expediam
na quis te iuuenum et ceterus Naque e hec anus a fere egisa meo
Napae nymphe nemorum   cum greca nemora dicit Virg
Naualia ubi stant naues i greca Liiii° geor ueneratae napaeas
Virg iiii° cu alii naualibus ite
Nactus pro inuenit aresco in catone maiore . cadē clamant sing
quasi manibus quicquid est nacta complectitur   Fres
Nequicquam no sine cu Virg v° cu iteratum salueta recepti nequicquam cine
Nequicquam no Virg ne quicquam pinguis palee teret area culmos i non
pinguis . et in ii° cu ex summo clipei ne quicquam umbone pependit
Nequicquam i frustra Virg vii° cu hijs ubi ne quicquam dictis expta lan
Nec seius no minus uel tardius uirg ii° gr Liiii cont stare uidet
orgi no seius omnis inuingente arboribus positis secto uia lite qdret
Nescius qui ignorat Virg xi cu nescia mens hominum fati sortisque future
Nescius qui ignorat Virg iiii° cu liquitque uolatile ferrum nescius
Nepotes posteri Virg vi° cu forte recensebat numerum carosque nepotes
Nemo pro nullus per   pomit Virg ix cu qd optatum

diuum promittere nemo audeat Et cicero in ratione maiore quo ne
mo uir melior pro nullus Nā proprie nemo nec homo est
Ne pro ualde et pro unq̨ terentius in   dii boni ne illius
modi animū nobis penuria est
Niger noxius et mortifer Horatius hic niger ē hunc tu romane caueto
Virg̾ iiº en̄ et nigris excisa chelidris   pepererit
Nixus ptus Virg̾ iiiº geor et foetus nixibus edunt Vnde et enixa que
Nyctelius bachi cognomē est q̨ eius sacra nocte celebrabantur
dictus quod et virg̾ iiiº geor ostendit · int sacra
Nimbi proprie dicuntur repentine ac p deu nocturniq̨ orgia bachi
capites pluuie plerumq̨ uetos significat plerumq̨ nubes ergo prout hi
Nilus fluuius egypti sic a fecunditate erit locus intelligendū est
dictus quasi idest nouū lymū trahens Virg̾
hoc affirmat aut pingui flumē nilus cū refluit campis et alibi et
Nouales hec et noualia her dir uiride egyptū nig̃ fecūdat arena
dicunt aut terre que p singulos annos renouātur cū ano cessent
uel unde silua tollitur Virg̾ in buc ipius her tam culta noualia miles
Nocte noctē ē cū noctu aduerbiū sit sicut et diu habebit
ut salustius diu noctuq̨ laborare festinare
Noīe generositas Virg̾ iiº geor aut pomis sua noiā seruat et
iiº en̄ Et nos aliquid nomenq̨ decusq̨ gessimus
Noīs et rex obligatio ad omēz contractuz et obligatione ptinet ·
Tullius iiiº de officiis · emit homo cupidus et locuples tanti quanti
pythius · uoluit et emit instructos noīa facit
Nomius apollo sic dictus idest pascuus · vel
Nouerce carissimū habuere i lege condam
Virg̾ georg̾ iiiº et patriā sole et caros nouerce penates · et in
Noxia culpa terentius in ethi hunc hic int fluuia nota i. cara
ta pueri int sese cōpluribus noxiis una gerunt · et differt ab
noxa idest poena Virg̾ iº en̄ unius ob noxā que p noxia poni

potest Liuius ancilla quedam ad fabium maximum edilem curulem indi
caturam se eum publice pestis professa est si ab eo fides sibi data esset
Nox dicta ab nocendo quod dies. solis be | hanc sitiz noxe medium
nefino ad gignendum pertineat. est autem nox umbra terre. cuius partes
secundum Varronem sunt uespera crepusculum conticinium intempestum gallicinium
lucifer matutinum / diei autem mane ortus. meridies occasus de cre
pusculo uero quod est dubia lux nam crepero dubium significat licet u
triusque tempori possit iungi. usus tamen ut matutino iungamus obti
nuit licet lucanus dixerit longa repulso inmere crepuscula phoebo
Nodus densa peditum multitudo sicut turme equitum ut in disti^na
Nouos homines appellamus eos quorum nulli | militari dictum est
maiores clari sunt sed per seipsos tamen primum magistratum in re publica
sunt adepti Cicero pro plancio est usus ratione qua nimia mihi
dia noui homines plurimi eosdem honores consecuti sunt huius se ge
neris cicero dicit cum ego huic inquit a me ortus et per me mix
Nonius magnus admirandus Virgilius in bucolicis pol | lius ascendi
lio et ipse facit noua carmina | ris nobilis.
Nobilis notus Virgilius eum est lonis ytalie medio sub moenibus al
Nuces dicuntur generaliter omnia tecta corio duriore aut auelane
amigdale. glandes castanee i iouis glandes. sicut econtrario poma di
cuntur omnia molliora Virgilius in bucolicis castaneasque nuces et ouidius
iiii^o methamorphoseos an que poma alba ferebat. Ut nunc nigra ferat
contactu sanguinis arbor. cum de moro diceret
Nuces iuglandes quasi iouis glandes appellate eas enim in iouis tute
Nudus et nudatus differunt. nudum enim | la posuit antiquitas
dicimus numquam tectum ut fruges nudatum quod tectum esse consueuit Virgilius in ge
orgicis nudataque musto tinge nouo mecum dereptis crura cothurnis
Nubes pro aere Virgilius V^o cum iamque uolans liquidis in nubibus arsit
arundo nubes enim liquide esse non possunt | de genitori
Nurus masculini generis est qui nutrit Virgilius ii^o cum nutrius ibis peli

[illegible marginal note]

Nanus quod minatur licet et genere neutro dicatur tullius ad celum quom
Nullus pro nimie terentius in andria h optantissimum mihil accepissem
beatus sum daue hodie opera tua · o at nullus quidam
Numella vinculum quo quadrupedes ita deuinciuntur in pascuis euagari
quant i pabulo dictum plautus in asinaria
neruos catenas carceres numellas ... ima uinco
Obdurco tego Virg. iii buc. limosoque palus obducat pas
blectamentum plus est quam solatium quod Tocham esse conuenit
Obnoxius debitor Virg. ii° geor. nimat arua uidere
non rastris hominum nonulli obnoxia curae
Obsecro ueneror Virg. iiii° geor. preterea regem non sic egyptus et
ingens lydia nec populi parthorum aut medus hydaspes obseruant
Obtruncare propriae est capite cedere caput et pro occidere Virg. iii° en.
Obnubere uelare translato a nubibus polydorum obtruncat i occidit
celum tegitur · unde et nuptae dicuntur quod nubentium capita uelantur Virg. xi°
Obumbrare tueri defendere trans. arsurasque comas obumbit amictu
lacio ab arboribus Virg. x° en. et magnum regine nomen obumbrat
Obesus plus est quam pinguis carlius Virg. iii° geor. argutumque caput
breuis aluus obesaque terga · et faucibus angit obesis
O i utinam Virg. viii° en. ad sis o tantum et propius tua numina firmes

[illegible marginal note]

Odorus odoratus et odorator hoc differunt odorus est quod per se
olet · ut odora pinus · odoratum quod aliunde odorem accipit ut te
plum odoratum · odorator qui odorem sequitur ut canes usus ... ab
Oestros grecum est dest latine uiatur histe
asilus ex sono aut similitudine greci ipsum conuerterunt
facietes · ... Virg. iii° geor. est lucos silari circa ilicibusque uirente
plurimus alburnum uolitans cui nomen asilo Romanum oestrum grai
uertere uocantes asper acerba sonans
Oenotria dicta est italia uel a uino optimo quod in italia nascitur id est
uel ut Varro ab oenotro rege sabinorum

Oenopolion id est taberna vinaria eo quod ibi vinum vendatur
i vino et vendo plautus in asinaria ait a pistore panem peti
mus vinum ex oenopolio
Officium beneficium Virg. 1° en officio nec te certasse priorem poeniteat
Officium quod unicuique congruit tullius in p° ad herennium Oratoris officium
est de iis rebus posse dicere [mediocriter] vestitam veste lugubri
Offendo invenio terentius in heauton timorumeno · ipam offendimus
Officine fallacie sic autem dicte ab officiendo plautus in capt. ita mi
hi stolido sursum versus os sublinere officiis officinis
Olim tempus preteritum significat Virg. iii° en olim arbos
Olim presens tempus notat Virg. v° en tumidis quod tunditur olim fluctibus
Olim futurum etiam tempus significat Virg. in buc. o mihi tunc quam
molliter ossa quiescunt vestra meos olim si fistula dicat amores
Olim quovis tempore et quandoque Virg. ii° geor. hic tibi prevalidas oliz.
multosque fluentes · sufficiet bacho vites · et at iam oliz seras po
Olea arbor est ipsa unde derivatum est sunt ut vinea frondes
oleum Virg. ii° geor. sed tumens olee melius
Oliva vero fructus eius et oleum dicitur · legimus tamen et olivam pro
arbore Virg. in buc. tribens tereti damon sic cepit olive
Onager asinus silvester i Virg. ii° geor. sepe
etiam cursu timidos agitabis onagros
Oneratus ab honusto differt quod oneratus est qualibetque pellus onere
Virg. i° en naves que forte parte corripuit oneratasque auro Honustus
vero cui onus ipsum honori est ut si quis spolia de hostibus ferat
Virg. i° en spoliis orientis honustum sed oneratus non habet aspirationem
quia ab onere venit · honustus non quia etiam ab honore descendit est
Opobalsamum succus collectus ex arbore nam [ ]net aspirationem
dicitur grece succus Iuvenalis sed tamen hec unde spirat opo
Oppetere mori Virg. i° en ubi [ ]balsama collo que tibi
sub moenibus altis contigit oppetere ~

Oppetere mādere inorare plautus in asinaria atq; illa mea nimis ut pesse
Opto eligo Virg. 1° en. tuus o Regina quid optas explorare [opptatis]
labor et alibi pars optare locū tecto
Opis pro possibilitate Virg. 1° en. nō opis e nrē dido
Opis pro auxilio terentius fer opem serua me q; iuuabo
Opes in plurali pro diuitiis Virg. 1° en. auxilio tutos dimittam opibus
Opes in plurali etiā pro auxilio ponit ut tercio in eplā ad quintum
fratrem . nunc ita amdit ut neq; priores suis opibus neq; meo studio qr
Operor- santifica psico Virg. iii° en. arma [q;] phare possemus
q; nouus opatā iuuentus iuuenalis et matutinus opatus festa lucernis
Opima spolia que dux duci detrahit virg. x° en. aut spoliis ego
Opus et opa generis neutri tuo dicta [iam] raptis laudor opimis
mus qui negociū ipsū quod gerit significamus Ouidius iiii° me
thamorph. non illud opus tenuissima vincant stamina
Opa generis feminini vel laborē vel ^[scripturas] quae aliquid faciunt signi
ficamus Cicero 1° ad herennium seculo dedimus opam
Opidū urbs ab ope dr qr eius rei cā moenia sunt constituta
Virg. ii° en. alta atq; mnō romana per opida carmen
Oppido pro valde ponitur aduerbiū frequens e Terentius in phorm
one vide pr adolescentis venit. atq; mō iniquo oppido ferre ayunt
Oreades nymphae montiū id est montibus
dictae Virg. 1° en. hinc atq; hinc glomerant oreades
Orare et exorare differunt orare e petere exorare impetrare Vir
gil. 1° en. orantes veniam et alibi iii° en. hinc helenus primū rite de
more iuuencis exorat pacē terentii in andria natamq; ut det oro vix
Orgia apud grecos sacra dicta sicut apud latinos rei q; id exoro
moneas iiii° en. audito stimulat trieterica baccho orgia [noctur]e belli
Ora extremitas rei augpiū Virg. viii.° en. et mentū ingentis oras euol
Ora regio Virg. primo en. que vis imanibus applicat oris
Orsus incepit Virg. p° en. veneris contra sic filius orsus

orbis q. florus campo
d'omo d'imola

Orsus furiunt Virg. sic iupiter orsus
Osculum religionis est Virg. i° en. oscula libavit natae

Alumbes sunt columbe quas vulgo tetras vocant Virg. in buc.
aeriae quo congessere palumbes et sunt colube agrestes
Paro phebeo Virg. ii° en. pre pias scelerare manus
Paro servo Virg. x° en. gnatis pre tuis
Pro omitto Virg. i° en. pre metu cytherea manet | nuls acutis
paliurus herba spinosa et asperima Virg. carduus et spinis surgit pali
palmata toga qua triumphantes et qui palmam meruerunt utuntur quae et
iovis vestis filis est Unde iuvenales ait In tunica iovis triumphates enim
habet iovis insignia facie quoque de rubrica illiniunt instar coloris et
herci sceptrum quoque gerunt Vale max li° ix° ca. palmatam veste co
parthenius mons est arcadiae dictus | Virginia celebrat
id est Virginibus quae ibi venari consueverunt Virg. in buc.
no me ulla vetabunt frigora parthenos canibus circundare saltus
Parus servator Virg. i° geor. atque apibus quantam experientia parcis
pasceolus dicitur sacculus ex aluta factus pl in rudente proterea centu
panio timido Vir et pausia oli | denaria phylippea in pasceolo secursum
ua dicitur que aliter nisi tunsa ex se oleum non fuit Virg. in geor et a
passum a pascendo dicitur vel mustum quod decoquo | mara pausia bacca
quintum hic definitum dam est quod defraudet quasi fraude pariat
passum rugosum pl in sticho in portum vento secundo velo passo vel rugoso
pandus curvus Virg. primo geor lacubus et pandis fit | et lasso
Pasco delecto Virg. ii° geor Non animis ino | mana reddimus extra
ut pascat prosperis mane et p° en atque animi pictura pascit iam
Pagus villa | vel a fontibus circa quos ville consue
verunt condi Unde et pagani dicti sunt quasi ab uno fonte potantes
Virg. ii° geor ingentes pagos et compita circum thesidae posuere
palestra luctatio | vel luctor Virg. ii° geor. cor

patres conscripti senatores dicebantur
quia nomina eorum in tabula aurea scri-
bebantur scilicet. audist legis ad designand.
nominis pretatum. et quia eligebantur
homines senes et se ipsos maturi ideo patres
dicebantur

poraq; agresti nudant predura palestra et VI° en pars in gram
neis exercent mebra palestris
pales dea pastorum cuius festa colunt xi kl' ian quae palilia uocatur
Virg' iii° te quoq; magna pales et te memorande canemus pastor ab
palearia pelles sunt dependentes ex gutture Virg' iii° || amphriso
geor et crurum tenus armenta palearia pendent
papula carbunculus pestifer Virg' iii° geor ardentes papulae atq;
immundus olentia sudor membra sequebatur
parce deae rerum humanarum dispensatrices quod ne
mini parcant sicut lucus a non lucendo et bellum a nulla re bella
Virg' i° en sic uoluere parcas do metiens
paro et paror dr̄ domus Virg' i° en et sonos perstrepit in omnis sa
paludatus idest paludamento ornatus || lictus punicas inter se permerunt
tus Est autem paludamentum uestis ducum et imperatorum auro et pur
pura conferta Iuuenalis atq; paludatus duabus partibus mazito ausa loq
pastor uestro Virg' ii° en tactuq; innoxia mollis lambere flamma co
mas et circumtempora pasti .i. uescere et saturari ubi pascere cum
pandus inter et pauens hoc interest quod pandus sit et non timens
pauens uero ex metu Virg' ii° en nunc pande uices tectis ingentibus erat
pandus glorie cupiditate solitaris Virg' V° en excepit plausu pandos
passim .i. prout quisq; uult Virg' iii° en passim in littore sicco corpa
pax beniuolentia Virg' iii° en pacemq; per aras exquirunt || miramus
pax aduerbium est commune ex greco dictum et tantummodo signat tertium
in capillus passus prolixus circumcaput
palmula extrema pars remi in modum || reiectus negligenter pax
palmae porrecta Virg' V° en et leuas stringat sine palmula cautes
palla proprie uestis muliebris deducta usq; ad uestigia Virg' x° en
pro longe tegmine palle ngridis exime per dorsum a uertice pendet
panacea genus herbe et est sal dicta quod omnem pellat dolorem
et quod sit .i. ad omnia remedium Virg' xii° en

pangere [illegible] est

spargitque salubris ambrosie succos et odoriferam panaceam
Pamphilus totus amans est aut nomen a greco inclinatum
patulum et patens hoc interest est | enim totum amno-
enim patulum quod per se naturaliter patet ut nares atque aures patens
vero quod clauditur et aperitur ut oculi atque hostia Virgilius utrumque posuit
Titire tu patule recubans sub tegmine fagi et portas urbis esse pateres
palam e contra pluribus teren in eunucho dum falsum aut vanum aut fic-
tum continuo palam est et ad omnia refertur tam personas quam cetera secundum lun
us Vn ab urbe condita principio a... et de gallis quos primo pallanteis per
pago pro pascere acero u ad he | apuliam congregari fama erat
remium pacta sunt quae legibus observanda sunt hoc modo Rem ubi pa
pavor est animi passio interiora feriens dic || gutta oratione pagunt
tus a paviendo i feriendo Vnde et pavimentum pl in astellaria na
penulum pudendum et proprie sermone || et intus paveo et foris formido
et aliene potestatis subiectorum ita maiores dicebant a pecoribus in quibus
eorum constabat Vniversa substantia Vnde etiam pecunia a peculio dicta est licet
et pro proprio quis dicatur Virgilius in buc nec spes libertatis erat nec
penitet parum videtur Virgilius nec te peniteat in | cura pecuni
lamo fuisse labellum terentius in At enim
dices me quantum hic operis fiat penitet i parum Vr esse et Virgilius in
eum Offino nec te certasse puerem poeniteat
poenitet dolere de commissis ab animi tormento dictum est
id est poena tanto per oe dipthongon scribitur Ovidius in methamorphoseos
poenitet heu sero poene crudelis amantem
Perpetuum longum et diu durans et continuum Virgilius in buc perpetua solicet
formidine terras ovidius methamorphoseos ad mea perpetuum deducite te
pedum virga pastoralis incurva Vnde pedes pendium re | pora animen
timent Virgilius in buc at tu sume pedum
peliades lingua thessala et columbe et vaticinatrices dictum licentia fic-
tum est in epiro nemus fuisse in quo responsa columbe dabant quod

Virg' ii° geor muniit atq habitae grãis oracula quercus
peculator qui furtũ facit pecunie publice M tul li° i° ad herenniũ
si quis peculatus arguetur q uasa argentea pu^ca de loco puato dicat sus
puersus iratus virg' vii° eñ cont^a fata deũ pu'so numine | sublsse
puersus improbus Virg' in buc quae tu puse menalca | posnnt
puersus iratus Virg' vii° eñ cont^a fata deũ puso numĩe posnnt
pedica laqueus quo pedes illaqueat Virg' i° geor tũz gruibus pedicas et
peculiũ patrimoniũ ita eñ maiores dicebant || retia ponere ceruis
a pecoribus in quibus cõstabat eorũ vniũsa sũba vide etiã pecuia dõi
ẽ a peculio et proprie tamen seruoz peculiũ dicimq luz abusiue pro
pnix pseuerans a pmittendo dõi Virg' iii° geor et iii° || priomio
dura iacet pernix instrato saxa cubili
pnix uelox Virg' eñ et pnibus ignea plantis
penuria inopia a greco dicitur eũ grece dr Teren
in adelphis dii boni ne illius modi iã nobis aniũ penuria ẽ
petulcus luxuriosus lasciuus exultans ab appetendo dõis vii etiã mere
trices petulcas uocamus Virg' iiii° geor hedique petulci
int' peior et deterior hoc interest q peior a malo dr deterior a
petera oiã aĩalia ueteres dicebãt || meliore id ẽ minus bonus
et quod huãna caret lingua et effigie Virg' iiii° geor ignauũ fucos
pellax fallax et p blandicias hoies | pecus a pscpibus caret et in eñ
decipiens a pelliciendo i p blandimenta decipiendo Virg' ii° eñ In
pellacia fallacia Virg' iiii° geor Xuz ubi nul || media pgq pellans Vlixi
la sugam repit pellacia et luretius subdola ñ cedet penitus vel
pergo pseuero Virg' i° eñ o dea si pma repetens || lana ponti
ab origine pgam et ter' in eunucho pgm scelesta metũ pplexe loqui
peplũ proprie ẽ palla picta femea minerue consecrata ut pl mq
ad ciuitatẽ nemo nisi ñ inferatur peplũ et Virg' p° eñ Interea ad
templũ nõ eque palladis ibant crinibus iliades passis peplũque fe
rebant Hodie tñ multi abutũtur hoc noie apud grecos genere

Virgili — Homerus hic peplis ornatas mulieres sepe nominat id
appellat — est peplos trahentes

pertento uehementer tento Virg. i° en. latone tacitum pertentant gaudia pectus
pertento leniter tento Virg. en. blanda mollis gaudia pertentant mentem
pelta scutum est breuissimum in modum lune iam medie Virg. i° en. ducit a
mazonidum lunatis agmina peltis pentasylea furens
pendo i. soluo Virg. vi° en. hic pendere poenas cecropide iussi .
pendeo desidero quid audire Virg. en. pendetque iterum narrantis ab ore
pes funis quo tenditur uelum i. wlgo pola Virg. v en. una omnes fecere
penetrale est omnis interior pars domus licet interna sit Virg. || pedem
vii° en. laurus erat tecti in medio in penetralibus altis
penetrale secreta locorum templarum loca Virg. vi° en. te quoque magna ma
pero calceamentum est rusticum Virg. vii° en. || uet. i. gnus fecerat[?] nostris
vestigia nuda sinistri instituere pedis crudus tegit altera pero
pero insidior Virg. p°[?] en. regnum petit
peto appeto et proprie dicitur de impetu gladiatorum Virg. ix° en. at
iussis erunt medios solumque per omnes uolsciente petit. crezo quot ego
tuas petitiones ita comisisti ut vitari nullo modo possint
petere pro ire frequens est in usu Virg. v° en. et alterna per alta complex
petere et poscere ita differre varro dicit || iis petere nate meos
ut poscere enim est quoniam aliquid pro merito nostro deposcimus petere
autem cum aliquid humiliter et cum precibus postularem Virg. vi° en. da
non indebita posco lucumus dabimus poenas pro pace petita
pean proprie apollinis laus est et abusiue aliorum dicitur Virg. x° en. ostenta
mant doni lenis peana serum
pean cantilena qua utimur ad apollinem aliquid inceptum egregium et ad
malorum liberationem ut a belli periculis et inferiorum poenis infernorum
Virg. vi° en. lenit que choro peana canentes vii et
i. paeana canto i. vitulari quod est uoce laetari
penuriae significatio refertur ad ea quae in penuria sunt et Rem

Penates vocabant antiqui deos
qui in domibus proprios colebant et

Pergea diana dicta est ab opido perga
quod est inter ceteros suos et cavaterium in
quo templum habet

significamus vel in armario sed in censeo publicandas eorum pecunias
penes et apud differunt nam apud te est // corpa quoque continet
qualitercumque tenetur penes te est quod quodammodo possidetur
pellicem apud antiquos hystoria est. Mallurius scribit quemcumque uxor non
esset cum aliquo tamen vivebat quam nunc vero nomine amicam paulo honestio
re concubinam appellari. Flaccus scribit pellicem nunc vulgo nomine quae
cum eo cui uxor sit corpus misceat nominamque eam quae uxoris loco sine
nuptiis in domo sit quam vel greci vocant
poena a multa differt nam poena generale nomen est omnium delic
torum. Terentio vero multa specialiter pro quadam animadversio et multa ho
die pecuniaria est poena non tantum pecuniaria verum et capitis et existima
perduelles veteres eos appellabant quos // nos interrogari solet
perduellionis nomine dicitur lese maiestatis // nos hostes appellamus
hos contra principem vel r. p. T. livius ii ab urbe condita idque primus
fidei est a questore ceisone fabio et l. valerio die dicta et perduellionis
properam adverbium prave et perverse terentius in phormione // damnatum
verum istorum de nomine eo properam olim dixi ne forte imprudentes foris
periculum experimentum a greco vel periciorum // efficerentur
bo antiquo verum et peritius et periclitor i. experior terentius in eunucho
faciam periculum in litteris aretio primo de oratore subeundus usus omnium et
pinguis feminibus virgilius in primo georgicorum fortis // periclitandae vires ingeni
tam et pinguis ortos
pinguis pro rudi et inperito ovidius pingue sed ingenium
pyrrhus achyllis filius sic dictus a capillorum qualitate quia flavus
et crispus natus est nam flavum greci dicunt i. neoptole
mus quia ad bellum puer admodum ductus est novum i
pilenta sunt vehicula coloris veneti non ut nunc quidam civitatem virgilius vim cum
miste durabant sacra per urbem pilentis matres in mollibus vehuntur at
pyra lignorum congeries dicitur nec dum ardet // pilentia vehiculum et mollibus dixit
det cum rogus sit cum ardere cepit bustum vero iam exustum huem

pila sunt avium multitudinum
sagitte pastorum
et hostium [illegible]

pio purgo
piaculu culpa vel scelus
qd purgacione indiget
piacula pccā sive ablucio

87

43

ordine servat | Virg. xi° en. | constituere pyras | hic subiectis ignibus
atri alto ter circum accensos decurrere rogos | hic semustaque servat
prima siminas templorum appellatur et edificiorum lucanus in ii° busta
densis tollentia primas respinibus orbaque extruxit brachia terra
primiapus gladiator a rapiendis galearum cristis unde est retiarium Iuve
nalis satyra in hic plaudat nimidi primus filiq unde primizapi alios
plyades signum est ante genu tauri quod orti suo prime | invenes
navigationis tempus ostendit Vnde grece · i · a naviga
do dicitur latine autem vergilie a vere in quo significatione quo oriunt
pluvinus longius Virg. primo en. iamque ascendebant collem qui plurimus
urbi imminet et primo geor cum se nux plurima i longa significat
enim amigdalum quod nux longa dicitur
plumas prope nominus quae leves sunt ac niges
pleonasmos figura est quotiens superflua adduntur Virg. primo en. talia no
ce refert et vocem his auribus hausi
plato clarus philosophus dictus ab humerorum lat | hic est superflum esse
videtur ita grece latine latus dicitur quae significare vide
Virg. vi° en. atque humeris exstantem suspicit altis · constat autem prius
plebs ceteri cives absque senatoribus | hic platonem appellatum fuisse
Virg. iii geor hunc plausus hiantem per cuneos geminatus enim plebis
platea via lata sic ex greco appellatur ita grece | patruique
dicunt ter in eunucho miles edico tibi si te in platea offendero hac
et in preceuto ac recta platea sursum
postica pars posterior spatii in augurio suscepti augures enim designat
spatia lituo unde quae volantes aves futuri signa portendunt
poma fetus arborum omnium omnium unde in ii° methamorphoseos ita color in pomo
est ubi permaturuit ater cui de moro diceret | grece phonis
phome sunt boves marini Virg. iii° geor et turpes pascit sub gurgite
porta omnis exitus qua potest vel importari vel exportari aliquid unde
gil. primo en. ac venti velut agmine facto qua data porta ruunt et

plangere est cum voce ac lacrimis pectus
ferire · unde plangite

tamen proprie porta sit urbis ab aratri portatione in murorum designa[tione]

populi in numero plurali urbes significat Virg. 2° en. litoraque et latos

P opulus in singulari numero multitudinem civitatis significat || populos

Virg. primo en. hinc populum late regem belloque superbum

P olliceri et promittere sic differunt ut sit promittere rogatum et sponte

polliceamur Virg. 1° en. qui mare qui terras omni dicione tenerent

pollicitus et terentius in

P ortus a statione differt quod ille quidem ubi naves hyemant statio vero

ubi naves ad tempus stant Virg. primo en. est in secessu longo locus insu

la portum efficit obiectu laterum et 2° en. nunc tantum sinus et statio

malefida carinis ab importandis et exportandis mercibus dictus

P ostridie in die sequenti dictum per syncopam quasi posteridie teren.

in andria venit chremes postridie ad me clamitans

P ono quiesco Virg. 7° en. et venti posuere

P ono constituo Virg. 5° en. atque hec mea sancta quoniam urbe velit

|| ponam templis et ferre dicat

P ollis vel pollen lenis flos farine terentius in atque

illa farinule plena sunt ac pollinis conquendo sit saxo et molendo

P orro posimus et pro deinde pl. in asinaria sacra per [illegible] ut por

P orro pro certe cicero pro plancio nihil porro || [illegible] nos [illegible]

tam inhumanum tamque immane tam ferum quod committere ut [illegible] non

P orro post longum intervallum et longe | dicitur sicut metus esse videre

ge et adveri. tibi Virg. 3° en. hinc maxima porro accepit ro-

ma et patrum servavit honorem ex greco dictum est

P ortendo i. porrotendo portendo significo Virg. 7° en. hinc illum fatis

externa ab sede profectum portendi generum

P osco provoco Virg. 8° en. vel mox aut laurentes vate superbos

aut aciem dubites in prelia poscere turnum et cicero poscit maiori

P osco debita peto Virg. 6° en. da non indebita posco regna || [illegible]

P ontes etiam scale navium dicuntur Virg. 10° en. interea eneas sonos de

|| pontibus alius exponit

et [illegible] per thebanos [illegible] ambages augur apollo [illegible] quod [illegible] fallere facile [illegible]

P ollere pro excellere sepe positum inuenies null in paradoxis uer est illa
res quae plus apud eum polleat quam ipsius uoluntas atque iudicium Vide
tu Viginti minae quid pollent quid ne possint
P ortorium dicitur merces quae portitoribus datur Iuualis sua id quod
illi qui inscripturum e portu exportant clamiliz ne portorium dent
P ortitor qui transit ultra flumios Virg. VI° en portitor has horrendus
aquas et flumina seruat terribili squalore caron is grece dr
P ortari dicuntur ea que iumento quis secum ducit Virg. V° en que
tarius albis portat equus bicolor maculis
P ropter idest ob et ex causa Virg. IIII° en te propter libice gentes
P ropter idest iuxta Virg. propter ‖ numadumque tyranni edere
aque riuum uiridi procumbit in ulna
P resens propinus Virg. primo georg. et uos agrestum presentia numina
fauni et in hac Hoc tamen pressis alibi cognoscere diuos coram cum pro
P remo uasto populor Virg. primo en et pelago premit ‖ na fauor est
P remo demergo infodio Virg. II° geor quecumque ‖ mit arua sonanti
premes Virgulta per agros sparge fimo pingui
P remo onero Virg. primo geor cum presse iam iam porti teligere carine
P remo coarto diminuo Virg. p° geor ruris opaca falce premes umbras
P rendit ridendo extenuat Virg. primo geor durum pandit arator
P reciae uue quae cito maturescunt Virg. et ‖ Vomeris obtusi dentem
dicte sunt quasi precoque quod ante alias coquantur Virg. II° georg.
P rela sunt trabes quibus uua calcata premitur ‖ purpureae preciaeque
P roscenia sunt pulpita ante scenam in ‖ gil II geor colla que prelorum
quibus ludicra exercentur Virg. II° geor et ueteres ineunt proscenia
P rella pro certamine Virg. III° geor. et si quando ad prelia uen ‖ ludi dicta
tum est de equo cum dicit iam etate confecto
P rosubigo fodio Virg. III geor et pede prosubigit terram
P ruina est propne matutini temporis frigus Virg. III geor dicit ac
cumulata pruinis magna bonum +

P recepto responsum Virg. iiii° geor. nam sine vi non ulla dabit precepta
P roterea ultra postea Virg. iiii° geor. et multa volentem dicere p
terea et primo en. et quisquis numen iunonis adoret preterea
P rofugus proprie dicitur qui procul a sedibus suis vagatur quasi porro fuga
tus Virg. primo en. Italiam fato profugus
P reruptus in altum elevatus Virg. i° en. insequitur cumulo preruptus aque mons
P rocella vis venti cum pluvia ab eo quod omnia procellat .i. moveat Virg.
P rodunt rem quampiam vena | primo en. rebusque procellis afflictis
lem exponunt tercium in eunucho Terentii sperans iam produnt vedit et
in ancillas servos nisi qui in opere rustico faciendo fu
ale sumptum exerent simul omnes produxi et vendidi
P rocax petax mecerunde poscens Vn et proterve importune petere et
procax immodesti petitores Virg. primo en. primisque procabus ausus
P roceres secundum Varronem dicuntur principes civitatis dicuntur quia eminent in
ea sicut in edificiis mutuli quidam hoc est capita trabium que proceres
nominantur per ethymologiam quasi prodes ovidius in xiii methamor.
P receps altius Vn quis preceps potest dari | mota manus procerum.
Virg. ii° en. turrim in precipiti stantem summisque sub astra eductam tectis
P receps festinus Virg. ii° en. precipites atra ceu tempestate co
P roperus properantes Virg. i° en. | Tibe et iiii° en. precipites vigilate viri
propriaque dicabo et iii° en. da propriam thymbree domum
P rocul longe quasi porro ab oculis Virg. vi° en. procul o procul este prophani
P rocul prope quasi porro oculis Virg. iii° en. terra procul vastis colitur mavor
tia Non enim longe erat que in conspectu erat troiae
P roluvies sordis effusio Virg. iii° en. foedissima ventris proluvies
P ro .i. ante ut pro tribunali .i. ante tribunal Virg. en. sedebat
pro templo et capitolia celsa tenebat | decet
P rodere propagare Virg. iiii° en. genus alto a sanguine teucri pro
P rodere denique ovidius xiii methamorphosis prodere rem danaum finxit
P rodere manifestare Virg. ii° en. prodere voce sua quemquam

P romererei bu age bufina prestare Virg iiii en iinq regna negabo pruitaz
P hirigio qui pingit acu plautus in aulularia stat fullo phirigio aurifex la
P ronus imamus ut alii longe poriuz Virg ii° en Veniusq nouis [variis]
proria pent maria vest Vinna littori [tute uno] urebar puteo i
P hiantae i liniae tibus dm et gpe q ad magna sona
P ramictos strenuos diraz et expeditos Vii et gere apptlar[iu]
no que bona sona ht sed qui est strenuus [au] ob sulnaa fero
P retiu poena virg x° en rem magna ptia q more fore et ter ego p
P rode inq virg xi° en prude ora rerella turbare menti
P rimus propius Virg xii° en primus quatos panare labores
P rimus pro optimus sicut prior p melior et primos uncem tot uu
P rorinus deinde Virg iiii° geor protinus aerii mellis e [sicut] orcho
P rotinus i longe a finibus porroternus Virg in buc [lestia] don
en ipse capellas protinus eger ago et Vi° en qui protinus omz plegeret
P rotinus assidue Virg Vii° en mos erat anquo in lacio quem protinus
P restinare patrem addurere pparare [urbes] albane coluere sanctum
plautus in capt alii pisces prestinatum abire
P araui est in quo ad fructu papiendu fulre dumtaxat opus est
ex eo dcm qr pariz est na ad fructiz capiendum
P revaricatores eos appellamus malefidei advocatos qui causas adversariis
suis donat et ex parte actoris in partez rei concedunt a Varicando e
niz i transeundo prevaricatores dcu sunt tullius secunda philippica nam
veteres patres conscripti ne quod turpissimum e prevaricatore uobis ap
P rivilegium pro privans lex siu plonis M tullius in [positione] Videar
orde quaz ad pontifices habuit p domo sua leges privans i hoibz
P rimus pro optimus sicut prior p melior [invogare] i eum privilegium
Virg en et primos uncem tot miserit orcho
P rimipilus i centurio t livius Vii° ab urb cond centurio erat quem
P ropedien i cito t livius Vi ab urb qd [nunc] primipilum appellat proch q q.
consolans ide filiaz ambustius bonu animum habere iussit eosde propedie

domi visura honores suos apud sorore(m) videret ter(tio) iii
et illaz tibi salutem afficitur ee hic gaudo ppediem
p roscribo aliquid venale ppono tyrero peto scriptu(m) erat fundu(m) herculane
sem a l. fabio fra(tre) proscriptu(m) et iii° de officiis ille q(uo)d n(on) placebat pro
p raedes i fideiussores sponsores scripsit m q(uo)d placebat emisti
augellius vii° noct(ium) acticaz L. scipioni asiatico p scipionis affricani fr
pioris fratri cui minutius augurinus tr. pl. multam irrogaverit eiusq(ue) ob
ea(m) causaz praedes poscebat
p raedia agri et possessiones
p rimus precipuus virg(ilius) xii en(eidos) quatos primus parare labores
p ulvinus no(n) modo retinacula sed etiam machinas sign(ificat) quibus naues de
ducunt(ur) in litus subducunturq(ue) pl(autus) in cassina ibo intro ut subducam navim rur-
p ulvinaria cortices sunt nuci pl(autus) in capt(ivis) nucleum sunt in pulvinarium
annis relinquit pignori putamina
p utris solubilis virg(ilius) pmo georg(icorum) putrisse gleba resolvit
p ulvinaria pro templis ponimus cum sint ppie lectuli qui sterni i te(m)
plis supplicationibus plerisq(ue) consueverunt
p ullus niger virg(ilius) iii° geor(gicorum) ne maculis infuscet vellera pullis
p urpureus roseus ovidius in arte poetica purpureus late qui splen
deat unus et alter purpureus niger propie cum de mari dicitur
q(uod) ex altitudine nigrum apparuimus virg(ilius) iiii° geor(gicorum) i mare purpureum
violentior influit amnis sicut et homerus i inferto fede(m) omnes
p ulsare molare ledere virg(ilius) xii en(eidos) fugit ipse latinus pulsatos referens
p ublicani dicuntur vectigalium et rerum physa conductores cicero i orac
pro imperio c. N. pompei
p ugillares libelli qui seu tabule quae pugno contineant(ur) plinius pmo e
pistolarum ad corn. tacitum erat in proximo non venabulum no lancea s(ed)
q vadiat consentit congruit transla stilus et pugillares
no a lapidibus quadris qui sibi bene conveniunt virg(ilius) ii°
geor(gicorum) arboribus positis secto via limite quadret .

[illegible]

Quadra fragmentum Virg. viio . eu. patulis nec parcere quadris Et iuvenalis ut bona summa putes aliena vivere quadra .

Quando pro siquidem quoniam Virg. xio . eu. meq. timoris argue tu drances quando tot cedit acervos teucrorum tua dextera dedit et pio eu. hic ubi fabor enim quando hec te cura remordet   vere classem

Quassare commovere debilitare Virg. pmo eu. quassatam ventis liceat subducere

Quassare fatigare Valer. li viiio neq. aut memoriam eius quisque mediocre aut firmitatem linguis ulla ex parte quassatam aut ore hesitatione impedi

Quadriplatores accusatores seu criminum publicorum | in adverti delatores delatores sub poena quadrupli sive quod ipsi ex dampnatorum bonis quos accusaverant quartam partem consequebantur cicero in scdo ad herennium vulgares diffinitiones que nihilominus in aliam rem transferri possunt ut si quis dicat quadriplator ut breviter scribam capitalis est

Qualus est per quem vinum defluit vel corbis dictus a collando unde di

Quaestor qui et quesitor qui exercendis criminibus | iunctis quaxillus est presit Virg. vio eu. quesitor minos urnam movet

Questores qui tributa romanorum colligebant penne pene prefecti

Questor qui sub imperatore constitutus imperatoris vices gerit ut sylla ma

Questiones intelligimus tormenta et corporis dolorem | in questor ad eruendam veritatem M tullius ad herennium scdo

Quaestus per ae diptongum lucrum est Questus non e brevi simplici querela est cicero pmo ad herennium non eum spe questus aut glorie vetima

Quirinus i quirino hortantis vox est Virg. in buc. qui | ad scribendum tu aliquid potius saltem quorum indiget usus viminibus mollique paras detexere iunco ubi paras pro para ponitur indicativus pro imperativo cum hec particula proprie adiungitur

Quirinus romulus sic est appellatus quod hasta utebatur ut sceptro que sabina lingua quiris dicitur unde et semiris quasi semiquiris dicitur vel

quare i a quirino qui rege significat rotat ant ro manos grecos fuisse vel contra quirinus deus est ex genus nobilitate

a marte lin(gua) ui seuit gradiuus dr cu(m) aut(em) tranquillus quirinus
appellatur Denique in urbe duo eius templa s(un)t alter(um) quirini intra
urbem quasi custodis et tranquilli alterum in appia uia extra urbem prope

Quirinalie .i. [illegible] purgamentum rex q(uas)i | porta q(ua)si bellatoris .i. gradiui
aliar(um) i(m)mundicie | Filio mutat ante leuatos

Quiane una particula e(st) et rem significat Virg. iiii° En. quiane aux

Quiana pro cur Virg. v. En. heu quianam tanti cinxerunt ethera nimbi

Quondam preteritum tempus notat uero i(n) uniuersi sunt ista quondam
in hac r(e) p(ublica) Virt(us) Et ter(entius) in eunucho isti sunt g(ra)u(es) quondam questus

Quondam instantis e(st) temporis Virg. ii° | apud senilum primus
En. quondam etia(m) uictis redit in precordia uirtus

Quoadeius inquantum et quoad tullius p(ri)mo rhetorice ad herennium ora-
toris officium e(st) de his rebus posse dicere que res ad usum ciuilem
legibus et moribus constitute sunt cum assensione auditorum quoadeius
fieri poterit Item in ep(isto)la ad appium pulchrum uides ex S. C. p(ro)uinciam
ee habendam si eam quo adeius facere potuisses quam expeditissimam mihi

Radius virga phil(osoph)or(um) qua geometrie lineas | radideris
indicant Virg. in buc. descripsit radio totum qui gentibus

Radius textoris instrumentum quo fila iactantur Ouidius | orbem
methamorph. li. vi° inseritur medium radiis sub tegmine acutis

Rastra q(ue) terra raddant appellantur in plurali tam masculino quam
neutro dicimus tertium in [illegible] at istos rastros inte-

Rapidus uelox Virg. iii° geor. rapidusque rotis in | rea tamen depone
sille uictor Et p(ri)mo En. ipsa iouis rapidum iaculata e nubibus ignem

Rarus precipuus et summus Virg. iiii° geor. rarum tum in dumis holus

Rapio cum festinancia prehendo Virg. vii° En. raptis queriunt undique

Rapio stupro Virg. iiii° En. rapta gara | telis indomiti agroprole
maurade nympha | Fuane sig(nifica)t lucaniam i(n) purpure redicere ratos

Raus connexas in tunc habes sig(nifica)t q(ui) grece [illegible] dr abusiue [illegible]

Raptus illicitus coytus Virg. iiii° En. Rapto potitur

Respondet consentit Virg. primo geor. illa seges demum votis respondet
avari agricole et primo en. dictis respondent cetera matris
Respondet aspicit seu contra positus ē Virg. en. contra data mari respondet
gnosia tellus i. athenas aspicit et contra posita ē
Reddo verbum sacerdotale ē Reddi enim dicebant exta cum probata et elata
are supponebant Virg. lancibus et pandis fumantia reddimus exta
Redditur quicquid ad nos per alterum transit Virg. iii° en. et vox reddita
fertur ad aures Nam ad eum vox emissa per tumulum ē et hinc redditus
dicimus Cycero ad d. brutum pertinagem intelligit quo tibi hec ipse epistola redditur
Reboa resultare remugire quod grecum est | dicta sit
Nam apud latinos nullum verbum ē quod o. ante o. finale habeat excep
to meo quod nostri maiores aliter scribebant aspirationem interponentes duabus
vocalibus et dicebant meho Tria enim tantum habebant nomina quibus
r litteram sequeretur aspiratio sepulchrum orchus pulcher ē quibus pul
Refuso retro Virg. iii° geor. et salt. | cher tamen hodie recipit aspirationem
refusit vix rosida luna
Rhenores vestes ex pellibus appellantur
Refert i. prodest Virg. iii° geor. preterea nec munus parva refert
Refero innovo Virg. v en. hunc morem cursus atque hec certamina primus
ascanius longam muris cum cingeret albam retulit hoc ē innovavit
Reduces qui pericula evadunt Virg. primo en. namque tibi reduces socios
Religio metus ab eo quod religet Virg. ii° | classem que relatam nuntio
en. religione patrum multos servata per annos Et terenc. Nam mihi nihil
ee religio ē dicere i. metus id ē reprehensio Convexa enim sunt hoc
et Religio, Virg. contra multos que metu servata per annos Statius quoque
ait primus in orbe deos fecit timor Nec mirum igitur si qui deos
id est a timore dictos velint
Religio divinus cultus que et pietas et grece dicitur
Resultare reaudiri et reclamare Virg. v° en. pulsati colles clamore
resultant ita et dissultare dicitur Virg. viii° en. impulsu quo maximus intonat
| ether dissultant ripae

timor religio

Resigno claudo Virg. iiii en. et lumina morte resignat
Recidiua renascentia et post casum restituta Virg. iiii° en. et Recidiua ma
nu posuissem pergama victis Et x° en. dum latium teneri recidiuaque
pergama querunt Dictus aut sermo est ab arboribus tectis que repul
lulant g° illud solum recidiuum dicimus quod est postea quam renascatur
Remus dicitur etiam locum quod continet tubam ut quidam virgilium intellexisse
putant vi° en. Remumque tubamque imposita tubicini arma
Res imperium Virg. iii° en. postquam res asyae priamique euertere gentem Et
res agamenonias victriciaque arma secutus
Repudium et diuortium differunt quod repudiari etiam future matrimonium pot
est enim uxoris uel sponse dimissio diuortium ex eo dictum est quod in di
uersas partes eunt qui discedunt cum prius una fuerint nec recte
sponsa diuertisse dicitur cum diuortium inter virum et uxorem fieri dicitur
Restituo plus est quam exhibeo Nam exhibere est presentiam corporis prebere
de quo agitur Restituere et possessorem facere fructusque reddere eorum
rem condicioneque reddita causa prestare
Recepto .i. excepti fuisse fl. in trinummo ubi inquit adolescens hic posti
Recepto promitto qua significatione hoc recepit cum edis venderet
Racione greca quoque usurpant usurpant orem
na ad narronem sed cum ego filio dixerim librum ubi legeret et
auferret aut ea condicione daret si recepes te correcturum M
Recepto libero Virg. i° en. fruges quoque receptas et medio que ex hos
Rigor durities Vir. et virg. p° geor. tum ferri rigor te recepit
Rimari per terrae rimas inquirere Nam rimari tractum est a por
cis qui glandes rimantur de rimis terrae Virg. p° dulaba in
Riphei montes scythie a perpetuis rimantur stagna caya
petuo ventorum flatu vocati Nam grece impetus dicitur
Ricinus vestis muliebris sic dicta quod post tergum reiciatur dicitur
Risius et fenestra parua in pariete constituta Vulgo mafforte
tum ter in eunuch. ubi castellum domo afferunt momentis ubi
sita est in risio

[illegible]

[illegible] a studiose que toti fecit sic dicti

R ingere os extendere Virg. et pro indignari et murmurare capitur
teren. in phormione cum ille et cura et sumptu absumitur ringitur tibi sit quod
R uminat rem revomit et denuo consumit | placeat ille ingit tu rides
Sumit Virg. in buc. pallentes ruminat herbas dicitur autem a rumina cum
rete gutturis parte per quam demissus cibus a ventre revocatur animalibus
R ubigo genus est vitii quo culmi pereunt Virg. primo geor. ut mala culmos
R ubigo ut Varro dicit vitium quoque est obscenae libidinis | est rubigo
quod vulnus vocatur Rima dicta est a greco   vel dicitur ab arando i
R udere admorari vere insidiare persius sudor
Ut arcadiae pecuaria rudere credas Virg. improprie et pro leonum vere ab
usus est et seri sub nocte rudentum Et de caco reclusisque imo saxo
R udis genere femineo virgam significat qua gladia | atque insueta rudentem
tores donati et gladiatura cessabant Juvenalis in V. hic segnis id
R ubeta rana genus mortifere que | accepta unde repressit vegete misceri
in rubis moratur Juvenalis porrectura viro miscet sitiente rubetam
R uncare extirpare persius satyra .i. penesque arcanaque tibi runcantem
R usticari rure versari tullius in oratione pro archia peregrinantur nobiscum rusticantur
R udera sunt ruinae et fragmenta maceriarum
Alitrum saliunca multitudo aut virgulta que alto salit et surgit
Virg. in buc. hybleis apibus florem depasta salicti
Arzola herba que in sardinia insula nascitur apiastri similis her
ora hominum tristi dolore contrahit et quasi ridentes interimit Unde a
pud grecos proverbium est de simulato risu dicitur enim
Virg. in buc. Immo ego sardoniis videar tibi amarior herbis
S acrilegus dicitur qui sacra legit .i. furatur tull. li. ii. ad herennium nam di
cimus magis esse bifariam maleficium stuprare ingenuam quam sacrum legere
S acer venerabilis Virg. viii. en. extulit os sacrum
S acer execrabilis Virg. ii. geor. Et ductus cornu stabit sacer hir
cus ad aram Et iii. en. quid non mortalia pectora cogis auri sacra fames
S arranus apud antiquos vocabatur qui nunc tyrius dicitur a pisce quodam

Salius sacerdos dicitur a saltando dicti erant porcos currebant ad collem saltando ibant ubi erat sacrificium sacrificium faciebant pro ancili e celo cecidit sicut qui ibi unde sunt ...

Septem viri sacerdos qui septem septem sunt qui sacrificium faciebant epulas abundabant et dicto ideo quia hi sacerdotes capere constituti erant

qui illic abundat que lingua sua sar appellat de cuius sanguine pur

pura tingitur Virg. iiº geor. Et sarrano dormiat ostro qui color et

Salem. s. quo utimur singulari numero dicimus unde tyrius gaude dicitur

gil in geor. Et salis omnibus referunt in lacte saporem

Sales in plurali pro iocis et urbanitate dicimus Virg. nec solum ludere sales

lucanus pro quibus et sepe singularem ponimus ter in eunucho qui habet

Sal pro mari Virg. in primo eneidos et sale in / sale quod in te est i. quod res in te est

bentes arcus in littore ponunt

Sanniones illos vocant qui sunt in dictis fatui et in moribus et in gestibus

quos gen dicunt tull de oratore quod. enim similiu ponit

Sanctus sanctificatione et lunus iiº ab urbe condita de / quod sannio

clarant et in religione inviolatos eos tiz lege cum ferierunt san

ciendo ut qui tr pl edilibus iudicibus x viris nocuisset eius ca

put iovi sacrum esset familia ad edem cereris liberi libereque venum iret

Sanguis pro genere Virg. primo eneidos an phoebi soror an nympharum san.

Salus pro remedio ponitur Virg. iiº eneidos una salus / genus una

Sanies mortuus dicitur tabi autem mixtis / victis nullam sperare salutem

a sanguine putrido tabes est Virg. viiº eneidos et sanie taboque fluentis

complexu in misero longa sic morte necabat

Sacrarium locus est in templo ubi sacra reponuntur / ubi sanguine conficitur

Sancire est proprie sanctum aliquid vel consecratum facere sub sanguine hostie et dicitur

Sanctum i. castum et inviolatum Virg. eneidos tuque o sanctissima coniux

Salutare venerari Virg. xiiº eneidos tu vero ruituli augurium clamore salutant

Et ter hinc deos domini salutantur pergam

Saltuarius dicitur campos custos quos saltus appellat qualem Virg. intelli

git viiº eneidos in regia late paret armenta et late custodia credita campi

Sacra est in qua reponitur mortuus sed in amph hec sola sacra gestat

Sarracum genus vehiculi validi ad vehenda sax / mea familiarum

a vel ligna maiora Iuvenalis modo longa coruscat sarraco veniente

Saltus silvestria loca et campi quia ibi arbores in altum exi / ste abies

Sitar

licuit Virg. VII° En. Qui saltus tiberine nos sanctique numina littus circum
Scatebre bulliciones que fiunt cum in aliquas rimas aqua defluit Virg.
primo geor. scatebrisque temperat arva
Scaturire et scatere dicitur aqua ebullit et per augustinum fluit
Scaber asper Vide et scabies dicitur a corporis asperitate Virg. p° georg.
exesa inveniet scabra rubigine pila
Scena i. inumbraculum i. ab umbra apud an-
tiquos cum theatralis scena parietem non habebat sed de fron-
dibus umbracula querebat postea tabulatam cepit componi in modum
parietis Virg. primo En. Silvis tum scena coruscis
Scelerare est polluere Virg. III° En. Parce pias scelerare manus et autem
scelero plautinum quo hodie uti non possumus
Scrupus proprie est lapillus brevis et asper qui presso pede solicitudi-
nem generat Vide et scrupulus diminutivum est Et scrupeus i. asper Virg. VI°
En. Spelunca alta fuit vastoque immanis hiatu scrupea Te pamphilo
Scitus elegans pulcher Ter. in andr. pemistor scitus puer est natus
Scitus doctus M. tullius in lelio Scitum est illud catonis multo melius
de quibusdam acerbis inimicos mereri quam eos amicos qui dulces videantur
Scutum minus est quam clipeus est autem equitum rotunda forma ab exci-
dendis telorum ictibus dictum T. livius VII° ab urbe condita clipeus antea
romani usi sunt deinde postquam stipendiarii facti sunt scuta pro clipeis fecere
Scalmus ligni teres est cui nautae remos alligant ad remigandum
tullius in oratore Citius hercules qui duorum scalmorum naviculam in
portu everterit in euxino ponto argo nautarum navem guberna-
rit Est autem greca dictio unde dicitur
Scribo pro dare Horatius scribe decem a nerio non est satis adde
cicute Et Ter. in phormione Si tantisper des ad forum atque illud
mihi argentum rursum iube rescribi phor.
Scaphium vas venerarium Iuvenalis x° Et vide potius scaphium cum si-
mitur arams ~

Sedatus a sedendo
vel a sede quia nulli magistratui
sit in illo sententia ipsi age potuit

Scopulus saxum eminens Virg. i° en. scopuloque infixit acuto dicitur
aut a speculando i.   vel a tegimento navium
Septa et ovilia dicuntur ut Virg. quamvis multa meis exiret victima sep
tis et prose sunt loca in campo marcio inclusa tabulatis in quibus stans
ppopulus urbis suffragia ferre consueverat ponitur aut ovilia pro sep
tis ut lucanus et miseree maculavit ovilia rome i. septa Item septa pro
Serpillus herba est quam greci herpillon appellant omnibus ut supra
lant In multis enim nominibus que in greco aspirationem habent pro aspi
ratione s ponunt ut pro herpillo serpillum pro hex sex pro hepta sep
tem. hemitreos. semitreus   gies
Seges pro terra Virg. i° georg. quod faciat letas segetes i. terras pi
Segnis inferuidus inutilis Virg. i° georg. segnisque horret in arvis
Semens i. semino et declinatur ut navis   modimus
Sero i. duro vide et pro hoc sero dicitur i. durius Virg. vi° en.
Severus tristis Virg. iii° georg. In ille viam secat ad naues
india infelix furias amnemque severum cocti metuet
Serum aqua lactis que pingues efficit canes Virg. iii° georg. velo
ces sparte catulos acremque molosum pasce sero pingui
Sero medio et obtineo Virg. iii° georg. serunt qui flumina sonat
Et servatur ripas alta non videt in herba
Senus apud veteres magnus dicebatur Ennius inducta fuit
seua schola Virg. quoque in plurimis semper inducit eneam ait mater
nus senius in armis i. magnus   eneas addita custode sepulcro
Sepultus dormiens sine pulsu vel mortuus Virg. vi° en. occupat
Sero teneo Virg. vi° en. ille viam secat ad naues vii et ser
tas dicimus ab eo qui propositum tenet
Sequaces persequentes Virg. viii° en. flammisque sequacibus ital
Sedere est esse vel consilium capere. plautus serum inducit dicentem
sine iuxta aram sedeam et dabo meliora consilia. sedendo augu
res est augurari nam post designatis celi partes a sedentibus captatur

Sedentes pro signum consulendo

Senectus grecus iii° Sic quia est physicum mortis
quo quasi inseparabilis tollens sunt de
senectus plenos 3° plena morborum

augurra qd et Virgil. latenter ostendit indicens [illegible] soliu sede-
rem ut quaque sedebat sumretus haberet qd est auguriu on aliorum
stantes indixerunt Virg. VIII en. turnus sacrata valle sedebat .i.
consilia captabat vel augurabatur aut erat
Sequester medius est inter duos altercantes apud que ad apud tpus se-
ponitur Virg. XI en. bis senos pepigere dies et pace sequestra
per silvas teucri mixtique impune latini erravere iugis. pace se-
questra dicit indutias .i. pacem tpalem et mediu inter bellum
preteritum vel futurum
Semel aio confestim Virg. XI en. qui neque tale videret
procubuit moriens et humum semel ore momordit
Sedet apud antiquos considerat curat et signat Virg. I
en. Celsa sedet eolus arce. id est curat sed curat signat
Secundus obsequens tranquillus | et alibi turnus sacrata valle sedebat
tus est sermo a seruis sequentibus .i. pedisequis sequentibus
secundis. unde et secundum fortunam dicimus que secundum nos est id
est prospere Virg. currum que volans dat lora secundo et alibi ventus sub
Secessus sinus secretus Virg. I en. est in | lita secundis
Secretus tenens Virg. I en. secreta ar | secessu longe locus
Serpentes terrarum Virg. et primum parua | morum germane
duorum corpa natorum serpens amplexus utrumque. id est ex mari
Seruo custodio Virg. II en. et longe ser | [illegible]
uet uestigia coniux
Simus quoque prima producit sillabam est nasi genus VII Virg.
sinum lactis. et hec tibi libo priape quotannis. quoniam at prima
corrigit gremium significat | inde dicitur sinum est
Simus qui est pressus naribus est uero grecum
Sithon mons est trachie Virg. in buc. sithoniasque niues hi-
emis | et liquide confirmatus est Virg. subeamus aquose
I georg. uestro si munere tellus chaoniam pingui glande

mutant arista
Silua non solum arborum sed etiam herbarum dicitur Virg. ii° geor. subit aspera silua lappeque et tribuli que
Sinus orbis oculorum l palpebra a palpitando dicta quia semper mouentur Virg. iiii° en. sic affata sinus lacrimis impleuit obortis
Siliqua folliculi leguminum dicitur Virg. i° georg. grandior ut foet
Siliqua fructus arboris longus dulcis siliquis fallacibus esset
nus coloris atri. quam greci … uocant Horatius in e
Sinister noxius Virg. i° georg. arbor plus vinum siliquis et sinistra ii°
rubusque satis que nociuis pecori que sinister
Siler arboris genus Virg. ii° geor. molle siler lente que genestre
Situs lanugo quedam ex humore procreata. fit autem in locis caue
Sinus curuo flecto sinus Virg. (ubi sole Virg. vi° en sata sinu
iii° en sinuatque immensa volumine terga
Sigeum promotorium troie quod dictum est propter herculis clariuitatem
qui prohibitus hospitio simulant absessum et in coniunctum troiam per sita
tum ueniunt que … dicitur Vide locus
Sinistrum prosperum a sinendo dictum quatinus ad augurium pertinet co
Sirius stella est in ore canis (que quod nos aliquid agere sinet
posita que oritur circa viii kl Julii
Sibilla omnis puella cuius pectus numen capit Eoles enim
deos dicunt … autem sinia sine consilium ergo sibillas
quasi … i. dei sinias dixerunt inde est magna an
Soles i. dies Virg. sepe ego (mentem animumque delinus inspirat uates
longos cantando puerum memini me condere soles. et tres adeo
incertos tenta caligine soles … sinum Virg. vi° en subtrahitque solum
Solum est quod unumque rei subiacet ut est aer animum et mare na
Solis desertus Virg. iii° geor. heu male tum libie solis errant
Sonorus gramis sonus est autem epitheton tempestatum (in armis
Virg. i° en luctantes uentos tempestatesque sonoras

Solium proprie est armarium uno ligno factum in quo reges sedebant
propter tutelam corporis sui dictum quasi solidum. Interdum abusive sellam re-
galem intelligimus Virg. i° En. septa armis solio que alte subnixa resedit
Spargo impleo Virg. spargite humum foliis
Speleum i. spelunca est autem grecum   Virg. in buc. cer-
tum est in silvis inter spelea ferarum malle pati
Spargo misceo Virg. iiii° En. spargens humida mella soporiferumque pa-
paver et antiquo spergere mella dixerunt
Spectatus probatus Virg. i° geor. vidi lecta diu et multo spec-
tata labore degenerare tamen. Sternes i. modum specli eminet
Spicus est sic per culmum folliculos i. extremum tumorem ariste adhuc
Specimen pro argumento et documento Virg. ii° geor. tale dabit specimen
Spadix color is dicitur quem fenicatum vocant Virg. iii° geor. ho-
Spiramentum exitus Virg. iiii° georg. nec ille | nesti spadices
neque quicquam in tectis certatim tenuia cera spiramenta linunt
Spinus prunorum arbor masculini generis Virg. iiii° georg. et
spinosa pruna ferentes. pro sentibus autem spinas dicimus
Sparus est rusticum telum in modum pedis recurvum Virg. xi° En.
agrestisque manus armat sparis
Squalens splendens quod a squamis venit Virg. iiii° georg. alter-
erit maculis auro squalentibus ardens et rutilis clarus squamis
Squales sordidus quod a squamis venit Virg. i° En. squalentem barbam
Squame sunt lorice catene in modum squame composite sicut Vir-
g. iiii° En. quam nec duo taurea terga nec duplici squama lorica fi-
delis et auro sustinuit. Sane squama splendorem significat si a pis-
ce; situ plenum esse significat — | unde venit et sordes si a squalore
Virg. situ et inculpis i. plenis situ. et stat pulvere celum
Sto i. horreo Virg. stant lumina flamma
Stiva manica aratri qua regitur. Undique stivaque temonis arator et
Cicero ab stiva ipsa mecum homines loquebantur

Stirps [illegible] arbor
[illegible]

Stringo lego Virg. b. ubi densas agricole stringunt frondes Geor. i° et fragili iam stringeret ordea culmo
Stellarum natura ut stent unde et a stando dicte sunt
Stat placet Virg. ii° georg. et ductus cornu stabit sacer hircus ad aram. hic enim est aptus sacrificio et dedicatum vel victime intrant penates et iiii° enim et statuam ante aras aurata fronte iuvencum
Stiria gutta Virg. iii° geor. stiriaque impexis | in placere stiriam is induruit horrida barbis unde fit diminutivum ut dicamus stilla unde etiam distillat et stillicidium. stiriaque stillicidium congelatum dicitur
Sto eminco Virg. vi° enim stat ferrea turris ad auras
Strictura est terra ferri in massa coacta. est etiam massa ferri Virg. viii° enim striduntque cavernis stricture chalybum
Stat fixus est Virg. x° enim stat sua cuique dies
Sternax ferox qui stat et sternit sessorem Virg. xii° enim et
Stagnum aqua stans dicitur. ut dant sonitus equi lapsu ... Hymnecte sonitum per stagna loquacia cigni
Stagnum profundum maris Virg. i° enim stagna refusa vadis
Stat i(d est) destat Virg. i° enim omnis in ascanio cari stat cura parentis et in iiii° enim stat sonipes et frena ferox spumantia mandit
Stat positum est Virg. stant manibus are
Strictus nudus Virg. ii° enim stat ferri acies stricta parata neci vii et stringamus enses i(d est) nudamus
Stipat densat Virg. iii° enim stipatque carinis ingens argentum unde et stipatores dicuntur qui in manibus stipam deponunt / carmina nuper
Sublegere furto aliquid surripere Virg. vel que sublegi tacitus tibi car
Sub prepositio cum ... signat ... gaudet Virg. i° georg. sub ipsum arcturum i(d est) circa arcturum. et alibi sub nocte exponit
Summa prepositio et rerum collatio Virg. iiii° enim ... hec summa est
Subigit sursum agit. ut et corpora saltu subigit in equos aut ... subigit impellit urget Virg. i° geor. non aliter quam qui adverso

vix flumine lembum remigiis subigit
Sulcus fossa Virg. ii° georg. ausim uel tenui vitem committere sulco
Sinus naturalis Virg. ii° geor. queque suo uiridi semper se gramine uestit
Supra morem p[er] ualde et supra modum sup[er] insuper Virg. ii° geor-
-tura at supra morem si densa requires
Supo superas Virg. ii° geor. Infelix superat foliis oleaster amaris
Superest sequens e Virg. ii° geor. seminibus positis superest deducere
Sufficio subministro [illegible] ingitur Virg. [illegible] sepia ad capita
ii° georg. ipsa satis tellus cum dente recluditur unco sufficit humorem
aut ille pecori frondem aut pastoribus umbram sufficiunt
Subsortitus dicitur qui alicui compar fingitur officio Unde subsorti-
-tos iudices appellamus
Sudus serenus post pluuias Virg. iiii° geor. ergo ubi uernate
sudum proprie aut tantum e sudum ps serena [illegible] nubes quasi semiudum
Suffire i. fumigare Virg. ut suffire thymo
Subsessores qui omnium aliquem delitescunt hoc est subsident
Suspensus solicitus Virg. vi° en. dum consultum petis mo q[ue] i[n] limine pendens
Subigo compello Virg. vi° en. castigatque auditque dolos subigitque fateri
Sublustris nox e[st] habens aliquid luminis lucis Virg. v° en. et galea
euryali sublustris noctis in umbra prodidit [illegible] subtulerat
Substulit pro educauit Virg. v° en. [illegible] regi que serua [illegible]
Supplex supplicabundo Virg. xi° amphilochique urbes [illegible] supsunt
Suffusi equi dicuntur quos uulgo respiratores uocant Virg. xi° en.
quorum alt[er] habenas suffuso reuolutus equo dum colligit
Superbus nobilis Virg. i° en. hinc populum late regem belloque superbum
Sup[er] pro de Virg. i° en. his accensa super / + multa super Priamo
Suauium uoluptatis e[st] ut Terentius o Thais mea suauium / [illegible]
Suspicio miror Virg. i° en. et suspicit urbes. sicut equo despicit [illegible]
Subducere in terram ducere Virg. i° en. qualiter [illegible] sub
Summissus felicitas Virg. ii° en. at hic summissi ducere classem

Cinnamus plebs qui sunt [illegible]

Supra [illegible] a q° [illegible]

[illegible] ornamenta [illegible]

Tarpeia rupes fuit ... magna ... que tarpeia virgine ... sepulta ... facta ... patrum ... fama ... tempore ...

Tanta ... fuit ... plures ...

exultans ans q̄ corebus
Supo sup imo Virg. ii° en. super summo ne cessa alamq; puer
Subtegmē filū quod int̄ stamē currit qd̄ plus trama dicit
Terentius anus subtegmē nebat
Sup valde expressiq; ac vehement. Virg. iii° en. o mihi sola mei
sup astianatis imago quo sermone homerus vtitur vnt̄ significa°e

Tectus afflatus et leuit' fulminatus ut credo tur
tus ē ille qui hāc urbē condidit romulo et Vir
g' de celo tactas memini predicē quercus
Taxus venenata ē arbor que abundat in corsica Virg. sic tua
cirneas fugiant examina taxos Tetrus turba ē i stultus
Tardus stultus Virg. tardi venere subulci porci no abular et te
Tabulata st̄ rami effusiores p̄ quos vites usq; ad sūmū ascendit
et in plana tendentes nō in altiora crescentes Virg. ii° georg.
sūmas q; sequi tabulata per ulmos
Tabularia st̄ in quibus actus publica contin̄ent Virg. ii° geor
ner ferrea iura infanumq; forū aut ppli tabularia vidit
Taprinolis ē res magne humilis expositio ut Virg. apparet rari
nātes in gurgite vasto ex̄ gen̄e lr̄e humil
Talentū scd̄m varias gentes variū pondus ē sz apud romanos
talentū ē lxx librar sicut plautus ostendit in mustellaria qui
Termetas ligna vermes 4 aut duo talenta ce . vel libras
Termetas ligna vermes appellantur
Terra de elementis i ipm̄ terre orbē sigt quom at pluralit
dicimus terras aliquas significamus tradiderim
Tenor ductus continuatio Virg. ii° geor aliū me humilis tenore
Tempe pprie loca thessalie st̄ amoena i
Lucanus ia super herculeas fauces nemorosaq; tempe abusi
ue aut significa loca amoenitatis Virg. ii° geor. speluncē viuiq;

Lani ac frigida tempe
Tereo possideo Virg. iiiº geor. In medio mihi Cesar erit templumque tenebit.
Terror est angor mentis et cum non corporis valitudo fit ultro mortis
Tesiphone dicta est quasi mortis ultio quod dicitur grece
Teres est rotundum aliquid cum proceritate Virg. viº en. et tereo foe-
ni teretes mandare truncos et horatius brachia et vultus teretesque suras
Tenuia Tenia extremitas vitte Virg. viiº en. fit longe tenia vitte
est autem greca et diphtongo scribitur
Tessara simbolum bellicum quod ad pugnam exeuntibus datur s. propter confu-
sionem ut in bello marii vardens In sille apollo delficus in Resar-
nemus geminis Virg. viiº en. it bello tessara signum ...mus est
Tetrici homines i. tristes appellantur a monte tetrico sabinorum qui asper
Teneo i. defendo et est militare verbum Virg. viii en. in summo cus-
tos tarpeie manlius arcis stabat pro templo capitolia celsa tenebat
Temere i. sine causa Virg. viiiº en. haud temere ... et Teren.
haud temere est. interdum autem fortuito significat. alias male aut
Testudo est scutorum connexio curvata in testudinis morem improbe inde
nam in armorum generibus milicie plurimum sumitur ab animalibus
nomina ut aries Virg. ixº en. de testudine sic ait cum in omnes
ferre iuvat subter densa testudine casus. et paulo post ostendit armorum connexionem ex testudine dicens que scilicet ru-
tilos lere armorum quod resolunt tegmina nec curat caeco conten-
dere marte. Lucanus de testudine. at postquam muris mensa in-
corporatam rupit defesso milite cratem singula continuis
Telum quicquid iacitur sive gladius sive ferrum refert cicubus arma
dis sicut et grecum dicitur etiam
Virg. ix en. ac tu hoc telum meum quod mi dextra insat effigies
et paulo post sic ait et sublatum alte consurgit in ensem
Tergo pro spolio Virg. xº en. cum tergit macona halesus arcadio
infelix telo dat pectus inerme

Terror a metu differt ille enim infertur aliis, metus autem quem
habent timentes ut si dicas tirannus hic terrore i timendus est
Tellus inter et terra hoc interest quod illa deam significat . terra vero
Tergora inter et terga hoc differt quod tergora coria sig[nificant] | elementum
vero terga vero dorsa Virg[ilius] i° en[eidos] tergora diripiunt costis et nu[da]
Testudo camera templi obliqua quia ideo | imbrex post terga remittis
sic fit ut simulachri imago celi imaginem reddat quod constat ex
connexu Virg[ilius] i° en[eidos] tunc foribus dive media testudine templi
Tenedos insula in ore elespon quam tenes adoribus vario tenuit
qui infamatus est quod cum noverca concubuisset a quo et insula
denominata est Unde et virg[ilius] tenedos notissima fama insula et
arcto tenere ipsum cum ex nomine tenedos nominatur
Tendo tentoria habeo Virg[ilius] ii° en[eidos] . hic sevus tendebat achilles
Testor iuro Virg[ilius] ii° en[eidos] vos eterni ignes et non violabile vestrum
Testor testificor Virg[ilius] ii° en[eidos] testor in occasu vestro | testor numine ayt
Tempestas tam de sereno quam de nubilo dicitur Virg[ilius] papires arva
vel tempestate colube et unde hec tam clara tempestas
Teneo impleo Virg[ilius] iii° en[eidos] Iuvat evasisse tot urbes argolicas me
dioque fugam tenuisse per hostes . et in teneat cursus i impleant
Tempestates et ventis et aura et tempus Virg[ilius] iii° en[eidos] dii ma
ris et terre tempestatum que potentes
Testor pro obtestor i queso Virg[ilius] iii° en[eidos] per sidera testor per superos
Terebrum instrumentum fabrile carpentarii sed quo perforat ligna
Tero per negligentiam tempora consumo Virg[ilius] iiii° en[eidos] aut qua spe libi
cis teris oris terris | silvestris ibi tremmo finibus tuto
Thyasus saltatio et corea Virg[ilius] daphnis thyasos inducere bachi
Thile insula est oceani inter septentrionalem et occidentalem pla
gam ultra britanniam inter hiberniam et orchadas Virg[ilius] i° georg[icorum]
Thus antiquitus cum aspiratione scribebatur | tibi serviat ultima thile
bat
i deos quos eo placamus quod et displicant

Theutates dicitur mercurius quia atheos [illegible] mercurius
et ad mercurium cum sacrificabant homines sanguine
[illegible] theutanum et [illegible]

Tirones dicuntur novi ad militiam electi
[illegible] fortes milites dicuntur

unde et sabei apud quos nascitur i colore
dicti Nos autem sine aspiratione dicimus a tondendo terra enim a
glebis tundimus et quibus fluenta ex arboribus coalescunt
Thorus pulpa Virg iii° geor luxuriatque thoris animosum pectus
Thesaurus repositio i Virg iiii° geor servataque mella
Thesa... quo deorum simulachra posita thesauris condimus
... scribitur autem cum aspiratione dicitur enim i adeo
Thorus pro sede a tortis herbis dictus Virg ii° en inde thoro
pater eneas sic orsus ab alto. et proximus ut viridante thoro consedit
Thesmophora i sancta ceres vocatur ipsa enim
leges dicitur invenisse hec autem fingitur quia ante inventum frumentum a
cerere passim homines sine lege vagabantur que feritas interrupta
est invento usu frumenti postquam ex agrorum divisione nata sunt iura
unde rei non ignarus Virg iiii° en legifere cereri dixit
Thias bacca i bachi sacerdos
Tityrus ab ariete dicitur nam liconum lingua aries maior dicitur
Timidus est qui semper timet. timens vero qui ad tempus formidat
Tribula genus vehiculi unde frumenta teruntur ex cuiusla
Timbra herbe genus est abundans in phrigia quam cunelam vocamus
Virg iiii° geor et graviter spirantis copia tymbre
Tyaras et tyara utrumque enim legitur et est pileus phrigius Virg
sceptrumque sacerque tyaras et iuvenalis phrigia vestitur bucca tyara
Tingo demergo Virg i° en quod tantum occeano properent se tingere
Tymbra herba est qua et ager quedam troye vi... soles hyberni
... abundat in quo et templum et nemus apollinis dicatum est Vii
et tymbreus apollo sicut et delius et cynthius denominatus est
Virg iii° en da propriam tymbree domum et hic domus enee
cunctis dominabitur oris
Tyrannus apud antiquos pro rege Virg vii° en te propter libyce gentes
nomadumque tyranni odere et pars mihi pacis erit dextram
tetigisse tyranni

Toga erat vestis uxoris vestis honesta

Tonsus minutus Virg. iii° georg. ipse caput tonse foliis indutus olive et i° en tonsis qz fecit mantilia villis

Tornus terribilis Virg. iii° geor. optie torue forma bouis

Tonse remi dicti a tondendis fluctibus Virg. vii° en et i lenta lin

Tolus 1 [illegible] grecu et ppue e ue tunc marmore tonse

lun scuti breue qd in medio tecto e in quo trabes coeunt ad quod dona consueuerunt suspendi Virg. tu dea tu presens nro succurre labori Astror decus et nemor latonia custos si qua tuis nq pro me pr hyrtacus aras dona tulit si qua ipse meis uenatibus auxi. sus pendi ue tolo aut sacra ad uestigia fixi / porq etamia tollo

Tollo fumo remoueo Virg. tollite cuncta inquit et auer nos incolumi

Torqueo sustineo Virg. iiii° en axem humero torquet stellis ardentibz

Traha genus uehiculi a trahendo dicti qd no ht rotas / aptum

Tristis amarus austerus Virg. iii° geor. media fert tristis sucos

Tractus plaga regio Virg. iii° geor. indi / et tristes qz lupini no e tractu surgens

Trapetu mola oliuaria Virg. ii° geor. terit synoma bacca trapetis

Trepidans alacritate ductus Virg. iiii° geor. cotinuoq animos vulgi et trepidancia bello corda licet longe presciscere

Tractz iugiter sine intermissione Virg. iiii° geor. tractiq susurrat

Transenna extensus funis dicit Salustius machinato strepitu transe

Tribunus qui uni perat parti / iia corona in capite ponebant pt iia in tres ptes diuisus erat pplus romanus

Trabea toga e augurum de cocco et purpura Virg. vii° en ipse q rinali lituo pua q sedebat succinctus trabea

Transcribo trado Virg. vii° en. et tua dardanis transcribi sceptra co lonis hic sermo tractus e de penna iia scribi e dari Hora tius scribe decem amerio no e satis adde ducentos Rescribi uero reddi dr Horatius dictantes que tu nuqz rescribere possis. teren argentu illud e iermo rescribi iube formio

Triumphus e plena victoria
Trophea qui [illegible]
[illegible]

Trophēū dictū ē i ab hostiū conuersione unde
qui hostē fugasset merebatur trophēū · qui aūt cecidisset triūphū
i ab exultando quāq̄ alii ab inuētore bacho illud
nomē asserant fīn que uocant
Trinacria i sicilia que latine triquetra dr̄ q̄ᵉ
i tria promotoria habeat pachynū lilibeū et peloz
Tritones st hoīes aratores
Traho ꝑ festinacione adduco Virg̃ iiº en̄ pastores magno ad regē cla
more trahebant · et comitētis trahit ī medios
Trepidus festinus Virg̃ iiiº en̄ hiemi dū trepidi crudelia limina lin
Trepido festino Virg̃ iiiº en̄ dū trepidat alequīt inmemores sotii
Transmitto eleuāt transeo Virg̃ iiiº en̄ · alia de pte parētis ītismit
Timauus flumen est Venetie (nīt arua campos
Turpis magnus Virg̃ iiiº geor cui turpe caput · et turpes palat
Tum i deinde et ē aduerbiū ordinis (sub gurgite phocas
Iunctū autem temporis est
Tū demū nouissime Virg̃ xiiº en̄ tū demū mouet arma leo
Tua causa feci et tui causa feci hanc diffīcionē hīnt · ut tui cā
tūc dicamus si aliquid ipi ad quē loquim̃ prestiteram̃ ut puta tui
cā te defendi Virg̃ xiiº en̄ meus amore tui cognato sanguine
motus Coniugis et moeste lacrimis uincla oīa rupi Tua uō cā
quom alteri aliquid alti contēplacione prestamus ut tua cā mancipui
Turbo uentor uolubilitas uel uetor Virg̃ iº (tuū defendi
en̄ turbine corripuit · et terras turbine pflant
Tumultus quasi timor multus unde italica bella dcā s̃t italia tumultꝰ
Tumulꝰ tēa tumens Virg̃ iiº en̄ et urbe egressis tumulus
Tumulꝰ ꝑ sepulchro Virg̃ iiiº en̄ o felix una an alias priamea uir
go hostilē ad tumulū troie sub moenibꝰ altis iussa mori
Tū pterea Virg̃ iiiº en̄ tū noꝰ tum mit̃ odorem

vaginst q genibus
[illegible] ambulat

Annus urbem circa ala qui et vallus dicitur ad purgan
da frumenta Virg. i° geor. et mistica vannus iacchi est autem
vas immineri latum in quo frumenta capacitate rustica congerere
primitias frugum solent. est autem usus eius ut fabam vadat si vanat
Vallus sudes Virg. ii° geor. et acuto robore vallos
Varius magnus Virg. iii° geor. saltibus varius saltant
Vaccinius flos est nigri coloris l viole qui grece iacintus dicitur Vir
g. in buc. vaccinia nigra leguntur et iiii° geor. et ferrugineos iacinctos
Vallum dicitur ipsa munitio valli vero dicuntur fustes quibus vallum munitur
Valve sunt ut dicit varro que revolvuntur et se velant
Vanus est qui sine utilitate mentitur Mendax qui ad decipiendum
Uber fecunditas Virg. i° en. terra antiqua potens armis atque ubere glebe
Udus humidus Virg. iii° geor. nigra subest udo tantum cui lingua palato
Vexo a veho vecto vexo ut sit vexare portare et sine dubio
pro arbitrio evertere Virg. dulichias vexasse rates
Ver nomen anni tempus primo cum mense veris dicitur ver novum 2° adultum
3° preceps et idem de estate autumpno et hyeme
Vervo vervacto Virg. i° geor. hic segetes illic veniunt felicius uve
et en. v° et pulchris veniens in corpore virtus
Veternum est morbus internus qui homines efficit pigros unde et
pigritia capitur Virg. i° geor. nec torpere gravi passus sua regna
Venenum virus et dicitur ad bonum et malum quemadmodum veterno
grecum medium l bonum et malum Virg. i° geor. ille
malum virus serpentibus addidit atris
Vertex per aquilone Virg. ii° geor. plerumque si tempestas a vertice silvis
Venenum pro colore Virg. ii° geor. alba neque assirio fucatur lana veneno
Vellera lane a vellendo dicta verbenas que puros vestem que papaver
Vesius significat minutum eodem multum et quo vescimur Virg. iii° geor.
Versus ordo Virg. iiii° geor. ille etiam seras inversum distulit
ulmos et in eum tibia pubes que dardana versu

veteran qui i emeriti ... et si
veteranos geles ... i ... sibi agedis

Versare considerare Virg. x° en. hec ait et sese versat qs ... versus tiburnes dum quibus datur aliqd ad solaz (pe contra ... sustentacionem ut nunc dexter ille sinistra

Ueba civitas lucanie dicta a paludibus quibus cingitur quas dicunt sunt g° heba s accipit diligamon ut henetus veneta hespa

Vestis barba Virg. vi° en. aurea cesaries ollis atque aurea vestis (vespa) ... Unde cont. vinestes inbarbes dicimus Unde est tunc mihi prima genas vestibat flore iuventus

Verbena proprie herba sacra sumpta de loco sacro capitolii qua coronabantur feciales et patres patratus federa facturi vel bellum indicturi. Abusive tamen verbenas vocamus omnes frondes sacratas ut est lauri oliva iuventus. teren. ex ara hinc verbenas sume. ita metu fuisse testatur menand. de quo terencius transtulit

Verro traho a verri qd verriculum dicitur Virg. i° en. verruntque per auras et alibi versa pulvis inscribitur hasta vel tracta

Vesta ignis et religio quia nullum sacrificium sine igne est Unde ipsa et ianus omnibus sacrificiis invocatur vesta autem

ut digamos sit addita ut ... ver enetus vel quia variis sit vestita rebus ipsa enim dicitur esse terra quam igne tenere non dubium est

Venia pro pace Virg. i° en. orantes veniam (ut ex ethna vulcanoque datur intelligi) lectis nambus ibant orantes veniam et proprie verbum pontificale est Unde est in 4° en. in modo posce deos veniam. et paulo post paretque per aras exquirunt dicta autem venia ad eliciendam iram. meretur enim benivolenciam numinum qui licet mortem sit veniam tamen tanquam penitentiam petit. unde est confessio illa terre. qd meritus sum rimire

Venia beneficium Virg. xi° en. vertus ad oracula ortige phoebusque remenso hortatur pater ire mari veniamque precari

Velare coronare Virg. ii° en. nos delubra deum miseri quibus ultimus esset ille dies festa velamus fronde per urbem. et in tori velati auro invectos et qui velat et qui velatur. Lucanus. (tunc inveniam

Viminalis collis in urbe roma

vectoris patiens tumidum superabat amne et venia e hec sola
tionis vectore non ee tum i me que vehis
Viburnum virgultum brevissimum
Virgo ab etate viridiore dicta est vir et mires sepe virgines appel
lantur Virg. de pasiphe ah virgo infelix que te dementia cepit
Virosus venenatus aut fortis a virtus non pinum a virus dictum sit
Virg. 1o geor. virosaque pontus castorea | feras et fallere visco
Viscum lima visci ad aucupium pertinet Virg. 1o geor. tum laqueis captare
Vilis plurimis habundans omne enim quod plurium abundat vile est
Virg. iio georg. si vero viciam que seres vileque faselum
Via rario Virg. iio geor. sunt alii quos ipse via sibi reperit usus
Viminis nalis Virg. iio geor. et vimina sua platanum fert et 1o en.
Vinitor rusticus vinearum cultor Virg. | vimine que sicilia saxo
iio geor. iam canit extremos effetus vinitor antes
Victor propositi effector Virg. iiio geor. temptanda via est qua me quoque possim
tollere humo victorque virum volitare per ora
Vipera serpens est que impariat namque corrosis lateribus exeunt pulli cum matris
interitu lava fontem
Violaria loca ubi nascuntur viole Virg. iiiio georg. irriguumque bibant vio-
Virago dicitur mulier que viri implet officium Virg. xiio en. hoc concussa
Vix mox et statim Virg. 1o en. vix e conspectu | vieter interna virago
sperchi simile telluris in altum
Viscera non tantum intestina sed quicquid sub corio est dicimus Virg. 1o en.
et viscera nudant et in albano visceratio dabitur i caro
Victus pro cibo Virg. 1o en. tum victu revocant vires fude et quincto
Vis virtus Virg. iio en. auxilio que levare viros vimque addere victis
et salustius sed nostra omnis vis in animo et corpore est
Visus enim de hiis loquimur quibus videmus visa dicimus ut imbecilla ob
stat visibus meis et est generis masculini quarte aut neutris visa ea
que videntur significamus ut diu visa secundet illud sed vitiisque et
| invitum

Vis multitudo Virg. iiii° en. massili q ruunt equites et odora canum
vis et salustius qua tempestate ex porto vis piscium erupit erupit
Vligo est proprie naturalis terre humor ex ea nunquam recedens
Vliginosus ager sic humidus vel humidus dicitur quod aquam sentit
Vlna cubitus grece autem dicitur ulna et apud homerum
Juno appellatur quod sit candidis ulnis Virg. iii° geor. septemque
Vlua herba palustris Virg. vi° en. glauca que assurgit in ulvas
Vltro sponte Virg. ii° en. ultro flens ipse exponit in ulua
videbar appellare virum sponte nam iam rogauerat
Vltro insuper ab eo quod est ultra Virg. ii° en. et miserescimus ultro non etiam
Vngue dicitur ois sicut quo vngi fecit Virg. iii° geor. sed eius quod pices et
Vnus papinus Virg. v° en. in semor figieque unguine ceras
nautes unum tritonia pallas quem docuit implerat dicitur sed i a uola
Volema lingua gallica pira bona et grandia dicitur et ab eo quod palma
Volutabra sunt loca in quibus apri se voluunt Virg. iii° geor. sepe vo-
lutabris pulsos silvestribus apros apros latratu turbabis
Volare non solum de aue dicitur sed etiam inter volare quod tenere Virg.
predam pedibus circumvolat vna
Vri boves agrestes qui in pireneo monte nascuntur inter gallias et hispa-
nias sunt autem exceptis elephantis maiores animalibus ceteris dicti
Sine Virg. ii° geor. silvestres uri assidue
Vrbs dicta ab orbe quod antiquitus civitates in orbe fiebant vel ab urvo
parte aratri quo murum designabant dicitur urbe sono vinoque sepultam
Vrbs interdum pro ciuibus ponitur cum proprie moenia sit Virg. ii° en. tunc
Vrere et frigoris dicitur lucanus urebant montana nives et calorem Vir-
gilius de utroque dixit quoque ne rapidi ne potentia solis acrior aut boree
Vsusfructus et utilitas Virg. iii° geor. penetrabile frigus adurat
nec minor usus erit
Vsque diu Virg. vi° en. nec vidisse semel satis est iuvat usque morari
Vsus exercitium Virg. vi° en. arma acri fracta sua viro nec inviba usus

vuelri populi sunt qui sic dicuntur
q. a credebant se quamlibet
helium sepe fuisse et cunctorum
conditas pro effectu ut de fabulis

Urget impellit

Volucrum artuum et volucrum in affectum et modo ... leti ... facit ... Volucrum dicit ... in theatro forma ... volucrum ... et fingitur

Urceus est mulier Almo qua sordes deflunt ut Salustius Silans sibi aliud purgari velut qui videtur

Vindus pinguis qui propue aliqd hudus hic invisens vn et una dei e vna p vite Virg iio geor et virgines ambo pda feret una racemos

Vulgo passim ubique rateruati Virg iiio geor hic letis vituli vulgo moriuntur in herbis et iiio en. centi alii circulati que hinnit ad littora

Uxorius qui uxori seruit Virg 4o en pulchram que uxor | Vulgo ... urbem

Clarissimi viri guarini Veronensis dictionarium feliciter explicit — A. M. E. N.

Incipit alter dictionarius

A

Ablegare aliud mittere a legatis et e contra qui per legatos mittunt

Abundat ab ambibus contra est quod supra modum esse

Aberruncat i. euerte, Cicero in ... Deo et ma di valuerunt melius. atque amentia aberruncassent meam i.

Absque in usum ... ... plan.

Accensi consules et pretores qui sequuntur in castris accensi dicti quod ad negocia vel sepius acciant vnde accensio

Adulatio blandimentum proprie canum

Ador frumenti genus epulis ... farratio // vnde potius ferat

Adorare religiones speciales ... in loco ... ado

Adolere sacrificium vnde sufficiant votis vel supplicationibus numen auctum fare

Adamore obligare ab amo tractum est

Additum quod denotum vel ... / posit

Adolescentiari i. lasciuiari varro ubi adolescentur lasciuiunt

Adminiculare i. adornare varro

Aduersum contra aliquem versus ... pla. Ci Ter

Aerifodina quod ... aere fiat

Aerumna cum vmatitas

Auellani sunt ...

Auernus quod odor eius sit auibus infestus

Ausra ... vocatur ... ab auriendo grece ...

Archaism ... ab his qui in arctica sunt tractum

Arquatus morbus qui ... vnde arquatinus

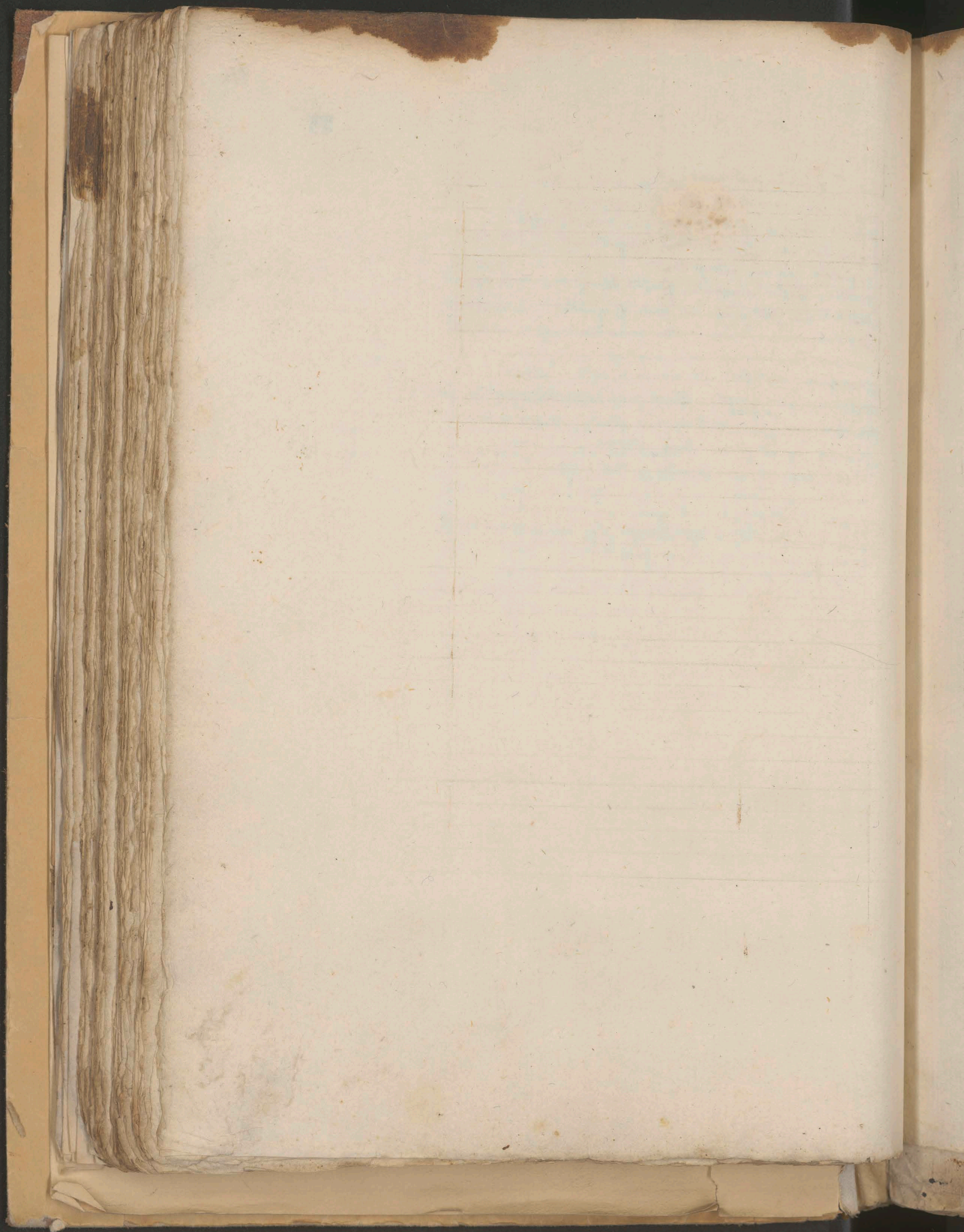
Aplundas frumenti furfures

Arrea plaustrum vestrum tectum undique quasi archa
Assas nutrices difficiles putant, ab assistendo
Assecle ab eo quod assint et presto sint domorum iussis
Astipulari .i. assentire unde astipulator
Aquilecus aquam colligens
Ancillum posuit Cicero in finibus bonorum et malorum / tale atque opinio
Altile non solum pingue ab alendo, sed opulentum, plautus in dotali,
Assulatim minutatim plautus de dolabo · Assulatim vestra
Atriadies dicuntur qui sunt nephasti vel posteri
Antiquari abolesceri et memoria tolli Cicero
Assa voce pura et sola quando voce non adiungitur musica aliqua varro
Anima pro spiritu plautus · anima foetida ~~appinguat~~ naves
(interlinear: antzolest)
Amenum quod ad se amandum alliciat
Alcedo avis est in nutriendo pullos assidua / sedeat et adile / cum aqua
Aqualis vas magnum et rotundum aquarum, plautus dat ista sella ubi,
Agea locus in navi ad quem hortator accedit
Ater infaustus inde quinquatres quasi atri dies quibus infe liciter pugnabat Romanus populus

Amoliminii i recedite tollite

Augustitate arcum posuit
augustado id
altitudo plautus dix
Affectare .i. afficere plautus

Artocrea tibi
Archymus .i. librarius
Artes articulorum morbi
Artocopus pistor
Arcepta var
Annotinus cuius anni

124

60

Shet te perricat sálamio [illegible]

2

Incipiunt Epistole Ciceronis excerpte de volumine maiori eiusdem feliciter
Cicero salutem plurimam dicit Curioni

Nondum erat auditum te Italiam adventa
re. cum Servilium Milonis mei familiarem
cum his ad te litteris misi. Sed tamen cum
appropinquare tuus adventus putaretur
& te iam ex Assia Romam versus profec
tum esse. constaret. magnitudo rei fecit. ut
non vereremur. ne ni ~~misito~~ mitteremus.
cum has quamprimum ad te perferrem litteras. magnopere vellem.
Ego si mea in te essent officia solum Curio tanta. quanta magis
a te ipso predicari. quam a me ponderari solent. verecundius a te
si qua magna res. michi petenda esset. contenderem. Grave
est enim homini pudenti. petere aliquid magnum. ab eo de
quo se benemeritum putet. ne id quod petat exigere magis
quam rogare. & in mercedis potius quam beneficii loco numerare
videatur. Sed quia tua in me vel nota omnibus vel ipsa novi
tate meorum temporum. clarissima. & maxima beneficia exti
terunt. estque animi ingenui cui multum debeas. eidem plu
rimum velle debere. non dubitavi id a te per litteras petere
quod michi omnium esset maximum. maximeque necessarium.
Neque enim sum veritus. ne sustinere tua in me vel innumera
bilia non possem. cum presertim confiderem nullam esse gratiam
tantam quantam vel non capere animus meus. in accipiendo vel
in remunerando cumulandoque illustrare posset. Ego omnia
mea studia. omnem operam. curam. industriam. cogitationem
mentem denique omnem in Milonis consulatu fixi & locavi
statuique in eo me non officii solum fructum. sed etiam pieta
tis laudem debere. querere. neque vero cuiquam salutem ac for
tunas suas tante cure fuisse umquam puto. quam michi sit ho
nos eius. in quo uno omnia mea posita esse decrevi. Huic te
unum tanto adiumento esse. si volueris posse intelligo. ut nichil
sit preterea nobis requirendum. habemus hec omnia bono
rum studium conciliatum. ex tribunatu propter nostram. ut spero
te intelligere causam. vulgi ac multitudinis propter magnificen
tiam munerum liberalitatemque nature. iuventutis & gra
tiosorum in studia suffragationis studia propter ipsius excellentem ac
etenere. vel gratiam vel diligentiam nostram suffragationem si minus
potentem at probatam tamen & iustam. & debitam & propterea
fortasse etiam generosam dux nobis & auctor opus est.

Lib. II. 6.
A. U. C. 700.

et eorum uentorum quos proposui moderator quidam et quasi
gubernator: qui si ex omnibus unus excipiendus esset: quem
tecum conferre possemus: non habemus. Quare si me
memorem: si gratum: si bonum virum: vel ex hoc ipso quod
tam vehementer de Milone laborem existimare potes:
si dignum denique tuis beneficiis iudicas: hoc a te peto: ut sub
venias huic meae sollicitudini: ut huic laudi: vel ut verius
dicam: prope saluti tuum studium dicas. De ipso annio
tantum tibi polliceor: te maioris animi: gravitatis: constantie:
benivolentieque erga te: si complecti hominem volueris: habi
turum esse nemine. mihi vero tantum decoris: tantum dignitatis
adiunxeris: ut eundem facile agnoscam fuisse in laude mea
quam fueris in salute. Ego ni te videre scirem: cum ad te hec
scriberem: quantum officii sustinerem: quanto opere mihi esset
in hac petitione milonis: omni non modo contentione sed etiam
dimicatione elaborandum: plura scriberem: nunc tibi omnem
rem atque causam meque totum commendo atque trado. unum
hoc sic habeto: si a te hanc rem impetraro: me pene plus
tibi quam ipsi miloni debiturum: non enim: mihi tam mea
salus cara fuit: in qua precipue sum ab illo adiutus
quam pietas erit in referenda gratia iocunda. eam autem unius
tui studio me assequi posse confido Val.

ii. 7.

Ad Curionem

Sera gratulatio reprehendi non solet: presertim
si nulla neglegencia pretermissa est: longe enim
absum. Audio sero: sed tibi et gratulor: et ut sem
piterne laudi tibi sit iste tribunatus: exopto: teque hortor:
ut omnia gubernes: ut moderere prudentia tua: ne te au
ferant aliorum consilia: nemo est: qui tibi sapientius suadere
possit te ipso: numquam labere: si te audies. non scribo hec temere
Cui scribam video: Novi animum: novi consilium tuum: non
vereor: ne quid timide: ne quid stulte facias: si ea defendes
que ipse recta esse senties: et in id rei publice tempus non inci
deris: sed veneris. Iuditio enim tuo non casu in ipsum discrimen
rerum contulisti: tribunatum tuum: Profecto vides quanta vis
in re publica temporum sit: quanta varietas rerum: quam incerti exitus:
quam flexibiles sint hominum voluntates: quid insidiarum: quid
varietatis in vita. non dubito: quin cogites. sed amabo te
cura et cogitatione: nil novi: sed illud idem quod initio
scripsi: tecum loquere: Et te adhibe in consilium: te audi
tibi obtempera. Alter qui melius dare consilium possit: quam tu

non facile inueniri pot. tibi uero ipsi certe nemo melius
dabit. Dii immortales cur ego non adsum? uel spectator lau-
dum tuarum uel particeps. uel socius. uel minister consilior
iam et si hoc minime tibi deest? sed tamen efficeret magnitu
do et uis amoris mei? consilio te ut possem iuuare? Scri-
bam ad te plura alias. paucis enim diebus eram missurus do
mesticos tabellarios: ut quoniam sane feliciter ex mea sententia rem p.
gessimus. unis litteris totius estatis res gestas ad senatum per
scriberem. De sacerdotio tuo. quantam curam adhibuerim? quamquam
difficili in re atque causa cognosces ex his litteris. quas Trasoni liberto
tuo dedi. te mi Cicero pro tua incredibili in me beniuo
lentia meaque in te singulari rogo atque oro ne patiare mihi
quicquam ad hanc prouincialem molestiam temporis prorogari
prius tecum egi cum te tribunum plebis cum Publio Lentulo.
isto modo fore non putarem? Itaque petiui sepe per litteras. Sed
tum quasi a senatore nobilissimo: tum ab adolescente et gratis
simo: nunc a tyranno plebis. et a Curione tribuno: non ut
decernatur aliquid noui. quod solum esset difficilius. sed ut
noui decernat et senatus consultum et leges defendas.
Eaque mihi conditio? maneat. qua profectus sum. Hoc te ne
uehementer etiam atque etiam rogo Vale

Cicero. Seruio Sulpitio s. p. d. L. IV. 3

Legi tuas litteras. quibus ad me scribis gratum tibi esse
uehementer te esse sollicitum et in communibus miseriis
precipue quodam dolore angi? multi ad nos cotidie de
ferunt. quod quamquam minime miror et meum quodam modo
agnosco. Doleo tamen te sapientia preditum prope singulari? non
tuis bonis delectari potius quam alienis malis laborare. me quidem
et si nemini concedo: qui maiorem ex pernicie et peste rei p.
molestiam traxerit. tamen multa iam consolantur? maximeque con
scientia consiliorum meorum Multo enim ante tamquam ex aliqua
specula prospexi tempestatem futuram? neque id solum mea sponte
te? sed multo etiam magis monente? et enuncian te te Et si enim
absui magnam partem consulatus tui. tamen et absens cogno
scebam? que esset tua in hoc pestifero bello cauendo et predi
cendo sententia: et ipse adfui primis temporibus tui consulatus
cum accuratissime monuisti senatum. collectis omnibus bellis
ciuilibus. ut et illa timerent. que meminissent et scirent.
cum superiores. nullo tali exemplo antea in re p. cognito.
tam crudeles fuissent. quicquid postea re p. oppressisset armis
multo intollerabiliorem futurum? nam quod exemplo fit id

id etiam iure fieri putant, sed aliud atque adeo multa ad
dunt et afferunt de suo. quare meminisse debes eos qui
auctoritatem et consilium tuum non sunt secuti, sua stultitia occi
disse cum tua prudencia salui esse potuissent. dices quid me
ista res consolatur in tantis tenebris. et quasi parietinis rei p. est
omnino uix consolabilis dolor tanta est omnium rerum amissio.
et desperatio recuperandi. sed tamen et Cesar ipse ita de te
iudicat, et omnes ciues sic existimant. quasi lumen aliquod ex
tinctis ceteris elucere. sanctitatem et prudenciam et dignitatem
tuam hec tibi ad leuandas molestias magna esse debent. Quod autem
a tuis abes id leuius ferendum est. quod eodem tempore a multis
et magnis molestiis abes. quas ad te omnes perscriberem nisi
uererer ne ea cognosceres absens. que quia non uides mihi
uideris meliore esse condicione. quam nos qui uidemus. Hactenus
existimo nostram consolationem. recte adhibitam esse. quoad certior
ab homine amicissimo fieres. his de rebus quibus leuari possent
molestie tue. Reliqua sunt a te ipso neque mihi ignota nec
minima solatia. et ut quidem ego sentio multo maxima que
ego experiens quottidie sic probo. ut ea mihi salutem affer
re uideantur. Te autem ab initio etatis memoria teneo summe
omnium studiosum doctrinarum fuisse. Omnia queque a sapientis
simo ab ad bene uiuendum tradita essent. summo studio cu
raque didicisse. Que quidem uel optimis in rebus et usui et
delectationi esse possent. His uero temporibus habemus ali
ud nihil in quo acquiescamus. nihil faciam insolenter: ne
que te tali uel scientia uel natura preditum hortabor ut ad eas
te referas artes. quibus a primis temporibus etatis studium tuum
dedisti. tantum dicam quod te spero approbaturum. me postea
quam arti cui studueram nihil esse loci neque in curia neque in
foro uiderem: omnem meam curam atque operam ad philosophiam
contulisse. Tue sciencie excellenti ac singulari non multo plus
quam nostre relictum est loci. Qua re non equidem te moneo. sed
mihi ita persuasi: te quoque in isdem uersari rebus. que
si minus prodessent. animum tamen a sollicitudine abducerent.
Seruius quidem tuus in omnibus ingenuis artibus: in primisque
in hac in qua ego me scripsi acquiescere: ita uersatur. ut ex
cellat. A me uero sic diligitur. ut tibi uni concedam. Pre
terea nemini mihi ab eo gratia refertur. in quo ille existimat
quod facile appareat. cum me colat et obseruet tibi quoque
in eo se facere gratissimum. Vale.

Cicero sal' plurima d. Sulpicio x.a L. II. 2

GRatu teste privatullum amoris sum: erga te mei pre
tuo clarissimo viro: qui tu suis laudibus. cu vero te si
hō superasset omnium fortunam: si ei contigisset ut te ante videt
qm a vita discederet: sed spero nram amicitiam no egere
testibus: tibi primonium dei fortuneque. me certe habebis.
cui & carus eque sis & periocundus ac fuisti pri. Vale.

Servius Sulpitio sal' d Ciceroni suo

Postea qm mihi renunciatu est de obitu Tulliane filie L. IV. 5
tue: sane q. pro eo teneor: ac debui graviter: moleste
q. tuli comunem eam calamitatem existimavi qui si istic ad
fuissem neq: tibi defuissem. coramq: meu dolorem tibi declas
sem & si genus hoc consolationis minimu. atq: acerbum e
propterea: qnia per quos ea fieri debent. ppinquos ac fami
liares ipi pari molestia afficiuntur: neq: sine lacrimis mult
id conari possint. ut magis ipi moleantur aliorum consola
tione indigere: q. alijs posse suum officiu prestare. tn que
in pntia in mentem mihi venerut: decrevi brevi ad te
perscribere no q ea te fugere existimem: sed q forsitam do
lore impeditus minus ea aspiciar Qd est q tanto te co
moveat tuus dolor intestinus: cogita quemadmodu adhuc
fortuna nobiscum egerit ea nobis erepta esse que hominib.
no minus q. liberi cara esse debent. patriam: honestatem
dignitatem honores oms. hoc uno incomodo addito quid
ad dolorem adiungi potuit: aut q non illis in rebus conti
tatus animus callere iam debet atq: oia minoris existi
mare: An illius vicem credo doles quocies in eam cogitatoz
nece est. & tu veneris & nos sepe incidimus. hisce tpibus
no pessime cum his esse actum quibus sine dolore licitu
est vitam cum morte comutare: Qd aut hoc fuit. q illam
hoc tempore adimendum magnopere. mutare posset. q
res que spes quod animi solaciu ut cum aliquo adolescente .
primario coniunctam etatem gereret: Licitu est tibi c
do pro tua dignitate ex hac iuventute generu dilige
cuius fidei liberos tuos. & te tuto comittere putares. an
ut ea liberos ex sese pareret quos cum florentis videt letaret
qui rem a parente tradītam pro se tenere possent honores
ordinatim petituri essent: in re p. in amicoru negocijs li
beralitate sua uti. Qd horum fuit. q non prius qm da
tum esset ademptu sit. At vero malum est liberos amittere
nisi hoc peius sit hoc sufferre & ppeti. que res mihi no.

dolor tpe minuit

mediocrem consolacom attulit. Volo tibi comemorare si forte
eadem res tibi minuere dolorem possit Ex Asia rediens cum
ab Egina megaram uersus nauigarem. cepi regiones circum
circa prospicere. post me erat Egina ante me garum post
me. dextra pyreus. sinistra Corinthus. que opida quodam
tempore florentissima fuerunt. nunc prostrata et diruta
ante oculos iacent. cepi egomet mecum sic cogitare. en.
nos homunculi indignamur. si quis nostrum interiit aut occisus
est. quorum uita breuior esse debet. cum uno in loco tot
opidorum cadauera proiecta iacent. uis ne tu te seruio
cohibere. et meminisse hominem te esse natum crede michi
cogitatione ea non mediocriter sum confirmatus. hoc idem
si tibi uidetur. fac ante oculos tibi proponas. modo uno tempore tot
uiri clarissimi interierunt. de imperio populi romani tanta dimi
nutio facta est. omnes prouincie conquassate sunt in unius
muliercule animula. si iactura facta est tantopere commoueris
que si hoc tempore non diem suum obisset. paucis post annis
tamen ei moriendum fuit. quoniam homo nata fuerat Etiam tu
ab hisce rebus animum ac cogitacionem tuam auoca. atque ea
potius reminiscere. que digna persona tua sint. illam quam
diu opus fuit uixisse. una cum re publica fuisse. te patrem suum
pretorem consulem augurem uidisse adolescentulis pri
mariis nuptam fuisse. omnibus bonis prope perfunctam esse
cum res publica occideret. uita excessisse. quid est quod aut illa cum
fortuna hoc nomine queri possit. denique noli te esse ciceronem
oblivisci et eum qui aliis consueuisti precipere et dare consi
lium neque imitare malos medicos qui in alienis morbis pro
fitentur tenere se medicine scienciam ipsi se curare non possunt Sed
potius que aliis tu te percipere soles. ea tuto tibi subycere atque
apud animum propone Nullus dolor est quem non longinquitas
temporis minuat ac molliat. hoc te expectare temporis. tibi tur
pe est ac non ei rei sapientia tua te occurrere. quod si quis etiam
inferis sensus est qui illius in te amor fuit pietasque in omnes
suos hoc certe illa te facere non uult. da hoc illi mortue da ce
teris amicis ac familiaribus qui tuo dolore merent da patrie
ut si qua in re opus sit opera et consilio tuo ut possit de
nique quoniam in hanc fortunam deuenimus. ut et huic rei
nobis seruiendum sit. noli committere. ut quisque te putet
non tam filiam quam rei publice tempora et aliorum uictoriam
lugere. plura me de hac re ad te scribere pudet. ne ui
dear prudentie tue diffidere. Quare si hoc unum proposuero

finem faciam scribendi. uideamus aliquotiens secundam pul
cherrimam te ferre fortunam, magnamque ex ea re te lau
dem adeptum. Fac aliquando intelligamus aduersam quoque te
eque ferre posse. neque id maius quam debeat tibi onus uideri,
ne ex omnibus uirtutibus hec una tibi uideatur deesse. quod
ad me attinet, cum te tranquilliore animo esse cognoro
de his rebus que hic geruntur, quemadmodum se prouincia ha
beat certiorem faciam. Vale.

Cicero salutem dicit Seruio Sulpitio — L. IV. 6

Ego uero Serui uellem, ut scribis, in meo grauissimo ca
su adfuisses. quantum enim me presentia adiuuare potuis
ses et consolando et prope eque dolendo, facile ex eo intelligo
quod litteris lectis aliquantum acquieui. nam et ea scripsisti, que le
uare luctum possent, et in me consolando non mediocrem
ipse tuum dolorem adhibuisti. Seruius tamen tuus omnibus officiis
que illo tempore tribui potuerunt, declarauit et quanti me fa
ceret ipse, et quam suum talem erga me animum tibi gratum puta
ret fore. cuius officia iocundissima scilicet mihi fuerunt
nunquam tamen gratiora. Me autem non ratio tua solum et so
cietas pene egritudinis, sed etiam auctoritas consolatur.
Turpe enim existimo me non ita ferre casum meum, ut tu ta
li sapientia preditus ferendum putas. sed opprimor interdum
et uix resisto dolori, quod ea mihi solatia deficiunt, que ceteris
quorum quidem exempla propono in simili fortuna non defuerunt.
Nam et Quintus maximus, qui filium consularem, clarum
uirum et magnis rebus gestis amisit, et Lucius paulus
qui duos septem diebus, et noster Gallus, et Marcus Cato
qui summo ingenio summa uirtute filium perdidit, his temporibus
fuerunt, ut eorum tamen ipsorum dignitas consolaretur ea quam ex
re publica consequebantur. Mihi autem amissis ornamentis hiis que
ipse commemoras, queque eram maximis uirtutibus adeptus,
unum manebat illud solatium, quod ereptum est. non amicorum
negotiis, non rei publice procuratione impediebantur cogitationes
mee. Nihil in foro agere libebat. aspicere curiam non poteram.
existimabam id quod erat, omnes me et industrie mee fruc
tus et fortune perdidisse. Sed cum cogitarem hec mihi
tecum et cum quibusdam esse communia, et cum frangerem iam
ipse me, cogeremque illa ferre tolleranter, habebam quo con
fugerem, ubi conquiescerem, cuius in sermone et in suauitate
omnes curas doloresque deponerem. nunc autem hoc tam graui uul
nere etiam illa que consenuisse uidebantur, recrudescunt

Non mutũ mea re .p. mestum domus excipiebat quę leuaret
sic nunc domo merens ad rem .p. confugere possim ut in
eius bonis acquiescam. Itaq: & domo absum & foro. q nec
cum dolorem que a re .p. capio domus iam consolari potest
nec domesticum res .p. quo magis te expecto teq: uidere q̃ pri
mum cupio. maior mihi ratio afferre nulla potest. qm̃ co
niunctio consuetudinis. sermonu q: morũ. qm̃q̃ sperabam
tuũ aduentu. sic enim audiebam appropinquare. Ego at
cum multis de causis te exopto quamprimũ uidere. tum et
ut ante commentemur inter nos. qua ratione nobis traduce
dum sit. hoc tempus. quod est totum ad unius uoluntatem
accomodandum. & prudentis & liberalis. & ut perspexisse ui
deor nec a me alieni. & tibi amicissimi. quod cũ ita sit.
magna est tamen deliberationis que ratio sit ineunda nobis
non agendi aliquid. sed illius concessu & bn̄ficio quiescendi

·Tullius. M. martello·

L. IV. 8. Neq: monere te audeo prestanti prudentia uirũ. nec co
firmare maximi animi hominem. uirũ q: fortissimum
consolari uõ nullo mõ. nam si ea que acciderint ita fers
ut audio gratulari. magis uirtuti debeo. qm̃ consolari
dolorem tuu. sin te tanta mala rei .p. frangunt. no
ita habundo ingenio. ut te consolarer. cum ipse me no
possem. Reliquũ est igitur. ut tibi in omni re me eu
prebeam. prestem q: ut ad omnia que tui uelint ita ad
sim presto ut me no solum oĩa debere tui causa. Sed
ea quoq: etiam que no possim putent. Illud tamen uel
tu me monuisse uel restiuisse puta. ut ipse beniuolentia
tacere non potuisse ut quicquid facio. tu quoq: animũ in
ducas. si sit aliqua res .p. mea te esse oportere iudicio homi
nũ te q: principe ciuitate cedentem temporibus. si tamen
nulla sit hoc tamen amplissimũ esse. et ad exulandum lo
cũ. Sed enim libertatem sequimur. q locus hoc dominã
tu uacat sin qualemcumq: locũ que est domestica sede iocu
dior. Sed mihi crede etiam. is qui omnia tenet. fauet in
genijs nobilitatem uõ & dignitates omniũ. qñtu ei res
& ipsius ca concedũ amplectitur Sed plura qm̃ statu
eram. reddeo ergo ad unum illud tuu fere tum tuis. si
mo erit tm̃. si minimus me certe in omnibus rebus sa
tis nostre coniunctionis amori facturum. Vale & c̃

L. V. 13. p 200 ed. Schutz
L. Luccio
Q. f.

Cicero L. Lucio Q. filio

Quanq̃ ipa consolatio litterarum tuarum michi gratissima est (declarat n. summam beniuolentiam coniunctam pari prudentia) tamen illum fructum ex tuis litteris uel maximum cepi: quod te perclare res humanas contempnentem: et optime contra fortunam paratum: armatumque cognoui: quam quidem sapientie tue laudem statuo esse maximam: non aliunde pendere: nec extrinsecus aut bene: aut male uiuendi suspensas habere rationes: que cogitatio cum michi non satis excidisset (et enim penitus insederat) ui tamen tempestatum et concursu calamitatum erat aliquantum labefacta: atque conuulsa: cui te opitulari ~~cui te opitulari~~ et uideo: et id fecisse etiam proximis litteris multumque profecisse sentio: itaque hoc sepius dicendum: tibique non consignificandum solum: sed etiam declarandum arbitror: nichil michi esse potuisse tuis litteris gratius. Ad consolandum autem cum illa ualent: que eleganter: copioseque collegisti: tum uel plus quam firmitudinem: grauitatemque animi tui prospexi: quam non imitari turpissimum existimo. Itaque hoc etiam fortiorem me esse puto quam teipsum preceptorem fortitudinis: quod tu michi uidere spem nonnullam habere hec aliquando futura meliora. Casus enim gladiatorum: similitudinesque: tum rationes in ea disputatione a te collecte uetabant me rei publice penitus diffidere. Itaque alterum minus mirum fortiorem te esse cum aliquid speres: Alterum mirum spe ulla teneri: Quid est enim non ita affectum: ut id non deletum extinctumque esse fateare. Circumspice omnia membra rei publice que notissima sunt tibi nullum reperies profecto: quod non fractum debilitatumue sit. que prosequerer: si haud melius illa uiderem: quam tu uides: aut aut remomorare possem sine dolore quamquam tuis monitis preceptisque omnis est abiciendus dolor. ergo et domestica feremus: ut censes: et publica paulo etiam fortius fortasse quam tu ipse qui precipis: te enim aliqua spes consolatur: ut scribis: nos etiam erimus in omnium desperatione fortes: ut tu tamen idem et hortaris: et precipis: Das enim iocundas recordationes memorie nostre: rerumque earum quas te imprimis autore congessimus: prestitimus enim patrie: non minus certe quam debuimus: plus profecto quam est ab animo cuiusquam aut consilio hominum postulatum. Ignosces michi de me ipso aliquid predicanti. Quarum enim tu rerum cogitatione nos leuare egritudine uoluisti: earum etiam commemoratione leuiamur. Itaque ut mones quantum me potero: ab omnibus molestiis et angoribus abducam: transferamque animum ad ea quibus.

secunde res ornantur aduerse adiuuantur. tecum q: eo
tm. quantum patietur utriusq: etas & ualitudo Et si ee
una minus poterimus q̃ uolemus. animi tn coniunctione isdē
q: studiis ita fruemur ut nonnumq̃ omnino una esse uideamur

Cicero Titio

Etsi unus ex omnibus minime sum ad te consolandū
L. V. 16. accomodatus. Q tn ex tuis molestiis accepi dolorē. ut
consolatone ipse egerem tamen cū longius a summi luctus acer
bitate meus abesset dolor qm tuus. statui nre necessitudinis
ee mee q: in te beniuolentie nō tacere. tanto in tuo merore
re tam diu. Sed adhibē aliquam modicam consolacōm
que leuare tuū dolorem posset. si minus sanare potuisset
Est enim consolacō peruulgata qdem illa maxime q̃ semper:
in ore. atq: in animo hēre debemus. hoīes nos ut ee memi
neremus. ea lege natos ut omnibus telis fortune pposita sit
uita nrā. neq: esse recusandū q° minus ea qua nati sumus.
condicone uiuamus. Ne ue tam grauiter eos casus fera
mus. quos nullo consilio uetare possumus. Euentis q: aliorū
memoriā repetendis nichil accidisse noui nobis cogitemus
neq: hee neq: cetere consolacones que sūt a sapientissimis uiris
usurpate. memorie q: lrīs prodite tn̄ uidentur proficere
debere. quantū status ipse nre Ciuitatis & hec perturbacō
tporū perditorū cū beatissimi sint q liberos non susceperunt mi
nus aut miseri q his temporibus amiserunt. q̃ si eosdem bona
aut deniq: aliquā re. p. perdidissent. Qz si te tuū desiderium
monet aut si eorum rerū cogitatone meres. nō facile tibi
exhauriri istum dolorēm posse uniuersum puto. Si .n. illa te
res cruciat q magis amoris est. ut eorū qui occiderunt
miserias lugeas. ut ea nō dicam que sepissime & legi. & au
diui nil esse mali in morte. & qui residea sensus imorta
litas illa potius q̃ mors ducenda sit. sin sit amissus nulla uide
ri miseria debeat. que nō sentiatur. tamē hoc nō dubitans confir
mare possum ea miseri parari. impendē rei. p. que qui reli
quit nullo mō michi deceptus esse uideatur. Qui est n.
iam nō modo pudori probitati uirtuti rectis studiis. bonis
artibus. sed omnō libertati. ac saluti loci. Non me her
cule audiui quenq hoc grauissimo & pestilentissimo anno
adolescentulum aut puerū mortuū. q michi nō a diis immor
talibus ereptus ex his miseriis. atq: ex iniquissima condicone
uite ereptus uideretur. Qua re si tibi hoc unū detrahi
potest. ne quidem his quos amasti. mali putes contigisse

permultu erit ex merrore tuo diminutu Relinquetur enim sim
illa cura doloris tui q non cu illis commutabitur . sed ad te
ipm preferetur . in qua no est iam grauitatis & sapientie
q tu a puero prestitisti . ferre inmoderatius casum incomo
doru tuoru qui sit ab eoru quos dilexis inscia malo q se
iunctus Etenim eu semper te . & priuatis in rebus & con
stantie seruiendu . nam quod allatura est ipa dignitas .
que maximos luctus uetustate tollit . id nos precipe consilio
prudentia q debemus Et enim si nulla fuit unq in liberis a
missis tam in becillo mulier animo que no aliqn lugendi
modu fecit certe nos quidem est dies allatura id consilio an
fere debemus . neq expectare temporis medicinam . q repnta
re ratone possimus . his ego litteris si qnd profecissem existi
mabam optandu quoddam me esse allequtum . sin minus
forte ualuissent officio tamen esse functu beniuolentissimi
atq amantissimi quem me tibi & fuisse semper . existimare
uelim & futuru esse confidas . Vale

· Cicero scipio s · plurima · d

NOn obliuione amicitie nre . neq intermissione consue l. V. 17.
tudinis mee . superioribus temporibus ad te nullas litteras
misi . sed priora tpa in ruinis rei p . nrisq iacuerunt
posteriora me aut a scribendo tuis iniustissimis atq acer
bissimis incomodis retardarunt . Cu uo interuallu iam
satis longum fuisset . & tuam uirtutem animiq magni
tudine diligentius essem mecu recordatus . no putaui
esse alienu institutis meis hec ad te scribere . Ego te pub
lij sitti primis temporibus illis . in qbus inuidiam absens
& crimen uocabdre defendi Et cum in tui familiari
ssimi iuditio ac periclo tuum crimen coniungetur . ut .
potui accuratissime te tuamq causam tutatus su . Et p
xime recenti aduentu meo . cu rem aliter institutam offen
dissem . ac michi placuisset . si adfuissem . tn nulla re sa
luti tue defui . cuq eo tempore inuidia Anone inimici
no solum tui . ueru etiam amicoru tuoru iniqtas totius
iudicij . multa q alia rei . p . uitia plus q causa ipa ueritasq
ualuissent . publio tuo neq opera neq consilio . neq labo
re neq gratia neq testimonio defui Quam obrem . omnibus
officijs amicitie diligenter a me sancteq seruatis . ne hoc qd
pretermittendu esse duxi . te ut hortarem rogaremq
ut hominem te & uiru esse meminisses . id est ut et idem
comunem incertumq casum . que neq uitare qmsq nrum

nec prestare ullo pacto potest! sapienter ferres! & dolori fortiter ac fortune resisteres: cogitaresq: & in nra ciuitate & in ceteris q rerum potite sunt multis fortissimis atq: optimis uiris! multis uidu tales casus accidisse. Illud ut ne uerbis scriberem! ea te re p. carere: in qua neminem prudentem hominem! res ulla delectaret! de tuo aut filio uereor ne si nihil ad te scripserim debitum eius uirtuti uidear testimonium no cepisse. Sin aut omnia que sentio perscripserim! ne refricem meis litteris desiderium ac dolorem tuum. Sed tu prudentissime facies. si illius pyetatem uirtutem industriam ubicumq: eris tuam esse! tecum esse duces! neq: n. minus nra sunt q animo complectimur: q oculis intuemur. Quo obrem & illius eximia uirtus summusq: in te amor magne tibi consolationi debet esse: & nos ceteriq: qui te no ex fortuna. sed ex uirtute tua pendimus sempq: pendem & maxime animi tue conscientie cum tibi nihil merito accidisse reputabis & illud adiunges! homines sapientes turpidine non casu & delicto suo no aliorum iniuria commoueri. Ego & memoria nre ueteris amicitie & uirtute atq: obseruantia tui filii monitus nullo loco decero: neq: ad consolandum neq: ad leuandum fortunam tuam. ut tu si quid ad me forte scripseris perficiam! ne te frustra scripsisse arbitrare. Vale.

Tito Fabio ex v

L. V. 18. Etsi egomet. qui te consolari cupio consolandus ipse sum. ppterea q nullam rem grauius iam diu tuli qm incommodum tuum! tamen te magnopere no hortor solum! sed etiam pro amore nro ex rogo atq: oro te colligas. uirum q prebeas! & qua conditione homines omnes & quibus temporibus nati sumus cogites! plus tibi tua uirtus dedit q fortuna abstulit ppterea q adeptus es q no multi homines noui a misisti q plurimi homines nobilissimi ea demq: uidetur. conditio impendere! legum iudiciorum temporum ut optime actum cum eodem uideatur esse. Qui qm leuissima pena ab hac re p. discessit. tu uo qui fortunas & liberos habes & nos ceterosq: necessitudine & beniuolentia tecum coniunctissimos cum magnam facultatem sis habiturus nobiscum & cum omnibus tuis uiuendi & cum unum sit iudicium ex tam multis quod reprehendatur ut quide una sententia! eaq: dubia potentie alicuius condemnatum existimetur. omnibus hiis de causis debes istam molestiam! q leuissime ferre. meus animus erit in te liberosq: tuos semper! que tu ee

& qui esse debet Vale.

C. Torquato: Aulo torquato ex VI prima L. VI. 1.

al(ite)r Etsi

Quamquam ea perturbatio est omnium rerum ut sue quemque
fortune maxime peniteat. nemo quin sit quin ubi
vis quam ibi ubi est esse malit. tamen mihi non dubium est
quin hoc tempore bono viro Rome esse miserum sit. nam
et si quocumque in loco quis est. idem est ei sensus et ea
dem acerbitas ex interitu rerum. et publicarum et suarum
tamen oculi augent dolorem. qui ea que ceteri audiunt intueri
cogunt. nec avertere a miseriis cogitatorem sinunt. Quare
et si multarum rerum te angi desiderio necesse. tamen illo dolore
quo audio te maxime te confici audio. quod Rome non
sis animum tuum libera. Et si enim cum magna molestia tu
os. tua quoque desideras. tamen illa quoque que requiris suum statum
tenent. nec melius si tu adesses tenerent. nec sunt ullo
in precipuo periculo. nec debes tu cum de tuis cogitas. aut
precipuam aliquam fortunam postulare aut recusare.
de te autem ipso torquate est tuum sic agitare animo. ut non
adhibeas in consilium cogitationum tuarum desperationem. aut
timorem. nec enim his qui in te adhuc iniustior quam tua
dignitas postulabat. fuit. non magna signa dedit animi
erga te mitigati. nec tamen is ipse a quo solus petitur
habet expeditam. aut exploratam rationem salutis sue. cumque
omnium bellorum exitus incerti sint ab altera victoria tibi
periculum nullum esse prospicio. quod quidem seiunctum sit ab omnium
interitu ab altera te ipsum numquam timuisse certe scio. Reliquum
est ut te id ipsum quod ego quasi consolationis loco pono.
Maxime excruciet commune rei publice periculum. cuius tanti mali
quamvis docti viri multa dicant tamen vereor ne consolatio
ulla posset vera reperiri. preter illam que tanta est. quantum
in cuiusque animo est roboris atque nervorum. si enim
bene sentire recteque facere satis est ad bene beateque vivendum
vereor ne eorum qui se optimorum consiliorum conscientia
sustentare possit miserum esse ne fas sit dicere. nec enim nos
arbitror victorie premiis ductos patriam olim etiam libe
ros etiam fortunas reliquisse. Sed quoddam nobis officium
iustum et pium et debitum rei publice nostreque dignitati videbamur
sed qui nec cum id faciebamus tam eramus amentes
ut explorata esset nobis esset victoria. Quare si id evenit
quod ingredientibus nobis in causam propositum fuit accidere
posse. non debemus ita cadere animis quasi aliquid evenit

quod fieri posse numquam putavimus. Simus igitur ea mente quam
ratio et auctoritas et veritas prescribit. ut nihil in vita pravan
dum preter culpam putemus: eaque cum careamus omnia
humana placate et moderate feramus. Atque hec eo pertinet
oratio ut perditis omnibus rebus tamen ipsa virtus se susten
tare posse videatur. Sed si est spes aliqua communibus rebus
ea tu quicumque status est futurus carere non debes. Atque
hec mihi scribenti veniebat in mentem me eum esse cui
tu desperationem solitus esses accusare: quemque auctoritate tua
cunctantem et diffidentem excitare. Quo quidem tempore
non ego causam nostram: sed consilium probabam. Sero enim
nos his armis adversari videbam. que multo ante confirmata
per nosmetipsos erant. dolebamque pilis et gladiis. non
consiliis neque auctoritatibus nostris. de iure publico disceptari. ne
que ego ea que facta sunt fore cum dicebam divinabam
futura. Sed quod et fieri posse et exitiosum fore si eve
nisset videbam id ne accideret timebam. Presertim cum si mihi
alterutrum de eventu atque exitu rerum promittendum esset
id futurum quod evenit: exploratius possem promittere. Iis enim
rebus prestabamus que non prodeunt in aciem. usu autem
armorum et militum robore inferiores eramus. Sed tu il
lum animum nunc adhibe queso: quo me tum esse oportere
censebas. Hec eo scripsi quoniam Philargirus tuus omnia de te
requirenti fidelissimo animo. ut mihi quidem visus est narravit
te interdum sollicitum solere esse vehementius quam facere
non debes. nec dubitare quin aut aliqua republica sis futurus
qui esse debes aut perdita non afflictiore conditione quam ceteri.
Hoc vero tempus quo exanimati omnes et suspensi sumus hoc mo
deratiore animo ferre debes quod in ea urbe es ubi nata et al
ta est ratio ac moderatio vite. Et habes Servium Sulpicium
quem semper unice dilexisti: qui te profecto et benivolentia
et sapientia consolatur. Cuius et si essemus et auctoritatem
et consilium secuti: togati potius potentiam quam armati vic
toriam subiissemus. Sed hec longiora fortasse fuerunt quam
necesse fuit. illa que maioris sunt brevius exponam. Ego habeo
cui plus quam tibi debeam neminem. quibus tantum debebam
quantum tu intelligis eos huius mihi belli casus eripuit. Qui
sim autem hoc tempore intelligo: sed quia nemo est tam af
flictus. qui si nihil aliud studeat nisi id quod agit. possit no
vare aliquid et efficere: omne meum consilium operam
studium certe velim existimes tibi tuisque liberis esse debitum. Vale.

Cicero . Curioni . s . p . dicit . L. II. 1.

Quamq̃ me nomine negligencie suspectum tibi esse doleo
tamen non tam michi molestum fuit accusari abste-
officiũ meũ : q̃ iocundũ requiri . presertim q in quo accusa
bar culpa vacarem . in quo aũt desiderare te significabas
meas lr̃as prererferis prospectum michi q̃dem sed tñ dulcem
& optatũ amorem tuũ . Equidem neminẽ pretermisi quẽ
quidem ad te perventurũ putarem : cui lr̃as nõ dederim Et
enim quis tam in scribendo impiger q̃ ego a te bi uõ bis
ter ue ad summũ , & eas perbreuis accepi . Quare si im
quis es in me iudex . condempnabo eodẽ ego te crimine
si me id facẽ nolles te michi equum prebẽ debebis . Sed q̃
lr̃is hactenus . non .n. ueor ne nõ scribendo te expleam . p̃
sertim si in eo gñe studiũ meũ nõ aspernabẽ . Ego te abfuis
se tamdiũ a nobis & doleo q careo fructu iocundissime cõ
suetudinis tue & letor q absens omnia cum maxima dig̃ta
es consecutus . quodq; in omnibus tuis rebus meis optatis for
tuna respondit . breue est quod me tibi precipere meus
incredibilis in te amor cogit Tanta est expectatio vt animi
vel ingenij ut ego te obsecrare obtestariq; nõ dubitem . sic
cõfirmatus revertere ut q̃ expectatõm tui concitasti . hanc
sustinere ac tueri possis Et qm̃ meam tuorũ in me me
ritorum memoriam unq̃ non delebit oblivio . te rogo ut me
minẽris quecũq; accessiones tibi fient & fortune & digni
tatis eas te non potuisse consequi . nisi meis puer olim
fidelissimis atq; amantissimis consilijs paruisses . Quare hic
in nos esse debebis ut etas nr̃a iam ingravescens in amo
re atq; in adolescentia tua conquiescat .

Cicero Curioni sal p . d . L. II. 4

Epistolarum genera multa esse non ignorãs . sed unũ
illud certissimũ . cuius causa inuenta res ipa est ut
certiores faceremus absentes si quid esset . quod eos scire . a
nr̃a aut ipsorũ interesset In huius gñis sentencias nr̃as
a me profecto non expectas . tuarũ enĩ rerũ domesticarũ
habes & scriptores & nuncios In meis autem rebus nichil
est sane novi . Reliqua sunt Ep̃larum genera duo que ma
gnopere delectant unũ familiare & iocosum Alterum seve
rũ & grave cetum per lr̃as . Civem me hercule non
puto esse . qui temporibus hijs reddere possit . An gravius
aliquid scribam Quid est quod possit graviter a Cicerõ
ne scribi ad Curionem . nisi de re p̃ . atq; in hoc gñe

hec mea causa est: ut neq: ea que nō sentio uelim scribere
Q3 ob rem qui nullum scribendi argumentū relictum est utar
ea clausula qua soleo te q: ad studiū summe laudis cohortabor
Est. n. tibi grauis aduersariā constituta & parata incredibilis
quedam expectatō quam tu una re facillime uinces si hoc
statuis: quarū laudū gloiām adamaīs: quibus artibus hec
Laudes comparantur. in hys esse laborandum. In hanc sen
tentiam scriberem pluā: nisi te tua sponte satis incitatū esse
confiderem & hoc quicquid attigi: nō feci inflamandi tui
causa: sed testificandi amoīs mei Vale

L. II. 11. Cicero Imperatori Celio edilibus Curuli

PVtares ne unquā accidere posse ut michi uerba deesset
neq: solum ista urā oratoiā sed hec etiam leuia nostra
cia: desunt aūt ppt hanc causam que misere sum sollicitus
quidnam de prouincys decernatur mirū mee desiderium
tenet urbis incredibile meorū atq: inprimis Satietas aūt
prouincie vl quia uidemur eam famam consecuti: ut non
tam accessio querenda qm fortuna metuenda sit. Vel quia to
tū negotiū nō est dignum uiribus nris. quia maiora in rep
onera sustinere & possim & soleam ul quia belli mag
timor impedet. quod uidemur effugere. Sed si ad con
stitutam diem decedemus. de pantheris per eos qui venaī
solent agitur mandato meo diligenter. sed mira paucitas
est. ut reu que sunt aiūt queri ualde quod nichil cuiq̄
insidiarum in mea prouintiā nisi sibi fiat Itaq: consti
tuisse dicuntur in cariam ex nra prouintiā decedere sed
tamen sedulo fit & inprimis a pathisco. quicquid erit tibi
erit Sed quid esse plane nesciebamus. michi me hercule
magne cure est edilitas tua ipā res me admonebat Scrip
si enī hec ipsis Megalensibus tu uelim ad me de omni
rei. p. statu q̄ diligentissime perscribas Vale

M. C. salutē dicit An. filio suo Imperatori

L. V. 5. ETsi statueram nullas ad te lras mittē. nisi commenda
ticias nō q eas intelligerē satis apud te ualere sed ne
hys qui me rogarent. aliquid de nra coniunctiōne imminutū
esse ostenderent: tamen cū. t. pomponius homo omniū
meorū in te studiorū & officiorū maxime conscius tui cu
pidi uri amantissimus: ad te proficisceretur aliquid michi
scribendū putaui. Presertim cū alter ipi pomponio satis
facere nō possem. ego si abs te summa officia desiderē mirū
nemini uideri debeat Omnia enī a me. in te perfecta sunt

que ad tuu comodu . que ad honorem que ad dignitate
pertinent pro his rebus nullam michi abs te relictam gratiam
esse tu es testis optimus. etiam esse aliquid abs te per
fectum a multis audiui nam comperisse me no audeo dicere
ne forte id ipsum uerbum ponam quod abs te aut falso in
me solere conferri Sed ea que ad me delata sunt . malo te
ex pomponio tuo no minus molesta fuerunt . quom ex meis
litteris cognoscere me in te animus q singular officio fuit Et
Senatus & populus Romanus . testis est . tu q . gratus erga me
fuis ipse existimare potes . quantu michi debeas ceteri existiment
Ego que antea feci . uoluntate sum adductus . postea que con
stantia tua Sed reliqua michi crede meu studiu . maiore q
contentionem & dolorem desiderant que ego si no profunde ac
perdere uidebor omnibus meo iuribus sustinebo : Sin aut ingra
ta esse sentiam . no committam ut tibi ipse insanire uideat .
ea que sint & eiusmodi potis ex pomponio cognosces atq ipsi
tibi pomponiu ita comendo ut quamq ipsius causa confido te fac
turu esse omnia . tamen abs te hoc petam ut si quid in te residet
amoris erga me id omne in pomponii negotio ostendas . hoc m
nichil gratius facere potes

M . C . Ligario . S . plurima dicit

Etsi tali tuo tempore me aut consolandi aut iuuandi tui L. VI. 13.
causa scribere aliquid pro amicitia nra opportebat tn
adhuc id no feceram quia neq lenire uidebar oratione neq leua
re posse dolorem tuum Postea uo quom magnam spem habere
cepi fore ut breui tempore incolumen haberemus facere no
potui quin tibi & uoluntatem declararem meam : Primo igitur
scribam q intelligo & perspicio no fore in te Cesarem duriorem
Nam & res eu quottidie & dies & opinio hominu Et ut
michi uidetur . etiam sua natura mitiore facit Id q cum de reliquis
sentio . tu de te etiam audio & familiarissimis eius quibus ego ex
eo tempore quo primu ex Affrica nuntius uenit supplicare
una cu fribus no destiti . Quoru quide & uirtute & pye
tate & amore in te singular & assidua & ppetua cura salu
tis tue tantu proficit ut nichil sit quod no ipsum Cesarem
tributuru existimem . Sed si tardius sit quom uolumus magnis
occupationibus eius a quo omnia petunt additus ad eum difficilio
res fuerunt & simul Affricane cause iratior diutius uelle uideatur
eos habere solicitos a quibus se putat diuturnioribus esse molestiis
districtus no futuru . Quod quide sentirem exposui Quod uelle
tua causa re potius declarabo . quom oratione Et si tmpos

sem quantum in ea re p. de qua sum ita meritus: ut tu existimas pos
se debebam: ne tu quidem in istis incomodis esses. Eadem enim
causa opes meas fregit: que tuam salutem in discrimen adduxit.
Sed tamen ymago quicquid veteris. mee dignitatis quicquid re
liquie gratie valebunt studium consilium opera gratia fides mea
nullo loco deerit: tuis optimis fratribus: tu fac habeas fortem animum
que semper habuisti primum ob eas causas quas scripsi deinde quod ea
de re p. voluisti atque sensisti ut non modo tum secunda sperare debeas
sed etiam si omnia adversa essent. tamen conscientia et factorum
et consiliorum tuorum quecumque acciderent fortissimo et maximo
animo ferre deberes Cicero Toranio sal. dicit plurima.

L. VI. 21 Etsi cum hec ad te scribebam aut appropinquare exitus huius ca
lamitosi belli aut iam aliquid actum et confectum videbatur
tamen quottidie commemorabam te unum in tanto exitu mihi fuisse
assensorem et me tibi solosque nos vidisse quantum esset in eo bello
mali in quo spe pacis exclusa ipsa victoria futura esset acerbissima
que aut interitum allatura esset si victus esses aut si vicisses servi
tutem. Itaque ego quem tum fortes illi viri et sapientes domitii et len
tuli timidum esse dicebant. eram plane timebant enim ne evenie
rent ea que acciderunt. Idem nunc nihil timeo. et ad omnem even
tum paratus sum cum aliquid videbatur caveri posse. tamen id negli
gi dolebam Nunc vero eversis omnibus rebus cum consilio profici
nil possit una ratio videtur quicquid evenerit ferre moderate pre
sertim cum omnium rerum mors sit extremum et mihi sim conscius me quoad
licuerit dignitati rei p. consuluisse et hac missa salutem retinere
voluissem Hec scripsi non ut de me ipse dicerem: sed ut tu qui coniunc
tissima fuisti mecum et sententia et voluntate eadem cogitares Ma
gna enim consolatio est cum recordari etiam si secus acciderit te tamen recte
sensisse atque ut nam liceat aliquando aliquo rei p. statu nos frui
inter nosque conferre sollicitudines nostras quas pertulimus: tamen cum
timidi putabamur quia dicebamus ea futura: que facta sunt de tuis
rebus nihil esse quod timeas preter universe rei p. interitum tibi confirmo
de me autem sic velim iudices quantum ego possim me tibi saluti tue
liberisque tuis summo cum studio presto semper futurum. Vale.

Cicero L. d. Domitio
L. VI. 22. Non ea res me deterruit quominus postea quam in italiam venisti
litteras ad te mitterem quod tu ad me nullas miseras. sed quia nec quid
tibi pollicerer ipse egens omnibus rebus: nec quid suaderem cum mihi
metipsi consilium deesset: nec quid consolationis afferrem in tantis
malis reperiebam hec quamquam nihilo meliora sunt: nunc etiam atque

etiam multo desperatiora: tamen mauis esse meas lras quam nullas
malui ego & si te intelligerem plus conatu esse suscipere rei p.
tam muneribus quam quantum prestare potuisses tamen quibuscumque re
bus possem ad eam condicionem te vivendi que daretur quaeque est
hortarer. Sed cum consilii tui bene fortiterque suscepti eum tibi finem
statuis: quem ipsa fortuna terminum nostre contentionis esse voluisset
oro obtestorque te pro nostra vetere coniunctione: ac necessitudine: proque
summa mea in te benivolentia & tua in me pari: te ut nobis parenti
coniugi: tuisque omnibus quibus es fuistique semper carissimus: salvum
conserves, incolumitati tue, tuorumque que pendet consulas que didici
sti que ab adolescentia pulcherrime a sapientissimis viris tradita me
moria & scientia comprehendisti: hiis hoc tempore utare: quos coniunctos
summa benivolentia pluribusque officiis amisisti eorum desiderium si non
equo animo ac forti feras: ego quid possim nescio vel potius me parum
posse sentio: Illud tamen tibi polliceor. me quecumque saluti dignitatique
tue conducere arbitrabor: tanto studio esse facturum: quanto semper
tu & studio & officio in meis rebus fuisti: hanc meam voluntatem
ad matrem tuam optimam: feminam tuique amantissimam detulisti si quid
ad me scripseris ita faciam ut te velle intellexero: sin autem tu minus
scripseris: ego tamen omnia que tibi utilia esse arbitrabor summo stu
dio diligenterque curabo: Vale

C. M Celio Edili Curuli

L. II. 14.

Fabio viro optimo & homine doctissimo familiarissime utor
mirificeque eum diligo: cum propter summum ingenium eius summam
que doctrinam tum propter singularem modestiam eius negotium sic ve
lim suscipias. ut si esset res mea nostri ego vos magnos pronos
homines ostendar oportet: qui vestra opera uti velit: sed in hoc ho
mine nullam accipio excusationem: omnia relinques si me amabis
cum tua opera Fabius uti volet: Ego res Romanas vehementer
expecto ˣ ~~[illegible]~~ ˣ & desidero. in primis
quid agas scire cupio Nam iam diu propter hyemis magnitudinem
nihil novi ad nos afferebatur

C. Curioni salutem dicit

L. II. 3.

Nempe studium non defuit declarandorum munerum tuo nomine: h
nec mihi placuit: nec cuiquam tuorum quicquam te absente fieri
quod tibi cum venisses non esset integrum. meam quidem sententiam aut
scribam ad te postea pluribus aut ne ante meditere imperatum te
offendam: coramque contra istam tuam: rationem meam dicam: ut aut
te in meam sententiam ducam aut certe testatum apud animum tuum
relinquam quid senserim: ut si quando quod nolles displicere tibi tuum consilium
ceperit: possis meum recordari. Brevi tamen sic sit habeto meum. —

statum temporum tuum rectum mad. ut hys bonis que tibi natura
amplissima in re p consequi possis quam muneribus quorum neque facul
tatem quisquam admittat Est enim copiatum non virtutis neque quisquam
est quem satietate iam defessus sit sed aliter atque ostenderam. Sati
am quoniam moredior ad explicandum rom sententie mee Quare
omnem hanc disputationem in adventum tuum differo: Summa stud
in expectatione te esse. eaque expectam que a summa virtute summoque inge
nio expectanda sunt ad que sicies ut debes paratus quod ita esse confido
plurimis maximisque muneribus & nos amicos & cives tuos univer
sos et rem p afficies. illud cognosces profecto michi te neque ca
riorem iocundiorem esse quemquam Vale

Cesar Ciceroni salutem d. plurimam

Recte augurans de me: bene enim tibi cognitus sum. nichil
a me abesse longius crudelitate atque ego cum ex ipsa re capio
magnam voluptatem tamen meum factum abs te probari triumpho:
& gaudeo. neque illud me movit quod hy qui a me dimissi sunt
discessisse dicuntur. ut michi bellum rursus inferrent: nichil enim
malo quam me mei similem esse & illos sui Vale mi Cicero

M. Marcellus Ciceroni salut. d.

Plurimum valuisse apud me tuam semper auctoritatem cum in
L. IV. 11. omni re tum in hoc maxime negotium potes existimare: cum michi
consul Marcellus frater amantissimus mei non solum consilium daret
sed precibus quoque me obsecraret: non prius michi persuadere potuit
quam tuis est effectum litteris ut uterer nostro potissimum consilio: resquem
admodum sit acta nostre littere michi declarant Gratulatio tua & si est
michi probatissima quod ab optimo sit animo. tamen michi hoc multo
iocundius est & gratius. quod in summa paucitate amicorum propinquorum
ac necessariorum qui vere mee saluti faverunt. te cupidissimum mei. singula
remque michi benivolentiam. prestitissime cognovi Reliqua sunt
eiusmodi quibus ego quoniam hec erant tempora facile & equo animo
carebam. hoc non eiusmodi esse statuo. ut sine talium virorum &
amicorum benivolentia: neque in adversa neque in secunda fortuna
quisquam vivere possit Itaque in hec ego michi gratulor. tuo vero
ut intelligas homini amicissimo te tribuisse officium re tibi prestabo

L. IV. 12. Servius Ciceroni salut. d. plurimam

Et si scio non iocundissimum me nuntium vobis allaturum
tamen quoniam casus & natura bonis dominatur. visum est fa
ciendum quoquomodo res se haberet nos certiores facere ad
navi advectus eram. ibi Marcellum
collegam nostrum. conveni eumque diem ibi consumpsi ut cum
eo essem. Postero die cum ab eo digressus essem eo consilio

ut ab Athenis in boetiam irem reliquamq; iurisdictionem absoluerem
ille uti aiebat supra maleas in Italiam uersus nauigaturus erat.
Post tridie tertium eius diei cum Athenis proficisci in animo haberem
circiter horam decimam noctis: postumius familiaris eius ad me
uenit & mihi nuntiauit Marcum marcellum collegam nostrum post
Cœne tempus a publio magio cilone familiare eius pugione per
cussum esse & duo uulnera accepisse unum in stomacho alterum
in capite secundum aurem. sperari tamen eum uiuere posse. Magium
seipsum interfecisse postea se a marcello ad me missum esse qui hec
nuntiaret & rogaret uti medicos cogerem. coegi & e uestigio
eo sum profectus prima luce cum non longe a pyreo essem puer acida
lini obuiam mihi uenit: cum codicillis in quibus erat scrip
tum paulo ante lucem Marcellum mortuum fuisse ita uir clarissimus
ab homine deterrimo. acerbissima morte est affectus: & cui
inimici propter dignitatem pepercerant inuentus est amicus qui mortem
ei afferret. Ego tamen ad thabernaculum eius perrexi inueni duos
libertos & pauculos seruos. reliquos aiebant profugisse metu per
territos: quod dominus eorum ante thabernaculum interfectus esset
coactus sum in eadem lectica qua ipse delatus eram: meisq; lecti
cariys eum in urbem referre ibiq; pro ea copia que athenis
erat funus ei satis amplum facere curaui ab atheniensibus locum
sepulture urbe ut darent impetrare non potui. quod religione
se impediri deberent dicerent. neq; tamen id antea cuiq; con
cesserunt quod proximum fuit uti in quo uellemus gimnasio, se
pelliremus, cum nobis promiserunt. Nos in nobilissimo orbis
terrarum gimnasio Achademie locum delegimus ibiq; eum com
clusimus: posteaq; curauimus: ut eidem Athenienses in eodem
loco monumentum ei marmoreum faciendum locarent Itaq; que
nostra officia fuerunt pro Collegio & propinquitate & uiuo & mor
tuo omnia ei prestitimus. uale

Vatinius Imperator C. salutem d. p.

Si tuam consuetudinem in patrociniys tuendis seruas. P. ua
tinius Cliens aduenit. qui pro se causam dicier uult. non
puto repudiabis in honore quem potius ad optem aut inuo
tem. quam illum quo defendente uincere didici. an uerear ne
qui potentissimorum hominum conspirationem neglexit: pro mea
salute is pro honore meo pusillorum ac maliuorum obtrectatores
etiam in inuidias non prosternatur atq; obterat. Quare si me
ut soles amas suscipe me totum atq; hoc quicquid est oneris aut
muneris pro mea dignitate tibi tuendum ac sustinendum pu
ta. Scis meam fortunam Nescio quo facile obtrectatores inuenire L. V. 9

non meo quidem me herculo merito: sed quanti id refert si tanti fa
to nescio quo accidit si quis forte fuit qui nostre dignitati obesse
uelit: peto a te ut tuam consuetudinem liberalitatemque in me ab
sente defendendo michi prestes. Litteras ad senatum de rebus nostris ge
stis quo exemplo miseram infra tibi perscripsi: Dicitur michi tuus
seruus anagnostes fugitiuus cum uardeis esse: de quo tu michi nil
mandasti. Ego autem terra marique ut conquireretur permandaui
Et etiam profecto tibi illum reperiam. nisi in dalmatiam confugit
et inde tamen aliquando eruam. tu nos fac ames Vale

M. C. Vatinio Imperatori s. d.

Grata tibi esse mea officia non miror. Cognoui enim te grati
ssimum omnium idque numquam destiti predicare. nec enim tu michi
L. V. 11 habuisti modo gratiam: verum etiam cumulatissime tulisti. Quamobrem
reliquis tuis rebus omnibus: parem me studio erga te et eadem uolun
tate cognosces. Qui feminam primariam Pompeyanam uxo
rem tuam commendas: cum sura nostro statim locutus sum: ut etiam
meis verbis diceretur: ut quicquid opus esset michi denuntiaret.
Me omnia que ea uellet summo studio curaque facturum: tu tamen ei velis
scribas ut nullam rem neque tam magnam: neque tam paruam putet
que michi difficilis aut parum me digna uideatur Omnia
que in tuis rebus agam et non laboriosa michi et honesta ui
debuntur. De dionisio si me amas confice. quamcumque ei fidem de
deris prestabo Si uero improbus fuit ut est duces eum captum in
triumpho: dalmatis dii male faciant. qui tibi molesti sunt:
sed ut scribis breui capientur et illustrabunt res tuas gestas
Semper enim habiti sunt bellicosi Vale

Dolobella Ciceroni s. d. plurima

Si tullia nostra recte ualet: quinta terentia minus belle habuit
sed certum scio iam conualuisse eam. Preterea rectissima sunt
L. IX. 9. apud te omnia. Et si nullo tempore in suspicionem tibi debui uenire
partium causa potius quam tua tibi suadere ut te aut cum Cesare
nobiscum coniungeres aut certe in ocium referres qui bonum consilium
uellem fecisses precipue nunc iam inclinata uictoria. ne
possum quidem in ullam aliam incidere opinionem. nisi in eam
in qua scilicet te tibi suadere uideam. quod pye tacere non possum
Tu autem mi cicero si hec accipies ut siue probabuntur tibi siue non
probabuntur. ab optimo certe animo: ac deditissimo tibi et co
gitata et scripta esse iudices. Animaduertes quoniam pompeius nec
nominis sui nec rerum gestarum gloria, nec etiam regum. ac.

at nationum clientelis: quas ostentare crebro solebat esse tutum
Et hoc etiam quod infimo cuique contigit illi non posse contingere
ut omnes te fugere possit pulso Italia amissis hispaniis capto
exercitu. veterano circumvallato, nunc denique quod nescio an nulli
unquam nostro acciderit imperatori Quamobrem quid aut ille spera
re possit aut tu animum adverte pro tua prudentia Sic enim
facillime. quod tibi utilissimum erit capies Illud autem te peto. ut
si iam ille evitaverit hoc periculum & se adduxerit in classem
tu tuis rebus consulas: & aliquando tibi potius. quam cuivis sis amicus
Satisfactum est iam a te vel offitio vel familiaritati. satisfactum
etiam partibus & ei rei p. quam tu probabas: Reliquum est
ubi nunc est res p. ibi simus potius quam dum illam veterem se
quamur simus in nulla: Quare te velim mi iocundissime
Citero si forte pompeius pulsus fuerit his forte locis rursus alias re
giones petere cogatur: ut tu te vel Athenas vel in quamvis quietam
recipies civitatem: Quod si eris facturus. velim mihi
rescribas. ut ego si ullo modo potero: ad te advolem Quecumque
ab imperatore a tua dignitate erunt impetranda. qua es huma
nitate cesar facillimum erit ab eo tibi ipsi impetrare. & meas.
inde preces apud eum non minimum auctoritatis habituras puto
Erit quoque tue fidei & humanitatis curare: ut huius tabellarius
que ad te misi reverti possit ad me & a te mihi litteras referat

Citero Dolobelle salutem dicit

Etsi contentus eram mi dolobella: tua gloria satisque ex
ea magnam letitiam: voluptateque capiebam. tamen non
possum non confiteri cumulari me maximo studio: quod vulgo
hominum opinio socium me ascribebat: tuis laudibus neminem
conveni Convenio autem quottidie plurimos. Sunt enim optimi per
multi viri qui valitudinis causa in hec loca conveniunt. preterea
ex municipiis frequentes necessarii mei. qui omnes cum te summis laudibus
ad celum extulerunt mihi continuo maximas gratias agant.
Negant enim se dubitare. quin tu meis preceptis & consiliis ob
temperans: prestantissimum te civem. & singularem consulem
prebeas. quibus ego quamquam verissime possum respondere te que
facias tuo iudicio & tua sponte facere: nec cuiusquam egere con
silio. tamen neque plane assentior nec minuam laudem tuam.
si omnis a meis consiliis profecta videatur: neque valde nego
Sum enim avidior etiam quam satis est glorie & tamen non alienum di
gnitate tua. quod ipsi Agamenoni Regum Regi fuit honestum

habẽ aliquẽ in consiliis capiendis nestorem. Mihi uõ glo-
riosum te consulem iuuenem florere laudibus q̃ alumnũ disci-
pline mee. Lucius quidẽ Cesar cũ ad eũ egrotũ neapolim ve-
nissem. qq̃ erat oppressus totius corporis doloribus: tñ anteq̃ me
plane salutauit. O mi Cicero inquit. Gratulor t cũ tm̃ vales
apud dolobellam qñtũ si ego apud sororis filiũ ualerẽ. Iam sal-
uẽ quidẽ post te consulem solũ possumus vẽ consulem dicere
deinde multa de facto aut de re gesta. tum nl' magnificentius
nihil preclarius actũ unq̃. nl' rei .p. salutarius testatus est:
Atq: hec una uox omniũ ẽst. A te aũt peto ut me hãc q̃si falsam
hereditatem aliene gloẽ sinas cernere. me q: aliqua ex parte
in societatem tuarũ laudum uenire patiare. Qq̃ mi do-
lobella. hec .n. iocatus sum. Libentius omis meas si modo sunt
aliquẽ mee laudes ad te transfuderim. q aliquam parte ex-
hauserim ex tuis. nam cũ te semp tm̃ dilexerim qñtũ tu inte-
lligẽ potuisti. tũ his tuis factis sic incensus sum. ut nl' unq̃
in amore fuit ardentius: nihil ẽ eñ mihi crede uirtute for-
mosius. nl' pulchrius nl' amabilius. semp amaui ut tu scis
Marcũ brutũ: ppr eius summũ ingeniũ. suauissimos mores
singularem probitatem atq: constantiam: tũ idibus martiis tã-
tũ accessit ad amorem: ut mirarer locũ fuisse augendi in eo qd
mihi iam pridem cumulatũ est uidebatur. Quis erat q putarẽ
ẽt ad eum amorẽ quem in te habebam posse aliud accidere: tm̃
accessit: ut mihi nũc demũ amare uidear antea dilexisse. Qua-
re qd: qd ego te hortor: ut dignitati & gloiẽ seruias pponas
tibi claros uiros quod facere solent qui hortant̃ neminẽ habeo
claiorem: q̃ te ipm̃: Te imitẽ oportet. tecum ipẽ certes. non
licet quidẽ tibi iam tantis rebus gestis non tui simile esse. &
cum ita sit hortatiõ nõ est necessaria: gratulatiõne magis utendũ
est: Contigit enim tibi haud scio: an ne nemini ut summa
aduersitas animaduersionis: nõ mõ nõ inuidiosa. sed etiã popu-
laris esset. Et cũ bonis omnibus. cũ infimo cuiq: gratissimo: hec
si tibi fortuna quadã contigisse: g̃tularer felicitati tue. Sed
cõtigit tamẽ magnitudine ani: tũ etiam ingenii atq: cõsilii
Legi eñ cõtionẽ tuã. nil illa sapientius ita pedetentim & g̃-
datim tũ accessus ad te ad causam facti. tũ recessus: ut res ipa
maturitatem tibi animaduertendi omniũ concessu daret. liberasti
igr̃ & urbẽ periclõ & ciuitatẽ metu. neq: solũ ad tempus ma-
xĩmã utilitatem attulisti: sed etiam ad exemplũ. Quo facto
intelligẽ debes in te repositã fore rem .p. tibi q: nõ modo

tuendos: sed et ornandos esse illos viros a quibus vinculum libertatis profectum est. Sed hiis de rebus coram plura precedens ut spero tu quando rem publicam nosque conservas: fac ut diligentissime te ipsum mi dolobella custodias. Vale.

Marcus Cicero L. papirio paeto s. d. p. — L. IX. 18.

Cum essem otiosus in tusculano propterea quod discipulos obviam miseram. ut eadem me quam maxime conciliarent familiari suo accepi tuas litteras plenissimas suavitatis. ex quibus intellexi probari tibi meum consilium. quod ut dionisius tyrannus. cum syracusis expulsus corinthi dicitur ludum aperuisse. sic ego sublatis iudiciis amisso regno forensi ludum quasi habere coeperim. Quid quaeris. me quoque delectat consilium. multa enim consequor primum id quod maxime nunc opus est munio me ad hec tempora. id cuius modi sit nescio tantum video nullius adhuc consilia me huic anteponere. nisi forte mori melius. sed ut in lectulo fateor sed non accidit. in acie non fui. ceteri quidem pompeius lentulus tuus. Scipio Affranius foede perierunt. at cato preclare: Iam istuc quidem cum volumus licet modo demus modo operam. ne tam nobis sit necesse quam illi fuit. id quod agimus ergo hoc primum sequitur. illud ipse melior fio primum valitudine. quam intermissis exercitationibus amiseram. Deinde ipsa illa si qua fuit in me facultas orationis. nisi me ad has exercitationes retulissem exaruisset. Et extremum illud est: quod tu nescio an primum putes. plures iam pavones confeci. quam tu pullos columbinos. tu istic te Atheriano iure delectato. hic Ego. me hic hirtiano. Veni igitur si vir es et disce ~~disce~~ quas quaeris et si sus in nervam. Sed quo ut video estimationes tuas vendere non potes neque ollam denariorum implere. Romam tibi remigrandum est. satius est hic cruditate quam istic fame. Video te bona perdidisse. spero idem istos familiares tuos. factum igitur de te est. nisi provides. potes mulo isto quem tibi dicis reliquum esse quoniam cantherium comedisti roma pervehi. sella tibi erit in ludo tamquam hippo didascalo proxima eam pulvinus sequetur.

M. C. Papirio Imperatori sal. d. p. — L. IX. 25

Summum me ducem littere tue reddiderunt. nesciebam te tam peritum esse rei militaris. Pirrhi libros et cineo video lectitasse. Itaque obtemperare cogito preceptis tuis. hoc amplius navicularum habere aliquid in ora maritima contra equitem perthum negant ullam armaturam meliorem inveniri posse. Sed quid ludimus. nescis quocum imperatore tibi negotium sit quam contriveram.

Pirrhus. et eius preceptor. Cineas docti in re militari libros composuerunt

Legendo totũ in hoc impeřio explicaui. sed iocabimur alias
coram. & ut spero breui tempoře: huic addes ad imperandũ
ul' ad parendũ potius: sic enĩ antiqui loquebantur tu Marco
fa. quod scire te arbitror mihi summus usus est. ualde q: eum di
ligo: tamẽ ppř sũmã probitatem eius ac singularẽ modestiam
tum q in his controuersijs quas hẽo: cũ tuis cobibombꝫ Epicu
tis: optima eius opera uti soleo. Is tum ad me Laodiceum uenis
set mecũ q: ego eum esse uellem: repente percussus est atrocis
simis lrís. in quibus scriptũ erat fundũ Herculanensem. A. Q.
Fabio frẽ proscriptum esse: qui fundꝯ cum eo communis esset.
Id M. Fabius pergrauiter tulit: existimauit q: fřem suũ hominẽ
nõ sapientem impulsu inimicorũ suorũ. eo progressũ esse. Nũc
si me amas mi Paete negotiũ tuũ suscipe. molestia Fabiũ libẽ
auctõitate tua nobis est opus est: & consilio & etiam gratia
Noli pati litigare frẽs et iudicijs turpibus conflictai. Matonẽ
et Polionẽ inimicos habet Fabius. Q ind multa nõ me hercle
tam proscribẽ possim. q̃ mihi ĝtum fecis. Si ociosum Fabiũ
reddideris. Id ille in te positũ ẽẽ putat: mihi q: persuadet.

L. X. 6.

Marcus Cicero Planco S. dicit

Ve locutus ẽ Furnius ur. de aĩo tuo in rẽ p. eo ĝtis
sima fuerũt Senatui ppłõ: Ro. & probatissĩa. Que
aũt recitate sũt lrẽ in Senatu. neq qui cõsentire cũ Furnij orõe
uise sũt: Pacis enĩ auctor eras. cũ collega tuus uir clarissimus
a fortissimis Latronibus obsidetur: q aut positis armis pacem
petẽ debẽt: aut si pugnantes eam postulabãt uictoiã pax nõ
pactõne petenda ẽ. Sed de pace lrẽ. uel Lepidi uel tue quã
in partẽ accepte sĩt. ex uiro optimo frẽ tuo: ex C. Furnio po
tis cognoscẽ: me aũt impulit tui caritas ut q̃nq nec tibi ipi co
siliũ deesset. & frĩs Furnij q: beniuolentia fidelisq: prudentia t̃
presto eẽt futura: Vellem tamẽ mee quoq: auctoitates propt̃
tiis nr̃is necessitudinibus p̃ceptũ a te aliquod peruenire. Crede
mihi plane omis quos adhuc gradus dignitatis consecutus
sis: eos aũt adeptus amplissimos eos honorũ notabula habitu
ros nõ dignitatis insignia nisi te cũ libertate populi Ro &
& Senatus auctõitate coniunxeis: Seiũge te quẽso aliquando
ab his cũ qbus te nõ tuũ iudiciũ. sed tpõrũ uincula coniunxerũt. Co
plures in perturbatione rei p cõsules dicti quorũ nemo cõsularis
habitus: nisi qui aĩo extitit in rem p. cõsulaĩs. Talem igitur
te esse oportet: qui primũ te ab impiorũ ciuiũ tui dissimi
limorũ societate seiũgas: Deinde & Senatui bonisq: omnibus
auctorẽ principẽ ducẽ prebeas. Postremo. ut pacẽ esse
iudices: nõ in armis positis sed in abiecto armorũ & seruitutis

metu· Hec ages & senties tu eris non modo consul & consu
laris: sed magnus eum consul & consularis: Sin aliter tua in
istis amplissimis nominibus honorum non modo dignitas nulla erit
sed erit summa deformitas Hec impulsus benivolentia scripsi
paulo severius que tu in experiendo mea ratione: que te digna
est vera esse cognosces: Vale. M. Cicero Planco s p d.

L. X. 10.

Etsi satis ex Furnio nostro cognoram: que tua voluntas: quod
consilium de re p esset tamen tuis litteris lectis liquidius de toto
sensu tuo iudicavi Quamobrem: quamquam in uno prelio omnis
fortuna rei p disceptat. quod quidem tum hec legeres iam decretum
arbitrabar fore: tamen ipsa fama: que de tua voluntate per-
vaserit magnam es laudem consecutus Itaque si consulem Rome
habuissemus. declaratum esset a senatu cum tuis magnis honoribus
quam gratus esset conatus & apparatus tuus: cuius rei non modo non
preterit: Tempus sed ne maturum quidem etiam nunc meo iudicio
fuit Is enim denique honos videtur posse omnibus mihi crede in-
videri solet: qui non propter spem futuri beneficii: sed propter magna me-
rita claris viris defertur & datur: Quare sit modo aliis res p
in qua honos elucere possit omnibus mihi crede amplissimis
honoribus tu abundabis. Is autem qui vere appellari potest honos
non invitamentum ad tempus. sed perpetue virtutis est premium
Quamobrem mi Plance incumbe toto pectore ad laudem: Sub
venim patrie opitulare college omnium gentium consensum in-
credibile conspiratione: adiuva me tuorum consiliorum adiutorem
dignitatis fautorem omnibus in rebus tibi amicissimum fideli
ssimum que cognosces Ad eas enim causas: quibus inter nos amore
sumus: aut officiis vetustate coniuncti patrie accessit caritas: ea
que ante effecit: ut tuam vitam anteferrem mee

Marcus Cicero Planco s d p

Nichil post hominum memoriam gloriosius: nichil gratius
nec tempore quidem ipso opportunius accidit mihi. quam tuas
Plance litteras. Reddite sunt enim frequenti senatu Cornuto. cum his
frigidas Lanake & inconstantis recitasset litteras Lepidi. sub eas sta-
tim recitate sunt tue non sine magnis quidem clamoribus. cum re-
bus enim ipsis essent et studiis beneficiisque in re p gratissime
tum erant gravissimis verbis ac sententiis plene flagitare
senatus instituit Cornutum ut refferret: statim de tuis litteris ille
se considerare velle. cum ei magnum convicium fieret cuncto a senatu
quinque tribuni plebis retulerunt. Sed Servilius rogatus rem di-
stulit. ego eam sententiam dixi cui sunt assensi ad assenserunt

omnes ad unu: eaq: fiunt ex s. c. cognosces. Tu quamquam consilio non
eges vel abundas potius: tamen hoc animo ut nichil huic remais
: ne me in rebus tam subditis, tamq: angustis a senatu consiliu
petendus putes. Ipse tibi sis senatus quocumq: te ratio rei p. ducet
sequere tuere rem p. Cures ut ante factu a te aliquid egregiu
audiamus. q futuru putamimus. Illud tibi promitto. quicquid
erit a te factum ad senatu non modo ut fideliter: sed etiam ut
sapienter factum comprobaturu: Vale

L. X 23.

Plancus Ciceroni salutem dicit plurimas

Nunquam me hercule mi Cicero me non penitebit maximu
periculi pro patria subire. si quid acciderit mi. a reprehen
sione temeritatis absim. confiterer imprudentia me lapsum si unquam
lepido ex animo credidissem. Credulitas enim error est magis quam
culpa. equidem in optimu quemq: facillime irrepit. sed ego
non hoc uitio pene sum deceptus. Lepidum uero pulchre noram.
quid ergo est. pudor me qui in bello maxime est periculosus
huic casui coegit subire. Nam si uno loco essem verebar: ne cui
obtrectatoru viderer et nimium pertinaciter lepido offensus et me
a patientia et ale bellu. Itaq: copias prope in conspectum lepidi
Antonijq: adduxi quadraginta miliu passuum spatio relicto conse
di. eo consilio ut vel celeriter accedere vel salutari recipere me posse.
Adiunxi hec in loco eligendo flumen oppositu ut haberem in quo
mora transitus esset. per quorum loca fideliter mihi pateret iter.
lepidus desperato adventu meo quem non mediocriter captabat se
cum Anthonio coniunxit ad iiij kl. Jun. eodem q: die ad me castra
mouerunt viginti milia passuum cum abesset res mihi nuntiata e.
dedi operam dijs benignitate ut et celeriter me reciperem et
hic discessus nichil fuge simile haberet. non miles ullus non eques
non quicquam impedimentorum amitteretur aut ab illis ferventibus la
tronibus interciperet. Itaq: pridie nonas Junias omnes copias Isaram
traiecti pontesq: quos feceram interrumpi ut spatium et se ad col
ligendum homines haberet. Et ego me interea cum collega coniungerem
quem triduo cum has dabam litteras expectabam. Laterensis nostri
et fidem et animum in rem p. singularem semper fatebor. Sed certe
fecit eum nimia eius indulgentia in lepidum ad hec pericula prospicienda
minus sagacem. Qui quidem cum in fraude se uideret
deductum manus quas iustius in lepidi perniciem armasset si
bi afferre conatus est. In quo casu tamen interpellatus et adhuc
uiuit et dicitur uicturus. sed tamen de hoc mihi parum certum est.
Et magno cum dolore parricidarum elapsus sum. Ils ueniebat cum

tū eodem studiose in me quo in priam ciuitati. Iracundias em̄
harū rerū. recentes habebat. q̄ lepidum castigare castigarē
nō destiteram ut extinguerēt bellum q̄ colloquia facta īnpro
babam. q̄ Legatos fide lepidi dimissos. ad me in conspectum uenire
uetuerat. & C. tatiū nostamū tribunū milit missū. ab Antonio
ad me cū litteris exceperam. in quo capio hāc uoluptatem &
certe quo magis me petiuerunt. tanto maiorē is frustra ad
dolorem attulerit. Tu mi Cicero quod adhuc fecisti idem
presta. ut uigilanter neruoseq̄ nos qui stamus in acie sub
ornes. Veniat Cesar cum copiis. quas hz firmissimas. aut
si ipsū aliqua res impedit. exercitus mittatur. cuius ipsius.
magnū periculū agitur. Quicquid aliquādo futurū fuit in
castris perditorū contra patriam hoc omne conuenit. Pro urbis
uero salute cur nō omnibus facultatibus. quas habemus utamur
Quod si uos istic nō defueritis. profecto quod ad me attinet omnibus
rebus rei p. satisfaciam. Te quidē mi Cicero in dies me
hercules habeo cariorem sollicitudinesq̄ meas quottidie magis
tua merita exacuunt. ne quid aut ex amore aut ex iudicio tuo
perdam opto ut michi liceat iā presenti pietate meorū officiorū
tua beneficia tibi facere iocundiora. viij Idus Iun. Cularo
ne. Ex finibus. Allobrogum. Vale.

Expliciunt. Epistole. scripte pro
domino Iohanne. Suicka de polonia
Anno &c. quadragesimooctauo. Amē

Valentissimus in Arte Oratoria discenti modus ac
Regule infrascripte. A famosissimo d. Jo. Lamola Oratore edite

Comoda et perfecta eloquutio in hoc potissimum consistit
ut orationis virtutes assequamur: vitiaque declinemus
Eloquutio dividitur in Elegantiam Compositionem dignitatem.

De Elegantia

Elegantia est Cum unumquodque pure et aperte dicitur
Et dividitur in Latinitatem et Explanationem

Latinitas diffinitur

Latinitas est sermo purus ab omni vitio remotus.
scilicet Soloetismo et barbarismo

Explanatio diffinitur.

Explanatio est sermo. Aptus et dilucidus. qui fit per propria rei vocabula. et usitata.

De Compositione

Compositio est prepolita equabilitas: que fiet si sequentia devitabis vitia. et sequentes adimplebis virtutes et eas non solum: sed illis similes.

Vitia hec et hys similia vitanda sunt

Vocalium concursio: que vastam et hyantem reddit orationem vitanda est: ut bacce. enee.

Vitium secundum

Nimia eiusdem littere assiduitas. ut tinnis rationis ratio non extat. ei rationi non est ratio fidem adhibere.

Vitium Tertium

Similium sillabarum cadentium aut desinentium. oratio. ut flentes lacrimantes plorantes et optimorum fortunatorum Imperatorum.

Vitium quartum.

Nimius Apparatus vitandus.

Dignitas diffinitur.

Dignitas est: circa verborum ac sententiarum ornamenta ac varietatem scilicet et orthographiam.

Hec et similes sunt uirtutes in Compositione.

Ordo naturalis seruat. ubi plura eandem ad rem pertinentia . dicant. Debetque crescere aut descrescere oro naturali ordine . et in laude uel in uituperio .

Crescit in Laude

Nobilis . Eggregius . Magnificus . Illustris et qui me procreant alunt erudiunt et ad honore et dignitate prouex.

Crescit in Vituperio

Scelestus . crudelis impius inanis . et fur adulter et latro periurus Sacrilegus .

Decrescit

Ad honore prouexit . erudiunt : Alunt procreant :

Dignius indignioribus preponat

Vir et femina . dies et nox . uirtus et uitiu : res secunde et aduerse ualde boni : ualde malum :

De Verbo

Verbum sepius in fine orationis laudat : et in principale potius finat ! quam secundarium !

Et duo aut tria uerba sepius in fine locant suauissime raro quatuor :

De Adiectiuo

Adiectiuum ponat ante substantiuum : Inter adiectiuum et substantiuum aliquid intermediet , uerbum uidelicet : uel pronomen : uel genitiuus talis uel aliud sibi simile : ut tuam extollit uirtute meam laudat humanitatem hac in urbe : tua sub amicitie hac ex domo : nostra pro beniuolentia . multas ob causas Eggregium illius pudore . semper amaui .

De Aduerbys

Aduerbium apud uerbum locet . et ante quidem potest Apud uerbum locent aduerbia . Ad sententia quidem superflua uorum : sonora orationi faciunt : Deinde cum sonoritatem diditeris : raro illa apponas quia principale id indicat : cum serio scribendum est : si illud se prius fiat : ut nempe : plane certe : profecto et similia

De Infinitivo

Infinitivus ante verbum potius q. post locetur aut verbu in principio & infinitivus in fine locetur: ut tuam virtute semp extollere contendi: vel contendi nepe tua semp virtute extollere.

Paranthesis

Paranthesis cum aliqua racone interponat: ut te vero nam in me perhumanus fuisti semp admod dilexi.

Ex.a Additum

Additum cum subtino equet: nec significet minus: ut rex parcius aut Amplius ut Illustris Agricola.

Amo

In re leta letis utere vocabulis: in re tristi tristiore.

Accipit

Id quod pro quid: qm cum .i. cum quo Italiam versus: postea qm a postqm: satis officio feci pro satisfeci & similia: Et nec neq: uel aut si oracom pponatur requirit aliam sibi simile.

Ex regula

Eadem oro no secus q. pluribus committet modis: equibus prestantior eligatur: ut in exemplo:

Exempla ponit

Ego semp amaui p. ppr suam virtute
p profecto nam plurima pollet virtute semp amaui
p eqnde suam ppr virtute semper dilexi
p vero ppr quas in eo sitas conspexi singulares virtutes miro semp sum prosequutus Amore:
uel mira sum complexus benivolencia
p eqnde ob precipuas suas virtutes: mira semp caritate coniunctus sum:

p plane exquo eximias illius intellexi probitates miru inmodum semp colui vl cum complexus sum ex.a bona

Aiato

Hec no regule & alie similes dant scdm ut plurimum: sed aurium consonantie iudicio facile omnia comprobant: Hec no maxime discunt & bn apteq diligenti scribentium obsrvacone: adiuncta excitacone: que omnez doctrina supat

Una dicto sepe usum habebit uno in tempore aut uno
in casu aut uno in numero & non in alijs

Karme

Cum fiat si catp fiat: si cito fiet nunquam bene fiet.

Expliciunt Regule Ad arte Oratoriam
multum proficue: que si discuntur et tamen
hoc tenent frinctum Afferunt non modicum

Super altercatone sedium qui int oratores xpianissimi principis dni mei Regis
Castelle et legionis et Oratores Serenissimi Regis Anglie oriebat ne aliquod
scandalum sequeretur sacra Synodus Basilien deputauit aliquos qui tractarent
int eos concordiam et si concordari non possint audiret Rationes eorum fuerunt
aute deputati Reverendissimi pres et dni Cardinalis sancti Angeli legatus et presides
et Cardinalis Arelaten et Cardinalis firmanus et Reverendi pres Archieps
Tarentinus et Epus paduanus presidentes et alij duodecim plati et doctores
ex iiijor deputationibus ex quali deputatione tres qui videntes concordiam p
longari inuperunt ptibus vt eos informaret de Rationibus suis segregatim
ne si vtraque pars pns esset aliquid forte disturbij oriretur Allegauit aut
p pte eiusdem Illustrissimi principis et Regis Castelle Alfonsus garsie de
sancta maria legum doctor Compostellane et Segobien ecclesiarum decanus
eiusdem Serenissimi principis auditor Referendarius et Consiliarius vnusque de
oratoribus eius in modum qui sequitur Die xiiij Septembris anno m CCCC xxxiiijto

Memor sum Reuerendissimi Reuerendi p̃res eius sententie quam dixisse fertur demos-
tenes cuius et si verba non repetam affectum vt michi occurrit edicam Cum eschines
thesifontem accusans multa contra demosthene acerbe Rectorisset Respondens
ait hominibus a natura inest vt eos qui se laudant molestie ferant quia
tamen ad causam hanc defendendam oportet aliqua ad laudem meam dicere et
vita mea in publicum replicare non hoc culpe mee attribuendum est Sed illi
qui hanc necessitatem induxit vt me defendere nisi de me ipso sepe loques
non possem Sic ego licet sciam vt Aristoteles ait in iiijto ethicorum de seipsis
superhabundanter loquentes onerosos audientibus fore Quia tamen vt
Reuerendissima p v nouit qualitas cause petit vt de preminencijs xpianissimi
principis Regis Castelle et legionis siquidem dni mei aliqua referam que ad
intentum meum fundandum euacuandasque obiectiones illorum siqui sunt qui huic
veritati se opponere voluerint conferre videntur non hoc iactancie quasi principe
meum sedemque patrie mee Regiam vltro verbis extollere velim Sed necessitati
negocij Reuerendissima d v attribuere dignetur Dicam autem non indebitam gloriam
querens nec ad alienum honorem in aliquo minuendum sed quantum necesse est ad
dyadematis Regij Castelle eminenciam demonstrandum In primis etiam illud
adiungo quod xpianissimus Rex dns meus a deo mitis humilis et benignus est
et tanta virtute a diuina prudentia dotatus quod quantum ad personam suam attinet
nullatenus de sedibus disputaret memor illius doctrine euangelice dicentis

Omnis qui se exaltat humiliabit et qui se humiliat exaltabit luce xiiij^to Sed soli
sui Regi gloriam et honorem preponendere nec alij linquere non debet iuxta
illud ysa xlij gloriam meam alteri non dabo Et enim de concessiua gloria psone
i apli intelligi pt ne efficiam inanis glorie cupidi ad galat vj^to tamen
de dignitate honore recte assumi pt qd preceptu e ne des alienis honorem tuu
prouerb v^to similiter est qd Juris consultus docens psidem ait Ita ius reddere de
bet vt auctem dignitatem ingenio suo augeat ff de offi psi l obseruad
Ideo non ex cupiditate inanis Jactancie nec glorie mundane appetitu Sed
quia singulis honor debitus negandus non est vt lxxxxiij di c ecce
Ecce ad informacionem v pt reuerendissimam p dictam ea que secuntur sub pla
no stilo in disputacionibus consueto

Quoniam non ad populares sed ad peritissimos et doctissimos viros
loquor non superficialiter procedendum est sed radicem huius principii
tangere oportet et animaduertendum puto quod proprissime loquendo honor nulli
alij rei debetur nisi virtuti Nam honor nichil aliud e quam reuerencia
exhibita in signum virtutis qd aristo^l in j^o ethi^e probat ex eo quia homines
querunt honorari vt credant seipsos bonos esse Ideo a prudentibus querunt honorari
honorari et aput eos a quibus cognoscuntur et in virtute non quod honor sit premium
verum virtutis Et volgares homines dicunt Nam licet Aristot dicat in iiij^to
Ethi^e honorem esse premium virtutis non sic intelligendum e Sed interdum
dicitur premium quia homines non habent aliud qd dent tamen cum honor sit
quid extrinsecum et est in honorante potius quam in honorato vt Aristo d^t in
primo ethi^e parum premium esset pro virtute Ideo Aristo^l in iiij^to Ethi^e dicit
quod virtuti perfecte vtique non fiet dignus honor Sed quia inter ista mundana ho
nor est altius bonum qd homines possunt dare Ideo dant honorem virtuoso
quia non habent aliud melius qd dent vt ibidem Aristo ait Similiter est
quod Regibus quia reputantur excellentes in virtute vt preceptum est Regi quasi
precellenti i pe ij datur honor et gloria et principes qui hoc non conantur
isti fiant tiranni vt d^t Aristo v^to ethi^e Sed quia virtus e quid latens in
situm in anima Nam vt Aristo in ij^o ethi^e diffinit virtus e habitus elec
tiuus in medio consistens que ad nos determinata racione vt sapiens determina
bit non possumus cognoscere perfecte in alio an sit virtuosus vel ne Cum nec
in nobis hoc cognoscamus Nam nescit homo an amore uel odio sit dig
nus Et Eciam tristes ys quia eciam hoc committuntur multi errores et fraudes cum ali
qui credantur boni et non sunt Aliqui econtra Si enim scirennus e certo

aliquem esse virtuosum natura impendemus ei summum honorem Nam ut iuxta Senecam loquar iniquitas malicia adeo contra bonos mores prevalebit, quin philozophi nomen et virtuosi honorabile sit. Adeo coniectamus virtutem per aliquas coniecturas et indicia, et ubi sentimus vehemenciores coniecturas maioris virtutis ibi impendimus vel impendere debemus maiorem honorem

Nunc ergo ut ad propositum revertatur oratio. Inter ceteras coniecturas virtutis iiij^or reperio, que proposito nostro magis videntur convenire, que nos inducunt ad reputandum aliquos virtuosos et ad exhibendum eis magnum honorem. Prima est nobilitas generis. Secunda antiquitas temporis. Tercia eminencia dignitatis. Quarta reminiscencia beneficii recepti. Dixi primam coniecturam seu signum virtutis, cui solemus exhibere honorem esse nobilitatem generis, quod probatur Boecio dicente Si quid in nobilitate bonum id esse arbitror Solum ut imposita nobilibus necessitudo videatur ne a maiorum virtute degeneret in prosa vj libri 3. Ideo videmus nobilibus singularem honorem exhiberi Nam licet legatis sine litteris non solet fides dari, tamen propter nobilitatem ambaxiatoris admisit legatum sine litteris ut C. nobilissimi [illegible]. Et quia ut nobis dicitur sedi debite oratoribus excellentissimi principis Regis Castelle domini mei non est qui contradicat nisi Oratores Serenissimi principis Regis Anglie in prosecucione materie honorabo eum, non in detrimentum nec in aliquam diminucionem glorie sue, quod absit a me, scio enim eum magnificum Regem, et unum de notabilibus principibus mundi et propinqua linea consanguinitatis Illustrissimo Regi nostro coniunctum, et indubie teneo dominum meum Regem moleste laturum si verbum aliquod contra honorem eius a me laberetur. Sed honeste et decenter ut melius domini mei Regis eminencia servata fieri poterit materiam explicabo. Et nobilitas in hiis duobus Regibus potest considerari dupliciter. Primo per respectum ad personas eorum Secundo per respectum ad solia Regia que tenent. Secundum primam consideracionem non est insistendum Nam uterque eorum nobilissimus est, et lingua transiens in terra non debet os ponere in celum quod et si probacione non egeat, etiam potest probari sic Bar. in l. i. C. de dignitatibus lib. xij Dicit quod nobilitas est triplex theologica naturalis et civilis. Theologica est qua quis est acceptus deo, et sic quanto quis est sanctior, tanto nobilior. Secundum hanc nobilitatem naturalis consistit in virtute morali, et secundum hanc quanto quis est virtuosior morali virtute tanto nobilior. Sed de hiis duabus non loquor ad presens, quia soli deo cognite sunt, nec homines scire possunt quis est sanctus vel virtuosus secundum moralem virtutem ut supra dixi. Tercia que dicitur Civilis de qua ad presens loquimur quam communiter vocamus generositatem

diffinit p Bar. sic nobilitas est qualitas illata p principatu tenente p
qua quis ultra honestos plebeyos principi acceptus ostendit Et sic patz
q nobilitas civilis seu generositas habet ortu a principibus Si ergo nobi
litas descendit a principe ergo princeps ipse nobilior est Juxta illud propheta
Ego qui generationem ceteris tribuo sterilis ero Ysaie lx vi Cum ergo a Re-
gibus descendit omnis nobilitas civilis seu generositas ut ibi voluit Bar
Et quanto magis quis accedit ad sanguinem Regium tanto nobilior est Sequitur
q Reges tenent cacumen nobilitatis civilis cum ab eis ut a fontibus
rivuli nobilitatis descendunt adeo q etiam Regis ex utroque parente genitus
non est nobilis Regi quia non est tam coniunctus solio Regio Ideo nec debet
nec consueverunt facere arma Regia totaliter hinc est q faciunt differen
tias suas Sed dimittam hoc quia excedit propositum et etiam hac qualitate
omissa dominus meus Rex Castelle attento sanguine progenitorum suorum nobilissimus
est nam non solum descendit a Regibus Gothorum et a domo Castelle et Legi
onis sed etiam de genere omnium Regum hispanie quinymo omnes Reges yspanie
descendunt de domo sua descendit etiam de genere imperatorum Romanorum et
Grecorum ut patz in Cronicis antiquis et propinque de domo francie Na
ni cetera matrimonia que inter hos al has domos Castelle et francie fue
runt antiquis temporibus contracta fuit unum non magno tempore a nobis remotum
Nam fernandus primogenitus Alfonsi huius nominis decimi Regis Castelle
duxit uxorem filiam illius Lodowici Regis francorum qui Canonizatus
est p Bonifatium octavum et genuit ex ea Alfonsum qui dictus est de
la cerda qui fuit avus Regine Johanne uxoris Regis henrici secundi que
fuit proavia domini mei Regis Et sic dominus meus Rex descendit a lodowico
sancto et est constitutus in septimo gradu ab eo per lineam descende
tem Propinquissime autem descendit de domo Anglie nam est nepos Jo
hannis ducis Alancastrie qui fuit filius Eduardi ultimi huius nominis
Regis Anglorum ut omnibus notissimum est et dominus Rex Anglie similiter
magna nobilitate refulget nam non solum descendit de domo Anglie
sed etiam de domo francie tam approximate quam a Remotis temporibus et
aliorum ut credo Regum et principum et presertim de domo Castelle nam inter
has duas domos Castelle et Anglie fuerunt etiam matrimonia multa con
tracta Et inter ceteros principes Anglie Eduardus non iste ultimus sed
alius fuit nepos Regis Castelle ex filia genitus quam in monasterio
ubi...ste iuxta londoniensem Civitatem sepultam dicunt et narrant historie
istum Eduardum viventem patre venisse ad Sanctum Jacobum et sollempniter

fuisse receptu p alfonsu huius nominis Regem decimu Castelle auunculu suu
et per eu creatu militem in Ciuitate Burgen Et scdm hanc considera
tione nobilitatis no oportet loqui Nam utroque eorum nobilissimi e, et militie
huius consanguinitatis se tangunt / Secunda consideratio nobilitatis est per
respectu regni ad solu regnu Nam sicut singulares homines dicimus no
biles Ita Ciuitates et Regna dicimus nobilia Et sicut inter homines contingit
q vnus sit nobilis alter nobilior Ita et in Ciuitatibus et in Regnis excemit
pt vt aliud sit nobilius alio Nam qd iuris e de parte quo ad partem idem
iuris e de toto quo ad totum, ff de rei vendicatione l. que de tota, hijsdem
ergo propositionibus consideratis proportionabimus nobilitatem Regnorum
sicut proportionamus nobilitatem aliquorum Baronum, qd patet tam iure q
experientia Iure siquidem, q iuris consultus facit differentiam inter Ciui
tates nam aliquas vocat maiores aliquas maiores, aliquas minores vt ff
de excusatione tutorum l. si duas § est aut, Constat aut q maiores Ciuita
tes sunt nobiliores maioribus et minoribus, et dat maiorem immunitatem
vt ibi dicitur / et vt iuris consultus ibi ait vniuerso orbi e quemens illa dif
ferentia Experientia aut in aliis Regnis nescio quo se habeat Sed in
yspania manifeste hoc demonstrat Nam aliquae Ciuitates vocantur no
bilissime aliquae nobiles, alie no intitulantur titulo nobilitatis Dicimus
eni Ciuitatem Burgensem legionensem Toletanam yspalim que Seuillia
dicitur Cordubam nobilissimas Ciuitates, Zamoram Salamanticam Con
cham Segobiam et similes dicimus nobiles Alie vero q plures no in
titulantur titulo aliquo nobilitatis Similiter fit in opidis nam valem
oleti dicimus nobilissimum opidum qd yspani dicunt villa, alia no
intitulantur sic et hoc no fit a casu, sed determinatum e ab antiquo a regibus
nobilissimis et iustissimis causis, qualiter quaeque Ciuitas intituletur
et hic titulus no est superuacuus Sed inducit eis preminentias suas
Nam cum congregantur Curie generales nobilissime Ciuitates habent
primos gradus in sedendo et primas voces in loquendo obseruatis preminen
tiis suis alterius ad alteram, et sic in opidis Nunc ergo videamus qualiter
proportionetur nobilitas vnius Solius Regni ad aliud Nam certum e q omnia Solia
Regna sunt nobilia et in Regno suo impossibile e esse aliquem nobiliorem
Rege, nec est aliquem nobilem scdm nobilitatem Ciuilem vt dixi, sed ni
chil prohibet, q vnum Solum Regnum sit nobilius alio, Potest aut propor
tionari haec nobilitas scdm duas consideraciones, prima e consideratio

libertate antique Secundo presidenciarum in Regnis considerando in quo Regno fuerunt
ab antiquo presidentes maioris dignitatis Nam Regnum quod habet libertatem
antiquiorem et hunc presidentes altioris dignitatis dicitur nobilius alteris
et qui michi non crediderit audiat Philosophum qui in primo Rethoricorum probat
utrumque articulum dicens hec verba Nobilitas quidem igitur est genti et Civitati
sui iuris antiquos esse et hoc probat primam consideracionem Nam idem est esse
sui iuris quod est esse liberum et non subiectum alterius potestati ff. de his qui
sunt sui vel alieni iure l. i. et per totum et subiungit ibi Philosophus et presides
primos insignes produxisse et hoc probat secundam Sequitur ergo quod nobilitas
Civitatis seu Regni debet considerari istis duabus racionibus videlicet antiquita-
te libertatis et celsitudine presidenciarum antiquorum Veniamus ergo ad primam Re-
ges hyspanie quorum principalis primus et maior est Rex Castelle et legionis
numquam subditi fuerunt Imperatori Nam hoc proprium habent Reges hyspanie
quod non subsunt nec fuerunt subiecti Romano Imperio nec alteri Sed de fauci-
bus hostium erueunt Regna ut dicit glo. in c. Adrianus lxiij. di.
et Jo. an. in c. et si inter de donacionibus inter virum et uxorem ex presupposito
hec quod Reges Castelle et legionis non recognoscebant superiorem De An-
glicano solio non legitur hec prerogativa Nam non solum primus Rex Anglie
qui vocatus est Lucius Recepit Regnum a Romanis sub tributo ut infra
dicam sub articulo antiquitatis temporis Sed eciam ipse modernis temporibus omnes concordant
quod Reges Anglie habent Regnum in feudum ab ecclesia Unde Jo. an. in
c. Causa in ij. qui filij sint legittimi super verbo preterea dicit hec verba
hoc poterit esse verum tempore huius decretalis quo Regnum istud non tenebatur
in feudum a Romana ecclesia et non recognoscebat Rex Anglie superiorem
in temporibus sicut nec Rex francie hodie recognoscit in c. per venerabilem
Sed hodie secus esset quia postea tempore Innocencij tercij Johannes Rex
Anglie filius henrici maioris qui post Ricardum successit in Regno Richar-
do fratri suo Recepit ab ecclesia Romana totum Regnum sicut in Archiviis ecclesie
continetur quia Romana ecclesia ei contra Rebelles suos assistit et ad ipsum
iuvandum et manutenendum in Regno d. gallam in vercell. tunc Cardina-
lem misit legatum in Anglia specialem Et Innocencius in c. fi. de postu-
lacione prelatorum dicit quod Anglici Reddunt Ecclesie tot denarios quot sunt capita Item
Vincencius in Speculo historiali li. xxxi. c. xvij dicit hec verba Johannes
Rex Anglorum promisit deo et apostolis petro et paulo ac sancte Romane
Ecclesie ac domino pape Innocencio tercio eiusque successoribus totum Regnum

galia

Anglie, totumque regnum Hibernie cum omni iure et pertinentiis suis, pro remissione peccatorum suorum ac totius generis sui vivorum ac mortuorum, et fecit ac iuravit homagium pro predictis regnis deo et predictis apostolis et Innocentio pape tunc ut ea deinceps tamquam feudatarius ecclesie reciperet, ac tenet ab ipso papa eiusque successoribus ad cuius iudicium statuit ut de propriis redditibus predictorum regnorum pro omni servitio ac consuetudine salvo per omnia denario sancti petri ecclesia Romana mille marcas percipiat annuatim videlicet in festo beati Michaelis quingentas, et in pascha quingentas septingentas scilicet pro regno Anglie et trecentas pro regno Hibernie salvis sibi et heredibus suis iustitiis libertatibus ac regalibus suis Et sic patet quod regalis sedes et regnum Anglie non habent libertatem plenam ab antiquo sicut sedes et regnum Castelle Ergo concluditur quod solium regale Castelle est nobilius solio regali Anglie et liberius ab antiquo. Secunda consideratio sumitur advertendo in quo horum soliorum sederunt in antiquis temporibus principes altioris dignitatis Et non est dubitandum quod in utraque sede fuerunt notabilissimi reges, et in utroque regno sollempnissimi duces comites et barones et strenuissimi milites Sed tamen solium Castelle precedit solium Anglie in hoc quod in solio Castelle sederunt imperatores, quod non legimus de regno Anglie Et quod in istis antiquis debemus credere cronicis Nam ista antiquissima non possent aliter probari ut notat Bar. in l. i ff. si certum petatur et communis reputatio ipsa facit hec esse notoria ut notat Jo. fa. instit. de iure naturali. Ideo ad historias est recurrendum in quibus manifeste patet, quod tempore Gothorum multi ex principibus Yspanie se intitularunt imperatores et habebat sedem imperialem Toleti, et regebat universam Yspaniam et illam

galia partem Galie que Gothica dicebatur hodie dicitur lingua occitana usque ad Neumansum, et illud edificium magnum quod ibi est principibus Yspanie dicitur fabricatum et Bamba, qui unus ex imperatoribus fuit Paulum grecum in Neumasso rebellatem obsedit, cepitque et traxit vinctum ad Toletum ibique illum [illegible] Sed etiam ista antiquissima omittenda propter tempora proximiora reperiemus aliquos principes Castelle qui se imperatores nominaverunt Nam Alfonsus huius nominis septimus dictus est imperator Hyspanorum et hodie stant privilegia sua subscripta sub titulo imperatoris que non solum in regnis Castelle et Legionis, sed etiam in aliis regionibus reperiuntur presertim in monasteriis sollempnibus que habent aliquas grangias et monasteria visitationi sue subditas in Castella.

Nam principes yspanie magna privilegia monasteriis concedebant et predictum vidi apud valenciam sedam quoddam privilegium istius imperatoris yspa - niarum quod habet Abbas sancti Ruffi Et licet postea principes yspanie communiter se nominauerunt Reges et temperauerunt a titulo imperiali nichilominus tamen est verum dicere quod aliqui eorum fuerunt imperatores et cum imperialis dignitas sit alcior Regali sequitur quod aliqui maioris dignitatis sederunt in Solio Castelle quam in solio Anglie et per consequens habuit presidentes alcioris dignitatis ergo debet dici nobilius quod supradictum igitur elicitur et satis fundata videtur conclusio sequens

i conclusio

Prima conclusio

Licet illustrissima Castelle et Anglie Regalia Solia nobilissima sint tamen Regale solium Castelle nobilius est

Nec miretur aliquis quod in hac Conclusione et in sequentibus superlatiuo adiciam comparatiuum Nam ex duobus superlatiuis sepe vnum comparatiuum est videmus enim quod omnes Cardinales sancte Romane ecclesie Reuerendissimi sunt sed alter altero aliqualiter Reuerendior dici potest quia maior Reuerencia seu honor ei exhibetur secundum aliquas circumstancias prerogatiuarum quas non exprimo quia omnibus note sunt et non pertinent ad materiam et ex duobus beatis in patria alter altero beatior est secundum aliquam consideracionem vt notat sanctus Thomas i ii 2e q. v. articulo secundo Et sic ex duobus nobilissimis alterum nobilius non absurde dici poterit

Secunda coniectura virtutis cui honor exhiberi debet et solet est antiquitas temporis Nam in antiquis presumitur virtus sapiencie iuxta illud. Sperabam enim quod etas prolixior loqueretur et annorum multitudo doceret sapienciam Job xxxii^o et antiquitati prestanda est Reuerencia vt c. i de quarto de translatione et antiquiores preferuntur in sede vt in c. i. de maio et obe et hinc est quod iurisconsultus ait Semper in Ciuitate nostra senectus venerabilis fuit et maiores nostri pene eundem honorem senibus quem magistratibus tribuebant vt l. Semper ff. de iure immunitatis et eschines esthines in oratione contra thesifontem dicit quod apud Athenienses quinquagenarii et senes primo loquebantur et in hoc nostro apparet auctoritas tradiciue nam manifestum est quod anti

tiquitati reuerentia debetur. Scriptum est enim coram cano capite consurge et honora
personam senis. Leuitici xix. Et istud profundius in hoc proposito videatur. In
hiis duobus regibus potest considerari principaliter duplex antiquitas. Prima quoad
respectum ad solia regalia que tenent. Secunda est quoad respectum ad personas ipsorum
dominorum regum. Item prima consideratio potest subdiuidi et attendi dupliciter. Primo
considerando antiquitatem per respectum ad primum ortum et ut ita dicam ad generationem
regnorum seu sedium regalium. Secundo habendo respectum ad regenerationem videlicet ad
tempus illud in quo solia hec regalia seu regna susceperunt fidem catholicam.
Quantum ad primam considerationem est aduertendum quod in yspania, et in illa parte
yspanie que Castella dicitur fuerunt reges ante primam destructionem Troye.
Nam Hercules magnus, qui fuit in prima destructione Troye temporibus Lame-
dontis regis ante tempora Priami venit in yspaniam et habuit prelium campestre
cum Gerione rege yspanie, immo ut specialius loquar Castelle. Nam iste Ge-
rion erat tunc rex trium regnorum videlicet Lusitanie quam nos dicimus Extre-
maturam et Betice quam nunc dicimus Andaluziam et Galecie, que ho-
die durat in nomine suo, que omnia sunt de dominio domini mei regis, et Her-
cules deuicit eum et posuit regem yspanum, a quo yspania dicta est et hoc
est antiquissimum. Nam ab urbe condita usque ad aduentum saluatoris fluxerunt
anni septingenti et quindecim, et a euersione ultima Troye usque ad funda-
tionem urbis fluxerunt quatuorcenti quinquaginta iiijor anni et ante illam
destructionem ultimam Troye fuit Hercules bene per centum annos, et ante Her-
culem fuerunt reges in yspania, et sic a Gerione rege yspanie, immo ut
proprius loquar rege Castelle, quia in illa parte que Castella dicitur regnabat
usque ad presentem diem fluxerunt anni duo milia, et sexcenti et tres.
et etiam plures et ante illum Gerionem non dubito quin precesserunt alii re-
ges, licet non habeamus eorum nomina propter nimiam antiquitatem, et sic regnum
Castelle est de antiquioribus regnis mundi. De solio regali Anglie non
reperitur procul dubio tanta antiquitas. Nam ut ex historiis que faciunt mentionem
de ortu Anglicani regni, colligere potui triplex ortus solii regalis
Anglie potest considerari. Primus incepit a quodam duce Colocestrie in
hunc modum, Choel dux Colocestrie expulit ab Anglia quendam tirannum
qui dicebatur Asclepiodotus et se in regem Anglie sublimauit. Contra quem
fuit per Romanos missus Constantius senator, cum quo concordauit
Choel, quod remaneret sibi regnum Anglie soluendo Romanis tributum, et iste
Constantius fuit pater Constantini quem genuit ex Helena que ut dicitur

fuit filia istius thoel primi Regis Anglie, et sic Regnum Anglie secundum istum respectum
habuit inicium circa annum domini trecentesimum, et incepit sub mero tributo et
sic verissime non potuit tunc vere dici Regnum. Nam Regnum de sui proprietate
vocabuli importat quandam liberam superioritatem ut manifeste patet per aristotelem in iij°
politicorum. Secundus ortus est habendo respectum ad Saxones, qui occupauerunt
Angliam temporibus Gregorii primi ut infra in secunda parte considerabimus antiquitatis
dicte, et sic ceperunt primi Reges, et hoc fuit circa annum domini sexcentesimum
vicesimum quintum, et sic ab hoc secundo ortu Regni Anglie fluxerunt fere octingenti
anni. Tertius ortus est habendo respectum ad illos Reges, unde moderni Re-
ges anglie descendunt. Nam sciendum est quod post predicta iterum cessauit linea
Regni Anglie, et incepit Regnum a duce normanie hoc modo. Rollo primus dux
Normanorum qui fuit baptizatus et vocatus Robertus ex nomine Comitis
parisiensis patrui sui Anno domini Nongentesimo duodecimo genuit Guiller-
mum et Guillermus genuit Richardum et iste Richardus genuit alium Ri-
chardum, Et Richardus secundus genuit Robertum, et Robertus genuit Guiller-
mum notum, et iste Guillermus notus dux Normanorum qui fuit septimus
a primo duce qui fugauit heraldum Regem Anglie, et se in Regem subli-
mauit, et iste statuit leges nouas, et quod in Gallico fierent contractus et
induxit magnam nouitatem in Anglia, et ab isto descendunt Reges Anglorum
moderni, fuit autem hic Guillermus tempore Gregorii vij^mi^ circa annum domini millesimum
sexagesimum sextum, et sic ab isto tercio ortu Regni Anglie fluxerunt quasi
trecenti et septuaginta anni. Sequitur ergo quod solium Regni Anglie est
satis recedens per respectum ad solium Regni Castelle. Nam secundum primum ortum
fuit quasi mille et centum anni, et a secundo ortu sunt quasi octingenti anni
Et secundum tercium ortum sunt quasi trecenti et septuaginta anni. Ab ortu autem
Solii Regii Castelle fluxerunt plusquam duo milia et sexcenti anni. Cer-
nat ergo vestra Reuerendissima paternitas quam antiquissimum est solium Regale Castelle et
quam inequalis proportio est antiquitatis solii Anglicani ad solium Castelle.
Secundo possumus considerare antiquitatem horum Regnorum per respectum ad
Regenerationem, et secundum hanc considerationem est manifestum est solium Regnum
Castelle esse antiquius quod probatur scripture autenticis. Nam vincentius libro
viij c. vij dicit hec verba. Apostolus Iacobus diuisa cosmi climata adeuntibus intu
dei, Iacobus hiberiensis a pulsus verbum dei predicauit intrepidus. ubi
septem discipulos elegisse fertur scilicet Torquatum secundum videlicet thesiphontem
Eufrasium tercium, ysithium, quorum collegio lolium extirpare ac tellurem
diu sterili semina verbi dei committere. Cumque dies immineret supremus.
Ierosolimam tunc eis precepit, ibique martirium subiit. Cuius corpus

discipuli eius nocte rapientes propter timorem Iudeorum nam imposuerunt et sepulturam divine
providentie committentes duce angelo galeam appulerunt, et exeuntes de portu po
suerunt corpus eius in quodam loco, et pergentes ad quandam feminam viduam dominam
loci istius nobilem, sed paganam dixerunt ei, Dominus Ihesus Christus mittit ad te corpus
discipuli sui ut quem noluisti vivum suscipere suscipias vel defunctum, et narrantes
miraculum qualiter sine remigio illic pervenissent locum illum ubi prius eum posuerunt
ad eius sepulturam petebant, at illa dolosi animi et ferocis dixit eis, se libenter
concedere quod petebant, si tamen regis yspanie assensum haberent, pergentes ergo
ad regem benigne obtinet Sed post paululum iratus et penitus premissi penitens iussit
abeuntes insequi, et necari, et cum pontem transissent insequentes eos milites
irruente sub eis ponte in flumine submersi sunt, quod audiens rex ut dicit magister
Johannes beleth fertur sibi sibi timens misit ad eos rogans ut securi ve-
niret et quod promiserat obtineret, Illi ergo redierunt et ad fidem Christi rege
cum populo converterunt hec vincencius, legitur etiam in officio sancti Jacobi hec
verba per cuius saluberrima predicationem totius plebs yspanie suum cepit agnoscere
nostre redemptorem Et istis legendis standum est, cum in ecclesia publice cantentur
et sunt iam reducta in communem opinionem que facit ius Juxta l. barbarius
ff. de offi. pretorum Item idem vincencius li. xv. c. xxxvii dicit hec verba
Sanctus quoque Eugenius episcopus socius beati dionisii fuit primus aquo toletanis ad
predicandum destinatus postque multitudinem populi terrabaicam ad deum converterat
nimio desiderio videndi beati dionisium succensus iter arripuit hec vincen
cius Constat autem quod dionisius fuit temporibus pauli apostoli, et sic toletana
Civitas et ipsi incipiens susceperunt fidem eodem tempore, Sic etiam inferre non
omittam illud quod scribit Nicolaus de lira super verbo apostoli proficiscar per vos
in yspaniam ad romanos xv dicens sic ex hoc videtur quod paulus in ys
pania predicaverit, cuius contrarium videtur dicere decretum, ~~xx d~~ Si
di c quis nesciat s. quod de apostolis solus petrus docuerat in hiis provinciis
ytalia Gallia yspania Affrica, et cecilia, propter quod dicunt aliqui, quod paulus pau
lus predicare in yspania disposuit supposita dei voluntate sic, dicitur hic propter
quod vere dicit hic ibi non fuit impedimento superveniente Alii vero dicunt quod
in yspania predicavit, et hoc dicit ysidorus in libro de ortu et obitu sanctorum
Idem Jeronimus in libro Illustrium virorum quod paulus in prima satisfactione
a nerone dimissus in occidentalibus partibus predicavit, ad decretum autem
respondent aliqui, quod non negat simpliciter paulum in yspania, et aliis dictis
provinciis predicasse, sed dicit quod hoc non legitur, Sed contra hoc videtur quod dicitur
Actuum ultimo paulum rome biennio fuisse, et ibidem disputasse et docuisse, que
tamen est ytalia de qua loquitur decretum, sicut de yspania, propter quod aliter

pt dici, q intencio decreti e, q nullus predicauit vel ecclesias instituit in dictis
prouinciis nisi de eius ordinacione et missione et hoc modo paulus paulus
in ytalia et yspania predicauit hec dicit nicolaus Bene tamen verum e
q vlt hoc decretu qd ipe allegat, est aliud qd videtur facere con, videlz c.
btus xxij q ij qd innuere videtur paulu no iuisse in yspania, sed potest
dici, quod illud intelligitur de illo tempe in quo se dixit iturum, quia fuit preuentus
aliis occupacionibus, sed tamen forte postea iuit, et induci debemus ad in
telligendu sic decretu illud, quia nicolaus affirmat paulu iuisse in yspania
presertim cu habeat auctoritate ysidori, de ortu et obitu scorum cuius originale no
vidi, qr sed dicit eu scripsisse q paulus a iherosolimis vsqz ad illiricu ytalia
et yspania processit, quidqd autem de paulo dicatur, et licet de eo an iuit ys in
pania vel ne dubitetur sufficit tamen qd de iacobo et certissimu discipulis
eius certissimu est, et etiam de eugenio martire et vltra hoc habemus de
paulo hos testes quos supra dixi ysidoru et nicolau, et sic racionabiliter
dici pot qd tempore aplorum suscepit yspania verbu dei Item Martinus
in Cronica sua ait q Siluester in niceno concilio osio epo corduben
ab yspania et victori ab ytalia vices commisit aplicas ex quo satis probabiliter
credendu e q a magno tpe citra erat fides suscepta in yspania, ad quod ea
erat presidens in tanto concilio epus yspanie, et ad hoc infinite historie
possent allegari sed causa breuitatis omitto, De anglicis vero plusqz mani
festu e q longis tpibus post susceperunt fidem catholica, qd patz per croni
cam in pluribus locis, et quia superfluu esset omnia hic inserere sufficiat dicere
que scribit vincencius li. xxiij c. xj narrat q Gregorius papa misit Au-
gustinu no sanctu doctorem, quia ille ante illa tpa fuit Sed aliu Augus
tinu qui fuit epus Anglorum vt habetur in pluribus decretis cu aliis ad predi
candu in angliam, et dicit hec verba Serui dei mellitus Augustinus et Jo
hannes ad eandem insulam directi cu multis aliis deu timentibus monachis
intra breue tpis spaciu Regem illu qui in capite insule inhabitur
cu suo populo conuerterunt et factu e, vt paucis elabentibus annis, etiam
ceteri Reges eiusdem insule cu his qui erant eis subiecti accederent ad
fidem xpi, De cuius gentis conuersione simul et miraculorum prodigiis que
ibidem fiebant btus Gregorius in libro moralium perhibet dicens Ecce
lingua Britanie que nil aliud nouerat, quam barbare frendere iam
dudum in diuinis laudibus hebrea cepit verba resonare Ecce q dum tumi
dus iam subactus sanctorum pedibus fuit occeanus, qd totu vt fieret ita
cu bto Gregorio dei gra concessit vt merito ab Anglorum populis debeat
Aplus appellari hec Vincencius Item Martinus concordans in

hoc narrat, quod Anno xiiii° Mauricii imperatoris qui fuit circa Annum domini
Septingentesimum vicesimum quintum beatus Gregorius misit in Angliam Augus-
tinum monachum pro conversione Saxonum qui de novo Britaniam fortiter inva-
serant, ut et in hoc volumine historias. Nam textus est manifestus in c. Si gens in
principio lxvi di. et xxxii q. v quia tua et xxxv q. iiii c. quod scripsi ut ex ipso
dicit Gregorius, quod Gens nuper Anglorum nuper fuerat conversa. Ideo permissa
est eis in gradu prohibito lege canonica contrahere matrimonium ut ibi patet, et
apparet hoc manifeste ex legendis sanctorum. Nam ut legitur in legenda undecim
milium virginum Rex Anglie erat paganus et petebat in uxorem pro filio
suo Ursulam virginem catholicam filiam Regis Britanie cismarinum, et hoc
fuit Anno domini quadringentesimo quadragesimo secundo. Et sic longe post
Hispaniam suscepit Anglia fidem catholicam, nec hoc dicimus minuendo
gloriam eorum tamen ex hoc designandi non sunt licet tarde fidem reciperent
quia sunt c. eam te de Respiciens. Sed cum iam dominus Rex Castelle habebat
locum suum in Ecclesia dei iniustum esset ut Rex de novo veniens preponeretur
et in sede iam quesita, sed debet contentari in sede Regia post eum.
Nec obstat si forte dicatur, quod Vincencius et Martinus narrant, quod temporibus
Eleutherii pape, Lucius Rex Britanie fidem suscepit, quia illud non facit
contra propter tria. Primo quia illud potest intelligi de alia Britania que est citra
mare, et fundatur hoc per tanto, quia ut dicitur in catholicon, quando dicimus
Britania sine aliqua alia adiectione intelligitur de Britania citramarina
ubi tunc forte fuerunt Reges. Nam Anglici non Britones, sed Britanni
dicuntur, et potest bene fundari hec solutio per dictum eiusdem Martini histo-
riagraphi sub Mauricio imperatore, qui cum dixisset de conversione
Anglorum adiecit hec verba Nam Britones de quibus adhuc Galenses re-
manserunt ab Eleutherio papa diu ante conversionem fuerunt, et sic patet
quod illud quod dicitur de temporibus Gregorii intelligitur de Britanis, qui et An-
glici dicuntur. Illud vero quod dicitur de temporibus Eleutherii intelligitur de
Britonibus britonatibus seu Galensibus. Secundo potest dici quod et
si de Anglicis esset intelligendum quod non est adhuc inde tempore reperientur
posteriores. Nam Eleutherius papa fuit circa Annum domini Centesimum oc-
tuagesimum quintum, et sic Hispani precesserunt per Centum et viginti annos
et ultra. Tercio etiam dici potest quod tota illa gens que tunc erat in Anglia
fuit expulsa per Saxones qui erant infideles, et receperunt fidem temporibus
Gregorii pape et Mauricii imperatoris ut patet in Cronicis. Non ergo sunt
tempora computanda a gente prima que totaliter expulsa est sed a tempore
Saxonum qui Angliam occupaverunt et de quorum gente descendunt

Anglia et oportet vno de istis modis primo vel tercio intelligere alias directe esset contra textum decretorum supra allegatorum / distinguenda ergo sunt tempora vt concordentur scripture / et textus iurium defendi oportet vt l. vnica C de in officiis do. / quod si forsan aliquis contenderit assensus hec dicta esse contraria contra se ipsum concludet nam si contraria sunt standum est dicto Gregorii qui fuit vnus de sanctis doctoribus et papa / potius quam Innocencii vel martini oppinioni cum hec fuit inclusa in corpore decretorum vt di. xx in prin.° Secunda principalis consideracio antiquitatis est considerando illam per respectum ad personas horum dominorum Regum Et licet huic consideracioni non insistam cum dominus meus Rex habeat preeminenciam propter sedem solum Regalem et nec oportet allegare antiquitatem suam cum etiam si in ipsa in cunabulis esset deberet preferri Sed tamen vt omnia comprehendamus et nichil omittatur etiam sit consideata antiquitate excellit Nam ista consideracio potest haberi dupliciter / primo per respectum ad etatem horum dominorum Regum ~~Et licet huic consideracioni non insistam cum dominus meus Rex habeat preeminenciam propter sedem Regalem solum habet nec oportet allegare antiquitatem suam cum etiam~~ / Et sic considerando clarum est quod precedit dominus meus Rex dominum meum Regem Anglie Secundo per respectum ad tempus in quo Regnare cepe[ru]nt sicut solet considerari in prelatis / nam precedunt ante promoti attento tempore in quibus ordinem susceperunt di. xvii. §. si vero. / et secundum hunc respectum constat quod dominus meus Rex Castelle est antiquior in Regno domino meo Rege Anglie / nam sicut viginti · octo anni quibus diuina clemencia Regnat / dominus vero Rex Anglie incepit Regnare a duodecim annis citra / et sic concluditur manifeste / quod quacumque consideracione antiquitatis habita / dominus meus Rex Castelle precedit dominum Regem Anglie / ex quibus omnibus elicitur et fundatur sequens / secunda conclusio

2a conclu.

Secunda conclusio

Licet inclitissime Regales sedes Castelle / et Anglie antique sint / tamen Regalis Castelle sedes / tam a primo ortu quam a Regeneracione longe antiquior est /

Tercium quod inducit coniecturam et presumpcionem virtutis et atrahit nos ad honorem exhibendum est eminencia dignitatis / nam quanto dignitas est eminencior / tanto presumitur maior virtus / ideo debet ei exhiberi maior honor / et tunc non attendimus antiquitatem temporis vt di. xvii. c. placuit · Et licet in casu presenti vtraque dignitas sit Regia et videatur equalis / tamen possunt considerari duo propter que dignitas Regia Castelle potest dici eminencior Ad cuius clariorem intellectum animaduertendum est quod vt secundum philosophum apostolum loquar tanto honorabilior

est principatus, quanto honorabilior sunt est quod supra Justinianus dicit, quanto quilibet
preest melioribus tanto maior et ipse et honestior est, in autentica de defensore
civitatum § nos igitur, coll. iii, nam licet potestas regalis sit a deo, tamen per
ministerium populi incepit regnum, ideo cum jurisconsultus de potestate imperatoris
loquitur dicit lege regia, que de imperio eius lata est, omne imperium, et in
eum populus transtulit ff. de consti. prin. l. j in prin. Sed quia quia hec materia
profundissima et latissima est, hic illam non inculpabo, sed hoc solum sufficiat
dicere, quod cum a deo per ministerium populi inceperint regna racionabiliter sequitur quod quanto
populus maior est, et differentior pulcrioribus differentiis et terra latior tanto est
eminentior et honorabilior principatus, quod satis patet sine probatione, sed etiam per
bai pro presenti sacram scripturam dicente ore Salomonis in multitudine populi dignitas
regis prov. xiiij, et Aristo in j rethorice inter ceteras res quas commendat annumerat
has dicens multitudo terre, villarum possessio, et multitudine et magnitudine et
pulcritudine differentium. Videamus ergo has, et reducamus eas ad duas species
ne in incertum vagemur et sunt hee. Prima est latitudo terre, et multitudo
civitatum et terrarum villarum seu opidorum et hoc est quod dicit Aristoteles multitudo
terre villarum possessio. Secunda est pulcra differentia terrarum et gentium
et hoc est quod sequitur multitudine et magnitudine et pulcritudine differentium.
Quantum ad primam videlicet quod ad multitudinem terre et villarum possessionem attinet, constat
quod regnum Castelle cui preest dominus meus rex est longe latior terra, et in
ea est et civitatum et opidorum et villarum maior numerus quam in anglia, quod
manifestum est cuilibet ex illis qui utrumque regnum viderunt. Sed quia affecto
nec homines propter diversas affectiones variantur, non curemus in hoc adducere
testes, sed probemus per scripturas autenticas et narrat Johannes in catholicon
et omnes quotquot de divisione terrarum scripserunt, quod in yspania habet provincias
sex videlicet Terraconem, Cartaginem, Lusitaniam, Galiciam, Bethicam, et transfretum in regione Affrice, ex quibus quatuor integre scilicet
sub dominio domini mei regis, videlicet Cartaginem, Lusitania, Bethicha
et Galecia, et etiam habet transfretum maris mediterranei. Nam ibi habet
bet tarifam minimissimam, et certum est quod in longitudine que incipit a loca
que est prope Almeriam civitatem regni granate et durat usque ad finem
Galecie sunt xxv dicte legales, et in latitudine que est a tarifa usque
ad opidum fontis rabidi quod est prope Baionam aquitanie sunt bene xxv
diete, et sic potest dici aliqualiter quadratum, licet propter paludibus non equaliter quantum
ad totum orbem sicud de salvatore scribitur, nec profecto de domino summo et eterno gloria
est dominium sed temporali et transitorio quod durat a mari usque ad mare, et

a flumine usque ad terminos orbis terre. Nam a Cartagine et regno Murcie quod est
ad mare mediterraneum usque ad Vizcayam et Galleciam que sunt ad litus maris
occeani, et ab ybero flumine quod diuidit yspaniam ulteriorem a citeriore usque
ad opidum quod re et nomine dicitur finis terre ubi est ultimus finis occidentis, omnia
sunt subiecta diademati suo. Anglia vero licet sit notabilis insula nam
dicitur alius mundus et gloriam quandam mentibus gloriosa, non tamen sunt in ea totidem prouincie
nec tam late quod et si notissimum sit, tamen ut supra proxime dixi nolo adducere
testes, sed per scripturam possumus demonstrare totam dimensionem Anglie. Ait
enim ysidorus libro xiiii ethimologiarum, quod circuitus Anglie est quadragies octi-
es et septuagies quinque milia, et sic habet in circuitu quasi septuaginta et septua-
ginta miliaria, viginti autem miliaria faciunt dietam legalem ut l. i ff. si
quis cautionibus. Sunt autem viginti miliaria quinque septem leuce, et due tercie unius
leuce de leucis yspanie et sic viginti leuce yspanie faciunt tres dietas
legales. Sunt ergo in circuitu Anglie triginta et tres diete legales vel
quasi. Et cum secundum geometros tercia pars spacii quod habet figura circularis in
circumferencia circuli deducendo ab eo vicesimam secundam partem est spacium longitudinis
diametri. Sequitur quod longitudo Anglie habet decem dietas legales et
dimidiam vel quasi, que sunt tercia pars triginta et trium dietarum quas Anglia
habet in circuitu deducendo ab eis vicesimam secundam, que est dieta et media
secundum doctrinam geometricam. Cum ergo regnum Castelle habet in longitudine
triginta dietas legales vel quasi, sequitur quod diametrum seu longitudo
regni Castelle excedit diametrum seu longitudinem Anglie in triplum, et
sic regnum Castelle est tante magnitudinis quod in eo essent tres Anglie, ymmo amplius multo
dici posset secundum regulam geometrie, sed ad presens hoc dixisse sufficiat.
Nec etiam illud preterire volo quod regnum Castelle tangit tria climata mundi
Anglia vero extra septem climata est. Nam licet illa particula Anglie que
versus Galliam est forte tangit ultimam partem climatis septimi, sed tamen
maior pars Anglie extra septem climata est, quo ergo prouincia quam antiqui
nomine in septem climatibus non posuerunt, et que potest dici quod tercia pars
regni Castelle vult se preferre regno quod tantam multitudinem prouinciarum habet
tantumque magnum climatum tangit. Quantum ad secundum de pulcra differencia gen-
tium regnum Castelle excedit Angliam manifeste. Nam sub dicione domini
mei regis sunt diuerse naciones, et diuersa ydiomata et diuersa genera armorum
guerre, tam per mare quam per terram, et enim Castellani Galleci Vizcaini diuer-
se naciones sunt, et diuersis prorsus ydiomatibus utuntur. Ad bellum autem
nauale dominus meus rex habet naues et galeas ad bellum terrestre milites
quos homines armorum seu armigeros vocamus notabilibus equis et fortissimis

armis munitos habet etiam ginetarios qui armis arabicis utentes inhabili velo-
citate hostes insequuntur, et per fundas hostium pugnantes praemissis pastatis ad acie-
armatam fecerunt In Anglia vero non sunt tot nationes nec tanta et pulcra terri
differentia provinciarum et dominus Rex Anglie licet habeat naves non habet galeas ad
classem seu ad bellum navale et licet ad bella terrestria habet milites communiter
armis utentes non tamen habet ginetarios, et sic maior potentia et pulcrior
differentia gentium et terrarum est sub domino meo Rege Castelle quam sub domino Rege
Anglie, et sic honorabilior principatus et eminentior dignitas filii eius ergo ma-
ior honor ei debetur Tertio mundi pulcrone et magne Curie sue Nam cum pace
et reverentia omnium principum loquens dicere possem quod intra orbem nobis notum non
est curia alicuius principis que sine aliquo strepitu belli tanta multitudine
prelatorum et Comitum et Baronum aliorumque nobilium, et tanto concursu gentium
et provinciarum frequentetur Ultra hec etiam non possem continere quin duas ratio-
nes adiungam, quarum prima est habetur de similibus ad similia argui posse manifestum est
ut ff. de legibus l. non possunt Constat autem quod urbis appellatio muris
finitur, ut ff de verborum significatione l. ij. ergo et orbis appellatio muro suo finiatur
Nam de orbe ad urbem medium arguitur l. xxxxiiij di. c. legimus. miras
autem orbis terrarum mari occeano est, quod patet ex eo, quia sphera aque tenuit
spheram terre et sic insule que sunt in occeano non sunt proprie intra murum orbis
brare, sed sunt quedam suburbia, non loquor nunc de insulis maris medi-
terranei, quod intra terras est, sed de insulis occeani mare, quod se habet ad terram
sicut murus ad Civitatem, ergo Anglia que est insula mare occeani se habet
ad orbem sicut suburbium ad urbem, Manifestum est autem quod urbs est quid
principale, et suburbium est accessorium, et appellatio urbis stricte sumpta
non comprehendit Suburbium licet mediocri quadam equitate extenditur
ut c. Si Civitas de sen. ex. in vjto. Sicut ergo ratio dictat, quod legati urbis
preferantur legatis suburbii Sic et dictare videtur ut legati Castelle que
habet rationem partis suburbii per respectum ad urbem Et licet hec ratio satis
probata consistat ne tamen dicatur quod non habet fundamentum auctoris expresse ad
maiorem corroborationem probatur per dictum ysodori, qui in xiiijo libro Ethi.
dicit de Anglia quod quod est intra occeanum interfuso mari quasi extra orbem
posita, et allegat virgilium dicentem, toto divisos orbe britanos Item in
libro xiiij dicit hec verba Britania occeani insula interfuso mari toto
orbe divisa, patet ergo quod proprissime loquendo extra orbem est, et sic quasi
quoddam suburbium orbis ut dixi. Secunda ratio est quod super omnes

Reges deus est imperator et plusquam imperator Nam de illo scriptum est Rex regum et dominus
dominancium Apocalipsis xix° Sed constat quod quando aliqui sunt constituti in pari dig
nitate sub imperatore ille preferetur in sedendo qui bellum aliquod de mandato im
peratoris actu gerit ut C. ut ordo dignitatum seruetur l. ii. § fi. Ergo sequitur quod
quod regibus equalibus ille preferatur in sedendo qui bellum dei actu gerit, tunc
sic bellum quod geritur contra infideles dicatur bellum domini, quod patet de Iuda machabeo
et aliis qui debellabant Iudeos paganos et infideles, Nam bellum illud
gratum erat deo, et leo papa ait, omni timore ac terrore deposito contra inimicos
sancte fidei et aduersarios omnium regionum religionum agere viriliter studete
nouit enim omnipotens deus si quilibet vestrum morietur quod pro veritate fidei, et saluatione
patrie, ac defensione christianorum mortuus est, ideo ab eo celeste premium consequetur
xxiii q. viii c. omni Et sic papa vice dei ortatur ad hoc bellum, manifestum est enim
quod dominus meus Rex Castelle continue gerit bellum cum paganis et infidelibus
et sic est actu occupatus in bello domino mandato summi imperatoris qui est deus,
dominus vero Rex Anglie, licet bellum gerat non tamen est bellum domini, Nam licet de
iusticia illius belli ad presens nichil dicamus, deus nouit an iustum an iniustum
ve sit Sed hoc indubie dicere possumus quod non potest dici bellum domini quia nec est contra
infideles nec pro exaltacione fidei catholice nec pro extenssione finium christianorum
sed geritur aliis de causis Ergo concluditur quod etiam si equalis esset eminencia dig
nitatum Corone Castelle et corone Anglie quod non concedo ut dixi, tamen dominus
Rex Castelle est preferendus in sede, tamquam actu gerens bellum dei, ex supradictis
ac elicitur tercia conclusio que est hec

Tercia conclusio

Licet serenissima Castelle et Anglie regia diademata eminentissima sint
tamen regnum Castelle diadema eminentius est

Quarta causa que nos inducere debet et solet ad exhibendum honorem
est reminiscencia beneficii recepti Certum est enim quod honorem solemus et debemus
exhibere hiis a quibus beneficia habemus ideo parentibus obligamur, quia ab
eis primo quam ab aliis beneficia recepimus Nam ab ipsis est deum esse nun habe
mus hinc est quod scriptum est, honora patrem tuum et matrem tuam ut sis longeuus
super terram exo. xx° et thobias ait honorem habebis matri tue omnibus
diebus vite eius, et sequitur memor enim debes esse que et quanta pericula
sit passa propter te in vtero suo thobie iiii^to, patet ergo quod memoria beneficii
recepti est causa sufficiens ad honorem exhibendum Sed supernaturam puto

hec aliis auctoribus comprobare, cum iura divina et humana et naturalis ratio, et quod superius concordat, quod benefactoribus nostris bene faciamus et honorem impendendo respondeamus. Si ergo beneficiorum recepti memoria est causa sufficiens honoris impendendi, sequitur quod illi maiorem honorem impendere debemus a quo maiora beneficia recepimus. Hinc est quod deo summus honor debetur, non solum quia summum bonum est, sed quia ab eo summa beneficia cotidie recipimus. Nunc ergo ne in hoc articulo plus quam vagemur quia notissimum est, ad propositum descendamus, ecce in conspectu ecclesie universalis sumus, videamus ergo a quo istorum duorum sociorum regalium Castelle et Anglie ecclesia maiora beneficia recepit et recipit. Ut illi maiorem honorem exhibeat. Nec hoc verbum beneficium quisquam arrogantie attribuat nam beneficium dicimus secundum actionem benivolam que gaudium tribuit capienti, et ipsa gaudium tribuit capit tribuendo. Luce autem clarius est quod etiam sumus ut dat beneficium domino suo et filius patri suo, ut late Seneca prosequitur in libro de beneficiis et videmus quod ecclesia continue orat pro benefactoribus suis. Iter initia ergo exhibita ecclesie pro beneficio computemus, et credo quod hii duo domini reges et progenitores sui multa et insignia beneficia dederunt ecclesie. Nec posset quis faciliter enarrare quot ecclesie cathedrales erecte, quot monasteria constructa quot donationes facte sunt ecclesiis in yspania a gloriosis progenitoribus domini mei regis, et a persona sua, similiter etiam non dubito quin a dominis regibus Anglorum et a domino rege qui nunc est, multa et insignia beneficia sunt collata beneficiis ecclesiis. Ideo in hiis propositio non est similis. Sed dimittendo particularia remaneamus ad universalia, et duo indubie occurrunt manifesta in quibus notissimum est quod domini reges Castelle exhibuerunt maiora beneficia ecclesie et exhibent quam domini reges Anglie, et sunt hec duo de illis principiis propter que hoc sanctum Concilium congregatum consistit. Primum est in extensione honoris ecclesie et exaltatione et dilatatione fidei, et eradicatione illius maledicte illius secte machometi nam unum exceptis quod per ecclesiam desideratum est ut pagani et barbare nationes vel convertantur vel opprimantur, et propter hoc orat sollempniter et specialiter in die veneris sancto. Constat autem quod domini reges Castelle qui pro tempore fuerunt, et dominus meus rex post eos continue insudarunt et insudat ad hec complenda pugnando cum arabibus sine intermissione ut notorium est, et super [illegible] in articulo proximo tetigi, et concordat hoc cum prima causa comitatu convocata generalis huius sancte synodi que est de extirpatione heresum, sed ne forsan generaliter loquendo videamur minus certitudinis prestare, quia ea que notabiliter fiunt nisi specialiter notentur videntur quasi neglecta vel. Item aput Lab[e]onem per hoc editum ff. de quib[us] [illegible]. Ultra hec generalia vindica specialia

speciale ymo specialissimum, quod notorium est, et cuilibet intuenti patet. Certum est quod ordi
nes militares ad inventi sunt ad dilatandum fidem, ad resistendum illam impug
nare volentibus. Hii autem ordines numero et potencia habundant in Castella. Nam
ultra illum ordinem hospitalariorum cuius magnus prioratus est in regno Castelle, sunt
alii tres ordines militares notabilissimi, videlicet sancti Jacobi de spata, de quo in
c. veniens de voto signanter in vj.ª (?), et Calatrave, et Alcantare, habundantes reddi
tibus, quorum quilibet habet magistrum et milites in magno numero bellatorum conti
nue bellantes paratissimos ad bellum arabicum, et sic sub fide catholica ad tres pla
gas orbis mirabili ordinacione divina sunt deputati ordines militares, ad plagam
orientalem magister Rodi et milites hospitalarii, ad septentrionem magister prussie
et milites prutenii, contra meridiem et illum machometum qui recte post diabolum de-
monium meridianum (?) hii tres ordines sancti Jacobi, Calatrave et Alcantare
quos nominavi, qui licet multa habeant per multam yspaniam principaliter tamen
sunt in Castella. Nonne ergo magnum beneficium seu servicium ecclesia universalis
recipit in hoc, profecto regnum Anglie non habet istam specialitatem, nec prestat
hoc singulare beneficium ecclesie et toti populo christiano. Veniunt ergo vestre reverendissime
dominaciones, circa differenciam belli in quo est occupatus dominus meus rex et omnes mi
lites subditi sui, ac ordines militares regnorum suorum ad bellum in quo dominus
rex Anglie occupatus existit. Hinc profecto recta horum bellorum summi pon (?)
ad bellum nostrum non solum prophetice sacre (?), sed etiam Romani pontifices, qui pro
tempore fuerunt et religiosi aliique laudabilis vite viri sepe nos ortati sunt
et ortantur, ut omni labore postposito illud infatigabiliter continuemus, indulgen
cias plenarias plerasque per Romanos pontifices concessis. Ad bellum vero in quo dominus
rex Anglie et milites sui occupati sunt tollendum plerique legati de latere
missi sunt, et continue exhortaciones tam Romanorum pontificum quam aliorum
magne auctoritatis virorum instantissime fiunt. Secundum quod ecclesia desiderat est
quod fideles et hii qui jam sunt in ecclesia recte et honeste vivant, et est secunda
de causis convocacionis huius sancti concilii, videlicet reformacionis. Videamus
ergo amore dei ubi circa hoc sunt vehemencius et ferventius insudatum in yspa
nia an in Anglia. Nullum credo hominem sane mentis, nec qui libros
legerit negaturum quod in hoc non est comparacio Anglie ad yspaniam, nec etiam
ad Castellam. Nam ut dimittamus alia concilia que in yspania fuerunt ce
lebrata, solum modo quot apud Toletum fuerunt quindecim (?) huiusmodi celebrata
grandissime auctoritatis et evidentissime utilitatis, et etiam apud yspalim, que
nunc Sevilla dicitur, fuerunt aliqua concilia celebrata, et nisi prolixitatis causa
omitterem bene possem hic nominare centum decreta que sunt inclusa in corpore

decretorum que fuerunt assumpta ex conciliis toletanis / et aliis ex yspalensi et
vt cetera dimittam nomine hec sacra Synodus Basiliensis cum ordinacionem de electi-
one supportore concilii auctoritate ipsa est decreto Toletano nam in c. placuit
nisi fuit decretum Toletanum / quod incipit pro reverencia Sequitur ergo / quod
maiora beneficia recepit et recipit continue Ecclesia vniversalis a sede re-
gia Castelle quam a sede Anglie / ex quibus elicitur quarta conclusio sequens / 4ta concl.

Quarta conclusio

Licet excellentissimi Castelle et Anglie regales throni in Ecclesiam benefi-
centissimi fuerunt ac sunt tamen regalis thronus Castelle in vniversalem
Ecclesiam beneficiencior fuit et est /

Dic ergo ad nobilitati et antiquitati et eminencie dignitatis et beneficiencie
honor debeatur, et licet vtraque regalis sedes Castelle et Anglie nobilissima
antiqua et eminentissima et beneficentissima sit tamen sedes Castelle nobilior
antiquior et eminencior et beneficencior in Ecclesia est Sequitur quod christianis-
simus rex Castelle supremus dominus meus ampliori honore gaudere debet
Cum ergo vt ait Aristoteles in primo rethoricorum prioritas sedis est quedam speci-
es honoris / et iura omnia volunt / quod vnicuique honorem debitum sedis prioritas
concedatur / vt c. Solite de maioritate et obediencia cum aliis pene infinitis iuribus
et prioritate sedis sequatur prioritas vocis vt l. i. in fi. ff. de albo albo
scribendo / manifeste concluditur quod in hoc sacro Concilio / et in aliis conciliis
ad illa celebrari contigat / et vbicunque hos serenissimos Reges vel Orato-
res eorum simul esse contingerit de iure divino et humano et racione equi-
et naturali prefato domino meo Regi sedis ac vocis prioritas debeatur et vberi-
or honor debeat exhiberi iuxta conclusionem sequentem. Conclusio conclusionum

Conclusio conclusionum

Potentissimi Reges Castelle et Anglie eximio honore dignissimi sunt
Sed christianissimus Rex Castelle vberiore honoris amplitudine ab vniversali
Ecclesia tractandus est / Responsio ad obiectiones Anglicorum / hic nota /

Sufficere videntur que dicta sunt ad intencionem ex toto fundandam
et respondendum obiectionibus que si que adversus hanc veritatem forsan
fierent / sed vt clarius contradicentes si qui sunt vt a contradictione desistant

honestis racionibus inducantur ad illa que audivi in contrarium intencionis mee al
legata fuisse ut sequitur respondebo, et ut michi relatum est Oratores domini Regis
Anglie tam in presencia Reverendissimorum patrum p. quam in sacra deputacione re
formatorii dixerunt se pretendentes propter antiquiorem suscepcionem fidei christiane
Ita dicunt quod ille nobilis decurio Joseph ab Aramathia una cum aliis
Anno lx post assumpcionem gloriose virginis marie in Angliam venit et mag
nam eius partem ad fidem christi convertit Et post non longo tempore a passione christi
Eleutherius papa Regem et Angliam totaliter convertit ad fidem christianam
Nam ut ipsi aiunt, et si castellam probent omnium Episcopum Corduben misisse
se in nicena Sinodo, hoc fuit per magnum tempus post Eleutherium Allega
verunt eciam latitudinem Regni Anglie, quod ultra hoc quod in se latitudinem habet
subesse aliquas insulas ut ybernia et alias, et quod de re effectum multum ne
pplore, non obstantibus guerris et pestilenciis quas passum est et patitur
depriti, asseruerunt eciam esse Regnum opulentum et fertile et inter cetera opu
lentissimum Allegantes ad hoc Albertum magnum qui illud laudat Ad
iecerunt eciam quod Regnum Anglie semper fuit cum ecclesia Romana et quod post sus
ceptam fidem numquam discesserunt Anglici a fide nec ab ecclesia Romana Alle
garunt possessionem loci honorabilioris post Regem francie, quam ut dicebant
in Concilio Constanciensi habuerunt, hec michi Reportata sunt dominos Anglicos
dixisse quod si sic dixerunt non affirmo quia auribus propriis non audivi
sed ut michi Relata sunt Respondebo, quod si forte alia vel aliter dixerunt
nos eciam ~~aliter et~~ alia et aliter Respondebimus, Et ut clarius solucio
num veritas ~~videns~~ videatur deducamus hec omnia ad certas et determinatas
Raciones, et videntur illa que dicta sunt contineri sub iiiior racionibus prin
cipalibus, quarum prima fundatur in antiquitate suscepcionis fidei Secunda in lati
tudine terre et fertilitate et aliis prerogativis Regni Anglie Tercia in
perseverancia in fide et devocione Romane ecclesie, Quarta in possessione quam
dicunt adeptam in Concilio Constanciensi

Solucio prime racionis

Solucio prime racionis

Nunc ergo respondeamus ad singula et ante omnia premittendum est, quod licet
tam oratores domini mei Regis ut de aliis non de me ipso loquar, quam eciam ora
tores domini Regis Anglie sunt magne auctoritatis et fide dignissimi, in hiis tamen
que discussione et disputacione egent non allegantibus credendum est et si
maturissime gravitatis sint sed si probaverint fides est adhibenda Nec
nobis ergo nec illis in hoc credi oportet nisi in quantum per scripturam auctenticam
vel racione invincibili seu probabili demonstratum extiterit, ergo enim illa que
supra dixi satis ut arbitror et comprobavi, et probabo que in posterum dixero

et ad p(ri)ma(m) racionem vt melius respondeat(ur) aduertendu(m) e(st), q(uod) illa racio videt(ur) p(ri)nci-
pali triplici fundamento. P(ri)mu(m) q(uod) dicit de Joseph ab Arimathia. S(ecundu)m q(uod) dicit de
Eleutherio. Tertiu(m) q(uod) dicit de Osio ep(iscop)o Cordubensi. Ad p(ri)mu(m) fundamentu(m)
videt(ur) posse responderi quadrupliciter. P(ri)mo p(er) simp(licem) interempcionem seu
negacionem; nego eni(m) Joseph ab Arimathia in Angliam venisse. Ille ergo q(ui)
dicit p(ro)bet; cu(m) l(ex) ei qui (dicit) de p(ro)bat(ione) p(ro)ducat(ur) ergo in mediu(m) aliq(ua) ystoria
vel scriptura autentica, et audiam(us) a quo et qualiter hoc narret(ur). Secundo
p(er) p(ro)bacionem contraria(m); nam licet ei qui negat non incu(m)bat p(ro)bat(i)o vt l(ex) actor
C. de p(ro)bat(ione), sed tamen mediu(m) p(ro)bat(ur) negatiua p(er) indirectu(m), qu(o)d l(ex) c(ontra) to(tam) co(m)mitiva(m)
C. de p(ro)bat(ione). Sed tamen mediu(m) ... In hoc ergo casu b(e)n(e) p(ote)st
t(em)p(or)is vt l(ex) optima(m) C. de (contra)hen(da) et co(m)mitten(da) stipulac(ione). In hoc ergo casu b(e)n(e) pot(est)
p(ro)bari hec negatiua p(er) scriptura(m) contraria(m); continet(ur) eni(m) in floribus stor(iarum) sub lege
de ... Legit(ur) quoq(ue) q(uod) Titus ...
da b(ea)ti Jacobi minore contr(ar)iu(m) sub hijs v(er)bis: Legit(ur) quoq(ue) q(uod) Titus in ciuitate
Jer(usa)l(e)m quenda(m) mur(u)m densissimu(m) vidit, q(ue)m (q)u(i)a p(er)forari p(re)cepit, factoq(ue) fora-
mine, q(uen)dam intus senem et canicie venerabilem inuenerunt; qui requisitus q(ui)s
esset respondit se esse Joseph ab Arimathia a ciuitate Juda, se q(ue) a Judeis
ibidem inclusum et inmuratu(m) fuisse, eo q(uod) Ch(rist)um sepelisset; addiditq(ue) q(uod) illo
t(em)p(or)e vsq(ue) nu(n)c celesti cibo sit pastus et di(ui)no lumine confortatus. In euangelio
t(ame)n Nicodemi dicit(ur) q(uod) cu(m) Judei eu(m) reclusissent, Ch(rist)us resurgens eu(m) eripuit
et in Arimathia(m) duxit. Potest t(ame)n dici q(uod) p(ost)q(uam) eductus a p(re)dicacione Ch(rist)i non
cessaret a Judeis, iteru(m) e(st) reclusus; hec sunt v(er)ba flor(um) stor(iarum). Cum ergo Joseph
ab Arimathia fuit incarceratus tanto t(em)p(or)e apud Jerosolima(m), impossibile est
fuisse eod(em) tempore in Anglia vt ip(s)i affirmant, cum int(er) Jerosolima(m) et
Angliam sit vastissimu(m) et latissimu(m) spaciu(m) mariu(m) et terre. Tercio etia(m)
dici pot(est) q(uod) licet hoc no(n) fuiss(et) q(uo)d no(n) fuit, no(n) tam(en) sequit(ur) q(uo)d totu(m) regnu(m)
vel regale soliu(m) si tu(n)c erat, q(uod) no(n) tam antiquu(m) p(ro)batu(m) e(st) suscepiss(et) fidem.
Quarto dico q(uod) et dato hoc q(uo)d negat(ur), p(ri)mo suscepit Yspania fidem, q(uo)d
p(ro)bat(ur) sic: Jacobus martiriu(m) suscepit viuente Petro. Scriptu(m) e(st) eni(m) de Herode
q(uod) occidit Jacobu(m) fr(atr)em Johannis gladio; apposuit au(tem) vt app(re)henderet
Petru(m) vel actuu(m) xij. Sed constat q(uod) Petrus passus e(st) sub Nerone. Nero
aute(m) fuit t(em)p(or)e a(n)ni d(omi)ni quinquagesimi q(ua)rtu(m), et Titus fuit t(em)p(or)e anni d(omi)ni octua-
gesimu(m). Comparacione(m) ergo ista t(em)p(or)a, cre(n)de au(tem) q(uod) et si Joseph ab Arima-
thia venisset in Angliam, hoc fuisset postq(uam) de carcere fuit liberatus p(er)
Titum, et sic post octoagesimu(m) annu(m) a natiuitate d(omi)ni. Jacobus aute(m)
mortu(us) e(st) an(te) Neronem pluribus annis, q(uia) t(em)p(or)e q(ua)dragesimi anni a nat(iuitat)e
d(omi)ni, et Yspania suscepit fidem viuente Jacobo, vel saltem i(n) sepultura
eius vt s(upe)r(ius) demonstratu(m) e(st); ergo p(ri)us Yspania antiquior e(st) in fide.

Ad secundum fundamentu pot responderi multipliciter vt sup dixi in scda pte sub articlo Antiquitatis Regenacionis Ideo non repeto sed ad illas soluciones me refero Ad tciu fundamentu manifesta e solucio Nam nos non allegamus Osiud Epm Corduben interfuisse in Concilio niceno quasi illo tpe susceperit yspania fidem qr antiquitas suscepcionis fidei alijs ptibus sup pbata est sed nominauimus istu Osiu ad demonstrandu qd in pmitiua ecclia in illo famosissimo Niceno Concilio vbi ecclia orientalis et occidentalis erat fuit epus Castellanus psidens

Solucio secunde racionis

Ad secunda racionem vt clarius respondeamus oportet etia ea diuidere p articlos ne procedamus confuse et videtur illa racio p suppone iiijor fundamenta Primu est latitudo Regni Secundu fertilitas terre Tercium e multitudo gencium Quartu opulencia diuiciarum Et reuera mirandu est quo dmi Anglici assumpserunt talia fundamenta in fauorem suu cont yspanos Cum manifestissimu sit qd potius faciunt pro yspanis Et si aliqua eorum omnisimus allegare sup premne in principalibus allegacionibus hec tercie fuit non quia nobis non habundabant allegaciones huiusmodi sed qr putauimus illa indigna esse vt p fundamente assumeremus vt statim dicam Ad omnia ergo hec Respondeo sic Ad primu incipiendo dico enim qd in duplum vel forte amplius e latior terra Regni Castelle quam Regnum Anglie Non repeto hic probacionem qr sup pbaui in tercio articlo disputacionis Nec obstat qd dicitur de insula ybernie et alijs insulis qr hic de Regno Anglie tractamus Nam dns meus Rex habet in mari occeano octo insulas et forte plures quas omnes coniunctim appellant canarias sed tamen quelibet habet nomen propriu Nam alia dicitur insula Laurzloti Alia insula ferri Alia canaria magna Alia fortis ventura et similes que habent magnam longitudinem et latitudinem sed non adducimus eas hic ad augendam terram nram sed dumtaxat ea que sunt in yspania pre magnitudine cum omnibus insulis coadunatis Regnum Anglie non posset aliquomodo equari longitudini et latitudini Regni Castelle.

Ad secundu fundamentu Respondeo qd quanta differencia sit int fertilitate Castelle et fertilitatem Anglie nullus e qui ignoret sed tamen ego nolui allegare fertilitatem in hac materia qr michi remotissima et infima allegacio visa est non enim de agricolis sed de nobilissimis Regibus loquimur Nec enim fertilitati agri sed virtuti hominu honor debetur vt in principio disputacionis exposui Quid ergo ad Rem facit fertilitas terre cum non de pinguedine agrorum sed de virtute virorum hic disceptamus sed quia ipsi fertilitatem adduxerunt cont nos ego reducam cont eos ac pugione suo ipsos pcutiam

Vt golias confodiant? Et an sit fertilior t'ra Castelle, quam t'ra Anglie non indu
tam instrumenta Tabellionum, nec petam Compulsoriam ad recipiendum testes
in ptibus, sed quia vt veritas ait In ore duorum vel trium testium stat omne vbum
math. xviii. xv. et legiste dicunt q' regulariter sufficit unus duorum testium nisi
in casibus spalibus ff. de test. l. ubi numerus. Ego adducam duos testes
ydoneos et omni exceptione maiores, hii autem testes erunt vinee et olivete
que habundantissime in Regno Castelle sunt. De Regno vero Anglie in totum
sunt deportata. Nec limites Regni illius intrare possunt vt radices ibi
firmare. Iste vero reputaciones sunt vinum et oleum in hiis que ad fertilitatem
ptinent omnes vt credo naciones noverunt In scriptura sacra adducamus
in testem. Ysaac cum benediceret filio suo sic ait det tibi deus de rore celi et
de pinguedine terre habundanciam frumenti vini et olei, et post pauca, cum
Esau conqueretur, et aliam benediccionem peteret Ysaac respondens ait frumento vino
et oleo stabilivi eum, et tibi post hec fili mi vltra quid faciam Gen. xxvii. vto
quasi diceret, q' hec tria sunt principalia in fructibus terre frumentum vinum et
oleum, frumentum autem licet commune sit vtriusque horum Regnorum, tamen vinum
et oleum in Regno Castelle in tanta habundancia est vt ad exteras naciones
transportetur? In anglia vero nisi aliunde apportatum fuerit non est. Nescio ergo
quo animo dominus Anglicus fertilitate ipse indicaverit cum in Regno suo de tribus pu
cipalibus fructibus terre duo deficiant videlicet vinum et oleum, quod si de opifi
cibus operacionum locuti fuissent, aliquid forsan faterer eis. Nam apud nos
non sunt textores tam delicatum pannum texentes sicut scarlatum Londoniense
sed tamen eciam illa confeccio quam granam dicimus cum qua scarlatum fraganciam
odoris et vehemenciam coloris assumit in Regno Castelle nascitur? et inde in An
gliam et eciam in ytalia transportatur. De metallis dicere possem, sed tamen
Judicio meo tam alta materia, tam infima et tenuia allegare non decet.
Nam nec de fertilitate dixissem nisi vobis fuius provocatus fuisset pvocat
to autem ignoscendum est eciam si maticam indignam apparet ff. de bonis liberto
l. qui cum maior §. si libertus.

Ad tercium fundamentum Jam Respondeo Nam vt diximus in articulo dispu
tacionis multo amplior numerus generatur est in Regno Castelle q' in Regno
Anglie. et si hoc apporteret probare inmando omnes gentes hoc difficilimum
et plurissimum esset. nec enim posset modo compire edictum A cesare Augusto
vt describatur vniversus orbis luce ii. Nec vivit David qui faciat numerare
populum dei presertim cum numeracio populi non solet esse grata in oculis domini
Juxta illud quod habetur ii Reg. vlt. c. sed aliquibus conietturis potest manifes
tari esse longe maiorem populum in Regna Castelle q' in Regno Anglie.

Prima est latitudo qua dicimus nam in ora latiori verisimiliter presumendum est maiorem populum esse. Secunda est diversitas nationum nam taliter in uno populo non solent esse diverse nationes ut supra dixi in articulo ... / Rationabiliter ergo presumendum est esse maiorem populum nec in hoc sunt expendenda verba cum illa que supra dicta sunt satis hoc probant ne sunt amplius repetenda

Ad quartum fundamentum, quod est de opulentia, que videtur importare divitias respondeo ut dixi de fertilitate, quod non sunt adducende divitie ubi de virtute et honore que virtuti debetur, tractatur, nec enim divitias antiqui inter virtutes posuerunt immo contra eas multa loquuntur. Nam et tullius in paradoxis conqueritur de illis qui divitias bona appellaverunt, et Boetius in metro quinto secundi libri conqueritur dicens, primus quis fuit ille auri qui pondera tecti gemmasque latere volentes pretiosa pericula fodit, quasi divitie noceant multum. Nec in hoc oportet alia allegare. Nam infinitus esset numerus dictorum que contra eos invehunt, que tamen de excessu divitiarum et de earum abusu intelligende sunt non de iusta possessione et moderato usu earum, sed hoc non est presentis materie. Dico ergo quod Castellani non consueverunt appretiare divitias sed virtutem, nec metiuntur honorem quantitate divitiarum sed qualitate actuum egregiorum. Ideo divitie in hac materia non sunt adducende nam si divitiis metiremur sessiones Cosmus de medicis vel alius ditissimus mercator forsan precederet aliquem ducem, quod an sit rationabile etiam ipsi qui allegant videbunt. Sed etiam ne hoc videntes fallantur regnum Castelle ditissimum est, licet non excipite divitiarum veniendum honorem, sed ex aliis rationibus quas supra allegavi. Nam divitie ad exercitium virtutis conferunt sed non sunt allegande ut quid principale, tamen tante sunt divitie apud regnum Castelle, quod aliquos vidi magne virtutis auditis cum divitiis dicentes se non mediocriter timere, de tanta habundantia divitiarum ne noceant virtuti. Nam sepe divitie solent delitias inducere et delitie impedire virtutem quod si aliquis forsan de hoc dubitaverit informetur si voluerit facile enim inveniet hoc esse verum, ego autem alium testem non induco nisi hanc Ambasiatam quam cernitis, non enim solent de paupere regno tales Ambasiate procedere

Solucio tertie rationis

Solucio tertie rationis

Tertia ratio per eos allegata videtur initi duobus fundamentis, quorum unum est perseverantia fidei, secundum continuatio devotionis ad Ecclesiam Romanam. Ad primum dico quod sibi ipsis contradicere videntur. Nam aut ipsi susceperunt fidem tempore antiquo ut videtur aut non, si susceperunt igitur postea dimiserunt. Cum

manifestum est eos temporibus Gregorii fidem suscepisse ut s. diximus in
secundo articulo disputacionis et sic si primo susceperunt mirum quod post deuia-
uerunt, et iterum per Gregorium susceperunt alias enim si permansissent ad quid
misisset Gregorius, si non susceperunt ante tempora Gregorii, ergo illud quod dicunt
est de Joseph ab Arimathia et de Eleutherio non habet veritatem, et sic de suffi-
cienti diuisione loquendo super sibi ipsis contradicunt. In Yspania vero non sic
Nam postquam Yspani temporibus Jacobi vel Christi fidem catholicam susceperunt
numquam amplius a fide deuiauerunt, ymo pro fide semper pugnauerunt quod in ~~tali~~
intelligo in generali. Nam licet hoc verum sit, quod temporibus Richardi Regis et aliquorum
aliorum Regum Gothorum aliqui fuerunt infecti heresi Arriana. Sed tamen sancti
viri eos docuerunt et reuocauerunt ab errore, et in tercia synodo Toletana fuit
totaliter heresis Arriana extirpata, numquam tamen vniuersaliter deuiauerunt
a fide. Nam etiam tempore illo quo magis inualuit heresis arriana floruerunt
Ysidorus Leander Eugenius ad Ildefonsus Julianus Pomerii et
alii pontifices sanctissimi et solempnissimi viri, et sic quod dicunt de preeminen-
cia fidei pro nobis est contra eos. Ad secundum fundamentum de deuocione ad Ecclesiam
mirandum est quid voluerunt dicere. Nam si loquuntur de temporibus antiquis manifestum
est quod semper Reges Castelle fuerunt deuoti Ecclesie Romane ut patet in Cronicis
et eciam leges Regni Castelle specialiter disponunt aliqua circa reuerenciam et
obedienciam exhibendam Ecclesie Romane et Romano pontifici, quod si forte di-
aut propter scisma extiterunt quod preterit, hec racio quia momenti est. v. r. p. noue-
runt. Nam ut omnibus notum est Concilium Constanciense fuit congregatum ex
omnibus obedienciis et determinatum est illam esse ab Ecclesia Romana disces-
sisse propter probabile dubium de papatu ut melius nouerunt qui illi Concilio
interfuerunt. Ideo hec allegacio racionabiliter omitti ~~debet~~ debuisset

Solucio quarte racionis — Solucio quarte racionis

2 Ad quartam racionem ut melius respondeatur presupponenda sunt verba que in
gestis Concilii Constanciensis super hoc habentur que sunt hec: Deinde domini
Regis Ambasiatores Castelle Ambonem descenderunt et immediate post Amba-
siatores Regis Francie se posuerunt et fuit inceptum Canticum Te deum lau-
damus etc. Hec in gestis Constanciensis continentur, que verba non obstant intencioni
nostre, ymo conferunt multis sufficientibus racionibus probari potest. Primo siquidem
dico quod illa verba faciunt pro et non contra. Nam cum domino Regi Francie, dominus Rex
[illegible]ra Anglie in qua Rex Anglie alterum locum dimittat, et dominus Rex
Castelle ibi fuit immediate post dominum Regem Francie, sequitur quod sit ante
dominum Regem Anglie alias non esset immediate post Regem Francie. Nam

idem est esse inmediatum, quod est esse proximum, sed proximum est, quo nemo precedit
ut ff. de iniusto rupto test. l. si quis filio exheredato in principio. Ergo manifeste sequitur
quod locus Ambasiatorum domini mei Regis Castelle debet esse tanti honoris, quod nullus
citra locum Ambasiatorum domini Regis Francie honorabilior vel equalis in honore
reputetur. Et hoc est quod nos dicimus. Nam ut clarius intelligatur, et si apperta
materia sit, nichilominus recapiam eam sub brevibus in hunc modum, licet dominus
meus Rex Castelle nulli principi temporali recognoscat nec recognoscere debeat
preeminenciam in honore, quod tamen quantum tangit dominos Imperatorem Romanorum et
Regem Francorum, tum propter antiquam fraternitatem horum Regnorum, tum propter con-
federationes et amicitias que inter has domos antiquis temporibus fuerunt et nunc
sunt, non est intentionis mee eius nomine, quantum ad Ambasiatores horum duorum princi-
pum de loco altercare, sed nobis placet ad presens quod habeant quemcumque honorabiliorem
locum, sed tamen dicimus quod primus locus immediatus post Ambasiatores
Regis Francie est debitus Ambasiatoribus domini mei Regis Castelle. Nunc
ergo ut in principio diximus honorem uti debet. Certum est autem quod cum
de hiis que virtutem et honorem tangunt loquimur mediatum et immediatum sumitur per
respectum ad rationem non per respectum ad rem materialem ut patet per Aristotelem
in ii° Ethicorum, quod declaro per exemplum sic, centum miliaria de miliaribus
Almanie essent excessiva dieta ad equitandum una die, et unum autem miliare
esset parva dieta, diceremus ergo quod quinquaginta miliaria quia essent quasi
medium quantitatis inter ista duo extrema erunt competens dieta, absurdissimum
esset hoc dicere, sed medium assumetur hic per respectum ad rationem, et sic quinque
vel sex miliaria, que rationabiliter possumus equitare, dicemus medium
per respectum ad hec extrema licet in quantitate distat ab altero extremorum. Sic
ergo dicendum est in sedilibus. Nam mediata vel inmediata sedes non di-
citur per respectum ad contiguitatem banche, sed per respectum ad continuitatem
honoris. Ille ergo dicitur locus immediatus post Regem Francie, qui est
honorabilior omnibus aliis post eum, sive sit in illa bancha, sive in alia,
quia non de lignis, sed de honore disceptamus. Cum ergo in Concilio Con-
stanciensi ut supra dictum est dicitur immediate post Regem Francie, id in-
telligi debet de immediato loco per respectum ad rationem honoris, et hoc est
quod nos allegamus. Quocumque ergo loco qui declaratus fuerit honorabilior post
Regem Francie in quacumque bancha sit, contenti erimus de presenti. Credo
potest dici quod dato quod istud immediate intelligatur per respectum ad materiam
loci et non ad rationem honoris, qui intellectus rationabilis est, tamen illa

gesta non obstant, quia attentis verbis coram sacra Synodus non determinavit, neque
aliquid ibi egit, sed ipsi oratores se posuerunt ibi. Ponderanda autem puto illa
verba posuerunt se, demonstrant enim quandam urbanitatem, nam quia oratores
domini Regis Anglie erant ibi a magno tempore, et ut dicitur habebant gradum primum banche
sinistre Oratores mei urbane et curialiter se habentes noluerunt impedire eos sed
posuerunt se in gradu secundo banche dextere que autem voluntatis vel familiari
tatis causa fiunt nec inducunt possessionem, neque importat aliquod preiudicium ut
ff. de adquirenda possessione l. qui iure familiaritatis. Tertio illi sederunt in illo gradu
credentes illud esse honorabiliorem locum post Regem Francie, quod modo reputatur
quod alter locus est honorabilior quem non acceptabit, cum error facti presertim probabilis
non preiudicat ut ff. de iuris et facti ignorantia l. regula in principio, errorem autem illud
fuisse probabilem manifestum est. Nam et hodie sunt in hac sacra Synodo multi
notalissimi, et gravissime auctoritatis viri, qui dicunt esse altiorem locum gradum hunc
banche dextere gradu primo banche sinistre probabiliter ergo potuerunt mei oratores
sequi predictam opinionem aliquorum insignium virorum qui hoc sic esse putabant quia
ista in opinione hominum potius quam in regula iuris consistunt. Sed licet tunc secuti
sunt hodie sequi non compellantur nisi istud esse honorabiliorem locum declaratur
Quarto etiam dicitur, quod dato quod ille actus de sui natura esset preiudicabilis quod nega
mus ut dictum est non tamen potuit aliquo modo domino meo preiudicare cum esset tunc impu
bes, et acta contra impuberem nullius preiudicii sunt ut C. si adversus rem iudicatam l.
Quinto dico quod non potest modo argui ex illo actu cum in Concilio Constantiensi
contrarii modernos
quod sunt ultimi facti actus contrarii. Nam in instrumentis ibidem factis que post
fuerunt inserta in gestis huius sancte Synodi Basiliensis preponitur natio Hyspa
nica Nam in instrumento acto cessionis quod fuit in statim in prima sessione huius sacri
Concilii sunt hec verba pro natione Hyspanica Petrus Alfonsus etc. Et sequitur
pro natione Anglie dominus Franciscus etc. Item in alio instrumento sequenti
post inscriptionem bulle felicis recordationis Martini pape dicuntur hec verba
votati fuerunt in loco dicte Congregationis Reverendissimi pre et domini domini Johannes Episcopus
Toletanus nationis Hyspanice presidens, et sequitur Richardus Electus Eboracensis
Anglicane nationis presidens, et sic natio Hyspanica fuit prelata nationi Angli
cane. Cum ergo dominus meus Rex sit principalis princeps nationis Hyspanice ra
tionabiliter, sequitur quod debet debet preferri domino Regi Anglie qui est princeps
nationis Anglicane, dato quod sit de nationem Anglicanam per se quod nega
mus sed hoc alterius speculationis erit. Cum per istud actum posteriorem concilii

derogatum est actui paris Concilii si in aliquo fuit preiudicabilis quod non concedo cum pactus posteriores derogetur prioribus ut C. de pact. l. pacta novissima. Sexto etiam non obstat ille actus propter defectum Concilii decretum Constanciensis in prima Sessione, cuius verba ita se habent, et quia contingere potest quod aliqui consedentibus non erunt in sedibus debitis collocati, decrevimus quod ex sessione huiusmodi nullus Ecclesie vel persone preiudicium generetur, ergo actus super huiusmodi sessionibus Constancie habitus non potest in preiudicium aliquod allegari. Septimo etiam responderetur quod post Constanciense Concilium vel Sinodum in Curia Romana temporibus prefati domini Martini pape semper observatum est quod Oratores domini mei Regis Castelle precederent Oratores domini Regis Anglie Regni ergo debemus consuetudinem Curie Romane ut C. c. Nolite xi. distinct. et sic patet intentionem meam in sua firmitate manere non obstantibus in contrarium allegatis.

Hec sunt reverendissimi reverendi patres que michi in hac materia ad presens occurrunt, quod si aliquis sit qui in contrarium alia dicere voluerit paratus sum respondere non in viribus ingenii quod profecto rude et obtusum est, sed in divino auxilio, et veritatis vigore confidens etc.

Licet Reverendi in Christo patres et domini prefati In aliis Sacris Conciliis generalibus
presertim pisano Constanciensi et Senensi Regum spectabiles et preclari
Oratores Serenissimi Regis Anglie et Ffrancie pro tempore existentes pro Regno
suo Anglie tamquam primum locum ad latus sinistrum ante dominos aliorum
Regum et principum oratores velut honorabiliorem et eminenciorem
post Ambassiatores et oratores Christianissimi Regis Ffrancie tamquam
eorundem domini Regis proprium et eius oratoribus pro Regno Anglie
debitum semper et pro omni tempore quo in ipsis Conciliis fuerunt habuerunt
tenuerunt et in eodem sederunt pacifice et quiete absque contradiccione
quacumque ipsis sacris Conciliis et eorum patribus atque oratoribus aliorum
Regum et principum precipue oratoribus Illustrissimi Regis Cas
telle et legionis qui in ipsis Conciliis presertim Constanciensi erant
et fuerunt scientibus pacientibus tollerantibus et non contradicentibus etc.
Ffueruntque visi et reputati dicti domini oratores memorati domini Regis
Anglie in ipsis Sacris Conciliis dictum primum locum tenere et
in eodem sedere pro et nomine dicti domini Regis Anglie tamquam in
loco honorabiliori et eminenciori ut ipsius Regis proprio et ipsius ora
toribus debito ut prefertur sicque eorum possessionem continuantes in
hoc sacro Basiliensi Concilio habuerunt tenuerunt possiderunt prout
habent tenent et possident de presenti. Et licet per hoc Sacrum generale
Concilium sonatenus ut creditur quod oratores Illustrissimi Regis
Castelle sede et sunt dictis locis et sede eminencioribus et hono
rabilioribus sic ut premittitur per dicti Serenissimi Regis Anglie
et Ffrancie habitis et ab antiquo pro suo Regno Anglie tamquam pos
sessis opponere proponebant satagentes dictam sedem et locum ad
dictum Illustrissimum eorum Regem spectare et pertinere Ipso of
ficio suo cui incumbit volentibus usurpare quod non debetur eis re
sistere et pacem et quietem omnium precipue Serenissimorum Regum et princi
pum oratorumque eorundem promovere et promotam conservare
non petentibus nec instantibus ad hoc dictis oratoribus dicti Serenissimi
Regis Anglie Sed potius protestantibus solempniter et autentice quod
nullo umquam modo vel tempore intendunt Jus corone et eorum
Regum Anglie Illorumque preeminencias et honores tamquam ab
omni superiori temporali in terris liberas penitus et absolutas in Judicio
vel compromisso vel in aliquo alio examine vel discussione ponere
vel quovismodo deducere prout in suis protestacionibus solempnibus
alias factis plenius et seriosius patet. Et leguntur nonnulla notabi
lissima supposita huius sacri Concilii nomine et dignitate plena
ad obviandum dicte resistencie dissidiisque et illa fortassis suscitandis

deputavit que notabilissima supposita seu viri auctorizabiles et preclari
dic deputati declarans eis multis et diversis racionibus et causis ex quibus
et ipse locus et sedes dicto serenissimo Regi Anglie et Francie pro dicto
suo Regno Anglie tantum debebantur et prius erant progenitoribus
antedictis continuo reputatis videlicet quod nullatenus talem declaracionem
veras possessionis et tituli dicti eorum Regis serenissimi super dictis
loco et sede emmenatoribus facere proponere vel allegare ad judicium
aliquod vel compromissum subeundum. Ipsa supposita seu viri
notabiles ad hec deputati cum magna maturitate audientes oratoribus
toribus dicti illustrissimi Regis Castelle non semel sed quociens
ipsi audiri pro libito voluerunt pluries auditis cognoscentes deputati
ipsi dictum locum et sedem ad ipsum pro ipso Regem Anglie et Francie
pro suo Anglie tantum semper spectasse et pertinuisse et in eorum
possessione tempore conciliorum maiorum predictorum fuisse
continuo disposuerunt vel ordinarunt per ipsum concilium decer-
nendum ipsos oratores dicti Regis forma precedenti. Per hoc dictum
concilium in talibus data minime servata existit, cum quia parte
dicti serenissimi Regis Anglie et Francie inaudita et de eius
preiudicio tractabatur ad eas processum dicitur. Hinc videntes
et considerantes inclite naciones Italica et Germanica quod ita pre-
cipitanter fuerat ad dictas deliberaciones processum dubitantes non
immerito quod si alie due deputaciones simili cursu velocitate parte tanti
principis videlicet parte serenissimi Regis Francie et Anglie in-
audita preamurerent grave inde scandalum et murmuracionis
quod manifesta iniusticia fieret per sua supposita aliis duabus depu-
tacionibus supplicari fecerunt instanter ne eodem cursu similique
ordine in materia illa procederent quarum nacionum requestam velut
iustam atque honestam dicte alie sacre deputaciones admictendam et grate
suscipere decreverunt prout actu susceperunt. Sunt eciam nulle
et invalide dicte duarum predictarum deputacionum deliberaciones
ex aliis pluribus causis et racionibus suis causa loco et tempore dicendis
et allegandis et si alique aut alicuius roboris vel momenti fuisset
quod non creditur ab eis omnino et totaliter per acceptacionem locorum et certa
hinc inde facta et continuata tanti temporis de quibus omnibus superdictum
est. Tum propter per nonam dacionem deputatorum non obstantibus pre-
missis predictis deliberacionem factam. Tum propter statum per illas denuo de-
putatis aliarum deputacionum ordinacionum. Tum per acceptacionem et
approbacionem dicte ordinacionis sicut premittitur a toto concilio in generali.

Congregatam fuisse, tamen per talem executionem et totale implementum or-
dinacionis antedicte. Et non solum ab illis per premissa recessum
quinymo aperte dictorum oratorum dicti Regis Castelle illis omnino
adquiescit atque renunciatum, tamen per actus tacitus per ipsam dic-
te ordinationis paratam et non coactam ymmo spontaneam tolleranciam execucionis
et implementi realis eiusdem Expressos porrendentem acceptacionem
loci et sedis inferioris et minus honorabilis, ab eisdem sacro toto
parte ymmo approbante concilio locique et sedis predictarum continua-
tam detencionem. quam nec deponere hucusque dedignati non sunt continuarunt
prout actu continuantur. Intersitque per maxime huius sacri concilii
et Nacionum bracium ut ea que per dominos Reverendissimos et revere-
ndos deputatos facta et ordinata ac per ipsum sacrum concilium ap-
probata confirmata laudata et acceptata ymmo execucioni missa
sunt. et maxime contendentibus partibus emologizata et
approbata servari custodiri et nullatenus infringi presertim
in tanti Regis vel principis preiudicium et enormem lesionem
sicut esset si in hac materia aliqua preiudicialis innovacio
quod absit fieret. et ne permittatis vestre Reverendissime ad aliquorum forsitan
importunam instanciam aliquid presertim preiudiciale eidem
domino Regi Anglie et Francie aut ipsius oratoribus circa huius-
modi loca sedes prerogativas et preeminencias ullomodo innovent
vel attemptent, aut etiam innovandum vel attemptandum decer-
nant aut deliberent, sicut nec attemptari innovari aut deliberari
de iure maxime Serenissimo Rege quo ad hoc pro se et suis penitus
et omnino absentes cum eius oratores hic presentes ad hoc man-
datum habeant Regno Anglie et Francie nec ad locum et sedem
illos ut suos et proprios et sic ut prius fuerunt semper habitos et possessos
Et licet ipsum totum concilium sacrum in eius generali congregacione
visa et considerata ordinatione ipsorum deputatorum eius dominos locum et
sedem eisdem oratoribus dicti Serenissimi Regis Anglie et Francie
pro dicto suo Regno Anglie tamquam ut honorabiliores etc. ad latus
sinistrum velut eorum proprios et ab eisdem in aliis conciliis generalibus
habitos et possessos continuandos et tenendos iuxta premissa de-
putatorum ordinationem disposuerit eisdem dicendo ite ad loca vestra etc.
Illosque tenendos continuandos et sua antiqua et consueta illorum
possessione fruendo et utendo dicti oratores susceperunt eaque sic
captos continuando possiderunt, prout possident de presenti hucusque
nulli licere debeat super illis litigium seu dissidium ulterius re-
fricare et licet hec omnia et singula premissa per ipsos deputatos
sacri concilii ipsumque concilium sacrum necnon per ipsos oratores

dicti Serenissimi Regis Francie et Anglie presentibus videntibus et ea omnia in-
telligentibus ac scientibus et non contradicentibus prout nec contradicere de
iure poterant neque debebant ymmo potius approbantibus saltem tacite
dictis Illustrissimi Regis Castelle et Legionis oratoribus ordinata
facta et approbata et acceptata fuerit. Nichilominus prefati Reverendi
et venerabiles patres et domini oratores memorati Illustrissimi Regis
Castelle et Legionis quamquam iam omnis eorum intencio quam pre-
toto salua instituere minus iuste satagebant, de dicto primo loco
cum suis preeminenciis et honoribus ad latus sinistrum oratorum
prefati domini Regis Anglie debito ocius ex eorum approbacione que premittitur
sopita et prorsus extincta fuit, atque sic suscitare ut dicitur moliuntur
et satagunt contra omne iuris debitum et huius sacri concilii pa-
cem quietem et lucem non solum per premissa videlicet tam presentis et antiquis-
sime possessionis dictorum locorum in omnibus conciliis antedictis per etiam tol-
leranciam et non contradictionem dictorum oratorum Illustrissimi Regis
Castelle per ordinacionem etiam dictorum deputatorum huius sacri con-
cilii ac ipsius sacrosancti concilii totum omnis contencionis et dissidii
materia fuerit penitus extincta Sed etiam per expressam approbacionem
facto et opere secutam per ipsos oratores dicti Regis Castelle primo tu
acceptacionem et adepcionem per eos loci secundi a parte dextra dicti
loco et sede primis a parte sinistra in omnibus preeminenciis et honoribus
inferioris que ad hunc hodie tenent et possident et ibi a tempore eorum
admissionis et incorporacionis continuo citra sederunt tempore generalium
congregacionum et aliorum actuum publicorum sacri concilii. Nichilominus
tamen denuo ipsam materiam sicut ut premittitur extinctam et so-
pitam extincioni penitus sic multipliciter per eos verbo tolleranciam
facto opere approbatam renouare et excitare velle videntur contra iuris
debitum et huius sacri concilii quietem ac unitatem Cum eorum
semper pace loquendo Immediate presertim seu minime velle videbuntur
quibus precensis deliberacionibus dictarum sacrarum deputacionum videlicet
de pace et de fide dudum ante dictam eorum incorporacionem et loci ac-
ceptacionem ut conaduerso pendunt facte Cum aut presens [illegible] dicte
due precense deliberaciones dictarum deputacionum in eventum [illegible]
~~[illegible]~~ eis constaret vel constare posset quod non creditur fuerunt et sunt
pace eorum qui in dictis deputacionibus sunt semper salua omnino
nulle invalide et inefficaces nulliusque valoris roboris vel
momenti existunt. Tamen quia autentice et solemniter protestantur
premissis et etiam pluribus aliis que in hoc negocio dicenda essent attento
ne quod aliquid contra premissa iura dicti Serenissimi Regis Francie
et Anglie illorumque antiquissimam possessionem ne ve contra facta

gesta per Concilium Basiliense sic ut primitus apte Oratorum Regis
ffrancie et Anglie Illorumque antiquissimarum possessionum Castelle tacite
et expresse facto et opere approbata Ne vero dissensio seu contemptio iam
sopite et destructe resuscitentur Neve pax et quies et unanimitas huius
Concilii perturbentur Ultra premissa ad omnem habundantem cautelam
ad omnesque alios et meliores fines et effectus eidem domino Regi Anglie
et ffrancie et omnibus Oratoribus magis utiles et necessarios et pro conservacione
Jurium honoris et preeminencie ipsius domini Regis et Regni Anglie et Ora
torum suorum qui nunc sunt et erunt in futurum tam in hoc sacro Concilio
quam in aliis efficaciter et autentice protestantur quod non intendunt consentire
quod aliquomodo de Juribus preeminencijs honore loco sede voce seu alio
quovis titulo vel iure Ipsum dominum Regem Anglie contingente aut
quolibet concernente ullatenus pertinere cognoscuntur nec ullatenus
tradatur vel diffiniatur tamquam ab anathema superiorte liberis penitus
et absolutis sicut nec procedi debet, et maxime per deputaciones Attento presertim
quod in sacris deputacionibus sunt multi parciales et suspecti merito a
dacione votorum in tali materia repellendi, et excludendi, et quorum
vota nullatenus essent inter alia connumeranda. Ymmo eciam amplius
et efficacius si per amplius et efficacius dici possit protestantur de nullitate
omnium in dicta materia preter dicta iam decisa et sopita tam factorum quam
in futurum, per viam maxime deputacionum multa et plura vota merito
suspecta continencium fiendorum alias protestantur de agendo in tollendo
et omnibus aliis remediis Juridicis et defensionibus utendo et hanc
autem protestacionem autenticam et solempnem ad acta quecumque deputa
cionum, et huius sacri Concilii redigi necnon unum et plura a dominis
prothonotariis hic existentibus confici instrumenta. Petunt ipsi
Oratores dicti xpianissimi ffrancie et Anglie Regis ad perpetuam rei
memoriam

Speculum artis bene moriendi.

Cum presentis exilij miseria mortis transitus propter moriendi imperitiam multis
non solum laicis sed etiam religiosis et devotis difficilis nimis multumque
periculosus immo et terribilis atque horribilis valde plerumque videatur. Ideo in presenti
materia que de arte moriendi est, quidam brevis exhortationis modus ad eos
qui in mortis articulo sunt constituti hic inventus inmutatus est subtiliter considerandus
notandus atque perpendendus. Eo quod modus iste generaliter omnibus catholicis ad
artem et noticiam bene moriendi comprehendendam plurimum valere et prodesse potest.
Continet autem materia ista sex particulas. Quarum prima de laude mortis
et scientia bene moriendi existit. Secunda temptationes morientium. Tercia interrogationes
Quarta instructionem cum obsecrationibus. Quinta exhortationes. Sexta con-
tinet orationes dicendas super agonizantes ab aliquo assistentium.

Prima particula de laude mortis et scientia bene moriendi.

Cum omnium terribilium mors corporis sit terribilissima sicut philosophus in tercio
Ethicorum ait. Mors tamen anime tanto est horribilior atque detestabilior
quanto anima corpore est nobilior atque preciosior. Dicente propheta. Mors peccatorum
pessima. Sed mors iustorum eodem propheta testante. Preciosa semper est in
conspectu domini mors sanctorum eius. Verum etiam aliorum quorumlibet iustorum bonorumque
christianorum necnon et peccatorum quamvis malignorum vere contritorum et in vera
fide atque in sacramentis ecclesie unitate morientium. Secundum illud Apocalypsis. Beati mor-
tui qui in domino moriuntur. Propter quod et divina ait sapientia Sapientie iiii.
Iustus si morte preoccupatus fuerit in refrigerio erit. Si tamen moriens
in temptationibus atque aliis in mortis agonia sibi occurrentibus constanter atque pru-
denter se tenuerit atque rexerit quemadmodum sequentia manifestant. Et ideo
de laude mortis dinumerat bonorum quidam sapiens ait sic. Mors nichil
aliud est quam exitus de carcere. Finis exilij. Depositio oneris gravissimi
corporis. Omnium exterminium terminatio. Omnium periculorum evasio. Omnium malorum
consumptio. Omnium vinculorum debiti naturalis solutio. Reditus in patriam. Ingressus
in gloriam. Unde Ecclesiastes vii. Melior est dies mortis die nativitatis. Et
hoc intelligendum est de bonis et electis tantummodo. Est intelligendum quia malis atque reprobis nec
dies nativitatis neque mortis bona dici potest. Et propterea bonus christianus immo et
peccator quilibet contritus et fidelis de morte corporali licet qualiscumque quacumque
de causa sibi illata contristari non debet neque perturbari nec timere, sed immo
sponte atque voluntarie mentis ratione que sensualitati utique dominatur mortem
suscipiat atque sufferat pacienterque sustineat suam in hac re voluntatem
voluntati divine conformans atque committens voluntati ut tenetur. Et tamen
bene et secure hinc egredi volunt atque mori. Secundum dictum sapientis sic dicentis. Bene
mori est libenter mori. Unde subdit idem. Ut satis vixerim nec anni
nec dies faciunt sed animus. Hoc ille. Cum igitur ex debito atque iure naturali
omnes mori necesse sit immo et omnino oporteat quando qualiter et ubi deus optime voluerit.
Cum ipsius dei voluntas semper et ubique bona sit iusta atque recta. Eo
quod sicut Cassianus in libro collationum testatur. Fidelissimus deus omnia
que videntur vel adversa vel prospera pro nostris utilitatibus dispensat magisque
est pro nostra salute et commodo providus atque sollicitus quam nos ipsi sumus nobis.
Cumque mortem corporalem subterfugere et evadere atque immutare minime
valeamus. Ideo mortem ipsam etiam sensualitate reluctante contemnentes

racion bene disposite voluntarie atque libenter absque murmuracione et contradiccione
quam deus voluit deteminare acceptare. Unde Seneca: Affectus non culpes quod immutare
non vales. Et iterum dicit idem: Si vis ista quibus urgeris effugere non ut alibi
sis oportet sed alius. Oportet ut homo christianus bene et secure moriatur necesse est ei
sciat ut mori sciat. Scire autem mori ut quidam sapiens ait est paratum habere
cor et animam omni tempore ad superna. Ut quandocumque mors venerit paratum eum
inveniat ut absque omni retractione eam recipiat quasi qui socium sui dilecti
adventum desideratum expectat. Hec ille. Hec est scientia utilissima in qua
religiosi precipue magis quam seculares sive in ecclesiis cottidie atque
continue sollicitantes studere debent ut eam veraciter apprehendant. Postquam
eorum religionis status id ipsum exigat et requirat. Verumptamen eciam quilibet
secularis clericus et laicus sive ad moriendum dispositus ac paratus sive
sive non nichilominus obedire quam ei placuit teneatur. Debet itaque non solum
religiosus verum eciam devotus quilibet bonus et devotus qui bene et secure
mori desiderat taliter vivere et sic se habere ut omni hora qua deus voluerit
mori possit et ita vitam habere debet in paciencia et mortem in desiderio cum apostolo
paulo qui dicit: Cupio dissolvi et esse cum christo. Hec de scientia moriendi
breviter dicta sufficiant pro presenti. Igitur nunc de temptacionibus morien-
cium est notandum.

Sequitur secunda particula

Sciendum autem quod morientes in extremis gravissimas habent temptaciones
tales quales in vita sua numquam habuerunt. Sunt autem quinque temptaciones
quasi principales. Prima est in fide eo quod fides totius salutis exstat fun-
damentum et humane salutis inicium. Et ideo iterum dicit apostolus: Impossibile
est sine fide placere deo. Unde Joh. iii: Qui non credit iam iudicatus est.
Cum ergo totus tamquam in fide consistit vis ut sine ea nulli omnino salvi esse
possit, ideo dyabolus totis viribus hominem in extremis ab ea totaliter avertere
nititur vel saltem ad deviandum in ea ut aliquibus erroribus supersticiosis
vel heresibus sapientibus ipsum decipere elaborat. Bonus autem christianus
non solum principales fidei articulos verum eciam totam sacram scripturam in
omnibus et per omnia credere tenetur ac eciam implicite. Ac eciam statutis Romane
ecclesie statutis subiectum esse et in ipsis firmiter permanere atque mori. Aliquin
quam cito in aliquo premissorum errare incipit tam cito a via deviat vite
et salutis. Sciendum tamen indubie quod in temptacione ista atque aliis sequentibus
dyabolus nulli omnino quamdiu liberi arbitrii usum bene disponere bonus homo
nisi sponte ei consenserit aliquatenus poterit prevalere. Neque eciam igitur bonus catholicus
dyaboli illusiones terrores atque persuasiones omnes timere debet quoniam mendax
est et pater eius. Et ipsamet veritate attestante. Sed firmissime in vera fide
ac spe in matris ecclesie unitate et obediencia viriliter perseverat atque moriatur. Est
autem utile atque bonum sicut in quibusdam religionibus fieri solet ut simbolum fidei
circa agonizantes alta dicatur voce pluries quod repetatur ut per hoc in-
firmus per fidei constanciam animetur et ab eo demones qui illud audire
nequeunt abigantur. Porro ad vere fidei constanciam eciam principaliter
animare debet infirmum fidelium maiorum fidelium scilicet Abraham ysaac

Jacob. Et similiter fides infidelium ut Raab meretricis et Achior et filii
~~Et similiter fides infidelium~~ Ac fides apostolorum necnon innumerabilium martirum
confessorum atque virginum. Nam per fidem omnes antiqui et moderni deo placuere
que ut dicitur est supra impossibile est sine fide placere deo. Item ad idem etiam
inducere debet infirmum duplex utilitas fidei. Una est quod vera fides omnia potest
teste domino ihesu christo in evangelio Omnia possibilia sunt credenti. Alia est quod vera
fides omnia impetrat sicut ipse dominus ait Omnia quecumque orantes petitis credite et
accipietis. Et si dixeritis montes huic tollere etc. Sicut montes caspios
petente Alexandro magno adunati sunt. Secunda temptacio est desperacio
que est contra spem atque confidenciam quam homo habere debet ad deum. Cum enim
infirmus doloribus crucia[tur] maxime tunc dyabolus dolorem dolori super addit obi
ciendo ei peccata sua modis quibus potest ut eum in desperacionem inducat. Insuper etiam
secundum Innocencium papam tercium libro iii de vilitate condicionis humane cernit
homo tunc bona que non habuit mala vero que fecit anima de corpore cum egrediatur videt christum
in cruce positum malis ad confusionem ut erubescant se fecisse redempcionem
non habere. Secundum insuper quod dyabolus peccata homini peccata non confessa que commisit
in accione reprimat ut eum sic in desperacionem trahat. Sed tamen propter hoc de venia
quilibet sunt mare guttis et arene. Et aliqui si de eisdem peccatis nunquam aliquem confessi
fuerant et nichilominus desperare non debet. Nam in tali casu sufficit vera sola
contricio interior teste propheta Cor contritum et humiliatum deus non despicies. Et
ezechiel ait Quacumque hora peccator ingemuerit salvus erit. Unde et Bernhardus
ait Maior est dei pietas quam quevis iniquitas. Et augustinus super Johannem dicit
De nemine desperandum est dum est in hac vita. Solum enim desperacionis
crimen est quod mederi non potest. Unde et idem Non nocent mala preterita si non
placent. Nec igitur desperare debet etiam si solus totius mundi peccata commisisset. In casu
quo etiam ei constaret quod de iure dampnandus esset nullatenus tamen propter
hoc desperandum esset. Eo quod per desperacionem nichil aliud agitur nisi quod peccatis preteritis
semper deus nichilominus offenditur et peccata alia fortius aggravantur et pena que eterna
infirmus ad deum habere debet in accione cum inducit de dyabolo et in cruce
quia dicit Bernhardus Ex multis in magnum augmentatur. Propterea ad confidenciam veram quam homo precipue
Si attenderet in cruce dispositionem vide caput inclinatum ad oscula dandum, brachia
extensa ad amplexandum, manus perforatas ad largiendum latus
apertum ad diligendum, totumque corpus ad se totum impendendum. Et ille nullo
modo quisquam desperaret. Sed deo plenarie confidere. Nam hec virtus
valde laudabilis magnique meriti coram deo de qua hortatur apostolus dicens
Nolite amittere confidenciam vestram que magnam habet remuneracionem. Peccatum quod
nec peccatoris quantumcumque magni de venia debeat desperare. Exemplum habes evidentissimum in petro christum neganti. In paulo etiam persequenti. In matheo
et zacheo publicanis. In maria magdalene peccatrice. In muliere ad
ultimo deprehensa. In latrone pendenti in cruce iuxta christum. In maria
egipciaca. Necnon in aliis peccatoribus facinorosis atque sceleratis. Tercia temptacio est impaciencia que est contra caritatem qua tenetur deum diligere super omnia.
nam morientis maximus dolor accedit habitus precipue qui non morte
naturali que rara est sicut manifestum docet experiencia sed frequenter accidentibus

puta febre aut apostemate aut alia infirmitate graui atque longa dissoluitur
que infirmitas plerosque et precipue ad mortem indispositos et multe morte
tes ad desiderium vere caritatis adeo reddit impacientes atque murmurantes ut plerosque
communio dolore et impaciencia amentes et insensati videantur sicut sepe visum est
in multis Ex quo vere constat quod tales nunquam in bona defuncti caritate teste Jeronimo
qui aut quicunque cum dolore egritudinem vel mortem suscipit signum est quod deum
sufficienter non diligit Necesse ergo est omni homini qui bene mori voluerit ut
qualemcunque infirmitatem quantumcunque afflictiuam longam vel breuem ante mortem et in mor
te non murmurauerit eo quod teste Gregorio in moralibus iusta sunt cuncta que patimur
et ideo valde iniustum est si de iusta passione murmuramus quod patet
sicut secundum Luce In paciencia vestra possidebitis animas vestras Nam sicut per pacienciam anima possidetur
et custoditur Sic per impacienciam atque murmur anima perditur atque dampnatur
teste Gregorio in omelia quod sicut aut regnum celorum nullus murmurans accipit Sic
aut sicut Albertus magnus de vera caritate dicit vere contriti ad omnem afflictionem
infirmorum et pauperum letanter se offerrent ut pro offensa deo satisfacere digne possent
Et non magis infirmus suam propriam solam infirmitatem sed multas aliorum infirmitates sustine
comparatione leuiorem Hec patet et libenter sustinere [illegible] cum infirmitas ante mor
tem sit quasi quoddam purgatorium tolleratur ut eo paciencius libenciusque contrite
tolleratur Nam secundum Albertum Non solum contriti indigemus in hiis que sunt
ad nostram consolacionem Sed eciam in hiis que sunt ad nostram afflictionem [illegible] aut diuina
dispensacione agitur ut prolixiori vicio prolixior pena [illegible] adhibeatur
Dicat ergo quilibet infirmus et precipue moriturus cum Augustino hic seca hic vre
ut in eternum michi parcas [illegible] deus temporale adhibe seueritatem
ne eternam inferat vltionem Cum autem temptacio ista militet contra caritatem sine
qua nullus omnino potest esse saluus Ideoque caritas vera paciens est atque omnia suffert
teste apostolo vbi studiose notandum atque ponderandum est quod qui dicit omnia nichil penitus
excipit Omnes ergo corporis egritudines sine murmure et difficultate mentis
tollerande sunt Vnde Augustinus Amanti nichil difficile neque impossibile Tercia temptacio
est sui ipsius complacencia que est superbia spiritualis [illegible] deuotis ac religiosis atque
perfectis magis [illegible] est infestus Cum enim ad deuiandum a fide aut ad desperacionem vel
ad impacienciam non potest inducere tunc aggreditur eum per sui ipsius complacenciam talis
in eum iaciens cogitaciones O quam firmus es in fide quam fortis in spe et quam
constans in paciencia O quam multa bona operatus es et huiusmodi Sed contra hec dicit
ysidorus Non te arroges non te iactes non te insolenter extollas nichil de te
presumas nichil boni tibi tribuas Nam tanta posset esse sui ipsius complacencia
vel presumpcio quod homo dampnaretur Vnde Gregorius [illegible] reminiscendo bona que gessit
[illegible] apud se extitit apud auctorem humilitatis cadit Sed iste moriturus et [illegible]
[illegible] senciat se temptari ita ut se tunc humiliet atque deprimat peccata sua
recogitando et quod ignorat an odio aut amore dignus sit Nec autem desperet sed
nichilominus cor suum ad deum erigere per spem dei misericordiam que est super omnia opera eius
recogitando atque ponderando Et quod fidelissimus deus qui est veritas infallibilis
iurando per prophetam repromisit dicens viuo ego dicit dominus nolo mortem peccatoris sed ut
conuertatur magis et viuat [illegible] Anthonius Cum diabolus dixit Anthoni tu me vicisti
Cum enim volo te exaltare tu te deprimis Et cum te volo deprimere tu te erigis
Sic ergo faciat quilibet siue sit sanus siue infirmus et victus est diabolus Quarta temptacio
que magis seculares atque carnales infestat est nimia occupacio [illegible]
atque exteriorum videlicet vxores et liberos amicos carnales diuicias atque alia que

inordinate in vita sua dilexerit. Nam qui libenter et secure mori voluit debet omnia temporalia et exteriora simpliciter atque totaliter postponere et se totum deo plenarie committere. Unde Seneca super extrema similiter dicit. Quilibet infirmus cum se iam videt moriturum vult mori et plene consentit in mortem ac si eam pro se elegisset penam mortis sic patienter sustinendo satisfaciat pro omnibus venialibus peccatis primo aufert aliquid ad satisfaciendum pro mortalibus. Ex quo patet quam utile est atque omnino necessarium in tali necessitatis articulo voluntatem suam per omnia divine voluntati conformare ut dicit Petrus. Raro aut aliquis secularis vel carnalis etiam religiosus vult se ad mortem disponere aut quod deterius est quod ipse de hac re audire. Etiam cum ipso facto iam agonizat sperant se evasuros quod tamen periculosissimum est atque absurdissimum in homine christiano ut dicit Cancellarius Parisiensis. Notandum vero quod dyabolus in omnibus temptacionibus poterit hominem nequaquam cogere potest nec etiam ei aliquis aliquatenus prevalere ut sibi consentiat quamdiu usum habet rationis nisi sponte ei voluerit consentire quod certe non solum bono christiano verum etiam cuilibet peccatori quantumcumque magno sit omnino est cavendum. Unde apostolus. Fidelis est deus qui non patietur vos temptari super id quod potestis. Sed faciet etiam cum temptacione proventum ut possitis sustinere. Ubi sic dicit glossa. Fidelis est deus et verax in promissis qui dat vobis resistere potentibus viriliter et perseveranter dat potentiam ne vincamini dat gratiam ut mereamini confirmat ut vincamus faciet proventum in virtutis augmentum proveniendum ut possitis sustinere ne deficiatis sed vincatis quod fit per humilitatem; unde Augustinus. Illi non trepidant [?] in fortitudine qui non habent venenum superbie. Humiliter igitur se omnino ponat sub potenti manu dei et victoriam obtinere poterit cum angelis in omni temptacione, concupiscentie et tribulationum malorum et dolorum usque ad mortem inclusive.

Tertia particula

Deinde fiant interrogationes que fieri debent a morientis dum adhuc usum habet rationis et loquendi et hoc ideo ut si quis minus dispositus fuerit ad moriendum de meliori informetur atque in eo confortetur. Fient autem interrogationes iste secundum Anshelmum episcopum sic. Primo queratur sic. Frater letaris quod in fide christi morieris. Respondeat etiam. Fateris te etiam non tam bene vixisse sicut debuisses. Respondeat etiam. Penitet te. Respondeat etiam. Habes voluntatem emendandi si spacium vivendi haberes. Respondeat etiam. Credis quod pro te mortuus est dominus noster Ihesus Christus filius dei. Respondeat etiam. Agis ei de hoc ex corde gratias. Respondeat etiam. Credis te non posse nisi per mortem eius salvari. Respondeat etiam. Age ergo dum in te est anima tua ei semper gratias et in hac sola morte solamen et fiduciam tuam constitue in nulla alia te fiduciam habeas. Huic etiam morti te totum committe. Hac morte te totum contege. Huic morti totum te involve. Et si dominus voluerit te iudicare dic domine. Mortem domini nostri Ihesu christi obicio inter me et te et iudicium tuum, aliter tecum non contendo. Et si dixerit quod meruisti dampnari dic. Mortem domini nostri Ihesu christi obicio inter te et mala merita mea ipsiusque dignissime passionis meritum offero pro merito quod ego habere debuissem et heu non habeo. Dicat iterum. Domine mortem domini nostri Ihesu christi pone inter me et iram tuam. Deinde dicat ter In manus tuas domine commendo spiritum meum. Et conventus [?] dicat conventus vel astantes. In manus tuas domine commendamus spiritum eius et securus morietur nec videbit mortem in eternum. Quoniam vero huiusmodi interrogationes predicte solum personis religiosis et devotis competere atque sufficere videntur debent tamen omnes christiani sive seculares sive regulares secundum Cancellarium Parisiensem modo subsequenti de suo statu et salute in agone constituti atque clarius inquiri atque informari. Et primo sic. Credis omnes principales fidei articulos et insuper totam sacram scripturam per omnia secundum sanctorum catholicorum atque orthodoxorum sancte matris ecclesie doctorum expositionem. Et detestaris

omnes hereses et errores atque superstitiones ab ecclesia reprobatos. Et letaris insuper
quod in fide Christi, et sancte matris ecclesie unitate et obediencia morieris. Secundo queratur si
recognoscis te creatorem tuum sepe et multipliciter atque graviter offendisse. Nam
Bernardus super Cantica: Sit autem secundo nemini absque sui cognicione salvari. De qua
nimirum matre salutis humilitas oritur et timore domini, qui utique inicium est
sapiencie ita et salutis. Tercio dolens ex corde de omnibus peccatis contra dei ma-
iestatem, amorem atque bonitatem commissis atque bonis omissis et graciis neglectis
non solum timore mortis vel pene eterne sed magis amore dei et iusticie
ex caritate qua tenemur deum super omnia diligere et penitens super omnibus istis
veniam optas. Insuper cor tuum illuminari ad oblitorum cognicionem ut de eis
specialiter valeas penitere. Quarto proponis veraciter te velle emendare
si supervivere deberes et numquam plus mortaliter peccare, sicuti et proposito
sic potius omnia quecumque terrena dimittere ymo etiam vitam corporalem
perdere antequam deum plus velles offendere. Rogas insuper deum ut
det tibi graciam hoc propositum continuandi et non recidivandi. Quinto indulges
ex corde omnibus qui tibi umquam aliquod nocumentum verbo vel facto intulerunt
atque offenderunt ob amorem et reverenciam domini nostri Ihesu Christi a quo et tu ve-
niam speras. Petis etiam similiter indulgeri et remitti tibi ab hiis quos offendisti.
Quemadmodum Sexto vis per te ablata restitui integraliter in quantum teneris
iuxta tuarum facultatum valorem. Etiam ad omnium bonorum tuorum cessionem
atque renunciacionem ubi aliter satisfactio fieri non valet. Septimo queratur
si credis quod pro te mortuus sit Christus et quod aliter salvari non potes
nisi per meritum Ihesu Christi et agis etiam de hoc deo gracias ex corde in quantum vales.
Cuicumque vero ad predictas interrogaciones ex conscientia bona et fide non ficta bene
potest affirmative respondere satis evidens augmentum salutis habet. Quod si
predictis affirmative respondere dubitat, quod sit domino salvandus. Cuicumque vero de premissis ab alio interrogatus
defuerit quod sit [illegible] sanus sit, [illegible] atque recta qui huius artis habent scientiam in
fine. [illegible] satis pauci atque rari consideranda. Atque aliter
[illegible] redeat. Interrogationes [illegible] considerando. ita
sit dispositus ut prefertur, eo quod absque tali dispositione nulli omnino potest esse salus.
Cum autem sic dispositus est ut dictum est, se totum passioni Christi recommendet
et committat et continue inquantum possit, et infirmitas permiserit eam revolvat
atque meditetur. Nam per hec omnes dyaboli temptaciones et insidie maxime superantur.

Tercia particula.

Preterea secundum Gregorium omnis Christi accio nostra sit instructio. Ideo ea que Christus in cruce moriens fecit eadem
faciat moriens pro suo modulo atque possibilitate in extremis existens. Sunt autem quinque que
fecit autem Christus in cruce. Quinque oravit enim. Nam ut dicitur orasse perhibetur istos
psalmos: Deus deus meus respice in me et octo sequentes usque ad versum istum: In
manus tuas domine commendo spiritum meum. Item clamavit teste apostolo ad Hebreos. Item
flevit. Item commendavit animam suam. Item atque spiritum reddidit ut evangelista attestatur.
Sic in simili modo agendo consistit orare, et primo quidem sic orare corde si non
potest voce. Unde Ysidorus: Melius est cum silencio orare corde sine sono
vocis quam solis verbis sine intuitu mentis. Secundo et clamare fortiter
corde non voce. Plus enim attendit deus cordis desiderium quam clamorem
vocis. Nam corde clamare non est aliud nisi peccatorum remissionem vitamque eternam
fortiter desiderare. Tercio et plorare non oculis carnalibus sed lacrimis
cordis scilicet vere penitendo. Quarto animam deo commendat dicens: In

manu tuas etc. Commendo spiritum tradat ut videlicet voluntarie moriatur voluntate
suam in hac parte conformans voluntati ut quamprimum quamdiu agonizans
loqui et usum racionis habere poterit sequentes dicat obsecraciones. Oro
O superna deitas immensa bonitas clementissima et gloriosissima trinitas
summa dilectio amor et caritas miserere michi misero peccatori tibi commendo
spiritum meum. Item dicat: Deus meus piissime propter misericordiam tuam fac cum
paupercula creatura tua. Adiuva me in hora mortis in ultima necessitate succurrere
dignare mee egenti et desolate anime ut non a canibus infernalibus devoretur.
Item dulcissime et amantissime Ihesu Christe fili dei vivi, ob honorem et virtutem tue benedictissime
passionis iube recipi inter numerum electorum tuorum salvator et redemptor meus
redde me totum tibi non me renuas ad te venio non me repellas. Item dicat
Domine Ihesu Christe, paradisum tuum postulo non ob valorem meorum meritorum
cum sim pulvis et cinis et peccator miserrimus sed in virtute et efficacia tue
sacratissime passionis per quam me miserum redimere voluisti et michi paradisum
tuo precioso sanguine emere dignatus es. Item dicat pluries vel ad minus ter
istum versum: Dirupisti domine vincula mea tibi sacrificabo hostiam laudis.
Nam versus iste secundum Cassiodorum tante virtutis creditur ut peccata hominis
dimittantur si in fine vite trina confessione dicatur. Item dicatur Domine
Ihesu Christe per illam amaritudinem quam propter me sustinuisti in tempore passionis illa
hora quando sanctissima anima tua egressa est de corpore tuo miserere michi et
anime mee in egressu suo. Item post hec moveat sanctissime atque instantissime
corde et ore impetret precibus gloriosissimam virginem Mariam omnium peccatorum efficacissimam
atque promptissimam mediatricem atque adiutricem sic dicens:
O regina celorum mater mea refugium peccatorum reconcilia me unigenito
filio tuo clementissimo pro me indigno peccatore interpella ut ob amorem tuum
mea remittat crimina perducens in gloriam suam angelos de hinc pertransibus
miniter sic incipiens. O spiritus celestes angeli beatissimi assistite quesumus michi
migranti ex hoc seculo et potenter me eripite ab omni adversariorum meorum
insidiis et animam meam in vestrum consorcium assumite. Tu precipue angele
bone custos meus michi a deo deputatus. Deinde apostolos martires confessores
atque virgines specialiter tamen illos sanctos vel sanctas quos vel quas prius sanus
in veneracionem habuit et dilexit in auxilium sibi invocet in isto necessitatis articulo
diligenter. Item dicat deinde ter vel ultra hec verba vel similia in sententia
que beato Augustino ascribuntur. Pax domini mei Ihesu Christi et virtus
passionis eius et signum sancte crucis et integritas beatissime virginis Marie
et benediccio omnium sanctorum et custodia angelorum necnon suffragia omnium electorum
sint inter me et omnes inimicos meos visibiles et invisibiles in hac hora
mortis mee. Amen. Postea subiungat etiam ter dicendo versum istum
largam clare proferre: Si non misereris peccatoris obsecraciones omnes non sancte fiat
vel infirmitate inbalbuciente dicere non possit et tunc orando domino spiritum reddat et sal-
vus erit. Secunda particula. Notandum deinde sane atque salu-
briter advertendum quod rarissime aliquis eciam inter religiosos et devotos ad
mortem se disponit tempestive ut oportet. Ergo quilibet diu vivere se victurum
estimat nequaquam se credens cito moriturum quod in invictum instinctu dyaboli
fieri certum est. Nam sicut dicit clarius constat plurimi per tale inane

spem semper neglexerint aut intestati vel improvisi et indispositi moriantur
Quapropter quisque caritatem et timorem dei necnon zelum habeat animarum
tales utique omnino personas egrotantem aut in alio anime vel corporis
periculo studeat sollicitius inducere et monere quanto primo et premunitus omnibus
propositis de spirituali medicina et remedio spiritualis et provideat indilate
frequenter enim ut quedam decretalis dicit corporalis infirmitas ex anime lan-
guore oritur etc. Et ideo papa per eandem decretalem cuilibet medico corporis
districte precipit ne cuiquam egroto corporalem conferat medicinam priusquam
ad spiritualem medicum requirendum eundem moneat et inducat. Sed
heu ista tamquam ab omnibus vertitur in contemptum. Plures enim homines
tempore carnalem querunt medicinam quam spiritualem. Omnibus etiam omnia
mala alia et adversa pro peccatis nutu dei solent evenire propheta attestante
qui ait Non est malum in civitate quod dominus non faciat. Intellige non malum
culpe sed pene pro culpa. Circa obitum infirmus quisque aut in alio co-
stitutus periculo studiosius exortetur inducendus ut ante omnia cum deo
pacem et faciat spiritualem premissis omnibus adhibitis sacramenta videlicet circa
devote recipiendo testamentum ordinando domum suam atque negocia alia
sicque hec licite disponendo. Intelligimus autem infirmo detur spes nimia
corporalis sanitatis consequende cuique in continuum iam frequenter fieri solet a
multis in periculum animarum. Etiam circa illos qui actu agonizant eo quod
nullus eorum aliquid audire vult de morte. Unde Gumellarius Parisiensis
Sepe per unam talem inanem spem et flattam consolationem et ficta sanitatis cor-
confidenciam certam incurrit homo dampnacionem. Et ideo hortandus est
infirmus ut per veram contricionem puramque confessionem anime procuret
sanitatem quod etiam ad salutem corporis si sibi fuerit expediens valere
poterat. Et ita quietior erit et securior. Cum autem teste Gregorio vera conversio
in fine rara sit cumque secundum Augustinum in sermone de ij aliosque doctores
penitencia que incipit in extremis vix sit vera penitencia ad salutem sufficiens
In illis precipue sic constat qui toto tempore vite sue precepta divina vetaque ipso
nunquam atque verarunt sed solum ficte atque simulatorie servarunt
Idcirco cuicumque tali ad mortis articulum deducto est suadendum quod secundum
suam possibilitatem mentis racione laboret et penitenciam ordinatam seu veram
ut videlicet non obstante dolore vel timore inherenti utatur racione magis
pro et contra displicenciam voluntariam propter finem debitum i. propter deum
et remittatur male inclinacioni ipsius et delectacioni precedenti. Et laboret
ad displicenciam in quantum potest licet brevem. Et ne in desperacionem inducatur
proponantur ei illa que supra in secunda particula de temptacione desperacionis
dicta sunt. Similiter moneatur ut etiam contra alias temptaciones ibidem positas
animosius existat fortiter atque viriliter repugnando pressurum eum per diversas
minime passurum deum. Item moneatur etiam ut decedat tamquam verus et
fidelis christianus. Attendatur insuper an vinculo excommunicacionis astrictus
teneatur ut informetur quantum in hac totis viribus ordinacioni sancte matris
ecclesie se submittat ut absolvatur. Item si moratur prolixum tempus
spacium ad suam recollectionem habeat ut non morte subitanea preveniatur

legende sunt coram eo a principalibus historie et orationes devote in quibus prius sanus am-
plius delectabatur vel recommendatio sue divina pagina quod confundens medicetur si cum
invenerit tamen ea negligenter deliquisse. Si infirmus usum loquendi perdidit
[illegible] tamen sana et integra notitia ad interrogationes [illegible] vel orationes coram eo re-
citatas signo aliquo exteriori vel solo cordis consensu videat: hec enim sufficit
ad salutem. Curandum tamen est ut interrogationes fiant antequam usum loquendi
perdat. Nam si interrogationibus dictis apparuerint responsiones infirmi non usque
quaque sufficientes ad salutem consistere remedium per informationem apponatur modo
quo fieri potest meliori. Verum si manifestum est ei fuerit periculum quod meretur
non obstante si de hoc plurimum terreatur. Justius est enim ut cum timore salubri
compungatur et salvetur quam quod cum blandiciis et dissimulationibus [illegible] condemp-
netur. Absurdum quippe nimis est et christiane religioni contrarium primo [illegible]
ut homini sano [illegible] mortis et anime periculo ex humano timore ne con-
turbetur absconditur quod tamen ysaias propheta regem Ezechiam egrotantem
usque ad mortem salubriter terruit dicens enim morieris tamen adhuc
mori non debet. Et Gregorius [illegible] in mortis periculo constitutum
ut in quarto libro legitur terruit ad salutem. Item ponatur in conspectu ymago
crucifixi que semper tamen infirmos est innata vel etiam beate virginis vel alterius sancti
quem prius sanus venerabatur. Habeatur etiam ibi semper aqua benedicta que super infirmum
et alios circumquaque frequenter aspergatur ut sic ab eadem demones compescantur.
Si non omnia premissa brevitas sinat proponende sunt orationes ille [illegible] que
salvatori domino meo ihesu christo diriguntur. Nequaquam etiam cuiquam morienti amici
carnales uxor liberi divitie ac alia temporalia ad memoriam reducantur nisi
in quantum infirmi spiritualis sanitas postulat et requirit. Porro in manibus ista
que continent materias [illegible] subtilissime considerentur atque ponderentur singula
puncta et sententie quibus adiuncta sunt adverbia quia non verbis sed adverbiis
meremur prout in compendio theologice veritatis li. ii. c. i. continetur. Cui autem
placet libere sine periculo bene et secure mori debet meritorio talis curare et
studiosius ut moriendi artem cuiusque dispositionis premissam dum adhuc sanus est
sollicitius studeat atque discat neque mortis expectans ingressum. Nam dico
tibi frater carissime in veritate crede michi quod morte aut graviter infirmitate [illegible]
[illegible] devotio egreditur. Et quanto propinquius hec accesserit tanto longius illa
fugam dabit. Si ergo non vis decipi nec errare, si vis securus esse instanter
age quod potes dum sanus es et usum habes [illegible] rationis ac domini
mors [illegible] esse possis. O quam multi primo infirmi ultimam [illegible]
[illegible] neglexerunt. Vide [illegible] si placet ne et tibi sic
contingat. Nulli autem incongruum vel inane videatur de tam sollerti cura
atque sollicita dispositione ac studiosa exhortatione [illegible] morientibus ut premittitur
adhibenda. Certa namque tanta talis que [illegible] necessitas [illegible] est inducta
ac memorabit ut si possibile esset tota civitas ad morientem convenire deberet
festinanter sicut in quibusdam religionibus mos exstat, ubi statuuntur quod in primis
morti appropinquante [illegible] ut mox audita tabula quamquam ubi fuerint dimissis
omnibus occurrant [illegible] morienti. Unde et dicitur quod religiosi et milites
propter sui status honestatem currere non debeant nisi ad mortem et ad ignem.

Sexta particula

Ultimo sciendum quod orationes sequentes dici [illegible]

super infirmum laborantem in agone qui si est persona regularis tue congregationis primo
conventus cum tabula ut moris est, premittatur letania cum orationibus et psal
mis consuetis atque ordinariis more solito. Postea si adhuc supervivit subiungantur
orationes subsequentes ab aliquo presbitero prout oportunum fuit et tempus patiatur
que etiam pluries recitari poterunt propter infirmi devocionem si usum habuerat
ravis. Hoc tamen de salutis necessitate non est sed propter infirmi commoditatem atque
devocionem laborantis in extremis si fieri potest. Porro apud infirmos seculares
dicantur orationes iste prout dispositio ac commoditas ipsorum ac assistentium
id requirat et tempus sinat. Sed sunt heu paucissimi verum etiam in plerisque
religionibus qui huius sancte sciant artem et in mortis articulo fideliter
suis proximis assistant, Interrogando ammonendo, informando ac etiam
pro ipsis orando ut oportet. presertim cum etiam ipsi morientes non cum
mori velint et ita anime morientium miserabiliter periclitantur

Sequuntur orationes. Per amorem qui te dignissimum innocentissimum,
et dilectissimum patris eterni filium pro nobis factum hominem fecit vulnerari
ac mori pro salute hominis Indulge famulo tuo N. misericordissime Ihesu,
omne quod cogitatu vel dicto vel facto affectionibus vel motibus viribus vel sensibus
anime et corporis deliquit et in veram remissionem tribue illi sufficientissimam emendam
illam qua totius mundi culpas solvisti ac in plenam suppletionem omnis neglige
ntie sue. Adde ei perfectissimam conversationem illam qua ab hora conceptionis
tue usque in horam mortis habuisti et insuper fructum omnium bonorum operum
que tibi ab initio mundi usque in finem ab omnibus electis placuerunt vel placere
potuerunt. Qui vivis et regnas etc.

In unione ferventissimi amoris qui te vitam omnium viventium coegit incarnari
et amaro spiritu in cruce mori pulsamus ad medullam benignissimi cordis
tui ut anime famuli tui omnia peccata dimittas et tua sanctissima conversatione
ac perdignissimo passionis tue merito omissa suppleas faciasque eam experiri
superhabundantissimam multitudinem miseracionum tuarum. Nobisque omnibus specialiter
illam personam scilicet fratrem meum que proximo vocare disponis preparas placi
dissimo tibi modo [illegible] et continuitate utilissimo cum dulci patientia, vera penitentia
plena remissione fide recta spe firma et caritate perfecta, ut in perfectissimo statu
inter dulcissimum amplexum et suavissimum osculum tuum feliciter expiret ad tuam
eternam laudem Amen. In manus incognoscibilis misericordie tue. pater
sancte pie iuste et amantissime commendamus spiritum famuli tui N. fratris mei
secundum magnitudinem amoris quo se anima filii tui sanctissima in cruce tibi com
mendavit suppliciter deprecantes. Et nunc per illam inestimabilem dilectionis
caritatem qua tua divina paternitas in se totam traxit illam sanctissimam animam
ut in ultima hora famuli tui fratris mei suscipias in eodem amore spiritum eius Amen

Sancte Michael Archangele domini mei Ihesu Christi, succurre nobis apud
altissimum iudicem. O pugil invictissime assiste mihi famulo tuo N.
fratri meo in extremis valde laboranti et defende eum potenter a dracone
infernali et ab omni fraude malignorum spirituum. In super exoramus
te preclarum et atque decorum ministrum summe divinitatis ut in hac extrema
hora vite fratris mei N. benigne suscipias et leniter animam eius in
sinum tuum sanctissimum et perducas eam in locum refrigerii pacis et quietis

Intemerata et in eternum benedicta virgo Maria Adiutrix omnium

angustie et necessitatis. Quatenus nobis dulciter et unde famulo tuo N. fratri meo tuam gloriosam faciem in ultima necessitate sua. Et disperde omnes inimicos eius in virtute dilecti filii tui domini mei Jhesu Christi et sancte crucis et libera eum de omni angustia corporis et anime et laudes dicat uno deo in secula seculorum Amen.

Pia mei dulcissime redemptor piissime Jhesu benignissime per istam lacrimabilem vocem quam in humanitate moriens pro nobis doloribus et passionibus adeo consumptus es ut te derelictum a patre clamares Ne longe facias a famulo tuo N. fratri meo, auxilium tue miserationis in hora et momento afflictionis anime sue per defectionem et consumptionem spiritus te invocare in extrema hora non valentis sed per triumphum sancte crucis et per virtutem salutifere passionis et amorose mortis tue cogita de ea cogitationes pacis et non afflictionis sed misericordie et consolationis et libera ab omnibus angustiis. Miserere manibus quas pro ea in sancta cruce figi permisisti clavis acutissimis Jhesu bone et dulcissime pater et domine eterne deus eripe eam a tormentis sibi deputatis et perduc eam in eternam requiem cum voce exultationis et consolationis Amen.

Misericordissime domine Jhesu Christe fili dei vivi In unione illius commendationis qua animam tuam sanctissimam patri tuo celesti in cruce moriens commendasti Commendamus ineffabili pietati tue animam famuli tui N. fratris mei orantes misericordissimam bonitatem tuam quatenus per omnem honorem et meritum eiusdem anime tue sanctissime per quam salvantur omnes anime et a morte debita liberantur anime famuli tui N. fratris mei misericors liberans eam integre ab omnibus miseriis et penis et perducas eam propter amorem et intercessionem tue dulcissime matris ad contemplandam gloriam tue jocundissime visionis. Qui vivis et

Deus misericors deus clemens deus qui secundum multitudinem miserationum tuarum peccata penitentium deles et preteritorum criminum culpas venia remissionis evacuas. Respice propitius super hunc famulum tuum N. fratrem meum et remissionem omnium peccatorum suorum tota cordis confessione exposcentem, exaudi deprecatus renova in eo piissime pater quicquid in eo terrena fragilitate corruptum vel quicquid diabolica fraude violatum est, et in unitatem corporis ecclesie membrum redemptionis annecte. Miserere domine gemituum, miserere lacrimarum eius et non habentem fiduciam nisi in tua misericordia ad tue sacramentum reconciliationis admitte. Per Christum dominum nostrum.

Commendo te omnipotenti deo carissime frater, et ei cuius es creatura committo ut cum humanitatis debitum morte interveniente persolveris ad creatorem tuum qui te de limo terre formavit reverteris. Egredienti itaque anime tue de corpore splendidus angelorum cetus occurrat. Judex apostolorum tibi senatus adveniat. Candidatorum tibi martirum triumphator exercitus obviet. Liliata rutilantium te confessorum turma circumdet. Jubilantium te virginum chorus excipiat et beate quietis in sinu patriarcharum tibi amplexus appareat qui te inter assistentes sibi iugiter interesse decernat. Ignores omne quod horret in tenebris, stridet in flammis, quod cruciat in tormentis. Cedat tibi teterrimus sathanas cum satellitibus suis in adventu tuo te comitantibus angelis contremiscat atque in eterne noctis chaos immane diffugiat. Exurgat deus et dissipentur inimici eius et fugiant qui oderunt eum a facie eius. Sicut deficit fumus deficiant, sicut fluit cera a facie ignis sic pereant peccatores a facie dei. Et iusti epulentur et exultent in conspectu dei. Confundantur igitur et erubescant omnes tartaree legiones et ministri sathane

Item tuum impedire non audeant. Liberet te a cruciatu xpus qui pro te mori dignatus
Constituat te xpus filius dei vivi intra paradisi sui amena gaudia et ipse vi
renaci etiam inter oves suas, verus te ille pastor agnoscat. Ille ab omnibus
peccatis tuis te absolvat atque ad dexteram electorum suorum sorte te constituat
ut redemptorem tuum facie ad faciem videas et xpus semper assistens manifestissimis
bus oculis aspicias veritatem. Constitutus usque inter agmina beatorum contemplationis
divine gaudia potiaris in secula seculorum amen etc.

Allocutio anime morientis

Proficiscere anima xpiana de hoc mundo In nomine patris omnipotentis qui
te creavit In nomine Jhesu xpi filii eius qui pro te passus est In nomine spiritus
sancti qui in te fusus est. Occurrant tibi et succurrant tibi angeli et archangeli
Throni et dominationes principatus potestates atque virtutes Cherubim et Seraphin
Subveniant tibi patriarche et prophete apostoli et evangeliste martires et confessores
Monachi et heremite virgines et vidue infantes innocentes Adiuvent
te orationes omnium sacerdotum et levitarum Et omnis ecclesie catholice gradum
ut in pace sit locus et habitatio tua in iherusalem celesti per dominum nostrum Jhesum xpum etc.
Item alie orationes devote et utiles dicende super agonizantem in mortis
articulo sumpte extra de exemplo ut sequitur
Fuit quidam papa qui cum ad extrema venisset interrogabat Capellanum
suum virum probum honestum et devotum quem plurimum diligebat quibus suffragiis
post mortem eum vellet iuvare apud deum. Qui mox respondit quod omnibus modis
quibus posset et quantumque inceret pro salute anime sue sibi facere vellet. Cui
papa ait Non peto a te aliud subsidium nisi cum videas me in agonia
positum dominicam orationem pro me tribus vicibus dicas. Qui mox se hoc libenter
affirme promisit facturum Ad quem papa Cum primum pater noster dixeris dic in
honore agonie Jhesu xpi Obsecramus ut multitudinem sui sudoris sanguinei
quem pre meroris sui angustia pro nobis copiosissime effudit contra multitudinem
peccatorum meorum patri offerre et ostendere dignetur pro omnibus angustiis
quas peccatis meis exigentibus merui Cum secundum pater noster dixeris. dic in
honore omnium passionum et amaritudinum Jhesu xpi quas in cruce sustinuit
Et maxime in illa hora qua anima eius sanctissima de suo corpore est egressa
patri offerre et ostendere dignetur contra omnes penas quas pro peccatis meis
cunctos meruisse. Cum dixeris tercium pater noster dic in honore ineffabilis
caritatis Jhesu xpi que xpum de celis ad terras ad tollerandas omnes amaritudines
passionum traxit ut hac caritate me salvare et celos michi aperire
dignetur qui meis meritis salvari nequeo nec celeste regnum obtinere. Hiis
dictis promisit Capellanus hec omnia libentissime se facturum Quod et fecit omni
diligentia et devotione qua potuit. Post mortem reversus est papa splendidus
et choruscans grates immensas sibi referens dicens sine omni pena se esse
liberatum. Nam post primum pater noster dominus Jhesus xpus sudorem suum san
guineum pro me ostendens omnem meam expulsavit angustiam Post secundum
pater noster per amaritudinem omnium passionum suarum omnia peccata mea ut
nubem delevit Post tercium pater noster caritate sua celos reseravit et me
cum gaudio introduxit Propter hanc revelationem quam predictus Capellanus
pluribus referebat in multis locis mos inolevit quod predictus modus orandi
apud morientes devote servatur sub spe certissima quod ipsa oratio valeat
hominem a demonibus liberare peccata delere et celeste regnum aperire. Oracio

domini mei ihesu xpi qui est benedictus in secula seculorum Amen ·
Dic ergo primo kyriel' xpel' kyriel' Dne miserere nobis Pr nr Ave m
Salvator mundi salva nos qui per crucem tuam et sanguinem tuum redemisti nos
auxiliare nobis te deprecamur deus meus. Domine ihesu xpe per agoniam et
oracionem tuam sanctissimam qua orasti pro nobis in monte oliveti quando factus est
sudor tuus sicut gutte sanguinis decurrentes in terram Obsecro ut mul
titudinem sudoris tui sanguinei quem pre timoris tui sanguinei angustia co
piosissime pro nobis effudisti offerre et ostendere digneris deo patri omnipoti
contra multitudinem omnium peccatorum nostrorum meorum (f. [illegible])

Super librum aureum et breue iuris summarium institucionum ut finis reuoluet ad principium duxi suspirandum sciam breuiter comprehendendo et puerilia ad memoriam reducendo

Imperatoriam maiestatem non solum armis decoratam sed legibus oportet esse armatam Nota ad bonam
gubernationem imperii oportet quod habeat homines armorum et doctores legum et iurium ut utrumque tempus
bene utrumque gubernari scilicet belli per arma et pacis per leges Per arma hostes reprimuntur
et per leges calumpnie repelluntur Per arma cum exercitus labore et sudore gentes barbaricas
nobis subiugamus Et per easdem leges confusas in luculentam ereximus consonanciam Item per
solercia quorundam quos nominat quos sacratissimos et fideles ex multis argumentis accepat libro
presentem institucionum componi mandat et esset prima legum cunabula et nichil inutile nichil
perperam appositum est in quo libro ad instar quatuor elementorum sunt quatuor libri Quem librum compositum
per prefectos et per eos nobis oblato et legimus et cognouimus et nunc tercius bono et robore acco-
modamus Summo opere et alacri studio has leges nostras accipite et vosmet ipsos sic eruditos — Conclusio
ostendite quod illos qui omnium tenent sperancium ut spes vos pulcherrima foueret tempore studii
foueat toto legitimo opere perfecto docet quod homo de practitate rei publice vobis credi valeat
Iusticia — De iusticia et iure
Iusticia est constans et perpetua voluntas ius suum
unicuique attribuens Iuris prudencia est diuinarum atque humanarum rerum noticia iusti scilicet ad fa-
ciendum atque iniusti ad cauendum sciencia Oriens primo per leuia postea per subtilia tractanda est
et auditores desperati quia non intelligunt sciam seu studium deserunt Iuris precepta sunt
hec honeste viuere alterum non ledere ius suum unicuique tribuere Post dicit quod huius studii cognicio sunt
a cognicione iuris publici et priuati Publicum quod ad statum rei Romane pertinet Priuatum quod
ad singulorum utilitatem pertinet Priuatum de quo postea dicit subdiuiditur quia colligitur ex naturalibus
preceptis aut gencium aut ciuilium Ius naturale est quod omnia animalia docuit ab isto descendit — De iure naturali gencium et ciuili
maris et femine coniunccio quod nos inter homines matrimonium appellamus et liberorum procreacio et
educacio et istud ius est commune hominibus et animalibus Ius naturale procedit ab instinctu nature Ius
gencium a racione naturali Ideo animalia sunt huius iuris perita Ius ciuile quod quisque populus ius sibi con-
stituit Et dicitur ciuile quasi proprium ipsius ciuitatis Sed ius gencium dicitur quod racio naturalis inter homines
constituit et dicitur gencium quasi eo iure omnes gentes utuntur Et istud ius gencium omni humano generi
commune est Nam usu exigente humane necessitatibus imminentibus gentes humane quedam iura sibi
constituunt bella enim exorta sunt et captiuitates secute et seruitutes que sunt iuri naturali contraria quia
omnes homines liberi nascuntur Et hoc iure gencium omnes pene contractus introducti sunt
emptio etc Et omne ius constat ex scripto et non scripto Scriptum est lex plebiscitum se-
natus consulta magistratuum edicta responsa prudentum Lex est quod populus Romanus senatore ma-
gistratum interrogante veluti consule constituebat Plebiscitum quod plebs plebeio magistratu interrogante
constituit Plebs a populo differt quasi species a genere Nam populus est genus comprehendens nobiles
et ignobiles plebs species comprehendens tantum ignobiles Lex plebiscitum inde dicta est lex ortensia
que tantum valet sicut cetere leges senatorum Senatus consultum est quod senatus iubet et constituit quia
populus autem difficile potuit congregari Ideo visum est equum senatum loco populi consuli Sed quod princi-
pi placuit legis habet vigorem per epistolam constituit vel cognoscens decreuit edicto precepit
legis esse constat sed si ob meritum aliquem indulsit vel aliud puniuit hoc non trahitur aliis in exemplum
Pretorum eciam edicta dicuntur quia vocatur ius honorarium factum ab illo qui honorem gerit Item edilles — sunt custodes domorum
iura constituunt Responsa prudentum dicuntur sentencie et opiniones eorum qui erant positi ut iura interpreta-
rentur quorum responsa iudicantes inde sequi debebant Ex non scripto ius venit quod usus approbauit
Nam diuturni mores consensu utencium approbati legem imitantur Sed et naturalia iura apud omnes
gentes pariter seruantur diuina quadam prudencia constituta sunt firma et immutabilia erant ea
sepe que vero quisque ciuitas sibi constituit sepe mutari solent vel tacito consensu populi vel alia post
lege lata Post dicit quod omne ius pertinet ad personas vel res vel acciones et incipit de iure
personarum quorum quanta iura facta sunt — De iure personarum
Summa est diuisio quod homines sunt liberi aut serui Libertas liberi dicuntur et dicitur libertas quod cuilibet
licet facere excepto quod vi aut iure prohibitum est Seruitus est de iure gencium qua quis contra naturam
dominio alterius subiacet Serui autem fuit quia capti in bello non occiduntur aut nascuntur ut nati

Ingenuus ex ancillis in seruorum conditione nulla est differentia / Sed in libertorum multa / Ingenuus dicitur qui statim ut
natus est liber / esto quod natus ex patre seruo dummodo tamen mater sit libera · vel esto quod patrem
incertum vel vulgo conceptum / sufficit matrem liberam tempore quo nascitur · licet tempore quo concepit
esset serua / vel econtra quia calamitas matris · non debet filio nocere · vel sufficit medio tempore
pregnationis ipsam liberam

de libertino Libertini sunt · qui ex iusta seruitute manumissi sunt / Manumissio est datio libertatis / nam
quamdiu in seruitute est manui et potestati suppositus est / Et manumissio est ius gentium quia
iure naturali omnes homines liberi nascuntur / Multimode manumissio procedit / uel enim ex sacris
constitutionibus in sacrosanctis ecclesiis aut vindicta et inter amicos vel per epistolam · et testamento
vel qualibet ultima voluntate / Serui autem a dominis manumitti solent velut cum pretor
proconsul vel presses in balneum vel in theatrum est / Libertinorum status tripertitus antea
fuit / quia quidam maiorem libertatem · quidam mediam · quidam minorem sequebantur / Sed hodie
ad unam est redactum · sic una libertas ab unoquoque fiat / Non tamen cuilibet manumittere licet
et ex quibus causis manumittere non (ut?) cum in fraude creditorum non licet · tamen licet dominus cum soluendo non est testamento seruum
suum cum libertate heredem instituere / ut fiat liber et heres solum satisfaciat creditoribus · et
cuius nomine res vendantur / ne iniuria defuncto afficiatur / Et si ipsum heredem tamen fecerit et
liberum instituisse censetur / quia non est verisimile · ergo cum heredem facit · velle cum remanere seruum
et sine herede remanere in fraude non manumittit · qui cum manumitteret erat non soluendo
· vel postquam desinit esse non soluendo / si ista non sufficiunt nec manumissi fraudandi cum
habuit · Dominus cum defalcatibus suis · ut supra · si in eis est · sperent homines reguntur possessio
et res · quod bona non sufficiant creditoribus / minor xx^ti annis non debet manumittere per possessionem
vindicta nisi consilium iusta causa probata fiunt manumissiones /

Collactaneus duo pueri sugentes unam nutricem Iuste autem cause · scilicet si patrem · matrem · filium fratrem etiam naturalem · et pedagogum et nutricem · aut
educatorem / aut alumpnum / aut collactaneum · et seruum procuratorem habendi gratia · et matrimonium
dummodo tamen infra vi menses ducatur / semel enim approbata · siue uera sine falsa sit · non retractatur
Sed minor maior xiiii annis in testamento debet manumittere · exceptio herede · et de bonis suis vimde(?)
debet disponere · Nota · Respondeo quod licet dominus cum xviii anni quia de plena pubertas attigerit

Et de lege fusia canina tollenda Quod volebat seu vetabat vel prohibuit · adimebat libertatem posse dare in locis(?) ibi que magis
tamen · quod non patitur alium stare in palearis · licet non noceat / ex inuidia procedens tollitur

Et sunt sui et alieni iuris diuisio personarum · quia quedam sunt sui iuris · quedam alieni / quarum quedam in potestate parentum
quedam in potestate dominorum videamus · qui sunt alieni iuris / et per consequens sciemus qui sunt sui
iuris / In potestate dominorum sunt serui · que potestas est iuris gentium quia quicquid acquirunt domino acquirunt
Sed hodie non licet in seruos seuire · quia qui sine causa seruum occidit non minus debet puniri quam
si seruum alienum occidisset / unde si seruus ad ecclesias vel statuas confugiat / si intollerabilis
videatur dominorum seuicia cogitur seruos bonis conditionibus vendere / Expedit reipublice
ne quis re sua male utatur · et tales sic vendunt / ne in potestate dominorum reuertatur / Non
ex hoc fit quod cum iniuste deprecantur non denegatur auxilium

de paterna potestate In potestate nostra sunt liberi nostri quos ex iustis nuptiis procreamus / Matrimonium est viri et
mulieris coniunctio indiuiduam consuetudinem vite obtinens / Nullus enim habet in liberos talem
potestatem sicut ciues romani / Post dicit quod non solum filius est in potestate patris sed eius filius / sine
nepotes / et pronepotes et deinceps · sed filius filie non sunt in potestate patris /

de nuptiis Iustas nuptias ciues Romani inter se contrahunt / si masculi quidem puberes / femine vero potentes
siue prossimbilis(?) sint · siue filiifamilias · dummodo tamen habent consensum parentum in talibus quod nuptiis parentum
nuptias abstinendum est / ut inter patrem et filiam / et auiam et nepotem / et usque in infinitum
et sic contrahunt / contrahunt maiestas et vestales / etc si sunt per adoptionem etiam soluta adoptio
sit / siue ab utroque patre / siue ab altero / sed sororem adoptiuam soluta adoptione ducere debet
non durante / fratris vel sororis filiam ducere in uxorem non licet · sed nec neptem suam
vel fratris uxorem ducere / consimiliter in quarto gradu sunt / Eius vero mulieris quam pater tuus

optauit potest uxorem ducere · quia naturali nec ciuili iure coniungitur ¶ · duorum fratrum vel sororum filii
inter se possunt matrimonialiter. Item amitam adoptiuam uxorem ducere non licet nec matertera ¶ · annecta sorore patris mei
affinitatis racione a nupciis abstinet ut a priuigna et a nuru ¶ Eadem duobus nupcijs
non vz / nec duas uxores habere licet · nec nouercam quia loco matris est · nec cum socrum matre
uxoris ¶ · Sed si uxor post diuorcium ex alio filiam procreat · ab ista licet non priuigna · nupcijs
abstinendum est ¶ Et si predicte persone contrahunt nec matrimonium nec dos dicitur vz / nec hy qui nascuntur in
potestate patris sunt · ac si vulgo essent concepti / vnde solet filij spurij appellari Vnde talibus matrimonio
initi dissolutis · nec dotis nec donacionis exactio locum habet / et qui tales nupcias prohibitas
contrahunt puniuntur Et sic quod filij qui nati fuerant · licet non sint in potestate patris · si offeratur
consensu curie condignum in potestate parentum · vel si legittimentur naturales nati ex concubina et fiat
instrumenta · quia per illud conficit tamen iure naturalis ¶ Adopcio duobus modis fit · aut principali ¶ de adopcionibus
rescripto · aut imperio magistratus · Imperatoris autem adoptare potest eos / eas quod sui sunt sui iuris
que species dicitur arrogacio · Imperio magistratus adoptamus eos · eas · vel quod in potestate parentum sunt
¶ Sed hodie cum pater naturalis · filium suum alicui in adopcionem dat · Iure potestatis naturalis patris
non dissoluitur · nec quicquid ad patrem adoptiuum transit · sed ab intestato ius successionis
filio tribuatur ¶ Si vero pater auo materno vel paterno filium in adopcionem det · quia in una persona
concurrit naturalia adopcionis iura · manet stabile ius · patris adoptiui · et naturali vinculo copulatur
et in familia et in potestate huius patris adoptiui est · et in familia et in potestate huius patris
adoptiui est ¶ Cum autem impuberes · quod possunt ex scripto arrogatur tunc cum cognicione arrogacio permittitur
et sic inquisicio ex qua fit · an sit honesta et an expediat pupillo / et tunc cauet arrogator
quod si intra pupillitatem moriatur · arrogatus cauet tabellionem · quod restituet omnia bona illis qui ei ab
intestato successissent · si arrogacio facta esset ¶ Et non aliter eos emancipare potest arrogator vz
nisi cum cognicione emancipacione dignum sit / et tunc eis reddit bona · sed si decedat pater arrogator
cum exheredauit · vel viuens sine causa in statu eum emancipauit · iubet quartam partem bonorum suorum
filio arrogato relinquere · ultra bona quo ad patrem adoptiuum transtulit et comodum inde
acquisitum ¶ · Pater adoptiuus maior xviij annis · filium adoptatum perdit · quia dicitur plena pu-
bertas · quia per inquisicio esset filium maiorem patre esse ¶ Licet loco nepotis vel pronepotis et
adoptiue quamuis filium non habeat · et nepotem loco filij adoptiue ¶ Sed si quis loco nepotis
adoptauit loco filij que iam habet filium consentire debet · ne inuito filio sui heres agno-
scatur · sed econtrario si auus ex filio nepotem dat in adopcionem non est necesse filium consentire ¶ ·
In pluribus causis · adoptatus et arrogatus similis est filio naturali nato ex legittimo matrimonio ¶ Vnde si
apud Imperatorem pretorem presidem non extraneum adoptauit · potest illum alicui in adopcionem
dare sed qui generare non possunt ut spadones · adoptare possunt · quia semel potuit vel habiles fue-
runt · castrati autem non possunt · vel qui casti nati sunt ¶ · femine adoptare non possunt quia filios naturales in potestate
non habent · sed ex indulgencia principis ad solacium liberorum amissorum · adoptare possunt ¶ Illud in-
quid per rescriptum principis arrogatum transit in potestatem arrogatoris ne dum ipse sed eius filij · qui efficiuntur nepotes
arrogatoris ¶ apud catonem · filius si a diuo adoptatus sit · ex hoc ipso a suo patre liberatus sit / vnde si dic-
tum filium aetatis inueniendum filium non inuenit · liberum eum efficiat · licet hoc ad ius filij amplius
non spectat :- ¶ Et in potestate parentis sunt · eo mortuo sui iuris efficiuntur sane sed cum distinctione Ruben quomodo in patris potestate sunt
quia mortuo patre · omnino sui iuris efficiuntur sane · mortuo vero auo non omnino sui iuris efficiuntur
sed ita si post mortem aui in potestatem sui patris recasuri non sunt · quia si recasuri · non efficiuntur sui iuris
¶ Cum autem pater aliquam insulam deportatur · quia ciuitatem amittit · et desinit esse in numero ciuium · desinunt
filij esse in eius potestate ¶ Et si filius eciam deportetur · et liberatur a patria potestate / sed si ex indulgencia
restituatur et omnia restituuntur ¶ Relegatus pater in insulam filios in sua potestate retinet / et econtra filij
relegati in potestate manent ¶ pene seruus effectus · filios in potestate habere desinit ¶ · Serui pene efficiuntur
qui in metallum dampnantur · et qui bestijs subijciuntur ¶ · filius si militauit · vel si senator vel consul
fuit factus manet in patris potestate quia talia ipsum a patria potestate non liberant · sed summa patriciatus di-
gnitas imperiali rescripto prestita a patria potestate liberat ¶ Sed si ab hostibus pater captus fuit · quamuis hostium
seruus fiat / tamen pendet ius liberorum propter ius postliminij · quia si ab hostibus reuertatur omnia
iura pristina recipit. Idem reuersus / liberos suos habebit in sua potestate quia postliminium
fingit eum qui captus fuit semper in ciuitate mansisse ¶ Si vero ibi mortuus fuerit · a die captiuitatis
liberi censentur a potestate liberari ¶ Si vero filius captus est idem · quia propter postliminium est in suspenso
ius potestatis ¶ Dictum est postliminium a limine et post · ut quod ab hostibus captus / fines nostros
exiuit / nam sicut dominum limina finem faciunt · sic et imperij fines / Et si captus hostibus recipientur

postumos redisse extimat ¶ Per emancipacionem liberat ut si apud competentes iudices pres intret et suos
liberos vel nepotes emancipet vel manumittit sed post tlem emancipacionem tria sua parentibus competunt
que prius competunt servis manumissis. Et si pupillus vel pupilla filius vel nepos manumittitur
seu emancipetur tutela talium patribus debetur ¶ Admonendi sunt liberi quod patri emancipare filium ne
possit vero retinere in sua potestate vel econtra nepotem liberare filium retinere ¶ Sed si pater filium quem in
potestate habet in adoptionem dedit avo vel proavo naturali actis intervenientibus solvitur in potestate naturalis pater
¶ Illud autem scire opportet quod si nurus tua ex filio concepit et filium postea emancipaverit vel dederit in adoptionem
intelligitur quod ex ea nascitur in potestate tua nascitur vel si post emancipationem fuit conceptus patris sui emancipati in potestate efficitur postea dicit quod liberi naturales nec adoptivi ullo modo cogere parentes de potestate sua
eos dimittere ¶ Qualiter pater in testamento liberis in sua potestate constitutis ac nepotibus si non

De tutela quid et unde dicatur

sint recasuri in potestatem parentum suorum ac postumis dare valet tutorem. Et si det filio filio

Et quibus dari potest

emancipato omnino confirmatur sine alia inquisitione ¶ Filius familias vel servus proprius cum libertate
quod tacite data intelligitur vel alienus servus cum liber factus fuit sed non pro sub tali conditione si detur
furiosus vel minor xxv non valet datio sed ex quo compos vel maior factus sit vel dari certo tempore
intelligitur de postumis datus tutor pro liberis intelligitur et nepotibus sed datus filiis non intelligitur nepotibus

Legittima a quo tutela

quod alio nomine appellantur ¶ Quando non est datus tutor in testamento veniunt lex ea proximiores masculi et a parte patris ad tutelam pupilli attinget et sibi succedere debent ab intestato sed non veniunt ex parte mulierum seu feminarum quod non sunt agnati sed cognati et ita a in similium parentum aliarum ¶ Per capitis diminutionem tollitur ius agnationis sed non ius cognationis quod illud non agnationis est ius civile et sic valet per ius civile tolli quod nomen cognationis

De capitis diminutione

non est nomen iuris civilis sed naturale et capitis diminutio est iuris civilis qualiter tollit iura
civilia non naturalia ¶ Maxima capitis diminutio est cum quis perdit civitatem et libertatem
ut servi pene vel liberti redacti in servitute propter ingratitudinem vel qui ad pretium participandum se
vendunt ¶ Media cum perdit civitatis libertas retinetur ut deportatio in insulam vel cui aqua
et ignis interdictus est ¶ Minima cum civitas vel libertas non perditur sed transit in aliam potestatem
¶ Cognatio per minimam capitis diminutionem non perditur sed per maximam et mediam ¶ Sed hec
tutela non defertur omnibus agnatis sed proximioribus et si plures eodem gradu sunt omnes admittuntur

Legittima patronorum tutela

¶ Mortuo liberto et liberte filius eorum dat lex tabularum non verbis sed interpretatione tutor proximus
vel eorum liberi quod ex quo ad eos pervenit utilitas sed hereditas eorum decedentium ab intestato et onus
debet pervenire scilicet tutela sicut videmus in agnatis dum tamen sint masculi quod si sunt femine succeduntur in hereditate

Legittima parentum tutela

sed alius dabitur tutor ¶ Si filius emancipatus vel nepos sint parentes erunt tutores legitimi

De fiduciaria tutela

¶ Filius nepos emancipati sunt in tutela parentum vel fratrum ¶ Recitatis iuris antiqui quod perdere
dicitur accepta tutele vel anguam ad tempore heredum dabat alius tutor et ad instar si fraudulenter
pupilli non esset magne sed usque ad xv sed aliter non sed cum innuere per ille eorum persone dandi quod erat

Auctoritas tutoris

acceperunt et ipse finita tutela dent rationes reddere ¶ Auctoritas tutoris est necessaria pupillo cum
contrahit et se alteri obligat quod non valet nisi auctoritate dicit si pupillus stipuletur vel contrahat ad suam utilitatem non est necessaria quod valet suam conditionem facere meliorem etc. Non in hiis casibus ex quibus mutue
obligationes nascuntur sed tamen non licet pupillus sine auctoritate tutoris adire hereditatem vel petere dictam
possessionem que habet onera et in contractu statim dicitur auctorisasse non post vel per epistulam sed si inter pupillum
et tutorem lis oriatur non licet et tutor in causa sed curator pupillo quo ad illam causam constituitur

Quibus modis tutela finitur

quo finito desinit esse curator etc. ¶ Finitur tutela in masculo vel pubertate scilicet ad xiiii
annos completos et femina cum xii annos et intercessio in masculo et femina tamen que intelliguntur
fuit abinitio. Item arrogatione vel deportatione pupilli. Item si veniat in servitutem. Item
si in testamento sub conditione datus sit tutor quod desinit habere mete conditione. Item morte pupilli vel
tutoris. Item per capitis diminutionem tutoris si perdit libertatem vel civitatem. Sed per minimam
capitis diminutionem contingentem in persona pupilli. Item propter hoc quod est suspectus vel si se excusat

De curatoribus

tutela ¶ Curator datur usque ad xxv annum viro et mulieri curator non dat in testamento sed si datus
sit confirmatur. Item non dat curator minutio prestat ad litem. Item ad unam causam. Dum licet furioso et
prodigo datur curator xxv post xxv annos et ista cura est legittima quod soli agnati lex xii non dent
dum sit demente capto surdo muto et qui morbo perpetuo laborat datur curator pupillo sit
legittimus tutor non sit ydoneus quod habenti tutorem tutor non dat vel si nesciat administrare vel nec
similiter hic facit fraudulenter quod tunc tutori adiungitur curator. Item loco legittimi tutoris impediti

ad tempus datur curator § fi. Item tutor valitudine vel necessitate impeditus si pupillus absit vel infans
sit constituet periculo suo auctorem cum decreto iudicis :- ¶ Curatores et tutores qui dantur
si tutores dati in testamento quia eorum fides est approbata non satisdant. Item dati tutores et curatores
a iudice cum inquisitione non satisdant quia ydonei electi sunt. Sed si in testamento vel cum inquisitione plures tutores
vel curatores cum inquisitione dati sunt unus potest offerre alteri satisdationem et quod solus administret. et aliquis
hoc electum an accipiat satisdationem de ipso in dampno servando vel ipse satisdet ¶ Sed si non
offeratur satisdatio ille debet gerere de quo testator ordinat § aliter ille quem maior pars tutorum
vel curatorum elegit. quod si dissenciat pretor interponat partes suas competit subsidiaria via auxilii
ingratis qui minus ydoneas cautiones receperint. et in partibus hygnolibus tutores et curatores compelluntur
satisdare. prout declarat quod periculum pertinet ad illos. qui recipiunt tales de satisdationem si non idonee
ergo si iudex recipit ad ipsum. aliter ad notarium vel ad commissarium super hoc deputatum ¶ Item liberi
Rome vel iii in Italia. vel quinque in provincia. restat excusacio sic in patre vel nondum in
veniat a tutela et cura quod sunt munia publica vel nepotes filii qui in loco patris succedunt § Sed filii
filie non sed mortui in bello prestant excusacionem scilicet quia per gloriam intelligunt vivere. et qui
res fisci administrat. quamdiu administrat excusatur. Item qui reipublice abest quamdiu abest est loco
eius curator datus. sed reversus recipiat onus infra annum se excusat. Item propter litem si sit de
omnibus bonis vel de hereditate se excusat. Item in tutele vel cure non affectatur si sunt plures pu-
pilli in eadem tutela pro una computatur. Item propter paupertatem si possit se docere imparem
oneri iniuncto. Item propter adversam valitudinem. propter quam nec suis rebus interesse possit excusatur
Item imperita litterarum cum imperita administrationis excusatur. Item propter inimicitias quas habebat
cum testatore excusatur nisi hoc promiserit testatori. nec excusatur. qui dicat se ignorare patrem
pupillorum. Item excusantur inimicicie capitalis non reconciliato interveniente. Item cum pater faciebat
ytroilsiam statum a tutela excusatur. Item minor xxv annis. sine excusatione a tutela et cura
habentur excusati. quia ipsi consilio aliorum regi debent etc. Item miles etiam volens repellitur. Item
Gramatici medici. vel rectores qui Rome vel in sua patria id exercent et intra numerum sunt excu-
santur. et hec plures excusationes et aliquas possint si non probat. potest alias intra tempus l. dierum proponere
excipere sit sedatus. datur tutor intelligi ad universum patrimonium. qui fuit tutor alicuius minus non
compellitur esse curator. esto quod a patre etiam curator datus fuit. maritus non debet esse curator uxoris
Si quis ex falsis excusationibus excusavit non propterea sit liberatus ¶ Quilibet tutor sine testa-
mentarius. sive dativus sive legitimus debet de suspecto accusari etiam pronus sed tunc eius fama parcitur
licet ut suspectus amoveatur et omnes possunt hanc actionem intentare. quia publica etiam mulieres
que pietatis necessitate ad hoc moventur ut mater nutrix avia soror. et aliam quam pretor videt
ex magna pietate moveri non remota sexus verecundia. impubes valet suos tutores accusare
et pubes tutores suos ex consilio necessariorum suorum suspectus est. qui non ex fide tutelam
gerit licet sit solvendo et antequam gerat tutelam. debet ut suspectus removeri. Et remotus ut
suspectus si ex dolo est infamis sed non ex culpa. Si quis ut suspectus postulatur cum cognicio
fiunt medianti sua administratio et si accusatus moriatur finitur eius administratio accusatio
Si tutor sui copiam non facit pupillus alimenta petens in possessionem eius bonorum mittatur
et in mora perseverante dato curatore pupillo eius bona distrahuntur ergo ut suspectus re-
moveri debet. qui non prestat alimenta. sed si per inopiam dicat non posse prestare alimenta. convictus
de mendacio puniendus est. sic ille qui data pecunia acquisivit tutelam. qui fraudulenter tutelam
vel curam gerit sunt removendi. esto quod satis offerat. quia satisdatio propositum tutoris malum
non mutat. sed durius tractandi in re familiari facultatem prestat. Non suspectus est qui
habet malos mores. tutor vel curator licet sit pauper si sit fidelis et diligens non removetur
ut suspectus :- ¶ :- Communia sunt de iure naturali aer aqua profluens et mare et littora maris
dum tamen in littoribus villas monumenta edificia non faciat. flumina et portus publica sunt
ideo ius piscandi in fluminibus et portubus quod est. Et littus maris tamen dicitur quantum aqua maris ex-
currit. ripparum usus est publicus naves applicare. et funes arboribus ibi natis religare
licet et onera deponere sed proprietas ripparum illorum est. quorum sunt predia adiacentia. et arbores
ibi nate illorum sunt. littorum usus est publicus in quibus licet facere casam ubi se recipiat
et retia siccare et proprietas eorum nullius est sicut nec maris. ¶ Universitatis sunt non singulorum
ut teatra stadia et alia communia etc. ¶ Nullius ut sacre religiose et sancte. sacre sunt
que per pontifices deo consecrate sunt ut edes sacre que prohibentur alienari et obligari excepta

De curatoribus de satisdatione tutorum

De excusationibus tutorum vel curatorum

suspectis tutoribus puniendis

rerum divisione

qualit(er) p(ro)bet(ur) negatiua

missa ut depereat captiuorum ff. si quis auctoritate sua sacrum faciat non est sacrum sed prophanum. Et de
structis edibus sacris et locum sacrum manet ¶ Religiosum locum dicitur in quo quis infert mortuum
in comuni predio non licet aliis inuitis inferre mortuum sed inuito socio sepulcrum quod licet. nec inuito
vsufructuario non licet proprietario inferre ¶ Sacrosancte quedam res sunt muri porte et ideo in nullius
bonis sunt. et pena capitis instituta est. qui eos violauit ¶ Singulorum. comodius est a vetu
store primus incipe. et sunt singulorum. quando iure ciuili aliquorum et iure gentium acquiruntur. et
fere bestie siue in fundo suo. siue in alieno capiantur sunt capientis. idem in volucribus plane volens
venari in fundo alieno. vel a domino fundi prohiberi. dum tamen re integra prohibitum ut plene ly
restituit. naturalem libertatem recipe mittere. cum oculos tuos effugit. vel etiam si in oculis sit difficilis
est eius persecutio. Illud fera bestia sic vulnerata etiam ut non valet euadere non est capientis. et
si feriens eam reperit vsque capta sit. quia multa accidere potuerunt ne eam caperet ff. Apum non sunt tue
donec eas in alueo incluseris. licet quod in arbore tua se posuerint. et fauos eius sunt capientis. Examen
quod ex apibus quas habebas in tuo alueo euolauerit tamdiu tuum est donec in conspectu tuo est
vel difficilis est eius persecutio alioquin occupantis fit ¶ Pauonum et columbarum. fera natura est. licet habent
consuetudinem volandi et reuolandi. quia idem est in apibus. idem in ceruis licet vadat ad siluas et re
deat et in istis datur talis regula. quod tuus intelligitur donec habent animum reuertendi. quod si animum reuertendi
habere desierunt. tamen reuertendi consuetudinem desierunt ff. Galinarum et anserum non est fera natura. ideo si ceciderit
euolauerit etiam a conspectu domini sunt sue. et qui animo lucrandi eas retinet furtum committit ff. Similiter eadem
ex hostibus capta in ceterum efficiuntur capientis. et liberi homines capti efficiuntur serui. donec postliminio
reuertantur. Similiter lapilli et gemme capti in littore maris efficiuntur occupantis. Similiter que ex animalibus
tuis nascuntur tua sunt ¶ Preterea quod per alluuionem mediante flumine fundo acquiritur efficitur meum.
Alluuio est incrementum latens fit quod ita paulatim acquiritur quod non potest cognosci ff. Similiter si impetus
fluminis partem ex alio fundo detrahat. et vicino applicuerit. quia tuus est per mansionem in tuo tempore. si certum
quod radices in eo predio egresserit ¶ Insula nata in mari. quod raro fit. fit occupantis. Sed insula in flumine
nascatur si in medio fluminis tunc est communis. qui ab utraque parte predia possident ff. quod si alterius parti
proximior sit eius qui habet predium prope flumen. cuius latitudo tamen se extendit. sed si alterius partem
diuidat se agrum illius qui ad instar insule redactum est suum manet. sed si flumine
tunc dimisso alueum eius est. cuius sunt predia pro modo latitudinis. et quasi alueus de nouo occupatum eius est
cuius est flumine ¶ Alia sane inundata fluuius qui occupat fundum non potest habere predium domini.
immo ea cessante domus fundum recipiat ff. Item ex aliena materia. Si ex aliena materia fiat aliquid ut ex vino
vinum. vel ex argento vas. vel tabulis nauem. si sit opus redire ad priorem materiam dominus materie dominus erit
alias non. De bo. de vase ex vino. de his. de vino et oleo. et multo fortius. si partem ex materia sua partem
ex aliena hoc fecerit ff. Sed si suo vestimento intexuit alienam purpuram. est dominus vestimenti cuius purpura
pars sit pro suo vestito. licet dominus purpure cuius fuit competat actio furti. non tamen reuendicare. quia
cessat dominium esse dominus licet etiam sibi competit conditio furtiua ¶ Si duorum. si ex duabus materiis fiat
quis opus. de voluntate dominorum. id est. veluti quod vina confuderit vel massa argenti conflata. Si
ex auro et argento fiat. massa est communis. si de eorum voluntate. idem si inuitis fiat commixtio. si vero frumentum
menti. vnius. miscetur cum frumento alterius. si volentibus idem est quod sit totum. si vero casu non. quia singula
corpora in sua substantia manet et durat. sicut si greges duorum miscebantur. et si vnus totum teneat
teneat. alter competit. rei vendicatio pro modo et mensura. quantum et arbitrio iudicis estimatur quale cuius fru
mentum fuit ff. Si in solo. aliena materia quis edificauerit domum efficitur dominus edificii. quia edificium solo
cedit. nec tamen dominus materie desinit esse dominus. sed non aget rei vendicatione. nec ad exhibendum stante
edificio. sed aget actione de tigno iuncto ad duplum. quia appellatione tigni. omnis materia continetur. et hoc sit
ne edificia destrui necesse sit. Sed destructo edificio. si non fuit consecutus duplum habet ad exhibendum
vel rei vendicationem dominus materie. Sed si ex sua materia edificet in alieno est dominus ille. cuius solum. Et dominus materie potest
dominium. quia de voluntate sua mittere. alienauit. ideo etiam destructo edificio sibi non competit rei vendicatio. Et
Sed domino soli agente contra per exceptionem doli competit retentio ff. Si bona fide fuit. Accedens solum sum
ptus si mala fide. si alienum imputatur sibi ff. Si tamen aliena plantam in sua terra posuerit cum
inuento pato. i. permanente in alieno. sed per retentionem sed exceptionem. si bona fide seruat ff. Libere
etiam autem cadit terra et membranis. et efficitur dominus cuius est carta. sed habet retentionem scribens. si
bona fide scripsit. et possessor carte bona fide nactus sit ¶ Sed si quis in aliena tabula

pinxit / tunc est dns pingens / q2 tabula illius cedet picture pro se / et petens tabulam compellitur
dnum tn ei precium tabule solvat et hoc si bona fide etc
¶ Si qs a non dno fundum emerit · quem credebat dnm et b f · facit fructus suos pro cultura et labore
nec domino verus vz a tali petere fructus consumptos · sz si mala fide emit sciens alienum · etiam fructus
consumptos cogitur reddere ¶ Is vo fructuarius non facit fructus suos · quos si eos percipit / et idem in colono
vel arendatore · sz dnus qui non ¶ In pecudum fructu · venit fetus · lac lana agni · sz partus ancille
fructu non est · sz pertinet ad proprietarium · q2 hō in fructu esse non vz · cum gra hominis fructus sint sz sz loco
demortuarum dz alias subrogare et vineas mortuas et arbores dz alias substituere
¶ Thesauros invenit in suo sibi sunt · idem si in sacro ac religioso casu fortuito repertus sit · non data opera
Si vo data opera invenit sunt · dimidium ei invētoris · et alia dno soli · Idem si in loco cesaris vel civitatis
reperiantur ¶ Per tradicionem transfertur dominium / sive ex causa donationis sive nomine dotis / q2 dns transmit-
tendi suam transfert dominium ¶ Vendite et tradite res · transfertur dominium si precium sit solutum vel
alio modo satisfecerit vel fidem de precio habita fuit · vel alius pro eo · ut si tutor libera administracionem
vendidit et tradidit · et huius fide de precio sit accipiet · vel si non tradidit · q2 emptor cum habebat
ante ex alia causa · et venditor prebet pactum · vel per tradicionem clavium · orreorum · transfertur dominium · item
venditoris / vel si iactet pecunia in publicum spatium · fit eius qui accipit · vel si dns eiciat rem pro derelicto
quia statim efficitur occupantis · Secus si causa alienande navis merces eiciat · q2 nolens hoc facit · Ideo qui
eas animo lucrandi recipit furtum committit ¶ Corporales sunt que tangi possunt ut argentum · Incorpora-
les que tangi non possunt · ut iura · ut hereditas · usufructus · obligaciones quamvis res hereditarie et fru-
ctus qui ex predio recipiuntur · et pecunie que obligacione dantur corporales sunt et eadem iure sunt iura
et servitutes urbane et rustice ¶ Servitutes rustice sunt · iter actus via · aque ductus · qui habet iter
vz ambulandi ire · scilicet hominis non iumentum agendi vel vehiculum · qui habet actum vz ducere iumentum et vehi-
culum · et qui habet actum habet iter · et non econtra · q2 habet viam habet iter et actum · et presidentia · qui habet aque-
ductum vz ducere aquam per fundum alienum ¶ Servitutes urbane dicuntur que edificiis imponuntur · et edi-
ficia dicuntur urbana · esto quod fiant in prediis ut sunt tigni immittendi · altius non levandi · stillicidium
recipiendi et similia ¶ Servitutes rusticorum sunt aqueductus pecorum appulsus ad aquam · ius pascendi
calcis coquende et arene fodiende · quia per tantum sic dicuntur · q2 sine prediis non constituantur · q2 neque vz
servitute acquirere · nisi habet predium urbanum vel rusticum · et tales servitutes constituuntur vz pactionibus · vel
in testamento ¶ De ponit diffinicio · quid est usufructus · est ius alienis rebus utendi fruendi salva
rerum substantia · et est in corpore · quo sublato ipsum tolli necesse est · unde si quis legat usufructum
in re ipso mortuo · legatarius habet usufructum · excepto possessione vel extra · et finitur res spectans
que usu consumuntur · et in vino et oleo · frumento vestimento / q2 tales res non recipiunt usufructum
in utilitate istarum rerum / senatus constituit usufructum posse constitui · iure estimanti · et usufru-
ctuarius / finito usufructu · permittit eas estimatas restituere · finitur usus morte usufructuarii et capitis
diminutione maiori et media · et non utendo ad modicum tempus · Item si accidet proprietas usu-
fructuario / Item si edes usufructuario cremetur · vel corruerit finitur usufructus · nec in area presenti
¶ Et revertitur usufructus ad proprietatem · et ex eo tempore dns proprietatis incipit habere plenam in re proprietatem
¶ Usus modus eodem modo constituitur / et finitur in eisdem rebus · sic usufructus · cum est legatus · vel qui habet
usum in fundo nil ultra habet / quam oleribus pomis floribus feno stramentis lignis ad usum coti-
dianum utatur / Et vz in eo fundo morari ut cum dns fundi ne sit molestus · ne eciam per quem
habet usufructum pt hec omnia facere · qui habet habitacionem in domo / ipse tamen vz habitare · licet quod
in usu vz in alium transferre vel vendere · licet cum uxore et liberis suis et familia · et liberis
personis quibus tamquam servis utitur · et vix receptum est ut habens habitacionem hospitem habere liceat · et
ipse tamen opera servi et iumentorum · eius ut valet · nec in alium hoc ius transferre potest ¶ Sed si pe-
sum secracisse · i · firmat ¶ Licet antiquitus res mobiles anno · immobilia biennio usu-
caperent · ne rerum dominia essent sub incerto / tamen hodie ex mobilibus qui ille qui ex empcione donacione
edere vel alio legittimo titulo rem possedit · tenuit eam per usucapionem efficiatur dns ¶ Res vero
immobilis · per x annos inter presentes · per xx annos inter absentes · possidentes prescribuntur res tales
acquirit · et hec in omnibus locis ¶ Sz aliquando nulla tempore capiuntur seu prescribuntur · liber

De rebus corporalibus et incorporalibus

De servitutibus

De usufructu

De usu habitacione

De usucapionibus

ho. res sacre. religiose. vel seruus fugitiuus. §. Furtiue at possessio. §. in effectum. quod res furata
vel vi possessa. non procedit vsucapio, non propter mala fide, esto quod heres vel alius successor ignorat
rem furatam vel vi possessam, non vz vsucapere, obstat vicio rei. quod impedit vsucapionem, et donec vicium
sit purgatum. Ideo non vz a quocunque possideri et deferri purgatum vicium. cum talis res furtiua vel vi
possessa. redit ad potestatem veri domini an non. et non quod vis in possessione vacanti non committitur, et quod
res immobilis. non vz furari. §. Res fisci, non dum fisco delatam vel innotatam. bona fide. emptor et sic
tradita vsucapere vz. ¶. Nouissime. vt res vz vsucapi. oportet quod non sit vicium rei. et quod vsu-
capere volens habeat bona fide. et quod iusto titulo possideat. §. Error falsa cause. vsucapionem non
parit. vt si credat emisse et non emerit ¶. Diutina possessio. que predecessor potuit defuncto
et heredi prodest. esto quod heres incepit habere mala fidem. quod predecessor habebat bona fidem. quod sufficat
ab initio habere bonam fide. nec propter mala fidem superuenientem retardet vsucapio ¶. Inter
venditorem et emptorem coniungitur tempora quo ad perfectionem et complectionem. vsucapionis. quod si vnus vno
anno et alius duobus sufficit ¶. Edicto. quia a fisco rem alienam emit. et quinque annorum spacio tenuit
vz excipere contra dominum rei §. Post decretum quod sufficiat quadriennium. Item si a domo augusta emat vel
Leonis et Zenonis §. Mortis causa donacio est. cum propter suspicionem mortis, vt si quid humanitus contingisset
vel speret contingere. quod tunc si superuixerit. recipiat vel si eum penitebat. vel donatarium contingat
premori §. et tales sunt similes legatis mortis causa dicitur. quod cum quis vellet magis sibi rem donatam
quam alii heredi si posset. Ideo dat tamen in casu. quo sibi retinere non vz, tunc ipsi donatario potius
§. Alia autem est donacio que dicitur inter viuos. cum ex mera liberalitate fit et vult donans quod donatarius
rem ponius habeat quam ipse. et tenet. esto quod non fuit tradita, si donator ad tradicionem compelli tenetur, et sit plena
voluntate perficitur donacio et ad eam tradendum donator compellitur, et si fiat donacio vsque ad quingentos solidos
insinuacione non indiget. scilicet quod fiat coram iudice et inter acta. si vero si excedat ¶. Sed jam propter
ingratitudinem donatarii donacio vz reuocari a donatore, vt si inferat iniuriam vel iacturam
§. Est autem et aliud genus donacionis quod habetur et inuicem est. scilicet ante nupcias et post nupcias. scilicet
hodie habet nomen a re. et vocatur propter nupcias. quod eciam durantibus nupciis. et ante et post potest si sic conueni-
patres. dicit tamen possit minui vel crescat. §. fisci vnus duorum det seruo communi libertatem, alio non
dante. accrescebat pars data non danti. et sic libertas dantis defraudabatur. et societas non dantis
is proficiebat. quare tale malus accrescendi corrigitur. et vz. fauore libertatis. dum tamen de parte sua satis-
fiat seruus liber efficiatur

¶ Contingit dominus est rei. eam non potest alienare. inducitur §. Nam maritus qui est dominus rei dotalis in dote sibi data
volente vxore talem rem alienare immobile non vz, nec ypotecare inmouere, etiam consentiente vxore propter
fragilitatem sexus mulieris §. Contra creditor rem sibi pignoratam ex pacto vendere vz. quamuis eius non sit
pignorate rei domini §. ex eo quod debitor voluit. quod si infra certum tempus non soluit pignus credi-
tori. liceat vendere creditori ¶. Nunc admonendi sunt. tutor est pupilli. sed pupillus sine auctoritate tutoris
nullam rem vz alienare. et si pupillus absque tutoris auctoritate det mutuum pecuniam non fit. et accipientis
quia eam ex eam rem vz vendicari. et ab alio qui recepit ex bona fide sic consumpsit condicio competit. Si vero
mala fide. contra eum qui recepit ad exhibendum agi vz ¶. Et ergo omnes res pupillo sine auctoritate
tutoris dari possunt et ideo si debitor pupillo soluat necessaria est tutoris auctoritas. in soluendo vel reci-
piendo, soluens liberatur. quod non liberatur. et sola auctoritas indiget iudicis. vide ff. de minor. vt presertim §. a
quo in et et l. quod si minor. insti. Et sequitur post in textu. quod si tutori vel curatori non fiat pro debi-
torem pupilli solucio ex precepto iudicis. et hoc iudex precipit vel permittit, sequitur plenissima
liberacio. Si vero aliter facta fuit solucio. si pupillus ex solucione locupletior factus fuit per exceptionem
doli vz submoueri. Si vero pupillus perdidit. seu consumpsit male solucio nulla competit exceptio
Si vero pupillus soluat sine tutore. id quod soluit non sit accipientis. cum ei rei sine alienacionem sine consensu
tutoris permissum non est ¶. Si filius vel filia existens in potestate aliquid acquirat. tamen exceptis acquisitis
in castris efficiebatur patris, et de acquisitis in castris vz sua filius facere voluntate. Sed hodie
neccesse dicitur, quod tunc filius acquirit ex re patris, et tamen illud efficitur patris. sed aliunde quam in castris
et tunc in illis pater acquirit vsumfructum filio proprietas. Si pater filium emancipet. et det sibi aliquam
quinquagesimam seruus stipulatur emit. vel si sibi tradicione. dominus acquirit. eciam ignorans et inuitus, et
si seruus inuitus heres instituatur. et de iussu domini adeat hereditatem. dominus hereditas acquiritur. ac si
dominus heres institutus esset, et legatum per seruum acquiritur §. non solum etiam per illos quos habemus in potestate
valemus §. de eis per seruum in quo habemus tamen vsumfructum nobis acquiritur, in duobus casibus, si ac-
quirat ex re nostra habite vsufructuarie. vel ex operis serui eiusdem acquiritur dominio proprietatis, et si
seruus heres instituatur, vel sibi legetur. et id quod dictum est de seruo vsufructuario, idem est de l°.

De donationibus

de intollerabili dampno

quibus alienare licet

Et per quas personas nobis acquiritur

q bona fide possidetur · siue sit liber siue seruus · alienus quod non acquirat · nisi ex re vel operibus suis · sed libero vel
domino · donec talis similiter bona fide possessio vsucaptus fuit · Similiter vsufructuarius non vero suum seruum in
quo habet vsufructum · quamuis sit alienum vllomodo vsucapere · et vsufructuarius non possidet · sed fructuarium · sed habet
ius vtendi ¶ Ex hijs patet liberos homines nobis non subiectos · nec per seruos alienos · quos bona fide non
possidebimus nobis non acquiri · Et hoc est quod dicitur per extraneam personam · nobis non acquiri ¶ · per primum dominus ... vel
legatarius acquiri · nec in quibus vsufructum non habemus vel possessio · Et si dominus sit tradens · dominus acquiritur
dominium · vel non sit tradens proprius dominus · domino proprius paratur vsucapio vel presumpcio

¶ Testamentum · appellatur · quod testacio mentis rescriptum supplemus · rapiendo ... villa et non correcta
intrat maiorum Et docet facere solempne testamentum seu clausum · quod fit in scriptis in quo adhibentur
vii testes · et notarius · qui se subscribere debent · et sigillis suis vel alieno sigillare · Et testator testes
coram eis omnibus debet exponere · qualiter scripta in illa carta velit quod sit suum testamentum et sua deposicio
vltima · et roget eos quod sint testes et quod se subscribant et sigillent et per manum testatoris vel nomen
heredum exprimat · Possunt omnes testes vno anulo sigillare et alio · licet testes adhiberi debent in
quibus sit testamenti factio · mulieres nec impuberes non valent esse testes in testamento · neque seruus neque mutus neque
surdus · neque furiosus · neque cui bonis est interdictum · nec intestabiles · prodigus etc. ¶ hec conditio suis sufficit
patet ¶ pater et filius in eius potestate valent esse testes · eiusdem testamenti · quia nil nocet ex vna domo plures testes
in eodem negocio adhibere ¶ sed qui est in potestate testatoris non debet esse testis ¶ Sed filius si faciat testamentum de
castrensi peculio · pater non debet esse testis nec ille qui in potestate patris eius est · reprobatur enim est domesticum testimonium
in eis · nec heres scriptus · nec quod qui in eius potestate est · neque frater qui in eiusdem patris potestate sit ¶ Causa totum
negocium creditur hodie agi inter heredem et testatorem ¶ Legatarijs et fideicommissarijs qui non iuris successores
sunt valent esse testes · et hijs qui in eorum potestate sunt ¶ · Nichil · testamentum valet sic in tabulis vel in carta vel
membrana vel in alia materia · ¶ Et plures vnius testamenti codices valent ¶ finaliter si sine scriptis quis testamentum
ordinare voluit · nouem testibus adhibitis · et sua voluntate coram eis nuncupata sciat hoc esse perfectissimum testamentum
... iure ciuili firmum et constitutum

Dicat quod vero testamentum militum ... corporis inperitiam · et quia sunt occupati in expedicionibus · in bello · valet · esto quod
... testamentum · nec solempnitate predicta · in testamento ... non adhibuerunt · sufficit quoquomodo constet de eius voluntate
sine scriptis siue in scriptis ¶ Et hoc priuilegium ... quamdiu in bello sunt · et solempnitatem pagani
... debent obseruari ¶ plane · ... debet militem testamentum fecisse · Et si declarauit coram testibus tale velle esse
suum heredem · ista voluntas intelligitur siue in scriptis et vero et voluntate eius ... ¶ Ceterum si per
sermonibus sicut plerumque fieri solet · miles dixerat alicui · Ego te heredem facio · aut bona mea relinquo · hoc non habetur
pro testamento · alioquin multi testes apparerent · qui post mortem testatoris dicerent talia verba ab eo audiuisse · et
sic per talia ... iudicia subuerterentur · Et mutus et surdus · testamentum militare ... pro ... existentes In castris
post missionem testamentum factum in bello · tamen valet annum vero ¶ Secundus ... si antequam militasset · testamentum fecisset post in ex
pedicione existens vel consignauit et quedam adiecit · siue detraxit ut tale testamentum ... militum quod ex
noua militia voluit

Subiecti alieno iuri vel potestati constituti · non valent facere testamentum · exceptis militibus · qui in potestate patris sunt
qui de castrensibus valent testari · sed ab intestato · milites tales moriantur · nullis liberis vel fratribus superstitibus
bona talium ad patrem pertinent · Sed si ... non miles testamentum fecit · existens in potestate patris si ... moritur
... sui iuris · non valet testamentum

¶ Pro testamento impuberis non valet · quia non habet iudicium · nec furiosi · quia mente caret · sed si impubes existens
vel furiosus condidit · testamentum non valet · esto quod post pubes vel compos mentis decesserit · sed si existens sane
mentis fecit · testamentum valet · licet post furiosus decesserit

Et prodigus cui interdicta est administratio non valet facere testamentum · sed bene valet · qui ... interdicitur · ... surdus
et mutus non ... testamentum valent · Et hoc de surdo qui omnino non audit · non qui tarde audit · Item mutus intelligitur
qui nil loquitur · et non qui tarde loquitur · sed si literatus vel peritus casum legalem et auditum perdiderit · debet testamentum suum
scribere et valet · Sed si quis post testamentum mutus surdus factus aliqua valitudine valet testamentum ¶ qui habet filium in potestate
debet eum heredem instituere vel nominatim exheredare · alioquin non valet eius testamentum · adeo quod si viuo testatore talis
decesserit · nec ex eo testamento heres existere valet · quia ab initio non valet · Sed filie vel alij · et non existentes in potestate
non fiant heredes scripti testamenti · testamentum non infirmabant · sed ius accrescendi ad certam personam prestabant ¶ Nominatim
vero exheredari · siue dicat ille Titius filius exheres esto siue non adiecto proprio nomine · si ei alius filius non
existat · ¶ Postumum · debet heres instituere vel exheredare · alioquin eius agnacione · testamentum rumpitur · quia si mulier
pregnans pariat abortiuum · non rumpitur testamentum · nec nocet heredibus scriptis ¶ et valet quod postumus nominatim
exheredetur · vel sic quicumque mihi filius genitus fuit exheres est · an nepos ex filio in potestate constitutus
sit instituendus non quamdiu eius pater viuit · sed eo mortuo · viuente auo est instituendus · tale rumpitur testamentum
quia non rumpatur · quod tempore testamenti est heres instituendus · nominatim vel exheredandus ¶ · emancipatos liberos
de iure ciuili non est necesse instituere · vel exheredare · quia non sunt heredes · sed pretor omnes filios emancipatos
iubet exheredari · et nominatim feminas sexus iubet exheredari · inter ceteros aut · pretor eis dat · quod

de testamento

de militari testamento

est promisso testamenti

¶ de exheredatione liberorum

tablas in testm̄ bonoꝝ possoꝝ. ¶ Adoptiui quadm st in ptate adoptat ꝯ arrogat. ide est sic de filys nālibꝫ
~~ext~~ legittimis. ex iustis nuptiis procreatis. nc eos pt nāle. vel qdm i alienā ptate st n teneat eos istitue
¶ Vera qꝫ quo ad institucioꝫ. ide ius. ide ius est de filys et filiabꝫ. et de emancipat qꝫ n instituunt
vel nominatim exheredent rumpitur testm̄ ¶ Sꝫ si in expedicōe constitutus miles filios nō nominatim
exheredet. non ignorans se hrē liberos. silencm eius p exheredacōe habiti ¶ Mat vel avus mr̄ni
de heredibꝫ institucōis nō ht nominatim exheredacōe. nā silencm illius p exheredacōe hetur. ¶ Sꝫ seruus pprius et alienus
hetur institui in libtate sit s̄u. et dr̄ pprius in qo tm̄ hemus ppetate. licet seruum adulti' comptum, quo cum
domina adulterium commisit. nō vꝫ heredes institui. ¶ alienus dr̄ in qo vsufructum hemus. dimisso a phis
legum de institucōe sermone. que hic i vsu nō est. veniamus ¶ Et vnus plures vꝫ fieri heredes. vsqꝫ
ad infinitum ¶ Hereditas dividitur plerumqꝫ in xii vncias. q assis appellacōe continetur. et eas nouas pꝫ
addidit. quomodo p pte nō dederit testator. p pte intestatus. et si plures st heredes instituti. intelliguntur
equis ptibꝫ. n aliter st datum ¶ Si p'mo tres in certe porcionibꝫ heredes instit. et p alios sn expressione
partis. intelligimur omnes in pte. que superest ex pte institutionis. Si vō tot. ei completus est q iure hic
hetur ¶ Heres pt pure et sub condicōe institui. sꝫ ex certo tpe vsqꝫ ad certum tpus nō vꝫ. et que capiunt
dimissoꝝ in se. nc in tpe et ingis nō vꝫ p parte mori testatus. et p pte intestatus. ideo adiecto tpis tmgiꝫ [illegible]
supflua censetur. impossibilis condicio apposita in instituciōibus legatis et fidei commissis. habitur p nō scripta ¶ Si pluribꝫ
hereditatibus comitti. qꝫ st heres istitutus ht. cuilibet parendum e. si vō alternative sufficit uni parere. ¶ Testator vꝫ
de vulgari substitucōe heredes istituere sꝫ ignorat velud filios fratres pegrinos ¶ ¶ Potest qꝫ in suo testo plures gradus facere heredum
pus si ille heres nō st tolle. sit et si talis et nouissimo loco in subsidium seruum suum heredem instituere. et
plures in locum vnius substituere ut vnus i loco plurium. sꝫ si ex disparibꝫ partibꝫ heredes scripti st inuicem
eos substituere ut i eisdem ptibꝫ videntur substituti in qbus fuerunt instituti. sꝫ si instituto heredi et coheredi
substituto alius substitutus st. ad vtraqꝫ parte substitutus admitti. s. heredis et coheredis. sꝫ si seruus alienus
heres eidem cum libero heredem istituat. et si heres nō erit alium substituit. et i sꝫ seruus iussu domini
hereditate adeat. substitutus in pte admittitur et glosa e ps vide glo. ¶ Pꝫ dt qꝫ illa si seruus heres nō
erit tem substitucio et inducta st. s. alium. s. dominum suum hede nō fecerit. qꝫ seruus sn libertate. heres e n pꝫ
de pupillari substitucōe que testator vi intellexisse. de domino suo q mediate psona. seruus efficitur heres ¶ ¶ ffilius impuberibꝫ
quos ht pt in sua ptate institute vꝫ substituere vulgariter. ut si filius meus heres nō erit. tunc sit heres sn
pupillariter. si filius meus heres moriatur in pupillari etate tale substitucio ¶ et po cassu si filius nō st
heres. venit substitutus. et e heres patris ex vulgari substitucōe ¶ Si nō moriatur in pupillari etate
vel antequā in sua tutelam puenit. filius venit substitutus. tunc substitutus filio heres succedit. qꝫ
ergo in tali etate e filius. qꝫ nō vꝫ facere sibi testm̄. ne herede pt sibi instituit pro eo ¶ Certa racōe sic
pt filio impuberi facit testm̄. sic etiā filio furioso. qui nō vꝫ facere testm̄. vꝫ ex minore pube
testm̄ facere. quod testm̄ p partem infringitur. sic testm̄ pupilli p pubertatem ¶ igitur in substitucōe pu
pillari st duo testa. alium pris alium filij. vel primus pt dici vnum testm̄ duarum causarum. heredi
¶ sū aus si testator timeat q substitutus insidiaretur pupillo. dat consilium q fiat tunc substitucio clausa
pro hac filio et consignet. et in prima parte test. tarnē ne hoc filio suo adhuc impubere illa pars nō publi
cetur. seu apiatur. quomodo ht st periculosum pupillo. si sm in tali substitucōe pupillari venit nō solum
bona que abuenerat pupillo ex successioe prima. sꝫ et vndecūqꝫ. Et q dcm st de substitucōe impu
berum. eadem intelligatur de substitucōe postumoꝝ ¶ liberis suis neqꝫ testm̄ facere pt n fiat s
quia substitucio pupillaris e sequela primi test. lo qꝫ si patris testm̄ nō vꝫ. neqꝫ filij ¶ Singulis liberis
vel ei q nouissime moriet in pubertate substitui vꝫ. et ita vꝫ eligere qbus substituere et quibus nō ¶ Sub
st impuberi et nominatim ut tibi 2d. aut quarta. ut quisqꝫ patrie heres prius erit. e 2 e filio meo heres
esto. et succedunt p ea parte qua heredes scripti st ¶ Masculo vsqꝫ ad pubertatem substitui vꝫ scꝫ vsqꝫ
ad xiiii annos. substitui vꝫ mulieri vsqꝫ ad xii annos. Et p hec tpus substitucōis euanescit ¶
qbus modis testm̄ infirmetur extraneo aut filio etiā puberi herede instituto nō licet substituere hoc modo. ut si heres extiterit et in
aliquo tpe decesserit alius st heres ¶ Sꝫ testator per fidei commissum vꝫ eum rogare. ut totam hereditatem vel
partem restituat ¶ ¶ Rumpitur testm̄. si quis post testm̄ adoptauit. p imperatorem eum q sui
iuris est. a' p ptate eum qm filius alterius est. qꝫ agnacione sui herede ¶ Posteriore testo p mū p
ferum rupit prius. et hoc si ex eo vltimo sit heres. vel nō deūi tū vꝫ in se et lꝫ solemniter debitum. qꝫ
tale rupit prius. esto q heres e ex vltimo institutus velit adire vel fuit sub condicōe constitutus. que
nō venit ¶ Si quis ut vltimum testm̄ rumpit. prius pfectum quamvis in vltimo mete rebꝫ quis heres
aegit. heres scriptus in vltimo et reuertitur contra falcidie. hereditatem restituat ei. quem in po heres scriptus
erat. lꝫ testm̄ rumpit. si ibi q eum fecit fuit capite diminutus ¶ ex eo sm testm̄ rumpit prius. si cum
pfecit testator. nō si inchoat et sm nō rupit prius. si prius non valebit ¶ eadem oratione [illegible]
lꝫ late. et istituit imperatorem hede n capit hedite. nt si testm̄ nō st legitime factum vel si inida ver

217

108

q̄d dixit · ꝙ imperatore herede faciebat vel scripta nō hr̄ auctor̄ n̄ recipit · hereditatis rex · q' lz sit so-
lutus legibus · ff. l. vnic̄ filiet

Testm̄ puti in quo liberos suos exheredat si cā vl omittit · ꝗ tlē testm̄ ꝗ officii pietatis fiunt ꝯpetet
exheredatis vel preteritis · editum de inofficioso testo · ide testm̄ ꝯpantz ꝗ testm̄ filioꝝ · et sic et siꝰ turpi-
bꝰ ꝑsonis instituit agitur de inofficioso testō · Causa aūt ꝗ nati liberi adeptam veniūt ex hoc
edicto si alio iure puenire nō poꝰt · et ido de possūt si alio iure puenire nō possūt · Sz si aliq̄d lz loqui si
nichil eis relictum est · al's quandoqꝫ ps hereditatis vl res · q' hic nō dr̄ inofficiosū · sz agit ad suplementum
legittime ad id q̄d deest · Si tutor nomine pupilli accepit legatū ꝯ sciens accepit nichilominus pupilli
agē vz de inofficioso testamento · et si nōe pupilli egerit · et succubuit nichilominus vz petere legatū · Si · dm̄ liberos
vl vna ꝯtra dz dari · Dns hiis facultates suas suspectas x obligatas · vz suum suū herede et necessariū
instituē ꝗ post morte dm̄ velit aut nolit eqꝫ hes et liber efficit · et eius bona · et hereditaria vendūt · vt satis-
fiat creditoribus · sed ꝗ post morte ꝓpriū acquirit sibi reseruat · Dm̄ et necess sic sr̄ liberi testatoris
nepos et neptes ex filio · quā eis locus succedit · et dñr sui q' domestici · et viuo pre quodamō dnī
estimatr̄ · Et q' mortui ab intestato ... nemo sr̄ q' siue ex testo siue ab intesto velint
vl nolint heredes efficiūt · l. x n. ac. licet pretor eis pmisit abstinē si velit ab hereditate paterna · Ceti qui
testatori subditi nō sr̄ · extranei dr̄ · et illi qui exiuerint a ptate paternam · q' seruus n hr̄ in ptāte
et seruus a dnō institutus · et post manumissus ē necessarius · Testmū instituto et mors testatoris · per
quā institutio capit effectum attendit · et attendit tpus aditionis · et tnc vz tua institutus extraneus · si hr̄
testāti fiunt passiue licet nō actiue · q' pupillus furiosus et furiosus ꝗ nō test fine testm̄ vz institui
et hr̄ testi factionē passiuē · et media tpa tibi nō nocet · et post aduenit extraneus n̄ sit in ... expellit
solue onera hereditaria · sz sit inuit vz restitui · Sz nobilissima subuenit · ꝗ faciat ...ntarium et sic
vlt̄ facultates hereditarias nō tenet · Immiscuit ꝓ herede tenet et ꝓpria heres · q' vtit rebus hereditariis
tamqꝫ hes vel vendendo aut ... dum ... sciat here et illi fore mortuu · Sola voluntate
efficit hes ... pdet · Legatū ē donacio a defuncto relicta · Et lz antiquitus essent ... gnā · hodie
sr̄ exequata · et vz quibuscūqꝫ vbis sr̄ · Et ꝓ legato competit tres actiones · ꝑsonalis ex testo rei vendic-
et ypothecaria · Sz nō vnqꝫ legata et fidei cōmissa · hodie coequate sr̄ · Nō solum res testatoris vel
coequate heredis legari possunt · sz aliene · ita ꝙ heres cogatur redimere si pot vel extimacoz prestare · sed si
sit res ... nō est cōmerciū · estimacio nō debetur · vt si campū marcium legetur · vl basilice vl templi
Et ꝙ dr̄ res aliena posse legari hoc verū sz testator sciebat alienam · q' aliās forte · si ignorat non
legasset · et hoc hr̄ ꝓbare legatarius qui agit · et sic psumit ignorasse · Sz si testator rem quā habet
obligat leget sciens obligasse hes tenetur luere · et hoc hr̄ ꝓbare legatarius nisi testator dixerit
ꝙ legatarius luet · Si testator leget rē alienā quā acquisiuit viuo testatore legatarius et dominiū · a titulo
onerosō · et tnc precium ꝯsequit · a lucratiuo q' sicut ꝯ vel ab alio legata · Et tnc agē nō vz · q' vla
est ꝙ duc cause lucratiue in eadem re concurre nō pnt · Ea q̄ q̄ nō sr̄ in rerum legari vz · vt fructus
nondum nati vel partus · Si eadem res duobus legata sit siue cōiūcti siue disiuncti · dum̄ vnū vel ... legatū
Et si vnus nolit vz accipe · accrescit alteri quantum si dicat alio et meuio dimidium · si eandem rē legem
separatim duobus · Si legatarius fundi legati alicui emerit ꝓprietate · ab illo cui erat · agit ꝓ legato
... ꝙ ad eciam vsufructum eiusdem fundi titulo lucratiuo puenit · Sz iudex ex officio iubet estima-
cionē dari vl pstari deducto vsufructu · Sz si rē legatam leget nō vz · q' a plus sua sr̄ nō valz
et si alienet eam legatarius vt res nec estimacio ei debetur · Sz si testator rē suā legaz · sit aliena vz
q' plus attendit veritas rei · Sz si legarum preter esse ... nē sit vz · Si testator rē sua leget
et post alienet nō animū ademeri vz legatum · Idem si impignoret rē legatam nō vr̄ here aīm a-
dimē di · vz legatum · ... qui agit ꝗ herede · vt eā luat · Idē si partē alienet · Si quis debitor
suo leget libertatē nec a debitore nec ab herede vz debitum peti · sz vz ꝯpensari · hec testatoris
vt liberet eum · Sz testator dare debitori dilacōz ad tpus · ex quo · Si debitor leget q̄d debz
creditor inutile est legatum si nil ꝯsequat ex legato · sz si leget debitū ad tpus vel ꝯdicionale
pure bene vz ꝓpter repraentacōz · ... ꝙ viuo testatore veniat dies vel ꝯdicio · Sz vxori vz le-
gatum q̄d fecit maritus vxori de dote · q' plenius est legatum q̄z de dote actio · q' vz legatum
... ꝙ nulla dos data fuit · si ... dos · et expressata alī nō vz · Si res testatoris legata
facto vel culpa heredis perierit tenet hes · sz si seruus alienus legatus facto heredis manumissus sit
tenetur hes · vel si seruus heredis legatus sit · et ipse manumisit · etiam ignorans · legatū tenetur · vel si do-
nat alij et ille manumiserit · Si ancilla cum ptu legata fuit · et mortua ancilla ptus natus
sit · q' tnc ipsa ptus venit in legato · Idem est legato seruo ordinario cum vicario · mortuo
ordinario · vz etiam legatum in vicario · Si seruus cū peculio sit legatus mortuo seruo nō vz
legatum peculij · Sz si grex legatus sit · et puenit ad vnā ouē venit in legato · q' eadem
corpe ... in legato · et grex est vnū corpus · ex distinctis capitibus sicut edes ex coherentibus la-
pidibus · legato edium venit marmora adiecta post testamentū · Si peculiū peculio legato
venit · quomodo peculio attendit vl adiecit · siue lucro siue dampno · sz an morte testatoris

De inofficioso testamento

De legatis

nec ꝑ pignore x

tē legatū q̄ vō ex neo tē nō cedit · n̄ ex ēb peculiaribꝫ sit amissum si servo manumisso

Si vō p̄ᵗ mortē aut an̄ aditam hereditatem · si sit legatū servo manumisso nō veniᵗ peculiū n̄ sit legatū manumisso q̄ si manumiserit vivꝰ veniᵗ peculiū · vel expresse sit ademptū · de peculio eluto nō vet id qd̄ in rationē dominus ipederat vl' expederat ¶ si legato peculio rebꝫ additis hic vet qd̄ supest rebꝫ additis et solutis eligimꝰ ¶ tum corpat qz incorpat res legari pnt ut actiones q̄ hic hēs hꝫ cedere legatario actiones n̄ testator vivꝰ exegerit · nā tē extinguit legatū · ut vꝫ legatū q̄ hēs vfic dominū vl' eam ere alieno liberādo ¶ si generalit servꝰ vel alia res · legā est electio legatarij · n̄ aliud testator expressit ¶ optio legata legatario nisi ipē eligat pro tūc sit ad hedem ¶ si plures hōbꝫ opcor et nō ꝯueniāt tē sortitio intmittit · et sorte esse dirimēdā ¶ legari sorti illi pt · cū quibꝫ testati fuero est ¶ in certe persona legal nō vꝫ ut quicūqꝫ filio meo in matm filiā suā dedit · sꝫ si dixit sic · qm ex cognatis meis qui sᵗ filio mō uxorē dedit vꝫ legatū · et ibi demrabant certe psone ꝯ cognati · et lꝫ ab incō esse certum · ex p⁹ fiō valebat ad certitudinē redua ¶ si legata inīta · que nō debebant solui nō vꝫ expeti hodie · ꝯ per ius cotidianū ē certū tutor incto dai nō vꝫ ¶ postumus aliens eciā hēs īstitui vꝫ · ut in ūtō eius sit q̄ uxor esse n̄ pt ¶ si quis in noīe · error nomīs vl' cognomīs n̄ viciat legatū · dū tñ ꝯstat de cto corpore · qz noīa sᵗ iventa signifīdor gra ¶ falsa demonstratio nō viciat legatū · ut si dicat lego servum quē emi · a · p · a · ¶ qz ꝯstat de corpe · ut falsa causa viciat legatū · qz si dixit ticio · qz gessit negocia mea · lego · c · qz eiꝰ proximo · sū agnne capitali liberaty · licet iste cause vē n̄ sint vꝫ legatū · sꝫ si condicionalit legauit si gessit racones nō vꝫ n̄ gesserit ¶ an servo hēdis legari vꝫ · et dr̄ q̄ꝫ nō pure sed bene sub ꝯdicoē · igitur tpe existentis ꝯdicionis n̄ sit in ptāte hedis · eꝫ · servo hēde instituto ē caput et ordme · et eciā vꝫ legata īt medias hedū institucioēs ¶ p⁹ mortē legata fieri · p⁹ mortē hedis et fideicomissa ¶ pene noīe · nō vꝫ legatū vel ademptio vel translatio · ut si dicat · talis hēs sit si filiā suā in uxorē dedit · vel si servum alienauit · vel si hꝫ aucōs dedit nt libertatis noīe pene dai vꝫ · nec imputat̄ legata s' noīe pene nō petit · p⁹ dt q̄ talia relicta vꝫ sic dā ꝯditꝫ · dū hꝫ nō sint impossibilia vl' legibꝫ nō incōdita · aut alia ꝯpbrosa

de adepcione legatorum

¶ ademptio legatorum vꝫ sn̄ codi testamento sū in codicillis fiat et qbꝫcūqꝫ vbis siue ꝯ legato vl' alūs siue dādo legatū · dātū vīn dando alt m̄ adme legatio

de lege falcidia

¶ antiquitꝰ omnia bona potāt legarī · et habebat nō hēdes invaniū · quar̄ nō erit hēdis ut inagnatis sit · ē hēlut tm̄ quartā ptē siue · et de singlis legatis quarta deducit · dū tñ fiat ꝯuiūtiū e · c · in aucten · hꝫ nobis · et valor q̄ erat bonorū tpe mortis attendit ¶ sꝫ si p⁹ mortē decrescit bona et an̄ aditā hēditatē · ut igne vel alt hic hēs q̄ forte ala nō adiret qd̄ ē noīe legatis ut vꝫ legata hꝫ in eo pacisci · et pō anteq̄ꝫ deducat lex fal · deducit ex alieno ¶

de fideicommissarijs hereditatibꝫ

¶ antiquitꝰ nullꝰ cogebat fideicommissū restituer' · sꝫ solū pudore · qre sit fidei comissū · dctū ē p⁹ q̄ introducta · al' nō vꝫ testamētū in quo quis hēs nō instituit · et pt quis rogare de restituēdo · pure vel sub ꝯdicoē · vel die cto · qm restituit hēditatē · nichilꝰ hēs pmanet · sꝫ in restitutione · aliqūdo hēdis aliqū legari · qz tempore neronis ad senatꝰ est introductū · ut hēditatē restitutā omnes actioēs que heredi et in ipm ꝯpetebāt · cm ex fidei comissa restitutū est · p⁹ ptā sꝫ stulit in eū directas actiones que erāt directe in pna hēdis direct · qz modicū lucri rogati nolebat adire hēditatē · et sic nō volebat · fuit introductū ad istar falcidie · q̄ posset retinēre ꝯtraꝫ p trebellian · eade raco · et hēs portabat omia onera z vocat' partiariꝰ fidei comissariꝰ · qz cum hēde legatariꝰ parciebat' hēditatē · vn̄ hēs p quarta tenebat' fidei comissariꝰ · p rebꝫ ptibꝫ · hic distīnctū an vales hēs spōty adiret qz tē tē restitues stipulabat qꝫ nō pertiet onera n̄ p pte sua · si vō nollet adire qz habebat eam suspectam tunc dapnosā · tūc ꝯpellebāt' a ptore adire · et nl de oneribꝫ pestabat nec stipulaciones erāt necesse ¶ p⁹ statutū q̄ hēs statuty vꝫ ꝯstitutꝫ · vl' qd̄ deest retineāt · vꝫ vl' si solūit · qd̄ solutū est repetit · et qd̄qꝫ qd̄ ratā hꝫ onera supportat · z tō remanet actiones in hēde et in fidei comissario · ut qlꝫ p parte sua teneat' · si vō tota hēditatē sponte restituit · omnes hēditarie actiones trāsferūt ī fidei comissariū · vl' si rogetꝰ adire · nullo comodo vl' dāpno apud hēdem manēte · sꝫ si parte hēditatis sit rogatꝰ restituē · sꝫ si vna re retenta rogatꝰ sit · p inde ē qsi sit simpł' rogatꝰ esse ¶ sꝫ qn̄ testator rogat hēde vna re retēta restituē hēditatē p illa nō ꝯpellit' onera subire · qz qt ex legatē vl' vna res acq̄sita · idē iuris est si certa quātitas ita sit rogatꝰ restituē vꝫ

singularum rerum commissariis

¶ preterea q̄ ab intestato · r · nō facto testato decessit · iure dt rogaⁿ eū ad q̄ue sua hēditas ptinat · certū iure · q̄ restituat vl' pte vl' certū re ceteris fidei comissariꝰ vꝫ rogat de restituēdo aliꝫ ¶ si dt q̄ ꝯpellit' solue vl' tradē · vel intē finisse rogatū ¶ fidei comissarij vl' hēs legatarius nō vꝫ in amplius rogari q̄ꝫ acceperit a testatore · tn̄ an̄ ꝯnis est rogatꝰ restitue re aliena · tenet' est illā redime · vel estimacōē pstare · idē si servus alienꝰ sit rogatꝰ manumitti · qz dꝫ emi et acquiri · et p⁹ manumitti · et si dn̄s suꝰ nollet eū vēde · nō p̄ꝫ hꝫ extinguit fidei comissū · sꝫ dt q̄ p tpe procedente

libero

vale(re) potuit. Et qui manumittitur non efficitur libertus testatoris seu heredis si manumittens fuit, si de directo
testato liber esse iubeatur efficitur testatoris. et ideo quia tunc fuit servus testatoris tempore testamenti et quo moriebatur
et de directa, qui statim pervenit et venit facto testatoris. ¶ Ponit vero habuit originem codicilli quia modo — *De iure codicillorum*
dum ad rem pertinet quia propter magnas et longinquas peregrinationes testamentum facere non possit, vero codicillos facere et
dum ad rem pertinet, si facto testamento vel ante et vero dum non appareat ab ipso non recessisse. et fideicommissa sunt eis relicta, vero continere he-
reditas in codicillis directe nec dari nec adimi vero, sed bene per fideicommissum. et ponuntur exceptiones factum quibus iuris solemnitatem
desiderat. ¶ Omissis aliis rubricis que continue non solent legi. ¶ Obligatio est iuris vinculum quo necessitate astrin- — *De obligationibus*
gimur alicuius solvende rei. dat et distinguit inter civiles et pretorias. civiles continet civili approbate sunt ¶ pretorie quas pretor
ex sua iurisdictione statuit, que et honorarie dicuntur. subdivisio seu divisio est in iiii species dividitur, quia aut ex contractu
sunt aut quasi ¶ aut ex maleficio aut quasi ¶ et alia subdivisio, quia aut ubi re contrahuntur ¶ ¶ Ut in actione ex mutuo quia — *Quibus modis re contrahitur obligatio*
sub certo numero [illegible] pondere vel mensura consistit, ut vinum pecunia etc. et que sunt accipientis, quia datum est sic quod de meo tuum
et non redditur eadem res in specie sed in genere ¶ Sed quando creditor creditoris debet solvi vero solutum repetere [illegible] mutuassem. sed
unus ex eis obligandi contrahendi aliquis dissolvendi. ¶ Preterea in actione comodati re obligatio contrahitur, ut quia re ad certum usum accipit
comodat. et casus fortuitus excipitur a restitutione rei comodate. sed accipiens exactam diligentiam prestare debet. nec
sufficit talem habere sicut in suis rebus sed maiorem. immo si alius diligentior potuisset rem custodire tenetur. sed si culpa precedat
tunc tenetur de casu ¶ sed cetera tenetur de casu. si id quod dominum ubi tradidit fuit portet peregre. et ideo consistit contractus in illo
datio ¶ Preterea in actione depositi que re contrahitur et competit contra eum qui rem custodiendam accepit. et tenetur de dolo et lata
culpa. non de levi et levissima. quia imputet qui penes negligentem eam deposuit qui res suas custodire nesciebat ¶
Creditor qui pignus accepit tenetur restituere pignus soluto debito. et quia hic contractus fit gratia utriusque dedentis et
creditoris non tenetur accipiens ut exactam diligentiam adhibeat. quia si prestitit et casu fortuito amisit pignus debitor
tenetur solvere debitum ¶ ¶ Verbis obligatio contrahitur et interrogatione precedente et responsione subsequente. quia de stipulatione — *De obligatione verborum*
[illegible] vel a stipite. et si certum promittatur competit condictio. et si incerti actio ex stipulatu. et sic per talia verba
spondes spondeo. promittis promitto. fideiubes fideiubeo. dabis dabo. facies faciam. et sufficit lingua, dum utique
contrahentes se intelligant. et solemnitas verborum est sublata sufficit quacumque verba, dum utique consentiat, et responderet
intellectum habeat ¶ et vero sit pure ut. ¶ Aureos dare promittis ¶ aut in diem ut. decem dare. et si certa die petere non
debet quia totus dies creditur arbitrio solventis. et ideo quia totus dies preteriat. sed si quis promisit x aureos annuos quamdiu
vivet, pura est obligatio sed non vero petere non in primo anno ¶ Sub condicione fit stipulatio ut si consul fueris tu.
si promisit quod si capitolium non ascenderis. pro inde est ac si stipulatus esset cum moreretur dari, quia cum non vero constare
condicione impleta ¶ Ex condicionali stipulatione tantum spes est in debitum in qua spe transmittimus ad heredes ¶ locum
habent. in stipulationibus et tunc si promisit dari Cartagine hic spacium quo illuc ire possit. quia si promisisset Rome
hec dari Cartagine non vero, quia impossibile est stipulatio condicionalis si condicio sit de preterito vel presenti aut statim vero, aut non
quia licet de presenti penes nos nesciatur potest prescindi. sed ipse conditionat sit de futuro et ideo sit impediri ¶ Non solum
veniunt in stipulationem res, immo facta ut [illegible] et est optimum consilium quia addita pena re habet, probare interesse
ut promittis hic facere quod si non non feceris promittas tunc pro pena ¶ sed si eadem die quedam fieri et quedam non fieri promissa sunt
tunc ideo pena sit adiecta et promitti et si ea facta non fuerint, si quid factum non erit, tunc pene nomine decem aureos dare
spondes ¶ ¶ Stipulando et promittendo duo plures rei efficiuntur ut si duo vel tres pro eodem debito solvendo se ob- — *De duobus reis*
ligent et in solidum, ut si unus pluribus stipulantibus promisit solvere dum tamen simul stipulentur, secus si separatim stipulentur
quia hic alia et alia erit obligatio. in quibus obligationibus si alter reorum accipiat vel alter solvat omnes perimit obligationes
et omnes liberat ¶ et licet in duobus reis debendi ideo quia eadem res promittatur, tamen unus potest obligari pure, alius in diem, alius
sub condicione. et ille qui statim pure vero convenire ¶ Servus ex persona domini sui inter stipulandum habet vel nomen hereditatis — *De stipulatione servorum*
non adite et acquirit hereditate et possessionem heredi futuro. et si sibi vel domino sive servo suo sive impersonaliter servus
stipuletur domino acquirit ¶ Idem est in filiis et liberis in potestate constitutis, sed ¶ sed si servus stipuletur rem non
vero prohiberi, sed bene domini eius. si quis servus stipuletur omnibus dominis pro portionibus acquirit. Si vero nominatim uni
illi soli. sed si non vero acquiri uni ex dominis alteri in solidum acquirat.

¶ Stipulationes iudiciales dicuntur que mero iudicis officio proficiscuntur ut de dolo vel de persequendo servo ¶ Pretorie que — *De stipulationum divisione*
mero pretoris officio proficiscuntur ut damni infecti vel legatorum. et edilitie que veniunt iurisdictione pretoris ¶ Con-
ventionales dicuntur que ex conventione partium sive facto iudicis vel pretoris ¶ Communes sunt ut rem pupillo salvam fore
que per iudicem et pretorem et aliud fit vero.

¶ Si quis stipuletur hominem mortuum non vero. vel qui in rerum natura est non potest ut hypocentaurum. vel si rem sacram vel — *De inutilibus stipulationibus*
religiosam quam humanam quis esse credebat. vel publicam que usibus publicis perpetuo est exposita ut forum theatrum
libero — vel liberum quem servum esse credebat. vel rem suam quis dari stipuletur, ut confirmat, esse quia desinit publicum vel fiat
prophana vel liber servus, nec vero stipulatio hominis liberi, esse quia promitteretur cum servus factus fuerit ¶ ¶ Si
quis alium daturum facturum ve quid spondeat, secus si se facturum spondeat. et si quis stipuletur alteri cuius iuri
subiectus est non vero. sed si quis stipuletur sibi aut tibi ex ea causa solum mihi vero, quia solvendo tibi liberat
etiam in tuto stipulatione sed stipulator adversus recipientem habet actionem mandati. sed si quis sibi et extraneo stipuletur
decem pro parte dimidia tantum stipulatio. Et si pater stipuletur filio sibi subiecto sibi acquirit quia vox patris est filii
et econtra ¶ Preterea inutilis est stipulatio si fiat responsio a domino interrogati, vel si interroget pure et respondeat
sub condicione. secus si interrogatus in die vel sub condicione respondeat spondeo, quia videtur in die vel condicione pro-
misisse. quia que in precedentibus dicuntur etc. Ut pater a filio suo iure nec dominus a servo non vero stipulari nec econtra
liber servus nihil vero obligari filii bene. Ut surdus mutus non vero promittere nec stipulari nec furiosus pupillus
non vero obligari nec stipulari sine tutoris auctoritate. sed ipse dominum tamen sit proximus pubertati et licet intellectum
vero stipulari sed et impubes sit pupillus non vero obligari de consensu sine patris. ¶ Sed si impossibilis condicio

adiciat' n vz· ut si digito celu tetigero hic e na impossibilis· s3 bn p vba negatiua si no tetigero &c
¶ Ite vborum int absentes stipulatio no vz fieri s3 si pducat instrum· q te in tali loco pmisi ei si pbem me
ea die absente in tali loco fuisse· Et hoc manifestis pbacionibus reprobat instrum ¶ Pg mortem sibi nec
vz stipulari n magis q3 pg morte eius· a quo stipulat· s3 exenter in aliena ptate pg morte patris
vz sibi stipulari· nec vz si stipulet· nl' pmittat pdie qm moriat· s3 pg tamen corrigit· q vz stipulatio
ipostera est stipulatio· et l3 hactenus no vz· valet hoc· Et valet qns stipulari pg morte alterius
¶ Vz si scriptu sit in instro que pmisisse intelligit' p stipulantem· si plures res stipulat sit si pro
imissor endeat simpl' pmitto ad omnes &c· nl' in ia tm q3 pmittit· et singule res inde stipulat
¶ Alteri· qd vz stipulari q3 inuente s3 stipulatores ut qnlz sibi acquirat· et nl interest stipulari alteri
et si hoc vz fac· d3 pena stipulari· et nisi n fiat· pt pena pmissa esto q sua no interest petere
Ite quiter a tutore q gerit tutelam vz stipulari de pupilli saluam fore qr sua interest ¶ Ite si pmis
sio qme stipulet' hre qm vz· nl' si a creditore no distrahat pda nl' pignora· st nec re sitiend
nl' barlegium· Si quis sit qdoc sint stipulati et moueat remote qdicoe habet simil vz petere
¶ q hoc anno pmittit nl' mse· vz q or pter am nl' mess sit pter anni petat ¶ Si pmissio
dare hominem nl' fundum n an vz peti n tm spacium ptereat qo tradicio fieri possit pna est obligatio
~~si n vz peti n in pno mgl3 anni ¶ Sub qdicoe sit stipulatio ut si qsil~~

de fideiussoribus

¶ Secundum stacra dem p pco et ara non lux pemre no s3 glo· ¶ Fideiussor e qui obligat se p alio
et omi obligatoi sive nali sive ciuili· adici vz fideiusso· ideo pfiuo dns vel exnes se vz obligare
mo qd sibi na' debet' et fideiussor obligat· s3 hoc eius fideiussoria obligatio ¶ Obligacionem an
adiciat· nl' pcede nl' sequi vz· plures fideiussores quotquot st mo cime impotius tenet· et dat' creditori
electio a quo petat s3 p eplam dini adriani appellat' creditor a singulis q mo liteg q tpe solue· si
partes peto et n existen solmido alios oncedit· et si ab vno tm pecunt et re soluendo non sit ipnterp
sisset ¶ Fideiussores n vzt in plus se obligari qm reus pmittit· qr e oblio accessoria s3 in mi bz
s3 si reus pure fideiussor sub qdicoe vz obligari· nl'   eq· et sic miny in qttte et tpe
obligari· et q solt fideiussor p reo· s3 accionem mandati ¶ In stipulationibus fideiussor e· itz· ipse
in scriptura appareat q3 fideiussisse intellig' p solemnem stipulationem· ¶ ¶ Si quis stipulans
ofiteat se debe q ei inuinea· et no e· licet hactenus hnt excepcionem usq3 ad quadriennium in sta hoc· ne
nc usq3 ad biennium et intm· hz creditor pbare pecuniam numeratam· ¶ Per qsensum oriunt oblio· inter
emptore et venditore in locacioibus & societatibus· ubi nc pncia pem nc scriptura e necia· suffecit
q qhentes qsenciat et inter absentes vz fi p eplam nl' nuncium· et vny alteri vel alteri
obligat· vider q ex bono et equo pstitue oz· al' si vny alio stipulet in vborum obligacionem transit

de obligacione litterarum

de qsensu obligacionum

de empcione et vendicione

¶ Empcio et vendicio simul qhit' in de pcio qvenerint e qmuis pcium no sit numeratum et esto qt arra data n
sit ¶ Et vz si qtractum n actum fuit q fiat scriptura· ut instra nl scriptura imo qhentium ircolabata
qr aliter oz q fiat et instrum sit a notario reuisatum et a ptibus approbatum· et dor aliquid deest penitere
loq est· et pt emptor et venditor sine pena recede ab empcione et vendicione q3 nondum qsensisse
et hoc vim nisi arre fuerint date· qr qui dedit arras et penitz pdt eas· qui vo recepit eas et penitz
reddit eas duplicatas· esto q nil sup arris expssu sit· Pciu aut certum oz· qr empcio sn pcio ee no
vz et ozp sit ceteru pcium ¶ Alioquin si actum sit det quanti amicus estimauit te em ex estimaciz pcium
exoluet et ~~in~~ res tradet· et sic vendicio ad effectum pducet· Si vo ille no estimauit nil vz
Ide est in locacionibus ¶ Itz pciu in numerata pecunia qsiste oz q at si actum sit q bo et alia
res det· hec no est empcio s3 vendicio· s3 pmutacio· et hoc fuit ita deriuatum· q emptio et
vendicio e alia spes a pmutacione ¶ Qa3 empcio et vendicio extracta sit q statim ad depcio
qnetum sit· et nisi sn scriptura res agit' periculum rei vendite statim ad emptorem ptinet· et stad
hic res nest tradita· ut si ho sit mortuus nl' res em emptore necesse est pcium solue· l3 re no
sint nacti· dn m culpa venditoris casus no euenit ¶ s3 accessio pueniens p aluuione rei vendite
est emptoris qr eius e comodum cuius est periculum ¶ Vd si ho est venditus fugerit nl' furatus fuerit
sine culpa venditoris· et hic si venditor custodia ipse n recepit usq3 ad tradicionem et venditor dns e dot
rem tradidit· Sub qdicoe vz fieri· et si int' dinum dne sticho placuit ¶ Rem sua empta no vz
qr no l3 ei hec emptori nc sua interest· Ide si hominez liberum p seruo emerit q non vz empcio

de locato et conducto

¶ ¶ Sicut empcio et vendicio· conuento de pcio qhit' sic et locato et qducto· si merces sit qstituta
et dat' locatori qm re tradit locati qductori ex qducto accio· Et si in arbitrio alterius merces ponatur
Idem e sic de empcione &c· pcia dictum est· s3 si fullom vestimenta panda no qveto de pcio tradantur
hic n oritur accio locati· s3 pscriptis vbis ¶ S3 si vny heat tm vnum bouem et alius alium et qvemat inter se
q alterius dicbus ips vtat' ii qpetit accio pscriptis vbis ¶ Adeo hic similitudinem locacio empcio et ven
dicio· q hactenus dubitabat si dns det pdiu aliem in ppetuum sub certa pensione et redditibus an esset
empcio & locacio l3 hoc dictum qtractum s3 pprium nom qr dr qtractum emphiteoticum· et si pcat tota re

emphitoticaria petit per actionem utilem. ¶ Et si in parte incidit emphiteota tenetur solvere totam pensionem
¶ Conductio si artifex de auro sive promisit facere certos anulos et ex ponderis pro tali precio hic est emptio
alias si de agro illius certas faciebat sed hic est locatio. quia aurum meum opera locasse et merces pro operibus adiecta
¶ Conductor omnia debet facere secundum pactum et si quid de consuetudine promissum sit id ex bono et equo debet prestari. ¶
¶ Emptio pro usu vestimentorum equum vel argenti quod promissum est dari hic tamen in dicto et bono et debet adhibere diligentiam
generaliter prestandi diligentissimi patris familias in suis rebus adhibet. sed si adhibuit et tamen res perit non tenetur ¶ In mortuo
conductore usque ad tempus conductionis transit ad heredes. ¶ Societas vel universi contrahitur de omnibus bonis vel de negociationis de societatibus
ut emendorum et vendendorum vel olei vinique quod si non convenit de partibus lucri et dampni inter eos equales partes in lucro et
dampno esse debent. quod si expresse sint ita debet servari ut quod aliud unius due partes et alius tertia. ¶ Et ita quod
convenit est quod ad unum due partes lucri pertineat et tertia dampni an vero tenetur quod sic quia sepe contrahitur
persona et opera ut industria sit eorum conditio melior efficitur et eos accidit sepe quod opera alicuius pro pecunia
alterius veniat in societate ¶ et est forma quod vero convenio quod ad unum pars lucri pertineat dampnum vero
inter socios an aliquibus mercibus sit lucrum et in aliis dampnum. quod facta compensatione superest de lucro ¶ sed si convenit
lucrum de lucro de aliqua parte idem intelligitur de dampno de quo vero dictum est ¶ Manet societas quamdiu in eodem
consensu perseveraverit. et cum aliquis renunciavit societati solvitur societas sed si ille callide renunciavit ut aliquid hic solus
habeat quia licet esset secundum totorum bonorum ab hoc renunciat ut solus heres institutus totam habet non obstante renun-
ciatione debet lucrum communicare ¶ si non per renunciationem veniat lucrum quod non sperans totum efficitur suum ¶ Solvitur
societas morte socii quia qui societatem contrahit certam personam elegit. quod si plurium societas contracta sit unius morte solvitur nisi omnes
pluries superessent tunc aliud actum sit ¶ et finitur si negociatio pro qua contracta sit finita sit ¶ Publicatione finitur
ut si bona unius socii universa publicentur quia alius pro mortuo habetur. Item si mole creditorum unius bona
cesset vel etiam bona propter debita publica vel privata vendantur sed adhuc in societate consenciat nova videtur
incipere societas etiam non culpe tenetur socius ¶ si culpa non dicitur si non exhibuit exactissima diligentia sufficit
quod talem adhibuit in rebus communibus sicut in suis imputet sibi qui talem elegit
¶ Mandatum v modis contrahitur. et si fiat gratia eius tum mandat tum tenetur nec actio contrahitur si gratia eius qui mandat tenetur
contrahitur actio ut si rogavi quod agas negocia mea gerat ut pro me spondeas sua gratia et mandati ut si rogabas quod pecunia
sub usuris tu mutue ei aliena ut si mandes negocia tui gerere sua et aliena veluti ut negocia sua et tui
geras vel tui vel tuo fundum emeres ¶ tua autem mandat ut si mandet quod pecunias tuas ponas in emptione prediorum
ponas quam feneres vel eis tum gratia mandati potius debet consilium quam mandatum et ob id non est obligatorium quia nemo ex
consilio non fraudulosi tenetur quia quilibet vero explorare an sequatur consilium sed quando mandat tuo mutuari sub usuris tenetur
sub actione mandati quia alias non mandato ei non credidisset ¶ Illud mandatum quod est contra bonos mores non est obli-
gatorium ut quod furtum vel dampnum faciendo alicui iniuriam quia licet mandatum quia fecit mandati penam passus et non
contra actionem mandati ¶ Item qui tum mandat non debet excedere fines mandati ut si mandatum est usque ad c aureos
fundum emi vel pro alio fideiubere usque ad c non debet excedere et si feceris mandatario non usque ad c non competit
sed quidam et male sed alii et bene dicunt quod in uno usque ad c bene competit sed si minori precio emerit bene habet actionem
mandati quia intelligitur in mandato etiam minori precio emi ¶ Recte mandato revocato re integra evanescit
vel si integra non impleto mandato moritur alterius si aut mandatum vel mandatarium renunciat ¶ vel si mandatum
ignorans morte mandantis implevit mandatum habet actionem aut iusta et probabilis ignorantia dampnum afferret
Idem si servo manumisso sit solutum per debitores domini qui eum manumissum ignorabat tum liberat quamvis sibi
solvere non debuerant ¶ Mandatum cuilibet sic liberum est susceptum consumendum est. et quampropter renunciandum
est ita ut per semetipsum aut per alium eandem rem mandator consequatur ita nisi ita renunciet ut integra causa
mandator reservet eius rei explicandi aut actio mandati locum habet nisi iusta causa intercessit et renunciandi aut
intempestive renunciandi ¶ Mandatum et in diem differri et sub conditione licet fieri ¶ In summa mandatum non contrahitur
in alia forma negocium tradere quia si mercede constituta est locatio. et ideo si fullo vestimenta mandata quas dederit
nulla promissa mercede competit actio mandati
¶ Cum quis negocia absentis gesserit ultro utroque sunt nascitur obligatio quod appellatur negociorum gestorum et domino rei
geste directa actio. negociorum gestorum contraria. quod ex nullo contractu nasci manifestum est. et hec si sine mandato
alterius negociis gerendis operam se obtulerit ex qua causa illi quorum negocia sunt gesta etiam ignorantes tenentur et hoc
summa equitate introductum est. quia alias negocia absentium nullus gereret nec haberet actionem. de his qui in negocio
expedit ¶ et gestor tenetur domino rationem reddere. et sufficit gestori quod talem diligentiam adhibuit qualem in suis
rebus licet alius diligentiorem commodius administraturus esset negocia ¶ Tutores nullum contractum gerant cum pupillo
et tum inter eos nulla actio contrahitur sed quasi ex contractu tenetur et sic actiones quia contra tutore directa competit. et pupillus
factus adultus tenetur tutori contraria. ¶ Item inter socios non quorum res est quia eis communiter legata vel donata quibus
est competit actio communi dividundo. vel quod sumptibus vel fructibus rei impensis vel acceptis licet nullus contractus
inter eos sit initus sed quia non tenetur ex maleficio tenetur ex quasi contractu. Idem in familie erciscunde iudicio
¶ Heres adeundo hereditatem tenetur legatariis et creditoribus et sic ex quasi contractu. Item solutus per errorem indebitum
licet credat se liberare ab obligatione tum recipientem obligat et quasi contractum. eum cum sibi repeti reperetur licet
indebitum non competit repetitio ut si ex causa iudicati sit se vel ex causa que per inficiationem crescit velut si solutum legatum
pium non debitum quia non competit repetitio etc. de fidei commisso ¶ ¶ Etiam per nos et filios meos et filios quos
in potestate mea habeo et quod servus acquirit totum est domini quod vero filii in adventiciis patri usufructum tantum filio proprietas
sed per eum movet actiones. Item per liberos quos bona fide possidemus nobis acquirunt in duobus casibus. si ex
operibus ut ex re nostra. et ex aliis tantum per servum in quo usufructum habemus nobis acquirit. per servum quem dominus acquirit

Quibus modis tollitur obligatio

pro parte tamen excepto eo quod vim novationis stipulationis aut per traditionem etiam dominium ubi soli acquiritur, veluti si tuo dum
suo stipuletur vel ei tamen qui iussit stipulari. Item solutione quod debetur et, si generaliter solutione creditoris aliud
pro alio solvit et non refert an solvat debitor vel alius liberatur, alio solvente sive sciente debitore vel ignorante
vel invito, etiam reo solvente liberantur fideiussores et econtra. Item per acceptilationem tollitur obligatio quae est ymaginaria
solutio, quod quidem verbalis est promissio vel per stipulationem vel acceptum habes, respondit debitor, accepta habeo, acceptio
[illegible], sed alie obligationes quam verbales per acceptilationem non tolluntur, sed quod ex alia causa debetur potest in stipulationem deduci
per acceptilationem tolli. Et prius debita uti per acceptilationem tolli et veniet [illegible] stipulatio Aquiliana quae preterea
novatur obligatio quae prius erat realis efficitur verbalis et postea per acceptilationem tollitur. Item per novationem tollitur obligatio
veluti quod tuo debes promittis de voluntate creditoris Seio. Nam interventu nove persone nova nascitur obligatio
et prima tollitur translata in posteriorem, etiam esto quod ultima sit inutilis, velut si id quod Titio tu debebas a pupillo sine
auctoritate tutoris stipulatus fuit, sive a servo, vel si ab eodem debitore fuit stipulatus si de tamen est novatio, si
[illegible] obligatione quod novum accedat forte si conditio vel dies vel fideiussor adiciatur aut detrahatur, et hec si dominium no-
tia tamen quod non fiat novatio nisi expresse dictum sit quod animo novandi alias manet prior et secunda. Item hec [illegible] obligatio
quae consensu contrahuntur contrario tollitur, unde si fuerit contractum inter emptorem et venditorem de re precio nondum soluto preter et traditionem
rei, vel ab emptione discedere et invicem liberantur. Idem in locatione et similibus. Item omnes obligationes quae ex delicto na-

De obligationibus que ex delicto nascuntur

scuntur oriuntur ex rei maleficio, ut furtum rapina dampno iniuria. Item furtum est fraudulosa contrectatio rei
alieni invito domino non lucrandi. Et dicitur a furvo quod est nigro quia dicitur est quod clam vel obscure, vel a fraudo vel an-
fundo, etiam sit duo genera manifestum et non manifestum. Manifestum est quando fur in furto deprehenditur et in loco ubi
furtum committebat, ut in domo et non dum de domo egressus fuerat vel vinea [illegible] vel etiam si ex loco ubi
fuit vel a domino rei vel alio antequam ad locum ubi res furata portare destinaverat. Sed si ibi pervenit desinit
esse fur manifestus. Item conceptum furtum est quando apud aliquem testibus presentibus furtiva res quesita inventa est. Nam
[illegible] actio constituta est, quamvis fur non sit qui appellatur concepti. Item oblatum furtum est cum res furtiva
ab alio tibi oblata est et ea quae apud te concepta. Nam adversus eum qui optulit, quamvis fur non sit, competit actio que
oblati appellatur. Et est prohibiti furti actio adversus eum qui furtum querere volebat prohibuit. Et adversus eum
qui rem furtivam possitam et inventam non exhibuit sed pena actionis in desuetudinem venerunt quia hoc non licet perquirere
rem furtivam et quod manifestus qui rem furtivam suscepit supersepit et celavit furti obnoxius sit. Item pena ma-
nifesti furti in quadruplum, non manifesti in duplum. Et si creditor pignore sive re deposita utatur sive
[illegible] ea re utendam accepit, alium usum transfert quam cuius gratia data est furtum furtum committit, ut si equum
gestandi causa accepit et alibi vel ad bellum duxerit furtum committit. Item [illegible] commodatum alio utitur quod fuit commodatum
et credat dominum permissurum furti non committit, sine credat dominum invitum et ipse vult non committit furtum
quia non sit invito domino, si quis volens corrumpere servum persuasit ei ut res domini subtraheret et ei apportaret, et servus
hec retulit domino et dominus permisit servo ut quasdam res illi portaret, tenetur de servo corrupto et
furti modum tamen non tenetur [illegible] quia non invito domino nec servus corruptus est. Item interdum fit furtum
liberi hominis, veluti liberorum [illegible] qui in potestate nostra sunt subtractorum. Item [illegible] rei sue furtum committit, ut si
debitor rem pignoratam subtrahat. Interdum tenetur furti qui furtum non committit sed ope et consilio dedit in quo nemo est
qui nummos excussit ut alius eos raperet, vel oves fugavit ut alius eas acciperet, ut qui panno rubeo
boves fugavit. Et furti tenetur qui ope prestitit et qui furtum committit. Item ope et consilio, ut qui scalas fene-
stras apposuit vel ferramenta accommodat ad hoc sed qui nulla opera prestitit sed consilium dedit at [illegible]
[illegible] est ad furtum faciendum non tenetur. Item hii qui in rem furtivam non prebent assumptio donec in potestate
domini revertantur. Item furti actio competit cuius interest rem salvam fore licet dominus non sit non domino non eius interest.
Unde creditore re pignorata subtracta agit furti et si debitorem idoneum habeat quia expedit in pignore
inniti potius quam contra personam agere. Item fullo competit actio furti si vestimenta sibi tradita sarcienda
[illegible] cum mercede [illegible] domino, licet hoc quod [illegible] et res sua non interest quia melius est et [illegible] sed bone fidei emptori
re subtracta competit actio furti. Et hec vera quod fullonem actio competit si sit solvendo, alias tamen domino furti agit
quia si alius cui res est accommodata furti actio competat, dicitur quia in potestate domini aut agat contra furem vel contra commo-
datarium, et si egit contra furem non vel agere potest contra commodatarium nec econtra, unde sub distinctione quia si domino sciente
quod furem [illegible] agat contra commodatarium non vel potest agere furti, [illegible] si ignorans non estimationem recepit, et dominus agit
contra furem [illegible] contra furem habendum liberat commodatarium. Item si res deposita sit furata domino non [illegible]
[illegible]. Item in summa [illegible] publicitate tenetur actione furti quia [illegible] vel hec actionem fi-
[illegible] adversus furem quod manifesto in quadruplo quod non manifesto in duplo competit et heredes contra heredem etiam
si non possideat sed recuperatio domino non datur nisi contra possidentem.

De vi bonorum raptorum

Raptor improbior est fure et furtum committit, sed propria actio quae ei datur scilicet vi bonorum raptorum quae intra annum est quadrupli
post simplum et pro re nimia rapta sed in quadruplo rei estimandum computatur sicut in furto manifesto, post dicit
[illegible] rem suam sive mobilem sive movientem licet sive rem suam existimet at [illegible] sive domino
sit et vi raptorum bonorum. Quod dicitur de possessio commodatario sive [illegible]. Item lex Aquilia [illegible] hominem [illegible]

De lege Aquilia

pecude alienum occiderit tantum quanti ea res in eo anno plurimi fuit tantum domino dare damnetur. Et preterea caput
iniuria occidere dicitur qui nullo iure occidit, unde qui latronem occidit non tenetur, si aliter periculum vitare non potest
nec qui casu occidit si culpa eius non intervenit. Et si venando quis aliquem occidit, si in campo ad hoc destinato
non tenetur, at secus de arbore incidente dicitur aut prope viam publicam vel vicinalem et eo clamare [illegible] tenetur, sed si sit

in medio capi n[on] te[netur] clamare · q[uia] ius tr[an]s[cen]deri ibi n[on] c[om]petit ¶ P[ost]· medicus q[ui] s[er]uum ... secauit · et p[ro]pter eius deliq[uen]ti[am]
et mortuus sit te[netur] similiter / si p[ro]p[ter] imperitiam mulorum · quem occiderit tenetur · si p[ro]p[ter] imperitiam eos retinere n[on] potuit · siue p[ro]pter
infirmitatem · siue alius firmior eas retinere posset / idem de equo ¶ H[u]ius aut[em] c[on]tineat q[ua]nti plurimi sunt i[n] a[n]no ... fuerat
h[ec] actio penalis est · q[uia] si t[em]p[o]re mortis erat pede ... · te[netur] sibi in 1o anno erat integer · put ut te[netur] integer valebat
que no[n] dat[ur] in heredem q[uo]d daret si daret · tamen ad estimacionem / ubi si d[omi]n[u]s p[ro]pter seruum occisum p[er]didit hereditatem · q[uia] simu[l]
que institutus fuit h[oc] attendendum est / unde si equus de quadriga sit occisus · attenditur q[ua]nti alii depreciati s[un]t · x[?] ... valet
¶ Liberum est seruo occiso agere ciuiliter / ex priuato iudicio l. aquil[ia] · ciuiliter v[e]l d[e] capite criminali / seu capitali iudicio
age[re] ¶ Capite t[er]tio de omni reto dampno te[netur] · ut si n[on] quadrupedem ul' pecude[m] si fera occidit ul' p[er]cussit · ul' in ceter[is]
reb[us] ... n[on] h[abe]ntib[us] · ut si q[ui]s in aliquo ... rupti fuerit / s[ed] i[n] hoc capite t[er]tio n[on] attenditur q[ua]nti plurimi
sunt a[n]no · s[ed] q[ua]nti pluris xxx diebus p[ro]ximis fuit · et h[ic] verbu[m] plurimi tacite repetitu[m] in h[oc] iii capite ¶ Ceteru[m]
directa c[om]petit contra occidentem · vel includit aliena[m] ... ul' ... vel ea ... de rupe et mori
ul' ascendit in arbore[m] s[er]uum fecit ex quo mortuus est · q[uia] occasionem dampni dat ¶ S[ed] si s[er]uu[m] ... sit tenet[ur]
si fugit · l[icet] corpore lesus n[on] fuit · ... ¶ Iniuria d[icitu]r de eo q[uo]d no[n] iure fit · ul' de ... a ...
d[i]cta ul' culpa vel iniquitas · et iniusticia / unde cu[m] iudex n[on] iure p[ro]nunciat · q[uia] que[m] iniuriam accepisse d[icitu]r ¶
iniuria comitti[tur] sine ... q[ui]s ... a fustib[us] · s[ed] et si ... sine ... debitoris posses[sio]
si tamen nil debet · ul' ... libellus · vel carmen diffamatorium datum est ¶ Patitur q[ui]s iniuriam / no[n] solum in corpore s[ed]
in liberis · q[uo]s h[abe]t in sua p[otes]tate · ul' si fiat uxori iniuria · agit p[ate]r · ... maritus · s[ed] si fiat iniuria viro
no[n] agit uxor · q[uia] defendi uxores a viris no[n] viros ... · et p[ate]r viri p[ro] iniuria facta uxori filii ... age[re] ...
seruus alienus uerberatus domino fieri actio c[om]petit / si in ... d[omi]ni at no[n] / s[ed] si seruo tamen iniuria facta
p[ro] parte ... sit estimacio iniurie / s[ed] si fiat seruo ... d[omi]no · ... actio c[om]petat · s[ed] si libero
homini bona seruienti fiat · te[netur] ... actio c[om]petit · ... ¶ Idem si seruo alieno
¶ Pena erat talio · ut p[ro]pter membru[m] fractum seu ruptum membro ... frangeret · q[uia] ... no[n] h[ab]ebant pecunias
sed hodie estimatur ab iniuriato · et te[netur] ... ul' q[ua]nti iudici visum est · et in estimacione d[ebe]t attendi
gradus dignitas · et uite honestas iniuriati · et ... inferentis attendi[tur] ¶ Atrox iniuria d[icitu]r seu estimat[ur]
ex facto · veluti in ... atroci · ul' ex loco · ut si in theatro sit facta · ul' in c[on]spectu p[re]toris ul' ex p[er]sona · si fiat
magistratui vel senatori ab homine vili · ... ul' loco vulneris · si in facie ul' oculo ¶ In su[mm]a d[icitu]r
iniuria · ... agere criminaliter ex ordinario officio iudicis ... · quia iniuria criminaliter ... vi illustres
p[er] ... p[ro]curatorem ... solu[m] iniuria te[netur] · qui ea[m] fecit · s[ed] qui ca[m] fecit s[ed] ... h[ec] actio dissimulacione tollitur
q[uia] si percussus vel iniuriatus · ad animum suum no[n] reuocauit · statim p[ost]ea ex penitencia no[n] potest agere ¶ Si iudex litem sua[m]
fecit · etiam per imprudentiam ex qua si delicto tenetur q[ua]nti iudici ~~esse fecit fustrabit pena~~ eq[ui] uisum fuit pena sustinebit
¶ Idem si ex ... sine mercede siue ... deiectum effusum sit · te[netur] ex q[ua]si delicto · et plerumq[ue] ob alterius
culpam te[netur] q[uia] seruum ul' liberi · sed si q[ui]s in ea parte q[uam] ... sensit · quod positu[m] ul' suspensum h[abe]t
... si cecidit alium noceri quo casu pena x aureorum c[on]stituta est ¶ Deiecto uero q[uo]d deiectum ul' effusum est pena
dupli dampni dati ¶ De libero homine occiso · l. aureorum · pena est in voluntate iudicis d[e]z c[om]puta[n]do mercedes medic[i]
... et impendia · et opera amissa ... et ... q[ua]si ... suspenso no[n] ... deiecto ul' suspenso
p[ate]r no[n] te[netur] · ut de filio fa[milias] · iudex q[ui] litem sua[m] fecit ¶ Item exercitor nauis ul' caupone[s] ... stabuli · de dolo ...
naue caupone ul' stabulo · a furto c[om]misso · te[netur] q[ua]si ex maleficio · et ipsorum nullus sit maleficium · s[ed] alicuius eorum quor[um]
opera naue aut cauponam aut stabulum exercuit · aliquatenus eos culpa est · q[uia] opera malorum hominu[m] utitur · que
actio heredi et aduersus herede[m] dat[ur] ¶ Actio nil aliud est q[uam] ius p[er]sequendi in iudicio · q[uo]d sibi debetur · diuisio actionu[m]
est · q[uia] aut s[un]t in re actiones · aut in p[er]sonam ¶ In p[er]sonam quando q[ui]s d[ic]it aliu[m] s[ibi] ad aliq[uid] obligatum / ad aliq[uid] faciendum ul'
dandum ¶ In re · ... rei vendicatio / actio est q[ua]ndo actor n[on] d[ic]it reum s[ibi] obligatum · s[ed] d[ic]it q[uia] tenet et possidet re[m] sua[m] · qua[m]
ipse ab ipso vendicat · unde si dicit q[uia] sibi c[om]petit ius fruendi · ul' p[ro] fundi vicini eundi agendi · ul' aquam per
fundum vicinum ducendi · q[uia] c[om]petit actio c[on]fessoria ¶ Eiusd[em] g[e]n[er]is · s[cilicet] in re est actio · de iure p[re]diorum urbanorum · ut s[i]
dicam · q[uia] domus tua d[ebe]t mihi seruitute[m] recipiendi stillicidium · ut tignu[m] immittendi · ul' altius no[n] leuandi / ne lumi[n]ib[us]
obsistandi ¶ Et similiter usufructus · et de seruitutibus rusticorum p[re]diorum · et negatoria actio introducta est · per qua[m]
negatur ius no[n] esse eundi fruendi · aqua[m] ducendi · ite[m] altius tollendi · p[ro]spiciendi immittendi · q[ue] actiones s[cilicet] rei vendicatio
q[uo]d principalis · et confessoria et negatoria · que p[ro] re principali c[om]petunt sunt in re ¶ Ei vero qui possidet no[n] est actio
per q[uam] negat re[m] actoris esse ¶ Alie aut[em] sunt actiones in re que introducte s[un]t a p[re]tore · ut alia ... donationis
aut dotis et legatorum · que introduxit publiciana · que dat[ur] ei qui bona fide emit a no[n] d[omi]no qua[m] usucepit
et sic no[n] d[omi]n[u]s rei d[omi]n[u]s effectus est · et sic agit publiciana · p[er] qua[m] d[ic]it se q[ua]si d[omi]nu[m] / si cadat a possessione q[ua]m possidet
intentat publiciana ¶ Rursus si aliquis absentis · tamen rei publice t[em]p[o]re eius absencie aliq[ui]s ... re usucepit
ex quo rescissoria est p[ro]p[ter] pet[itionem] in integrum restitutio[n]is infra annu[m] · et p[ost] c[on]tractu[m] restitutio[n]e t[em]p[o]re quo fuit absens ...
re sua tamen no[n] usucapta pote[st] · q[uia] extenditur ad ... in p[otes]tate hostium captus · ul' si alia iusta ca[usa] ¶ Item si q[ui]s
in fraudem creditorum alienet bona sua · et tradat alii / licet creditoribus adire p[re]torem · ... sua ... rescis-
sa alienacione / p[re]dicta tamen fraudulenter ea re[m] pete[re] · et dicere eam re[m] traditam no[n] esse · et ob id in bonis
debitoris mansisse ¶ Item seruiana · est seruiana d[omi]no fundi dat[ur] / tamq[uam] colonus de rebus obligatis p[ro] merce-
dibus alienat · q[uasi] seruiana c[on]tra debitoris res obligatas · et pignoratas · seu ypotecas ... ad h[oc]
in[ter] pignus et ypotecam nil est dictum · s[ed] ... at pignus d[icitu]r · q[uo]d creditori traditur / ypoteca q[uo]d no[n] traditur ·
et fit sola conuencione ¶ In p[er]sonam est actio sic de constituta pecunia · ... q[ui]s debitum ab alio c[on]stit
soluturum · que olim receptitia dicebat[ur] / que ... in ... bonis h[abe]t in actionem / de constituta
pecunia fit transfusa ¶ Item p[re]tor posuit actionem · de peculio serui vel filii · qui ... c[on]traxerat ¶ De
pecunia constituta agitur · in omnibus que p[er] se ul' alio / se debita soluturum c[on]stituerit · nulla tollentur
· q[uia] ex stipulacione ... ex stipulatu c[on]ueniunt ¶ Actiones de peculio dantur ... qui c[on]traxerint ... seruo
et filio ~~suo~~ fa[milias] · adiecta d[omi]ni ut patris · que ipso iure no[n] tenentur ex contractu ipsorum nisi ... in peculio ·

actiones q[ue] dant[ur] ... re no[n] t[ra]nseunt in heredem

de iniuriis

de obligacione q[uae] ex delicto nasc[itur]

de actionibus

ypoteca

ipsorum e(st) et in eo condempnat(ur). ¶ Sed si quis iurato delato a parte parti vel iudice parte alia non condicere iurando
sed pro eo actionem per quam conventus quod iuravit sit non quod debebat. ¶ Penales actiones sunt quas pretor in-
duxit, sic contra illum qui album pretoris corrupit, et contra illum qui patrem patronum in ius vocavit in petratam ve-
traxisset. ¶ Preiudiciales actiones in rem esse videntur, sic sunt hec per quas queritur an aliquis liber vel libertus vel de par-
tu agnoscendo. ¶ Sic itaque dicitur quod agens actione reali non petit aliquid sibi dari sed petit rem suam sibi tradi et restitui. quia
quod suum est sibi dari non iure. ¶ Plane odio furum ut pluribus actionibus teneantur. Ut ex pena dupli vel quadrupli
tunc rei vendicatione pro re furtiva qui tenet. et actiones in rem vendicationes appellant. et actiones in personam per quas
intendit aliquam teneri ad dandum et faciendum condictiones. condictio est denunciatio. licet hoc tempore nulla fiat denunciatio.
¶ Sequitur quedam subdivisio. quod quedam actiones rei persequende, quedam mixte rei persequende. omnes actiones in rem, actiones
vero que in personam sunt ut que ex contractu nascuntur sex rei persequende sunt veluti qui pecuniam mutuam
petit vel qui comodavit deposuit vel locavit. ¶ Plane si depositi agatur nomine depositi tumultus tumultus
incendii ruine naufragii, tunc datur in duplum contra depositarium qui dolose se habuit in re deposita vel
eius heres, quo casu actio mixta est. ¶ Ex maleficiis prodite sunt actiones quedam sunt persequende pene tantum, alie pene
et rei, ideo mixte sunt. quod fur manifestus tenetur in quadruplum, non manifestus in duplum. preter rei vendicationem
quam habet pro re furtiva sive fur possideat sive alius, et mihi competit quod fure condicto furtivo. ¶ Vi bonorum
raptorum quod raptori competit, mixta est, in qua continetur rei persecutio et sic pena eius triplum solum
valuit actio prodest. ¶ Ut mixta est actio que de legatum ecclesie relictum solvere differt, res adeo, quod
opportuit eum in iudicium vocari, tunc solvit rem et tandem pena in duplo sit condempnato. ¶ Eadem
rei vindicatione per quam rem suam petit et mixtum adiudicatur pro portionem. quod per sua intentio est alia
¶ Omnes actiones dantur in simplum vel duplum vel triplum vel quadruplum, ultra nulla actio datur. Sunt ex
lege Aquilia deposite ex quibus autem ... corrupti qui competit mentem cuius hominis consilio ut servum alienum
fugeret, et contumax adversus dominum suum factus sit, aut luxuriosam vitam ceperit, in qua actione causa venit est
causa maiores sportulas nomine exegerit et tenetur in triplo dampnum dampno competito. ¶ Quadrupli ut furti
manifesti et metus causa et de pecunia data vel ut alium calumpnia fiet ... furti non manifesti et servi corrupti sit
sicutdum in simplum, sed ea quod datur per legatus veluti vero etiam ... in simulatis duplicantur, si ... que per eius competit
vel illud qui distulit solvere donec iussu magistratus venit, et metus causa si non restituit donec iussu
iudicis conveniet sed in quadruplum non conveniat. ¶ Actionum quedam bone fidei quedam stricti iuris. Bone fidei ex empto
vendito, locato conducto, negotiorum gestorum mandati depositi pro socio tutele comodati pignoraticia familie
herciscunde communi dividundo prescriptis verbis que de estimato datur et ex permutatione petitio hereditatis, et actio ex stipu-
latu que pro dote datur que olim rei uxorie dicebatur. ... tamen ypotecaria et pignoratitia creditoribus
non habitis an expressam ypotecam ¶ In bone fidei pro ... dat iudici estimandi ex actione ex equo et bono
restitui debent. et ... compensare. ¶ Sed nunc contra introduxit ut in bone fidei actionibus valeat sed compensatio
que ipso iure minuit ... agentis, excepta actione depositi, in qua non est ut alias compensatio. ¶ Sunt
arbitrales actiones et in arbitrio iudicis pendent ut ... arbitrio iudicis appellantur. ... debere
condempnari secundum ... ¶ Actiones etiam rem quas in persona veluti in rem publicianam et servianam et
similia que ypotecaria appellatur. ¶ In persona sunt per metus causa et de dolo malo sicut est ... de eo
certo loco promissum est petitur. et in actione ad exhibendum que est arbitraria et personalis. ... de eo quod
iudicis res exhibeatur tunc arbitrio iudicis sit condempnandus. ¶ Curare debet autem iudex ut non ad iussu
certe pecunie vel rei sententiam ferat, etiam de incerta quantitate, aput eum actio est. ¶ Eum quis agit et
petit plus quam sibi debeatur causa cadat, ut fieri est statim, nisi sit minor quod ... ... subvenitur lege ...
... defensibilis adempta erat, vel alii legatum sit. ¶ Plus quatuor modis petitur, re, loco, tempore et
causa. Re ut si pro decem que sibi debentur petat xv, vel si pars rei sua totam petat. ¶ Tempore sicut
per loco ... qui ... id quod certo loco sibi debebatur alio loco petit sine commemoratione illius loci, quod
utilitatem quam habuit promissor si solvit in loco promisso sibi ademit que utilitas maior in ...
quam plus loco petit, Re ... est quod plus causa petit ut si quis dicat altera tamen promissio ... eum tamen
petere intelligit quia electionem adversario tollit. etiam ... quod petat vilissimum. quod sepe accidit quod
promissum sit alius precii solvere, et si plus petitum sit, ... duplicitur iudicari ... qualitate plus
petere ... debetur sed ... agere in aliquod cum nichil ... adversarium condempnari
iudice. ¶ Si quis aliud pro alio petat non periclitatur, quod ... in eadem iudicio errore sed ...
rei. ¶ Sed ... actiones in quibus ... debet ... ut in actione
de peculio quod si sufficit quod debitor tota condempnatur at ... de qua ... quam est
est in peculio. ¶ Ne si de dote agatur ... marito ... fiunt ... et ... fratres

de pluribus petentibus

eius patrimonium patitur et si facultate conveniat tamen dote in solidum condempnatur at inquit. ¶ Item propter impensas in rem do-
tali. minuitur dos vel datur retentio, ut in principio consistit dos in pecunia vel in sto[?] si sit in rebus immobilibus
vel spectaliter tamen in quibus non conveniunt non in mutuum fieri potest. ut si tamen pretio vel pretio agatur. vel sponte ad fructum
societatis agitur. vel si quis ex donatione agat ¶ Compensationes tollitur. ne tamen debitum actio conquirat. quod
defficiat quod alius dicitur. ¶ Si vero quam cessit bonis. propter non conveniuntur non in mutuum fieri potest se habens. quod post ea adquisierit quod
usum fuit inhumanum semel spoliatum suis spoliatum. in solidum condempnari
Rubrica quod cum eo qui in aliena potestate est negotium gestum esse dicetur
¶ dicit principium quod id quod dicitur de servo. intelligatur de filio et glosa dampnatur. Eliminatur. Si iussu domini. cum servo
negotium gestum est. tunc in dominum in solidum agitur. quod contrahens secutus est fidem domini ¶ De in actione exercitoria. et si
dominus servum suum preposuerit. vet eius [illegible] nomine quod dicitur exercitor ad quem cottidianus questus. nomine pervenit. ¶ Institoria dicitur
non domus negotiatores agunt posuerit. quod ideo appellatur. quod negotiis preponitur institutores sive sive taberne vel
quibus negotiantur. quia eadem est ratio ¶ Tributoria et est alia actio pretoria que tributoria dicitur. ut si servus de
peculio mercetur. et dominus ei consentiat vel in eo quod habeat sibi. et aliis creditoribus pro rata portione peculii patitur
peculium distribui. et ipse dominus pariter distribuendo. et ideo si ex creditoribus conqueratur. quod minus ei sit
tributum quam debeatur ei. datur actio tributoria ¶ Item introducta est actio de peculio competit de eo quod in rem domini
versum sit. quamvis domino volunte negotium gestum non sit. et in solidum tenetur de eo quod versum est. et de eo quod non est
versum. de peculio in mutuum si excedat peculium. et dicitur in rem versum quod nemo impedit. servus in negotiis domini
ut in tegendis servis et familia. vel solet creditoribus domini de pecuniis quas recepit mutuo. et si recepit
et. v. in negotiis domini expenderit. propter illud quamquam tamen clare dominus tenetur per actiones quibus contrahitur in peculio. dicitur
actio de peculio. una sit et de eo quod in rem domini versum est quod at. tamen iudex cognoscit. quod in rem domini versum est
et hic agitur quantum est in peculio non deducitur. quod servus suo domino debet et super tamen mittitur et in peculio. quod
deducatur de peculio. ut si quid vicarius suo servo debet. ¶ Ceterum si quis vult agere exercitoria vel institoria per
quas vult solidum consequi. si agat in rem versum. et recipiat onus probandi. quod in rem domini versum sit. stultissimus est. vel
si servus tamen est in peculio. de quo in solidum solvi potest ¶ Si quaque cum tributoria actio competit. et de peculio
et in rem verso agere vult. si expedit agere tributoria propter eo quod in eam non potest deduci quod debetur domino. sed dominus sicut
ceteri tributarius. sed in actione de peculio quod domino debetur potest deduci. et propter in eo quod restat creditoribus conceditur
¶ Rursus dicitur quod magis expedit potius agere de peculio quam tributoria. quod in tributoria venit tamen peculium de quo
negotiatur et in certa. et illa pars et non ultra ¶ Sed in peculio omnes partes. sed propter probationem in rem domini versum expedit
est quod non expedit agere de in rem verso. et quod dictum est de servo. idem de filio familias. si ad eo habeat. ¶ Illud si filius familias
sit mutuatus pecuniam. competit senatusconsultum Macedonianum. per quod defenditur. quod pecunias receptas luxuriose
vivebat. et post ut possit satisfacere parentis ceciderebat. seu eorum vite insidiabant. et ipsis mutuatoribus denegatur actio
in adiutorium parentes. quod adiuvisset filius. quamdiu eius parentes vivunt. esto quod sint emancipati sive parentes eorum mortui
sunt. ¶ Illud dico quod de iussu domini. servo vel filio traditum est tenetur dominus vel potest. vel de eo quod in eorum bonum
versum est. idem est si tenetur ex tributoria vel institoria. quod tunc iussu domini videtur contractum ¶ Si servus furtum
rapinam aut dampnum fecerit debetur domino dampnatus. permittitur vel estimacionem litis dare. vel servum pro noxa dare. Noxa dicitur
corpus quod nocuit noxia delictum quod commisit. et hoc est permissum domino. quod iniquum est. nequitia servorum. ultra
certum corpora domino dampnosa esse ¶ Omnis autem noxalis actio caput sequitur. Et dominus tenetur. quamdiu in eius
potestate est. Si autem in alterius potestate est. cum illo competit actio. si vero manumissus est cum eo directe competit actio.
Si vero liber noxam commiserit. et post servus alius effectus. tunc dominus suus tenetur. si servus domino iniuriam
commiserit. non tenetur. quia ex quo in eius potestate est. nulla competit actio contra eum. vel esse potest. et hoc cum
[illegible] eum alienet quod nos domini non donet ¶ Unde si alienus servus noxam commiserit. et post in potesta-
tem esse cepit. intercidit actio quod in eum casum deducta est. a quo incipere non poterat. ideo esto quod exierit de potesta-
te non competit actio sive servus manumissus. vel alienus non agitur contra dominum. esto quod aliquo malum in eum
commiserit actio noxalis non est locutus in filio vel filia ut teneatur pater dare ipsum pro noxa quod ipse
pro suo delicto vult conveniri ¶ Si quadrupes aliquid calcitrando pede percusserit. vel bos cornu petere solitus cornu
peteret. dominus tenetur emendare dampnum. vel animal dare quod dampnum fecit dare ¶ Sed si verum fugit et dampnum dedit
dominus non tenetur. quod dominus desinit esse dominus ¶ Pauperies est dampnum sine iniuria datum. quod et quod caret animo
non vult iniuriam facere. sed edicto edilium prohibitum ubi tamen vel ursum tenere ubi vulgo iter fiat. quod si fecit
et nocuit tenetur [illegible] tenetur quantum iudici equum visum fuit ¶ Concludit quod quia sunt due actiones penales una
intentata alia perimit ¶ Alio nomine agunt tutores curatores et procuratores licet olim non agerent non pro popu-
lo et pro libertate et pro tutela. hoc per pensionem hominem conscientiam litigantium non morbi et etas aut necessitas pere-
grinacionis. et alie iuste cause hoc introdixerunt. procurator neque certis verbis neque presente adversario nomine
quodam recipiens a quo possessio petebatur. teneatur cavere quod victus rem nec restituit vel estimacionem quod si non
faciat contra eum. et eius fideiussores agebat quo satisfacio vocabatur. Iudicatum solvi. et victo servus
tunc. periculum eum erat. ut eum dominus de eo excuperet ¶ Tutores vero et curatores. eodem modo quod procuratores
satisdabat. sed si agebat actor reali. eis remittebat. si in personali et ipsi agebat. etiam remittebant. si vero
defendebant satisdabat quod non defensor in aliena sine satisdatione admittitur ¶ Ipse vero nomine alienus
iudicatum accipiat in personam. satisdare iudicatum solvi non compellitur ¶ Sed hoc hodie. sive enim contra
rem conveniatur sive in personali nulla satisdatio pro litis estimacione compellitur ¶ Sed si per tamen personam
quis in iudicio permaneat usque ad litem ad tempus vel committitur sive promissionem cum interveniente iuratoria
qua iuratoria cautionem vocamus. vel nuda promissione. vel satisdatione pro qualitate persone dare compellitur ¶ Sed si quando pro procuratore inferat vel suscipiat. tunc ex parte actoris non sufficeret procurator

Rubrica quod cum eo qui in aliena potestate est negotium gestum esse

De noxali actione

quadrupedem pauperiem fecisse

quas personas

De satisdationibus

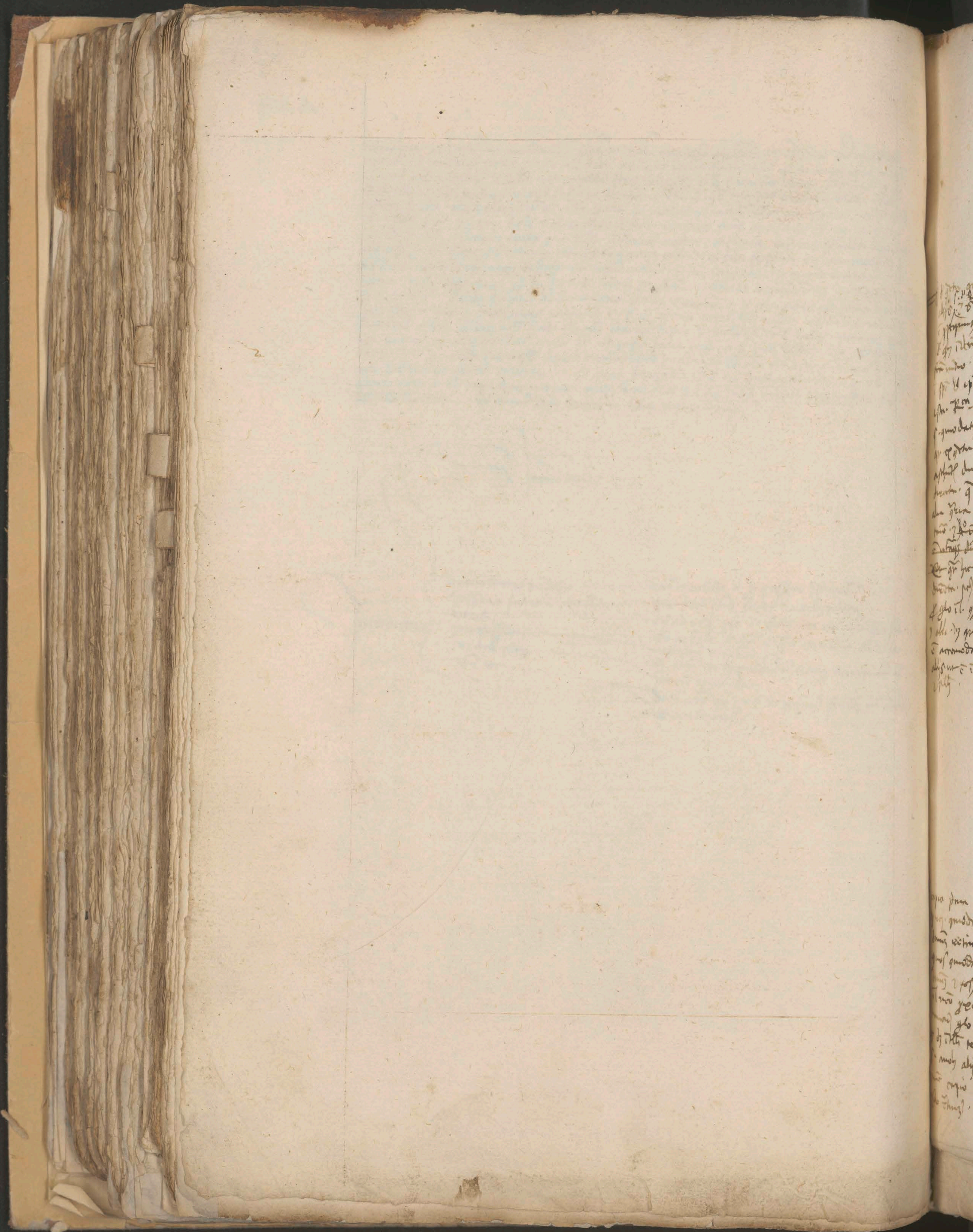
reuelatus est de satisdatione domini rem ratam habiturum ¶ Si vero ex parte rei de iudicato soluendo caueri debet
nisi ipse dominus prius in iudicio eum procuratorem constituit vel extra iudicium pro ipso promittere solennes stipulationes
firmauit per quas ipse dominus efficitur fideiussor sui procuratoris de iudicato soluendo sub ypotheca rerum suarum
ut tam ipse quam heredes sui teneantur seu obligentur ¶ Item dominus cauet vel satisdat quod tempore sententie
recitande veniat vel si non veniat omnia dabit fideiussor in quibus condempnatus fuerit nisi prouocatio fuerit
¶ Si vero pro reo absente siue in personali siue reali conuento quis interueniat ¶ In iudicio de satisdare
iuxta regulam quia nemo defensor aliene rei idoneus sine satisdatione intelligitur ¶ que omnia hodie
perfectius me a cottidiano iudiciorum usu et ipsis rerum documentis esse apparet ¶ ergo finaliter [illegible] et
R. de eo et perpetuis — in omnibus ciuitatibus obseruari ¶ ¶ Actiones penales plerumque intra annum durant quia ipsi pretores annales erant
si furti manifesti actio licet sic pretoris tamen perpetue datur aliquando est talem annalem finirj ¶ Post poena
capitulum ex maleficiis pendentes actiones in heredem non competere velud furti vi bonorum raptorum iniuriarum
dampni licet heredibus competat excepta iniuriarum ¶ aliquando tamen ex contractu actio heredi contra heredem
competit cum testator dolose versatus est et ad eius heredem ex dolo nil peruenit ¶ In penalibus actionibus
litis contestatione datur heredi et in heredem transeunt ¶ ¶ Si sequentis an sinarum sit quod ab eo petebatur absolui
de officio iudicis licet condempnandus alias veniret quia an vulgo dicebatur omnia iudicia absolutoria esse
R. exceptionum — docemus est ¶ ¶ Comparate sunt exceptiones defendendorum gratia illorum cum quibus agitur licet
actoris intentio iusta videtur tamen aduersus eam competit exceptio ¶ Et si metu coactus promiserit aut dolo in
dubitus aut errore lapsus que opponitur ad impugnandam actionem quia iniquum esset talem reum condempnari ¶ exceptio
condempnari ¶ ¶ de illicitis etc. Si competat exceptio non numerate pecunie quia talis causa opponens infra
biennium nisi actor probet numeratam pecuniam absoluitur ¶ ¶ Si debitor creditori pacto sit
ne ab eo peteretur iniquum esset si contra tenorem exceptionem condempnaretur ¶ Item si reus iurato delato in
iudicio se non teneri licet adhuc obligatus permaneat sed quia iniquum esset de periurio querere ideo exceptio
iurisiurandi defenditur ¶ Idem si a petente rem deferat iurata possessor iurat rem suam quia iniquum
esset possessorem condempnari non obstante iurato ¶ ¶ Si ipse sinam absoluunt quod si competit exceptio rei iudicate
¶ Appellantur exceptiones alie perpetue et peremptorie alie temporales et dilatorie ¶ Perpetue et peremptorie
que semper agentibus obstant et semper rem de qua agitur perimunt ut exceptio doli mali quod metus causa
et pacti conuenti cum pactum fuit ne omnino pecunia petatur ¶ alia sunt temporales ut si pactum sit ne infra
infra certum tempus agatur ut infra v annos quibus elapsis non impeditur actor rem suam consequi sed si petit
ante tempus hodie duplicatur induciae et in expensis litis condempnatur ¶ ¶ Si exceptio personalis datur cum opponitur
non esse pacem quia miles vel minor et de dilatoria antiquitus opponitur contra procuratorem vel constituens
est infamis vel constitutus hodie non admittitur nedum de talibus disceptat ipsius negotii disceptationi proferatur
de replicationibus — ¶ Dicit quod eadem iusta exceptio si pacti de non petendo per replicationem tollitur
ut petere si post fecit pactum ut peteret quia iniquum esset ¶ In ultimo pacto creditorem noceret ¶ et ¶ Plus
petit agendo etc. et ideo eciam cuenit ut replicatio que prima facie iusta iniquitate noceret quod in accidit ¶ Alleganti ¶ Item ¶ de
adiuuandi rei gratia quod duplicatur iterat et contrario duplicatio replicationem tollit ¶ Exceptiones competentes
reo plurimum fideiussori accommodantur et est ratio quia quod ab eis petitur et ab ipso debitore peti
intelligitur cum id fideiussori sit redditus sed quod per se soluit ¶ Et in pacto fatto reo de non petendo
prodest fideiussori ¶ ¶ Si reus bonis cessit et habet exceptionem quod non vi conueniri nisi in quantum facere potest hec ex-
R. interdictorum — ceptio non prodest fideiussori ¶ Antiquitus sub certa forma verborum interdicta proponebantur et que omnia
tenduntur ad possessionem vel quasi ¶ Est diuisio quia aut prohibitoria aut restitutoria aut exhibitoria ¶ Prohibitoria
quibus prohibet aliquid fieri ut vim seu iniuriam possidenti vel mortuum inferendum vel in loco sacro edificandum
vel in flumine publico vel ripa eius aliquid fieri per quod peius nauigetur ¶ Restitutoria sunt per quod
aliquid iubetur restitui veluti cum bonorum possessori possessio rerum que quis pro herede aut pro possessore
possidet ex ea hereditate aut cum iubetur deiectum de possessione restitui ¶ ¶ Exhibitoria per que iubet exhiberi
existentem sed quem putet ipse interdicta prohibitoria quia interdicere idem est sit prohibere ¶ Restitutoria et ex-
hibitoria potius decreta dicuntur sed omnia vero dicuntur interdicta quia inter duos dicuntur ¶ Sequens diuisio est quia
quedam adipiscende possessionis causa comparata sunt quedam retinende quedam recuperande ¶ Adipiscende
intendatur bonorum possessori ut cuius bonorum possessio data est pro herede aut pro possessore possidebat et cui
bonorum possessio data est restituere debet ¶ pro herede autem possidere videtur qui putat se heredem ¶ pro possessore
autem qui nullo iure rem hereditariam vel etiam totam hereditatem sciens ad se non pertinere possidet ¶ adipiscende
adipiscende possessionis dicitur qui ei tantum utile quia nunc primum conabatur adipisci possessionem ¶ Item
possessor fuit et eam amisit inutile est ¶ ¶ Est interdictum possessionis salutare quod si adeptus possessio-
nem domini fundi de rebus colonis quas is pro mercedibus fundi pignori futuras esse pepigisset ¶ Retinende
ut interdicta utrobi uti possidetis cum ab utraque parte de proprietate alicuius rei controuersia sit et ante queritur quis litigatorum
possideat et quis debeat petere ¶ quia tunc libellus et ualens ratio requirit ut unus possideat et alius a possessore
petat sed quia utilius est possidere quam petere de hoc vigens questio est ¶ Commodum est possidere quia
semper reus possidens obtinet si actor non probet intentionem suam cum et res eius non sit quia actore non
probante reus absoluitur ¶ Interdicto uti possidetis de fundi vel edium possessione contenditur utrubi vero
de rebus mobilibus possessione interdictum uti possidetis competit quam interdicti tempore possidebat si modo ut
vi nec clam nec precario nactus fuerit ab aduersario possessorem etiam si alium vi expulerat aut clam

acquirat aut precario rogauit. Utrubi vero is vincebat qui maiore parte eius anni nec vi nec clam nec
precario possidebat. Hodie vero in utroque interdicto et uti possidetis et utrubi quoad possessionem pertinet ex-
equatum est, ut ille vincat iure soli vel mobili qui possessionem nec vi nec clam nec ab adversario litis con-
testate tempore detinet. Possidere videtur siue ipse siue alius eius nomine, ut colonus vel inquilinus possidet. vel
si rem deposuit vel accomodauit. Unde dicitur quod solo animo retinere possessio potest quod ipse non sit in possessione
nec alius eius nomine, dum tamen cum recessit habuit animum possessionem retinere. Adipiscende vero non
dubitatur quin solo animo possessionem adipisci nemo potest, cum ibi actus corporalis interveniat.
Recuperande datur quando de possessione fundi vel edium quis est vi deiectus quod dicitur unde vi. Per quod
cogitur is qui deiecit eum restituere, licet deiectus vi vel clam possideret. Sed ex sacris con-
stitutionibus si quis rem per vim occupauerit, si quidem res erat occupantis perdit eius dominium. si aliena eam
restituit et eius estimationem victo passo. Et vero qui aliquem de possessione per vim deiecerit, si sine
armis tenetur lege Iulia de vi priuata, si cum armis lege Iulia de vi publica. Armorum appel-
latione etiam lapides fustes appellant, ut scuta gladios. Tertia diuisio est interdictorum
quia aut sunt simplicia aut duplicia. Simplicia in quibus est unus actor alius reus. sicut sunt
omnia restitutoria aut exhibitoria. prohibitoriorum alia simplicia cum prohibet pretor
in loco sacro vel flumine etc. Nam actor est qui desiderat ne quid fiat, reus est qui aliquid facere
conatur. Duplicia sunt uti possidetis utrubi. quia par utriusque litigatoris in hiis condicio est.
Magnam autem curam egisse ne homines ad litigandum facile procederent, quod nobis studio, quod aliter fieri de pena temere litigantium
non videtur nisi temere litigantes puniantur. Per iusiurandum quod actor exigit quod putans se bona
instantia agere etc. ad condicendum premittitur. Sed adversus negantem velut damni iniurie aut
legatorum [illegible] locus est dupli dupli etc. Sed actoris quoque calumnia coercetur
item advocati utriusque partis iurant de calumnia non committenda. Item antiquitus improbus
litigator in decima parte litis condempnabatur, sed hodie improbus litigator expensas dampnum impen-
sas litis inferre adversario suo cogetur. Sed condempnati furti vi bonorum raptorum iniuriarum de dolo
tutele mandati depositi directis non contrariis sunt infames. Sed pro socio qui per utramque partem
directa. Ideo quibus dampnatus infamis est, sed furti vi bonorum raptorum iniuriarum de dolo. Item non
solum dampnati sunt infames sed pacti. Item iudicia incipiunt ab illa parte que dicitur de ~~[illegible]~~ in ius
vocando. Quia in primis adversarius in ius vocandus est excepto parente et patrono quos aliter in ius
vocare non licet, quam venia impetrata et postulata a pretore aliter faciens in pena L solidorum
puniuntur. Iudex aliter non debet disponere quam quod legibus aut constitutionibus aut moribus proditum est. de officio iudicis
[illegible] in noxali actione, sine que talis est plurium [illegible] aureos
redemptio aut noxe datio. Et in rem actione sed si contra actorem iudicare voluerit debet absoluere
possessorem. siue contra possessorem iubere eum debet ut rem ipsam restituat cum fructibus. Sed si possessor in
presenti neget rem posse restituere et si non maliciose hoc videatur postulare tunc datur dilatio dum tamen
caveat de re restituenda vel eius estimatione. Et si in petitione hereditatis eadem servanda est tunc cum
[illegible] in fructibus illorum vero fructuum quos culpa non percepit possessor in utraque
actione dampnatur si predo fuerit, si vero bone fidei possessor fuerit non habetur ratio consumptorum fructuum
neque non perceptorum sed extantium. Sed si ad exhibendum actum sit non est satis ut exhibeat rem statim
cum petitur sed non in fine ad interesse dampnatur, ut petitor sit in eadem causa, sit et pro fructibus
medii temporis quod post iudicium acceptum ad exhibendum rem et ante rem iudicatam [illegible] si petent
non maliciose dilationem ad rem exhibendam danda est dum tamen caveat restituere. Vel si iussu iudicis
non exhibeat nec in tempore se satisdationem caveat condempnandus est in id quanti interest [illegible] ab
initio res exhibita esset. Item si familie herciscunde iudicio sine res sive heredibus adiudicande sunt
vel si una pars plus alia valeat, quia non debet equaliter dividi vel per equales partes. tunc
illi cui plus in re vel alii adiudicatur sed datur per maiori valentia pecunia certa. vel si vni solus
fructus percepit vel rem corrupit alii condempnatur. Et eadem in communi dividendo. et si omnia dividendo de pluribus
rebus actum sit vel si divisio unius fundi si per equales partes dividi debet vel si non illi qui
plus parte vnius valente sit adiudicatio in pecunia. Item et si de finibus inter duos fundos
sit controversia etiam adiudicatio in pecunia. Debet enim locum licet quam tamen fines maliciose se ha-
bent immutando vel usurpando vel novatos ponendo cum lapides finales fixati sunt aut
arbores finales abscidit puniendus est. Et centumviri puniunt ut qui ad iussum iudicis
agros metiri passus non sit, et contendit quod ad iudicia statu cum sunt [illegible] adiudicata sunt
Publica sunt iudicia dicta quod [illegible] de populo [illegible] competit et quibus [illegible]
sunt capitalia sunt que ultimo supplicio puniuntur ut aque ignis interdicto vel deportatione et de publicis iudiciis
in metallum. Item cetera que infamiam irrogant cum damno pecuniario. Hec quidam publica sunt
non tamen capitalia. Et publica sunt lex Iulia maiestatis quod datur contra eos qui contra imperatorem
vel rem publicam aliquid molita sunt. Cuius pena est ut etiam post [illegible] memoria post mortem dampnatur.
Item lex Iulia de adulteriis coercendis que non solum temeratores alienarum nuptiarum puniunt
sed etiam eos qui in masculos nefandam libidinem exercent. Item eadem lex stupri flagitium punit
ut qui in virginem viduam honeste viventem stuprum [illegible] si honesti fuerint publicationem medie
partis bonorum si humiles corporis coercitionem cum relegatione. Item lex Cornelia de sicariis qui homicidas

ultro ferro persequitur. et qui hominis occidendi causa cum telo ambulat. Telum dicitur quod ab arcu
mittitur vel omne quod manu proicitur vel mittitur ut lapis lignum ferrum dictum est in longinquum mittitur
Sicarii autem appellantur a sica quod appellatur ferrum cultrum. Eadem lege et venefici capite damnantur qui
venenis vel incantationibus quae dicuntur susurros hominis interficiunt vel magicis artibus vel mala medi-
camina publice vendiderint. Item est alia pena de parricidiis contra illos qui parentes interfecerint
vel filios sive clam sive palam et hi qui in dolo fuerint vel conscius criminis extitit licet extraneus sit pena
parricidii punitur quia suitur in culleo cum gallo gallinaceo vipera et simia inter eas ferales angustias
comprehensus in mare deicitur ut omni elementorum usu vivus careat et celo superstiti et terra mortuo
subtrahatur. Item lex Cornelia de falsis qui testamentum vel aliud instrumentum falsum scripserit signaverit recitaverit sub-
iecerit malo quorum pena est in servos ultimum supplicium in liberos deportatio. Item lex Iulia
de vi publica contra illos qui aliquem de domo sua per vim eiecerint et si cum armis est pena deportationis
si vero sine armis in tertia bonorum publicatione. Si fiat per vim raptus vel virginis vel viduae vel sanctimonialis
fiat tunc talis vel qui opem huic flagitio dederint capite puniuntur. Item lex Iulia peculatus punit
qui pecuniam vel rem publicam vel sacram vel religiosam furati fuerint et si quidem iudices tempore administra-
tionis publicas pecunias subtraxerint capitali animadversione puniuntur. Et hi qui opem eis dederint vel talis
zet subtractas sciens receperint et est pena deportationis. Et est inter publica lex Fabia de plagiariis
quandam mitiorem penam capitalem irrogat vel mitiorem leviorem. Item lex Iulia ambitus repetundarum et lex
Iulia de annona. Explanatio ipsarum brevis in libro institutionum

De interdictis

Interdictum	
quorum bonorum possessio	datur pro herede ad possessorem restitutum
possessionis salvianum adipiscende	quo utitur dominus fundi de rebus coloni
utrobi	cum ab utraque parte de proprietate alicuius rei contenditur fit
uti possidetis	cum de fundo vel edium possessione contenditur et fit de re- mobilium possessione
vi aut clam	si alium vi expulerat aut clam arripuerat aut precario rogaverat
unde vi	datur actio qui eiectus de possessione fundi vel edium est vi deiectus

231

115.

Expeditus est tractatus decretalium de contractibus ex parte pers. commoda[tum]. Nunc me transfero ad partem juris civilis. Et primo in ordinarie legitur ff. de rebus ... apud ff. dicto quod fuit lib. [illegible] commodati.

... commodati

Et continuatur hec rubrica [ad pandectam] secundum glo. rubrica ad scripturam hoc modo. Tractatus [illegible] ... ad [illegible] agitur [illegible] de commodato ... [illegible] ... quod sit gratia tamen accipiens ... [illegible] ... ad hec [illegible] ... Et [illegible] continuatio ad scripturam ... [illegible] ... continuatur ad pandectam ... [illegible] ... ad ipsam legem ... [illegible]

Expedita de continuatione. Nunc venio ad ... commodato nec possessio nec dominium transfertur ... [illegible] ... commodati ... [illegible] ... p° p° ... [illegible]

... [illegible] ... commodatum transferatur in commodatarium dominium ... [illegible] ... possessio ... [illegible] ... quod fit transferatur ... [illegible] ... quod gratia tamen accipiendo ... [illegible] ... rei commodate et possessionem et petitionem ... [illegible] ... commodato ... [illegible] ... commodati ... [illegible] ... gratia tamen accipiendo transferatur dominium ... [illegible] ... commodat ... [illegible]

... commodatum ... [illegible] ... commodatarius ... [illegible]

... possessionem

... commodato et ipsa possessio non transfertur in commodatarium ... [illegible] ... apud ipsum commodatarium ... [illegible] ... commodatarium ... [illegible]

Expeditus ... [illegible] ... Nunc venio ad ... glo. Et ... [illegible] ... glo. ... [illegible] ... rei depositi ... [illegible] ... commodati possessionem ... [illegible] ... glo. ... [illegible] ... rei commodate possessionem ... [illegible] ... depositi ... rei depositi retineamus possessionem ... [illegible] ... glo. ... [illegible] ... depositi ... [illegible]

Et per hoc sum expeditus ... [illegible] ... glo. Et ... [illegible] ... ff. de rebus. Nunc me transfero ad partem ... [illegible]

Margin notes: [illegible] ... commodati ... [illegible] ... commodati ... [illegible]

Que in omnibus hominibus noua post hominum memoriam constituta sunt,
ea tam multa non sunt quam hec que in hoc uno homine videmus. At
que hec tot exempla tanta ac tam noua profecta sunt in eundem
hominem a Catulo atque a ceteris eiusdem dignitatis amplissimis
hominum auctoritate. Quare videant ne sit periniquum et non ferendum
illorum auctoritatem de Cn. pomp. dignitate a uobis comprobatam
semper esse. Vestrum ab illis de eodem homine iudicium populique ro. auctoritatem
improbari presertim cum iam suo iure po. ro. in hoc homine suam auctoritatem
uel contra omnes qui dissentiunt possit defendere. propterea quod isdem
istis reclamantibus uos unum illum ex omnibus delegistis quem bello
predonum preponeretis. hoc si uos temere fecistis et rei p. parum
consuluistis recte isti studia uestra suis consiliis regere conantur.
Sin autem uos plus tum in re p. vidistis uos his repugnantibus
per uosmetipsos dignitatem huic imperio salutem orbi terrarum
attulistis. aliquando isti principes et sibi et ceteris po. ro. vniuersi
auctoritati parendum esse fateantur. Atque in hoc bello Asyatico et
regio non solum militaris illa virtus que est in Cn. pomp. sin
gularis sed alie quoque animi multe et magne requiruntur. Difficile
est in Asya Ciliciam Siria regnisque nationum ita versari nostrum
imperatorem ut nil aliud quam de hoste ac laude cogitare. Deinde
etiam si qui sunt pudore ac temperantia moderatiores tamen eos tales
propter multitudinem hominum cupidorum nemo arbitratur. Difficia
le est dictu quirites quanto in odio simus apud exteras nationes
propter eorum quos ad eos hoc anno cum imperio misimus iniurias ac libidi
nes. Quod enim fanum putatis nostris magistratibus religiosum Quam
ciuitatem sanctam quam domum satis clausam ac munitam fuisse vrbes
iam locupletes et copiose requiruntur quibus ut cum belli propter di
ripiendi cupiditatem inferantur. libenter hoc coram cum Q.
Catulo et Q. Hortensio disputarem summis et clarissimis viris
Nouerunt enim sociorum uulnera vident eorum calamitates q
rimonias audiunt pro sociis uos contra hostes exercitum mittere
putatis. An hostium simulatione contra socios atque amicos Que ci
uitas est in Asya que non modo imperatoris aut legati unius
tribuni militum animos ac spiritus capere possit. Quare etiam si quem
habetis qui collatis signis exercitus regios superare posse
videatur tamen nisi erit idem qui se a pecuniis sociorum qui ab
eorum coniugibus ac liberis qui auro gazaque regia manus
oculos animum cohibere possit. Non erit idoneus qui ad bellum

asyaticum regum quemquam mutat esse quam putatis civitatem pacatam fuisse que
locuples sit et quam esse locupletem que istis pacata esse videntur
Ora maritima Cn. pomp. non solum propter rei militaris gloriam sed etiam propter
animi continentiam requisivit. Videbat enim po. ro. non locupletari
quotannis pecunia pu. preter paucos, neque eos aliquid assequi
classium nomine, nisi ut detrimentis accipiendis maiores affici
turpitudine viderentur. Nunc qua cupiditate homines in provincias qui-
bus iacturis, quibus condicionibus proficiscantur ignorant.
Videlicet isti qui ad unum deferenda esse omnia non arbitrantur. Quasi vero

Confirmationis cum clausula

Cn. pomp. non suis virtutibus, alienis vitiis magnum esse videamus.
Quare nolite dubitare quin huic uni credatis omnia qui inter annos
tot unus inventus sit quem socii in urbes suas cum exercitu venisse
gaudeant. Quod si auctoritatibus hanc causam quirites confirmandam putatis,

Repetitio

est vobis auctor vir bellorum omnium maximarumque rerum peritissimus
P. Servilius. Cuius tante res geste terra marique extiterunt ut
cum de bello deliberetis auctor vobis gravior esse nemo
debeat. Est C. Curio summis vestris beneficiis maximisque rebus gestis
summo ingenio et prudentia preditus. Est Cn. lentulus in quo
omnes pro amplissimis vestris honoribus summum consilium summam gra-
vitatem esse cognovistis. Est C. Cassius integritate virtute constan-

Confirmatio alia conclusionis

tia singulari. Quare videte ut horum auctoritatibus illorum orationi qui dissen-
tiunt respondere posse videamur. Que cum ita sint C. Manili primum

Conclusio generalis

istam tuam et legem et voluntatem et sententiam laudo vehementissimeque compro-
bo. Deinde te hortor ut auctore po. ro. maneas in sententia neve cuius-
quam vim aut minas pertimescas. Primum in te satis esse animi constantieque arbi-
tror. Deinde cum tantam multitudinem cum tanto studio adesse videamus
quantam iterum nunc in eodem homine preficiendo videmus quid est quod aut

Repetitio

de re aut de perficiendi facultate dubitemus. Ego autem quicquid
in me est studii laboris ingenii quicquid hoc beneficio po. ro. atque

Articulus

hac potestate pretoria quicquid auctoritate fide constantia possum id omne ad
hanc rem conficiendam tibi et po. ro. polliceor et defero. Testorque
omnes deos et maxime eos qui huic loco temploque president qui omnium men-
tes eorum qui ad rem publicam adeunt maxime perspiciunt me hoc neque ro-
gatu facere cuiusquam neque quo Cn. pomp. gratiam mihi per hanc causam
conciliari putem neque quo mihi ex cuiusque amplitudine aut presi-
dia periculis aut adiumenta honoribus queram propterea quod pericula fa-
cile ut hominem prestare oportet innocentia tecti pellemus honorem autem ne-
que ab uno neque ab hoc loco sed eadem illa laboriosissima ra-
tione vite si vestra voluntas feret consequemur. Quamobrem quicquid in hac
causa mihi susceptum est quirites id omne rei p. suscepisse confirmo tantum-
que abest ut aliquam bonam gratiam mihi quesisse videar ut multas etiam
simultates partim obscuras partim apertas intelligam mihi non neces-
sarias vobis non inutiles suscepisse. Sed ego me hoc honore
preditum tantis vestris beneficiis affectum statui quirites vestram volun-
tatem et rei publice dignitatem et salutem provincie atque sociorum meis omnibus
commodis et rationibus preferre oportere.

Pro Gneo pompeio

Quamquam mihi semper frequens conspectus vester multo iocundissimus,
hic autem locus ad agendum amplissimus, ad dicendum
ornatissimus est visus, Quirites, tamen hoc aditu laudis
qui semper optimo cuique maxime patuit, non mea
me voluntas, sed vite mee rationes ab ineunte etate suscepte
prohibuerunt. Nam cum antea per etatem nondum huius auctoritatem loci
contingere auderem statueremque nichil huc nisi perfectum ingenio
elaboratum et industria afferri oportere, omne meum tempus amicorum
temporibus transmittendum putavi. Ita neque hic locus vacuus umquam fuit ab
his qui vestram causam defenderent, et meus labor in privatorum periculis
caste integreque versatus ex vestro iudicio fructum est amplissimum
consecutus. Nam cum propter dilationem comitiorum ter pretor
primus centuriis cunctis renuntiatus sum, facile intellexi, Quirites,
et quid de me iudicaretis et quid aliis prescriberetis.
Nunc cum et auctoritatis in me tantum sit quantum vos honoribus man-
dandis esse voluistis, et ad agendum facultatis tantum quantum
homini vigilanti ex forensi usu prope cottidiana dicendi exercitatio
potuit afferre, certe et si quid in dicendo consequi possum, hiis
ostendam potissimum qui ei quoque rei fructum suo iudicio tribuendum
esse censuerunt. Atque illud in primis mihi letandum iure esse vi-
deo, quod in hac insolita mihi ex hoc loco ratione dicendi causa talis ob-
lata est in qua oratio nemini deesse potest. Dicendum est enim
de Gnei Pompei singulari eximiaque virtute; huius autem
orationis difficilius est exitum quam principium invenire. Itaque mihi non
tam copia quam modus in dicendo querendus est. Atque ut inde oratio
mea proficiscatur unde hec omnis causa ducitur, bellum grave et periculosum
vestris vectigalibus atque sociis a duobus potentissimis regibus
infertur, Mitridate et Tigrane. Quorum alter relictus, alter
lacessitus occasionem sibi ad occupandam Asiam oblatam esse arbitra-
tur. Equitibus romanis, honestissimis viris, afferuntur ex Asia
quotidie littere, quorum magne res aguntur in vestris vectigalibus
exercendis occupate; qui ad me pro necessitudine que mihi est cum illo ordine

Causam rei pu^ce puta q re suaz detulerunt / Bithinie q nc ira p'uincia e vros exustos ee q plures Regni ario barzanis quod finitum est uris uectigalibus, totu ee i hostium potestate / lucullum magnis rebus gestis, ab eo bello discedere / huic qui successe rit no satis ee paratum ad tantu bellu ad ministrandu. Unu ab oibus socijs ad id bellum i peratore deposcunt peti. Eude hunc ab hostibz metui / pterea nemine / ca q sit uideris. Nunc quid agendum sit osidate / Primum m uz de gne belli dein de magnitudie tu i patore elligendo ee dicendu / Genus e eiusmodi / quod maxie uros aios excitare atz i flamare dz

Tradita e / ag salus sociorum atz amicoz, p qua multa maio res uri magna et grauia bella gesserunt / agitur certissima p. ro. uectigalia et maxia / quibz amissis et pacis ornamenta et subsidia belli requiretis / agunt bona multoz ciuiu / quibz e a uobis et ab i patoribz Rey. pu^ce osulendu / Et qm semp appetentes glie pter ceteras uirtutes / atz auidi laudis fuistis / delenda e vob illa macula mitridatico bello superiore suscepta / q penitus ia isedit, atz i ueterauit i po. ro. noie / q is / qui una die tota asia tot i ciuitatibz uno nuntio atz una significatione lrarum / ciues romanos necados / trucidados qz denotauit / no mo ad huc pena nullam suo digna scelere suscepit / sz ab illo tpre / p annu ia tertiu uigesimu regnat / et ita regnat / ut se no ponto nz capadocie latebris occul tare uellit, sz emergere / e ppo regno / atz i uris uectigalibus h i asie luce uersari / Et eni adhuc ita uri cu illo rege otenderut i patores / ut ab illo i signia uictorie / no uictoria reporta rent / Triumphauit lucius / Silla / triumphauit lucius mu rena de mitridate / duo fortissimi et summi i patores / sz ita triumphauit ut ille pulsus supatus qz regnaret / Verum tn illis i patoribz laus e tribuenda / q egerut uenia danda / q reliquerut pta / q ab illo bello Silla i ytalia res pu. ca murena silla reuocauit / mitridates aut omne reliquu tps no ad obliuioem ueteris belli / sz ad oparatione noui otulit /

Left margin:

Tradita exponit diuisiones 2° quo ad genus belli, 2° quo ad magnitudine, 3° quo ad i patore elligendu / 2^a ibi gnus de gne belli 3^a ibi restat ... optimus a salute sociorum et amicorum / 2° uectigalium defendendus / 3° a fortuis romanorum ...

Ciraucto

Conuicto

Ab Athenis obiret

Transgressio

Ciraucto

Adiucto

Repeto Stragz salla

Partes fecit restituta bitinia et Capadotia regibus suis

Commemorato

Right margin:

Conuicto

Adiucto

Exponit alia ptes honestas de laudibilio ...

Traucto

Transgressio

Ciraucto

Conduplicato

Ante forent

[illegible]

[D]um ipse maximas edificasset ornasset que classes exercitus que magnos quibuscumque ex gentibus potuisset comparasset et Bosforanis finitimis suis bellum simulasset, usque in Hispaniam legatos ac litteras misit ad eos duces quibuscum tunc bellum gerebamus, ut cum duobus in locis disiunctissimis maximeque diversis uno consilio a binis hostium copiis bellum terra marique gereretur, vos ancipiti contentione districti de imperio dimicaretis. Sed tamen alterius partis periculum Sertoriane atque Hispaniensis, que multo plus firmamenti ac roboris habebat, Gnei Pompeii divino consilio ac singulari virtute depulsum est; in altera parte ita res a Lucullo summo viro est administrata, ut initia illa gestarum rerum magna atque preclara non felicitati eius sed virtuti, hec autem extrema que nuper acciderunt non culpe sed fortune tribuenda esse videantur. Sed de Lucullo dicam alio loco, et ita dicam, Quirites, ut neque vera laus ei detracta oratione mea neque falsa afficta esse videatur. Sed de vestri imperii dignitate atque gloria, quoniam is est exorsus orationis mee, videte quem vobis animum suscipiendum putetis. Maiores vestri sepe mercatoribus aut naviculatoribus iniuriosius tractatis bella gesserunt; vos tot civium Romanorum milibus uno nuntio atque uno tempore necatis quo tandem animo esse debetis? Legati quod erant appellati superbius, Corinthum patres vestri totius Grecie lumen extinctum esse voluerunt; vos eum regem inultum esse patiemini, qui legatum populi Romani consularem vinculis ac verberibus atque omni supplicio necatum excruciavit? Illi libertatem civium Romanorum imminutam non tulerunt; vos vitam ereptam negligetis? Ius legationis verbo violatum illi persecuti sunt; vos legatum omni supplicio interfectum relinquetis? Videte ne, ut illis pulcherrimum fuit tantam vobis imperii gloriam relinquere, sic vobis turpissimum sit id quod accepistis tueri et conservare non posse. Quid quod salus sociorum summum in periculum ac discrimen vocatur? Regno expulsus est Ariobarzanes rex, socius populi Romani atque amicus; imminet duo

Marginalia: Translatio; Ipse extollet Pompeium et ipsum Lucullum reddet; Adiunctio; Abusio; Conduplicatio; Adiunctio; Circuitio; Transitio; Excusat se; Contrarium; Transitio ut; Contentio; Similitudo; De notatio; Ad obsidionem civitatis ... Marium et Marium duces Mitridatis; Comparat attentos; Contrarium; Honestiori ordini ...; Contrarium; Circuitio; Transitio; Contentio; Ratiocinatio; Confirmat per exemplum

Reges toti asie no solu vob inimicissi. s3 e vris socijs et amicis.
Ciuitates aut omes cta asia atq gcia vrm auxiliu expectare
ppt piculi magnitudinez coguntur. Imperatore vob ctu deposcere
cu pstim vos aliu miseritis nz audent nz se id facere su
mo sn piclo id posse arbitrantur / vident e sentiunt hoc idē
quod vos unu virz ee. / quo e caret egrius / cuius aduentu
ipo atq noie / ta e si ille ad maritimu bellu venerit, tn
impetus hostiu repssos ee itelligunt atq retardatos / hij vos
qm libe loqui no lz tacite rogat / ut se qq sicut cetarz rez
puinciaru socios dignos auxilio existimetis. quoz salute tali viro come
detis / atq hoc e mag q ceteros eiusmodi i puincia hoies cu
impio mittimus. vt e si ab hoste defendat, tn ipoz aduent
i urbes sociorum no multu ab hostili expugnatoe differat //
Hūc audiebat antea / nc psentem uidet tāta tēpantia tāta
mansuetudine / tāta humilitate / vt hij beatissimi ee videat
apud quos ille diutissie cmoratur. / Quare si pp socios
nulla ipi iniuria lacessiti maiores nri cu athico / cu filipo. cu
Etholis cu penis bella gesserit / Quato vos studio co
uenit i iniuris puocatos socioz salute / vna cu impij vri
dignitate defendere / psti cu de vris maxis vectigalibus
agitur. / Nam cetaru puinciaz vectigalia qrites tāta
sut ut his ad ipas puincias tutādas vix ctenti ee
possimus. / Asia no tā opima e e fertil / ut e vbta
te agroru et varietate fructuu et magnitudine pastoris et
pationis et multitudie earz rez q exportatur facile oibz
terris antecellat. Itaq hec vob puintia qrites si e bel
li utilitate e pacis dignitate sustinere ultis / no a calai
tate s3 e a metu calamitatis e defendenda. Na i ceteris
rebus cu uenit calamitas / tu et detrimetuz accipit / at i vec
tigalibz no sollu aduent mali, s3 e metus ipe affert
calamitate / Nam cu hostiu copie no lage ab sut e si
irruptio nulla facta sit / tn pecora relinquuntur agri cul
tura desitur / mercatorz nauigatio cqescit / ita nez ex
portu nz ex decimis nz ex scripta vectigal. cseruari pot

Marginal notes, left:
ponit affectuz i. ciuitatis
Manifestat ciuitates imp[er]atorez deposcere cu[m] trepidatione
Agnominato, i. eo q[uo]d dic[it] quo e cius.
Translato
laudat pomp[eium].
Sitz diffines
Repeto
Gratu
Contento simazuz
denoiato
Circuito
Agnominato
Circuito, psuadet asia defendendaz no solluz a calamitate s3 e a metu calamitatis
Adiuncto
Circuito
Diminuto
Disiuncto
Compat
denoiato e
noiato p imitatez
Repeto

Marginal notes, right:
Adiuncto
denoiato cz poit
distinctio p ptito
Adiuncto
Ellegantia
Circuito
Applicat ad pposito
Agnominato
intento legatorum
Conuicto
Sitz diffines
Traducto
Disiuncto
Repeto
Articulus
Concludit e uti
gnaio
Exponit belluz p preto vectigalia e est alia p[er]
Compat asiaz ad alias puincias
Adiuncto
Et asigna
Traducto
affert
Confirmat
na vectigaluz

Quare sepe totius anni fructus uno rumore pericli atque
uno belli terrore amittitur / quo tandem animo esse existimatis / aut
eos qui exercent aut exigunt / Cum duo reges cum maximis copiis
prope adsint · Cum una excursio equitatus perbrevi tempore totius anni
vectigal auferre possit · Cum publicani familias maximas quas in
saltibus habent, quas in agris / quas in portubus, atque custodiis magno
periculo se habere arbitrentur / Putatis ne vos illis rebus frui
posse / nisi eos qui vobis fructuosi sunt conservatis / non solum ut ante
dixi calamitate / sed et calamitatis formidine liberatos / ac ne illud
vobis negligendum est / quod mihi ego extremum proposueram cum essem de bel
li genere dicturus quod ad multorum bona civitatum romanorum perti
net Quorum vobis pro vestra sapientia Quirites habenda est ratio dili
genter · Nam et publicani homines, et honestissimi suas rationes et copi
as in illam provinciam contulerunt quorum ipsorum per se res et fortune
vobis cure esse debent / Etenim si vectigalia nervos esse rei publice
semper duximus Eum certe ordinem qui exercet illa firmamentum
ceterorum ordinum recte esse dicemus / deinde ceteris ex ordinibus ho
mines gnavi et industrii partim in asia negociantur quibus
vos absentibus consulere debetis / partim eorum in ea provincia pecunias
magnas collocatas habent · Erit igitur humanitatis vestre magnum
eorum civium numerum calamitate prohibere / Sapientie videre multorum ci
vium calamitatem a re publica seiunctam esse non posse / Et enim il
lud primum parvi refert nos publicanis amissis vectigalia postea
victoria recuperare / Neque enim hisdem redimendi facultas erit propter
calamitatem / neque aliis voluntas propter timorem / deinde quod nos eadem a
sia, atque idem iste iste mitridates initio belli asiatici docu
it id quidem certe et calamitate docti memoria retinere debemus
Nam tum cum in asia res magnas permulti amiserant / scimus rome
solutione impedita fidem concidisse / Non enim possunt una in civitate
multi rem ac fortunas amittere / ut non plures secum in eandem tra
hant calamitatem / A quo periculo prohibete rem publicam et mihi credite ·

Concludit ut complectit · Iterum confirmat · Interrogatio · Adiunctio · Divisio partium · Traductio et argumentatio · Confirmat · Et enim anteferizat

Circuitio · Aut eos qui vectigalia nobis pensitant · Tertius locus amplificationis que ordinum re neglecta quid eventurus sit · Repetitio · Contrarium · Tertia pars que genere belli clare est et que opponit bona civitatum esse defendenda · Traductio · Denominatio · Confirmat · Notatio per imitationem · Translatio · Traductio · Interpositio · Concludit · Adiunctio · Traductio · Traductio · Conductio · Sic definitio · Demonstrat ab exemplo proprie et pure · Specificat · Summa cum subiectio · Permissio. traductio.

id quod ipsi videtis, hec fides atque hec ratio pecuniarum que Rome que in foro
versatur implicata est cum illis pecuniis asiaticis et coheret. Ruere (complexio)
illa non possunt ut hec non eodem labefacta motu concidant. Quare
videte non dubitandum vobis sit omni studio ad id bellum incumbere in quo
gloria nominis vestri salus sociorum vectigalia maxima fortune plurimo-
rum civium cum re publica defenduntur. Quoniam de genere belli dixi nunc de
magnitudine belli pauca dicam. Potest enim hoc dici belli genus esse
necessarium ut sit gerendum non esse ita magnum ut sit pertimescen-
dum in quo maxime laborandum est ne forte ea vobis que diligentissime pro-
videnda sunt contempnenda esse videantur. Atque ut omnes intelligant me lu-
cio lucullo tantum impertiri laudis quantum forti viro et sapientissimo homini
et magno imperatori debeatur dico eius adventu maximas Mitridatis
copias omnibus rebus ornatas atque instructas urbemque asie clarissimam nobis
amicissimam cizicenorum obsessam esse ab ipso rege maxima multitudine
et oppugnatam vehementissime quam lucius lucullus virtute assiduitate
consilio summis obsidionis periculis liberavit. Ab eodem imperatore classem
magnam et ornatam que ducibus Sertorianis ad italiam studio infla-
mato raperetur superatam esse atque depressam. Magnas hostium preterea co-
pias multis preliis esse deletas patefactumque nostris legionibus esse
pontum qui ante populo romano ex omni aditu clausus esset. Synopem
atque amisum quibus in oppidis erant domicilia regis omnibus rebus
ornata atque referta ceterasque urbes ponti et capadocie permultas
uno aditu adventuque esse clausas. Rege spoliatum regno patrio atque
avito ad alios reges se atque ad alias gentes supplicem contulisse.
atque hec omnia salvis populi romani sociis atque integris vectigalibus esse ge-
sta. Satis opinor hoc esse laudis atque ita quirites ut hoc vos in-
telligatis a nullo istorum qui huic obtrectant legi (gabinie) atque cau-
sam lucium lucullum similiter ex hoc loco esse laudatum. Requiretur fortasse
nunc quemadmodum cum hec ita sit reliquum posse esse magnum bellum co-
gnoscite quirites non enim sine causa queri videtur. Primum ex suo regno sic
mitridates profugit ut ex eodem ponto Medea illa quondam profugisse p-
de, quam predicant in fuga fratris sui membra in his locis qua se parens
persequeretur dissipavisse ut eorum collectio dispersa meror quoque patrius celeritatem per-
sequendi retardaret. Sic mitridates fugiens maximam vim

Left margin notes:

Quare epilogizat hanc primam partem divisionis

Ibi quoniam ponit de magnitudine belli, que est 2a pars divisionis principalis quia erat de magnitudine belli, unde quia voluit optime tractare primo attentos auditores fecit ad id quod dicturus est. 2o concludit ibi satis. Primo in duas: primo ponit magnitudinem belli, 2o ibi atque declarat in requiretur fortasse. Primo in duas: primo facit quod dictum est, 2o in [illegible] adducit res gestas a metridate extollendo res gestas a lucio lucullo, 2a ibi primum

Adductio. Circuitio

Tractio

Adductio

Complexio causarum

Specificat belli magnitudinem a similitudine pulcerrima.

Right margin notes:

denotatio

Notatio per imitationem. Attractio. Adductio. Perpetratio.

Ibi pauca dicam [illegible] in qua facit [illegible] attentos.

Atque declarat adducendo [illegible] Mitridatem, extendendo [illegible] lucii luculli, et est [illegible] [illegible] a rebus [illegible].

Ellegantia.

Attractio. Adductio. Notatio per imitationem. Attractio. [illegible] [illegible] [illegible]

Supposito.

Tractio. Transitio.

Ponit magnitudinem belli

Similitudo per collationem ponendo [illegible]

Adaptat

Inm atq argenti pulcrimaru q rerū oīuz, quas et maiorib3 acce-
pat 2 ab ipo bello superiore ex tota asia direptas, ī suū regnū
congesat, ī ponto oēz relinqd / hec dū nri colligut oīa dilligenci9,
rex ipe e manib3 effugit / Jta illū ī sequēdi studio meror, hos leti
cia retardauit / hūc, ī illo timoē, et fuga tigranes rex armenius ex
cepit / diffidentē q3 reb3 suis, ofirmauit 2 afflitū erexit / pditūq
recreauit / cuius ī regnū pq3 lucius lucullus cū exercitu uenit / plures
2 gētes ō ipatore nrm ocitate sūt / erat eīz met9 iniectus ī his
nacionib3 / quas nūq3 ppl9 ro. nq lacessendas bello nq tentādas
putauit / Erat 2 alia grauis atq uehemēs opinyo q̄ p aīos gē
ciuz barbararuz euasat / fani locupletissi 2 religiosissi diripiēdi cā ī eas
oras nrm exercitū ee adductuz / Jta nacōes multe atq magne nouo
quodā terrore ac metu ocitabantur / Nr aut exercitus, 2 si urbe ex
tigranis regno cepat ī pliis usus erat secūdis / tn nimia longīq
tate locorū 2 desidio suorū ōmouebat / hic ia pla no dicā / fu
it eīz illud extremū ut ex hijs a militib3 nris redditus mag
maturus q3 pcessus longior quereret / Mitridates aut ī suā ma
nū ia ofirmarat, 2 eorū q̄ se ex ei9 regno colegerat / 2 mag
aduenticiis multorū regū 2 nacionū iuuabatur / Hoc ia fere sic fi
eri sollere accepimus, ut regū afflicte fortune facile multorū opes
alliciat ad misericordiā / maxīe q3 eorū / qui aut reges sūt aut
uiuūt ī regno ut regale his nom̄ magnū 2 sctm ee uideatur.
/ Jtaq3 tantū uict9 efficere potuit q̄tū ī columis nūq3 ē aus9
ausus optare / Nam qn se ī regnū suū recepisset / no fuit eo ō
tent9 q̄ ei pt spem acciderat / ut illā pq3 pulsus
terā unq3 attīget / s3 ī exercitū nrm clarū atq uictore ī pectu
fecit / Sinite hoc loco quites sicut poete solēt q̄ res ro.
scbūt pterire me nrāz calamitatē / q̄ q̄ta fuit ut eā ad au
res l. luculli no ex plio nūcius s3 ex smoē rumor afferet /
hic ī ipo illo malo grauissiā q3 belli ofensione / l. luculus
q tn ex aliq ex pte his ī comodis mederi fortasse potuisset / uro
iussu coact9 q3 ī pij diuturnitati modū statuendū ueti exēplo
putauistis / parte militū q ia stipēdiis ofecti erant dimisit /
parte Glabrioni tradidit . Multa ptereo osulto / sed ea uos
oiectura psipitis / q̄tū illud bellū fctm putetis q̄d oiungat reges

Adducto, deducto
Compat pzz medee ad romanos.
Confirmat illa magnitudinez a potesta mitridatis 2 ab auxilio sibi dato.
Jterū ofirmat ab exo l. luculi qui multos ... passus ē
/ Jntellecto numeroz.
Alia cā qz Mitridatis ī exercitus.
Pcessio sit occupato
/ Jntellecto, accrescito
Declarat ofirmatē mitridatis
/ Confirmat a ofectudine quādā
Contento fruatū
Tracto.
/ p occupatez tangit calamitates romanoruz.
/ Occupato
/ Occupato, Excusit st a plurib3 libris oplecto que dicta sunt.
/ Repetere, recepto
/ deuicto
Manifestat ofletū romanorū
Crescito
puezto
Translato cā ponendi res aī oculos ut nouato p limitatez

Disiuncto
Frequentato
Eclipsis
Transitio
Transitio

Potentissimi renovat / agitatque nationes suscipiat in regie gentes Novus imperator noster accipiat / vetere expulso exercitu / Satis mihi multa verba fecisse videor. Quare hoc bellum genere ipso esset necessarium / magnitudine periculosum, | Concludit hanc partem.

Restat ut de imperatore ad id bellum deligendo ac / ac tantis rebus preficiendo dicendum esse videatur / Utinam quirites virorum fortium atque innocentium copia tanta haberetis / ut hoc vobis deliberatio dificilis esset. / Quenam potissimum tantis rebus ac tanto bello preficiendum putaretis / Nunc vero cum sit unus Gneus pompeius qui non modo eorum hominum qui nunc sunt gloriam sed et antiquitatis memoriam virtute superet / Que res est, que cuiusquam animum in hac causa dubium facere possit. Ego enim sic existimo in summo imperatore quatuor has res inesse oportere / scienciam rei militaris / virtutem / auctoritatem / felicitatem. Quis igitur hoc homine scientior umquam aut fuit aut esse debuit. Qui e ludo atque pueritie disciplina bello maximo atque acerrimis hostibus ad patris exercitum atque in militie disciplinam profectus est qui extrema pueritia miles fuit summi imperatoris. Qui sepius cum hoste conflixit quam quisquam cum inimico concertavit / plura bella gessit quam ceteri legerunt / plures provincias confecit quam alii concupierunt cuius adolescentia ad scientiam rei militaris et non alienis preceptis sed suis imperiis / non offensionibus belli sed victoriis, non stipendiis sed triumphis est traducta / quod denique genus belli esse potest in quo illum non exercuit fortuna rei publice ~~civitatibus atque~~ / Africanum, transalpinum Hispaniense mixtum ex civitatibus / atque bellicosissimis nationibus, servile / Navale bellum varia et diversa genera ~~[illegible]~~ et bellorum et hostium non solum gesta ab hoc uno viro sed et confecta nullam rem esse declarant in usu militari positam que huius viri scientiam fugere possit / Iam vero virtuti Gnei pompei que potest par oratio inveniri? Quid est quod quisquam aut dignum illo aut nobis novum aut cuiquam inauditum possit afferre / Neque enim ille sunt sole virtutes imperatorie que vulgo existimantur labor in negociis, fortitudo in periculis industria in agendo, celeritas in conficiendo consilium in providendo que tanta sunt in hoc uno quanta in ceteris reliquis imperatoribus / quos aut vidimus aut audivimus non fuerunt. Testis est ytalia, quam ille ipse victor .i. Silla huius virtute et subsidio confessus est liberatam. Testis est Sicilia quam multis undique cinctam periculis non terrore belli sed celeritate consilii explicavit. Testis Africa que magnis oppressa hostium copiis eorum ipsorum sanguine redundavit. Testis est gallia per quam legionibus nostris et hyspaniam iter Testis est yspania que sepissime plurimos hostes ab hoc superatos prostratos conspexit. Testis est iterum et sepius ytallia que servili bello tetro periculoso cum premeretur ab hoc auxilium

(interlinear glosses: Gnei qui pugnabat [illegible]; alio; -erunt; Civile sicut cum Sillam et Marium; a suo [illegible] pugnato)

Left margin notes:

Circuito

Restat ultima pars principalis in qua dicit de imperatore deligendo quod est quedam demonstrativa partes gerentes pompei laudes quas volens tractare primo facit auditores attentos et dociles, secundo exponit eas, tertio exequendo. 2a ibi Ego enim sic existimo.

Ineunte adolescentia maximi patris exercitus imperator.

Contra brutum marianum ducem quem confecit apud regium civitatem lombardie, et cum gneo carbone in sicilia, et cum gneo domitio enobarbo in africa cum [illegible] iugurta rege numidie ... bella victor exstitit [illegible] et multa alia fecit ut cum sertorio et perpenna et [illegible] in hyspania et multis et aliis

Iam vero. Alia pars divisionis que erat virtutis militaris que consistit in labore in fortitudine in periculorum attemptatione in industria in celeritate in consiliorum prudentia et aliis sequentibus et differt a prima quia prima supponit habitum virtutis et exercitium actum et expositio tertia ibi accipe

Ibi quos probat ab exemplo pugnarum.

Ibi confessus per brutum ducem marianum confessus ab eo.

Right margin notes:

Ultima pars divisionis de imperatore eligendo cum attentione.
Dociles facit auditores
Divisio non principalis que dividit que debent esse in imperatore
Applicat illas virtutes ad pompeium.
Articulus
Interrogato
Circuito
Repetitio.
Provocato
Diminuto
Sitz diffinitio
Suppleto.
Deducto et confirmat similiter pars.
Denotato / Circuito
Articulus
Traiecto
Interrogato / repetito
distributo
Supplato.
Denotato continuo et contrito.
Repetito
Traiecto et adiuncto
Gallorum inceptio patefactum est.

Novatio per commutationem denominationis interrogatio
Dubitatio . Circuitio
Repetitio
Interrogatio
Commutatio vel permutatio et interrogatio
Comparatio ...
Auctio et interpretatio .
Iterum confirmat virtutem occupatio
Occupatio
Conduplicatio
Interrogatio
Traductio
Commemoratio.

Unde expectum / Quod bellum expectatione pompey attenuatum atque imminutum
est, adventu sublatum. Testes nunc vero iam omnes ore, atque omnes extere gentes ac na-
tiones denique maria omnia tum universa tum in singulis oris omnes sinus atque portus
Quis enim toto mari locus per hos annos / aut tam firmum habuit presidium
ut tutus esset / aut tam fuit abditus ut lateret Quis navigavit qui
non se aut mortis aut servitutis periculo committeret cum aut yeme
aut referto predonum mari navigaret / hoc tantum bellum, tam turpe tam ve-
tus esset tam late divisum atque dispersum. Quis unquam arbitraretur aut ab
omnibus imperatoribus uno anno aut omnibus annis ab uno imperatore Romano confici posse /
Quam provinciam tenuistis a predonibus liberam per hosce annos quod vectigal
vobis tutum fuit, quem socium defendistis / cui presidio id est cum classibus vestris fuistis /
Quam multas aut metu relictas aut a predonibus captas urbes esse sociorum,
Sed quid ego longinqua commemoro. Fuit hoc quondam fuit proprium rei publice longe
a domo bellare et propugnaculis imperii sociorum fortunas non sua tecta de-
fendere / sociis nostris ego mare clausum per hosce annos dicam fuisse cum
exercitus nostri a Brundisio nunquam nisi summa hieme transmiserint. Qui ad
nos ab exteris nationibus veniret captos Querar / cum legati populi Romani re-
depti sint mercatoribus Tutum mare non fuisse dicam cum duodecim secures in
predonum potestatem pervenerint / Quid aut Colophonem aut Samum
nobilissimas urbes innumerabilesque alias captas esse commemorem / cum
vestros portus (tiberinos ut Gayete) atque eos portus quibus vitam et spiritum ducitis in pre-
donum fuisse potestate sciatis / An ignoratis portum Gaiete celeberri-
mum atque plenissimum navium inspectante pretore a predonibus esse direptum Ex
Miseno autem eius ipsius liberos qui cum predonibus antea ibi bellum gesserat a pre-
donibus esse sublatos / Nam quid ego hostiense incommodum atque illam labem
atque ignominiam rei publice Querar / cum prope spectantibus vobis classis ea cui consul
populi Romani prepositus esset a predonibus capta atque oppressa est. Proh di im-
mortales, tantane unius hominis incredibilis ac divina virtus tam brevi
tempore lucem afferre rei publice potuit ut vos Qui modo ante hostium Tibe-
rinum classem hostium videbatis hii nunc nullam intra occeani hostium predo-
num navem esse audiebatis. Atque hec qua celeritate sit gesta quamquam vi-
detis tamen a me in dicendo pretereunda non sunt / Quis enim unquam aut obeundi
negotii aut consequendi questus studio tam brevi tempore tot loca adire / tan-
tos cursus efficere potuit quam celeriter / Gneo pompeyo duce belli
impetus navigavit qui Sicilliam adiit Africam exploravit / in Sardiniam cum classe venit /

A periculo sublato in mari virtutem declarat.
Repetitio
Amplificat illa pericula et virtutem ipsius exagerat.
Quam multas existimatis insulas esse desertas
Iterum confirmat per occupationem
Conduplicatio et intellectio partis a toto.
Specificat captivitatem portus Gayete.
Specificat aliud incommodum,
Traductio exclamatio derogatio [?] ...
Reddit eos attentos declarat virtutem celeritatis in efficiendo.
Brevitas et diffinitio

Nondum tempestivo ad navigandum mari, atque hec tamen firmissima subsidia rei publice firmissimis presidiis classibusque munivit. Inde se cum in Italiam recepisset, duabus Hispaniis ac Gallia Cisalpina presidiis ac navibus confirmata, missis item in oram Illirici maris et in Achaiam omnemque Greciam navibus, Ytalie duo maria maximis classibus firmissimisque presidiis adornavit. Ipse autem ut a Brundusio profectus est, in quinquagesimo die totam ad imperium romani populi Ciciliam adiunxit. Omnes qui ubique predones fuerunt partim capti interfectique sunt, partim unius huius imperio ac potestati se dederunt. Item Cretensibus, cum ad eum usque in Pamphiliam legatos deprecatoresque misissent, spem deditionis non ademit, obsidesque imperavit. Ita tantum bellum, tam diuturnum, tam longe lateque dispersum, quo bello omnes gentes ac nationes premebantur, Gneus Pompeius extrema hieme apparavit, ineunte vere suscepit, media estate confecit. Est hec divina atque incredibilis virtus imperatoris. Quid cetere, quas paulo ante commemorare ceperam, quante atque quam multe sunt. Non enim bellandi virtus solum in summo ac perfecto imperatore querenda est, sed multe sunt artes eximie huius administre comitesque virtutis. Ac primum quanta innocentia debent esse imperatores, quanta deinde in omnibus rebus temperantia, quanta fide, quanta felicitate, quanto ingenio, quanta humanitate; que breviter qualia sint in Gneo Pompeio consideremus. Summa enim sunt omnia, Quirites, sed ea magis ex aliorum contentione quam ipsa per se cognosci atque intelligi possunt. Quem enim possumus imperatorem aliquo in numero putare, cuius in exercitu veniant centuriatus atque venierint? Quid hunc hominem magnum aut amplum de re publica cogitare, qui pecuniam ex erario depromptam ad bellum administrandum aut propter cupiditatem provincie magistratibus diviserit aut propter avaritiam Rome in questu reliquerit? Vestra admiratio facit, Quirites, ut agnoscere videamini qui hoc fecerint. Ego autem nomino neminem. Quare irasci mihi nemo poterit, nisi qui ante de se voluerit confiteri. Itaque propter hanc avaritiam imperatorum quantas calamitates quocumque ventum sit nostri exercitus ferant, quis ignorat? Itinera que per hosce annos in Ytalia per agros atque oppida civium romanorum nostri imperatores fecerunt recordamini. Tum facilius statuetis quid apud exteras nationes fieri existimetis. Utrum plures arbitramini per hosce annos militum vestrorum armis hostium urbes an hibernis sociorum civitates esse deletas? Neque enim potest exercitum is continere imperator qui se ipsum non continet, neque severus esse in iudicando qui alios in se severos esse iudices non vult. Hic miramur hunc hominem tantum excellere ceteris, cuius legiones sic in Asiam pervenerunt ut

s. alia in ostio propondo

Quod exagerat ipsam virtutem pompei ab alijs virtutibus que sunt comites rei militaris et primo enumerat separatim et adaptat ad pompeium in que

s. auctoritas, felicitas, labor

s. virtutis

pirata

traiecto

Repeto

dispersio

Complectit ipsorum fortitudo industria prerogativa

denotato pro parte que ... sunt virtutis

Non modo manus tanti exercitus sed ne vestigium quidem cuiquam nocui-
sse dicatur. Iam vero quemadmodum milites hibernent quotidie sermones et
litterae perferuntur. non modo ut sumptum faciat in militem nemini vis a-
fertur, sed ne cupienti quidem cuiquam permittitur. Hiemis enim non avari-
tiae perfugium maiores nostri in sociorum atque amicorum tectis esse voluerunt.
Age vero ceteris in rebus qualis sit temperantia considerate. Unde illam tantam
celeritatem et tam incredibilem cursum inventum putatis. Non enim illum
eximia vis remigum aut ars inaudita quaedam gubernandi aut
venti aliqui novi tam celeriter in ultimas terras pertulerunt. Sed hae
res quae ceteros remorari solent non retardarunt, non avari-
tia ab instituto cursu ad praedam aliquam revocavit. Non libido ad vo-
luptatem non amoenitas ad delectationem non nobilitas urbis ad cognitionem non
denique labor ipse ad quietem, postremo signa et tabulas ceteraque ornamenta
graecorum oppidorum quae ceteri tollenda esse arbitrantur, ea sibi ille ne visenda
existimavit. Itaque omnes quidem nunc in his locis Gneum Pompeium sicut aliquem
non ex hac urbe missum sed de caelo elapsum intuentur. Nunc denique in-
cipiunt credere fuisse homines romanos hac quondam abstinentia. Quod iam
nationibus exteris incredibile ac falso memoriae proditum videbatur. Nunc
imperii vestri splendor illis gentibus lucet, nunc intelligunt non sine causa
maiores suos, tum cum ea temperantia magistratus habebamus, servire populo romano
quam imperare aliis maluisse. Iam vero ita faciles aditus ad eum privatorum, ita li-
berae querimoniae de aliorum iniuriis esse dicuntur, ut is qui dignitate principibus ex-
cellit facilitate par infimis esse videatur. Iam quantum consilio quantum dicendi gra-
vitate et copia valeat, in quo ipso inest quaedam dignitas imperatoria, vos
Quirites hoc ipso in loco saepe cognovistis. Fidem vero eius inter socios quan-
tam existimari putatis, quam hostes omnium gentium sanctissimam iudicarint.
Humanitate iam tanta est ut difficile dictu sit, utrum hostes magis virtutem
eius pugnantes timuerint an mansuetudinem victi dilexerint. Et quisquam
dubitabit quin huic tantum bellum hoc transmittendum sit, qui ad omnia
nostrae memoriae bella conficienda divino quodam consilio esse videatur. Et
auctoritas multum quoque in bellis administrandis atque imperio militari valet, certe ne-
mini dubium est quin ea in re idem ipse imperator plurimum possit. Ve-
hementer autem pertinere ad bella administranda quid hostes, quid soc-
ii de imperatoribus nostris existiment quis ignorat, cum sciamus homines in tantis
rebus ut aut contemnant aut metuant aut oderint aut ament opinione

Nom nun fame q aliq alia roe gmonei Quod ig nom nuq i orbe t̃rarz clarius fuit. cui res geste / pares de q hoie vos id qd maxie facit auctatz / tanta z tam preclara Judicia fecistis / An no ulla usq ee ora tam desertaz putatis q no illius diei fama puasit. Cum uniusus pplus ro^lis referto foro gpletis q oibz tepis exqbz hic locus gspici p^t unuz sibi ad oe omz gentiuz bellu Gneu po^ius ipatorez deposcit. Itaz ut plura no dica / nz alioru exeplis gfirme qtuz huius auctas valeat i bello ab eodez Gneo pompeio omz rez egregiaz ex^a sumant / Qui q^o die a vob maritimo bello ppotus est ipator tanta repente vilitas anone ex summa iopia z caritate rei frumentarie gsequuta e unius spe z noie qta vix i summa ubtate agroz diuturna pax efficere potuisset Iam accepta i ponto calamitate ex eo plio de q^o vos paulo an invitus amonui gsocii ptimuisset hostiu opes / aiq crevisset / satis firmu psidiuz pvincia no haberet amisissetis asiaz Quirites n^i ad ipz eius tporis divinit^s Gneuz po^ius ad eas regiones fortuna populi ro^i attulisset huius advent^s z mithridatez i solita i flammatu victoria gtinuit z Tigraneз magnis copis minitantez asie retardavit Et quisq dubitabit quid virtute pfecturus sit Qui tantuz auctate pfecerit aut q facile ipio atz exercitu socios z vectigalia gservaturus sit / Qui ipso noie z rumore defenderit. Age vo illa res qtaz declarat eiusde hois ap^d hostes ppli ro^i auctatez q ex locis tam longinquis tamq diversis tam brevi tpe oes una huic se dederut / q a cretensiu legati q i eoz isula nr ipator exercit^s esset ad gneuz po^ius i ultas ppe terras venerut ei q se oes cretensiu civitates dedere velle dixerut. Quid ide iste Mithridates nõ ne eunde gneu po^ius legatuz usq i hispaniaz misit. Eu q pompeius legatuz sempe Judicavit. hi quibz semp erat molestuz ad euz potissimuz ee missuz speculatore q legatu iudicari maluerunt. Potestis ia ig gstituere quirites hac auctoritate multis p^a rebz gestis magnis q vestris Judicis amplificatam qtuz ap^d illos reges qtuz ap^d exteras nationes valitura ee ee existimetis / Reliquu e ut de felicitate qua pstare de se ipso nemo pot meminisse z gmemorare de altero possumus. Sicut equu e hois de potate deoz timide z pauca dicamus. Ego eni sic existimo maximo Marcello Scipioni mario z ceteris magnis ipatoribz no solu pp virtute s z pp fortuna sepius ipia mandata atz exercitus ee comissos fuit

Est profecto quibusdā summis viris quodā modo ad āplitudinē ⁊ gloriā et
ad res magnas bn̄ gerendas diuinit⁹ adiūcta fortuna De huius aūt
felicitate quo de nūc agimus hac vtar moderatiōe dicēdi / nō ut ī illius potestate
fortunā positā ee dicā · sȝ ut de p̄terita meminisse reliq̄ sperare videamur · ne
aut īuisa dijs ī mortalibȝ orō nr̄a aut īgrata ee videat̄ᵘʳ · Itaq̄ nō
sū p̄dicatur⁹ q̄rites q̄ntas ille res domi milicie ꝙ t̄ra mariq̄ ꝙ q̄nta ꝙ felicitate
gessit · ut eius semꝑ voluntatibꝫ nō mō ciues assenserīt socij obtēperauerīt ho
stes hobedierīt sȝ ⁊ venti tempestatesq̄ obsecundarīt / hoc breuissīe dicā
nemīē unq̄ tā īpudentē fuisse q̄ ab dijs ī mortalibȝ tot ⁊ tantas res
tacitus auderet optare quot ⁊ q̄ntas dij ī mortales ad Gneū pōm
detulerūt · Quod ut illi ꝓpriū ac ꝑpetuū sit q̄rites cū cōis salutis
atq̄ īperij tū ipius hōis cā sicuti facitis velle ⁊ optare debetis · Quare cū
⁊ bellū ita sit necessariū ut neglegi nō possit ita magnū ut ac
curatissīe sit administrandū ⁊ cū ei īpatorē p̄ficere possitis ī
quo sit eximia belli sciēcia singularis virtus ~~et~~ clarissīa auctas eg
regia fortuna / dubitabitis q̄rites q̄n hoc tantū boni q̄d vobis a dijs
ī mortalibȝ oblatū ⁊ datū ē ī rē pūcam ꝯseruandā ꝯ āplificandā
ꝯferatis · Q̄d si rome Gneus pōpeius p̄uatus eēt hoc tp̄e tn̄ ad
tantū bellū is erat deligendus atq̄ mittendus · Nūc ꝯ ad ceteras
summas vtilitates hec q̄ꝫ oportunitas adiūgat̄ᵘʳ ut ī hijs ipis
locis adsit ⁊ hēat exercitū vt ab hijs q̄ hnt accipe statī possit
Quid expectamus aut cur nō ducibꝫ dijs ī mortalibꝫ eidē
cui cetera summa ꝯ salute rei pūce ꝯmissa s̄t hoc q̄ꝫ bellū re
giū cōmittam⁹ · At eīm vir clarissimus rei pūce ⁊ vris bn̄ficiis
āplissimis affect⁹ · Q · catulus itēq̄ summis ornamentis honoris
fortune virtutis īgenij p̄ditus · Q · hortensius ab hac rōe dis
sentiūt · Quorū ego auctē apud vos multis locis plurimū
valuisse ⁊ valere oportere ꝯfiteor Sȝ ī hac cā tametsi cognos
scitis auctēs ꝯtrarias fortissimorū virorū ⁊ clarissimorū / tn̄ omissis
auctatibȝ ipa re ⁊ rōe exq̄rere possumus veritatē atq̄ hoc
facilius q̄ ea oīa q̄ a me adhuc dicta s̄t / idē isti vera
ee ꝯcedūt ⁊ necessariū bellū ee ⁊ magnū ⁊ ī vno Gneo pōpeio
summa ee oīa quid igr̄ ait hortensius si vni oīa tribuenda s̄t
vni dignissimū ee pōpeiū Sȝ ad vnū tn̄ oīa deferre nō opor
tere · obsoleuit iā ista orō re multo magis q̄ v̄bis refutata Nā tu idē Q · hortensi multa p̄ tua

Summa copia ac singulari facultate dicendi et in senatu contra virum for
tem aulum gabinium grauiter ornateque dixisti cum is de uno impera
tore contra predones constituendo legem promulgasset Et ex hoc ipso loco per
multa item contra legem uerba fecisti. Quid tum per deos immortales si plus
apud populum romanum auctoritas tua quam ipsius populi romani salus et vera causa
valuisset hodie hanc gloriam atque hoc orbis terre imperium teneremus
An tibi tum imperium esse videbatur cum populi romani legati questores preto-
res capiebantur cum ex omnibus prouinciis commeatu et priuato et publico prohibea
mur cum ita clausa erant nobis omnia maria ut neque priuatam rem transmarinam
neque publicam iam obire possemus. Que ciuitas umquam antea fuit non
dico atheniensium que satis late quondam mare tenuisse dicitur non carta
ginensium qui permultum classe maritimisque rebus valuerunt non rodi
orum quorum usque ad nostram memoriam disciplina nauali et gloria re
mansit. que ciuitas antea umquam tam tenuis tam parua insula fuit que non
portus suos et agros et reliquam partem regionis atque ore maritime
per se ipsa defenderet. At hercle aliquos annos continuos ante
legem Gabiniam ille populus romanus cuius usque ad nostram memoriam
nomen inuictum in nauallibus pugnis permansit magna ac
multo maxima parte non modo utilitatis sed dignitatis atque imperii
caruit Nos quorum maiores Anthiocum regem classe Persemque
superarunt omnibusque nauallibus pugnis cartaginenses homines
in maritimis rebus exercitatissimos paratissimosque vicerunt hii nullo
in loco iam predonibus pares esse non poteramus Nos qui antea non
modo ytaliam tutam habebamus sed omnes socios in ultimis oris auctoritate nostri
imperii saluos prestare poteramus tum cum insula delos tam procul
a nobis in egeo mari posita quo omnes undique cum mercibus atque ho
neribus commeabant referta diuitiis parua sine muro nichil
timebat. Idem non modo prouinciis atque oris ytalie maritimis ac
portubus nostris sed etiam appia iam via carebamus. Et his tempo
ribus non putabat magistratus populi romani in hunc ipsum locum ascendere
cum eum nobis maiores nostri exuuiis nauticis et classium spoliis or
natum reliquissent. bono te animo tum Q. hortensi populus romanus et ceteros
qui erant in eadem sententia dicere te existimauit ea que sentiebatis
Sed tamen in salute communi idem populus romanus dolori suo maluit quam
auctoritati vestre obtemperare. Itaque una lex unus vir unus annus

Non mo nos illa miseria ac turpitudine liberavit sed etiam effecit ut
aliquando vere videremur omnibus gentibus ac nationibus terra marique
imperare. Quo mihi etiam indignius videtur obtrectatum esse adhuc Gabinio dicam
an Pompeio an utrique id quod est verius ne legaretur a Gabinius
Gneo Pompeio expetenti ac postulanti. Utrum ille qui postulat legatum
tam ac tantum bellum quem velit ydoneus non est qui impetret cum
ceteri ad expoliandos socios diripiendasque provincias quos
voluerunt legatos eduxerunt an ipse cuius lege salus ac dignitas
populo romano atque omnibus gentibus constituta est expers esse debet
gloriae imperatoris atque eius exercitus qui consilio ipsius atque periculo est constitutus
an Gaius Falcidius, Quintus Metellus, Quintus Coelius
Latiniensis, Gneus Lentulus, quos omnes honoris causa nomino, cum tri-
buni plebis fuissent anno proximo legati esse potuerunt. In hoc
uno Gabinio sunt tam diligentes qui in hoc bello quod lege Ga-
binia geritur in hoc imperatore atque exercitu quem per se ipse con-
stituit etiam praecipuo iure esse deberet. De quo legando consul-
es spero ad senatum relaturos. Qui si dubitabunt aut gravabun-
tur, ego me profiteor relaturum. Neque me impediet cuiusquam ini-
micum edictum quominus fretus vobis vestrum ius beneficiumque defendam
neque praeter intercessionem quicquam audiam, de qua ut arbitror isti
ipsi qui minantur etiam atque etiam quid id liceat considerabunt. Mea quidem
sententia, Quirites, unus A. Gabinius belli maritimi rerumque
gestarum Gneo Pompeio socius ascribitur propterea quod alter uni illud bellum su-
scipiendum vestris suffragiis detulit, alter delatum susceptum-
que confecit. Reliquum est ut de Quinto Catuli auctoritate et sententia dicendum
esse videatur. Qui cum ex vobis quaereret si in uno Gneo Pompeio omnia po-
neretis, si quid de eo factum esset, in quo spem essetis habituri, ce-
pit magnum suae virtutis fructum ac dignitatis cum omnes prope
una voce in eo ipso vos spem habituros esse dixistis. Etenim
talis est vir ut nulla res tanta sit ac tam difficilis
quam ille non et consilio regere et integritate tueri et virtute
conficere possit. Sed in hoc ipso ab eo vehementissime dissentio quod
minus certa hominum ac minus diuturna vita hoc magis res publica

Dum p deos i mortales licet sum at sum hois ineta atq
ubitue / at eni nichil novi fiat contra exempla atq instituta maioru
Non dica hoc loco maiores nros semp i pace consuetudini i
bello utilitati paruisse semp ad novos casus tpm novoru
consiliorum racoes accomodasse non dica duo bella maxima puni
ca z hyspaniense ab vno iperatore ee confecta duas q ur
bes ee potentissias q huic ipio maxie minabant kar
taginem atq numantia ab eod scipione ee deletas non c
memorabo nup ita vob patribz q uris visu ut i vno
Gaio mario spes ipii ponetur ut ide cu Jugurta rege
cu cibris rege cu theothonis bellu ad ministraret i ipo
Gn. p. i quo novi constituy n. ult Q. catulus q multa
sit nova summa q catuli uolutate constituta recordami
ni quid tam novum q adolescentulu puatu exercitu di
ficili R. p. tpre conficere / z ferit hunc pcee psuit ee op
time ducti suo regere / gessit qd pt consuetudies q hoi ado
lesenti ius asanatorii gradu etas longe abeet ipiu atq
exercitu dare Siciliaz p mitti atq afficiz belluz q i ea ad
ministrandu fuit i hiis pvinciis singlari innocentia gravi
tate virtute, belluz i affrica maximu confecit victore exercitu
deportauit. / Quid no taz inauditu q eqtem romanum triumphare /
At ea q rez ptplus ro. no mo non vidit / s z oim studio
visedaz putauit / Quid tam i usitatum q cu duo consules cla
rissimi fortissie q cent / equites ro.us ad belluz maximu formi
dolosuz q p consule mitteret. missus e. / Quo qde tpre /
cuet ne nemo i senatu q diceret no oporteret mitti hoies puata
tu p o. l. filipus dixisse dr / no ee se illuz sua sntia p
consule / s p consulibz mittere. Tanta i eo pu.ce bnegerada spes
constituebat / ut duoru consulu munus / vnius adolescetis virtuti
comitteret. / Quid tam singlare q ut ex s. c. legibz solutus
consul an fieret q nullu alium magratu p leges cape licuisset. /
Quid tam i credibile / q ut iterum eques ro.us ex s. c. triumphet /

Spetificat alia consuetudies pasa a catulo.
Alliud i usitatu.
Alliud i suetu
Alliud

quid tam novum fuit q hic
Decadatio.
Frequtatio.
Brevitas.
Lopar.
Dissolutio.
Sille desines
Interogatio.
Vocatio.
ex.us
Gradatio.
Gradatio
Interogatio
Suplatio
Gradatio

Que i oibz hoibz

Audeo plurimum ac letor ea te senten
tia esse ut nichil a me fieri sine cā
putes
Merito amo te quia non ut mēi hoīes
g solent tm̄ res ipās ex alio ingenio q̄m
tum ex tuo iudites
Magnas habeo natuē grās q mchil est
quare cause mee diffidam
Nisi scirem de qua re et apd quem age
rem: non auderem certo presertim hoc tempore ꝑ vari
as hominum suspitiones quicq̄m ad te scribere
m axima causa impulit me ad te scribere
Non parua res est neq usitata de qua ad te scribē constitui
Quod ad te scribo tale est
ut id maxime ad te pertineat Non de re
uulgari ac sordida sed de publicis ad te scribo
q uid de me sentias cōiecto
ex turpitudine et infamia eius qui animū tuum a me
abalienare uoluit Si tibi nō satis perspect9
est animg eius qui te michi inimicum reddē uoluit nūc
primum ex me cognosces, ut atroci nequitate homīs illius
cognita quanta sit ei fides adhibenda cognosces
Non presumerem ad te de hac re scribere quam ego tē
minime placere scio / si a bono viro de hoc tibi relatum
esset / sed cum ab homīē inuido ac pessimo id perfectum
sit ita eius exponam uitam / ut mich minꝰ uerum esse
intelligas Has ad te lrās nō dedissem neq
homīem hunc pro quo nūc scribo in grām tuam reponē
tm̄ laborarem Nisi certo scirem eum qui odium et iram
tuam aduersus eum excitauit nuq rebꝰ tuis amicum
fuisse
s cribo ad te de concordia et pace que nūc nuper
sūmo consensu om̄i ciuium tuoꝝ infra se celebra
ta est Nemo est q sūme letari nō debeat
honore qui nouissime delatꝰ est ad Anthonium ciuem
nrm̄ · homīem certo sapientem / nō enī fieri pt ut sua
grā in nrā non sit magna · preterea spes nobꝭ omībꝫ
est iniecta simili posse aliqñ bn̄fitio uti sic q amīos
nr̄os proinde uegetiores atq altiores ad uirtutem
futuros Gratulor illud tibi ex sentēa

optimorum hominum obtigisse quod de restitutione tua in pristinam valitudinem optaueras curaui itaque rem totam ad te scribere quo de tuo statu certior fieres Alia res est que te perturbare debeat si eo tempore de pace actum est quo maxime notitiam partis tue sperabas maiorem enim ex modestia tua laudem referes quam gloriam ex victoria

[S]i optas ex me scire quid a te maxime velim summa est ne minorem amicitiam meam facies quam ego tuam.

Cupis ex me scire quo in statu res mee sint captum est quod si omnes homines in exitium conturassent vix deteriori loco esse possent

[A]d desiderium tuum differrem statim de eo quod multum audire optabas tibi satisfaciam absolutus es paribus iudicum omnium sententiis et sentimus te lis finita est [Q]uid de te sentiant omnes et amici et ciues tui significari a me tibi desideras omnium una est sententia neminem ex equalibus tuis maiori esse ingenio sed se vereri ne illo satis modesto utaris

[A]ntequam ad te alias de maioribus quam nunc rebus scripsi tante enim sunt ut non modo ad te ad legendum inuitare sed etiam excitare plurimum debeant Si ullo tempore de rebus magnis ad te scripsi illud profecto est summum omnium at maximum quod tanta michi viderent rebus meis impendere ut nisi deus aliquis het mala a nobis auerteret facile posset maximam patriam desolationem et ruinam diuinare Maximam hodie omnium laudem hodierno die consecutus est noster exercitus qui fortissima pugna cominus in acie contra hostes stetit ut preclariter pro defensione patrie clarissimam inde victoriam retulerit Nichil homini est quod libentius faciam quam de magnis et pulcherrimis rebus que hic fiunt te certiorem reddere

[S]cio te nouarum cupidum esse et propterea sepe me accusasse quod nunquam ad te scribo de his rebus que hic fiunt sed hodierno die faciam ne meam deteceto exterminari posses negligentiam implebo itaque te non vulgaribus neque falsis rumoribus sed magnis de quibus certum auctorem habemus Multa ex infinitis regionibus ad nos afferuntur noua de incredibili apparatu validissimi exercitus regum orientalium contra ciuitates et terras nostri imperij Nouissima res his diebus nobis accidit neque ab ullo nostrorum ciuium alias audita de qua ego te certiorem facere volui ut intelliges nullam rem fore tantam aut tam occultam quam non maxime cupiam tibi notam esse Si te noua delectant habeo unde possim quantum huic tuo desiderio satisfacere etc

f

T si ea de quib9 ad te
scribo nō sint ita noua ut nūqm̄ alias simile aliquid
hoīb9 obtigerit · tn̄ adeo rara et inusitata sint ut michil
fere sit quod magis tuaꝫ excitare admirationeꝫ debeat
Non usitatū re neqꝫ frequētē ad te scribo sed de
ea que mediusfidi9 tanta est ut etiaꝫ prudentissimi hoīes
facile in admiratōm̄ sui trahere atqꝫ allicere possit
Cum de reb9 inusitatis ad te scribo uideor michi
rem tibi pgrataꝫ facē Scio eni haꝫ reꝝ cupidū fuisse
presertim cum dignitatis aliquid eis insit faciaꝫ illa te
pticipeꝫ facti pulcerrimi neqꝫ mlt̄s annis antea a quoqꝫ
auditi Rem inusitataꝫ et fere nouaꝫ ad te scbo
quaꝫ si quanta sit ex prudēti tua iudicaueris expetebit
crede michi eggregiūꝫ quēdaꝫ atqꝫ mirabileꝫ in te uō
laudis et glē amoreꝫ
on de priuatis comm̄ ut sepe antea sed de salute mꝛoꝝ
ciuiuꝫ et totius rei pub· has ad te obsignū lr̄as
Sepe de reb9 maximis ad te scripsi nullaꝫ tn̄ uelim huic cō
pandaꝫ q̄ nūc rei p· comunis quadā noua rone apd te sum
actur9 Facio rem ut puto utriqꝫ nrm̄ gratissiāꝫ
quotiens teciꝫ aliquid de mēa re p· tracto sed nūqm̄ hui9
rei maioreꝫ apd per te egi qm̄ hoc tempoē quo impulsus
siꝫ ut te de salute et conuersatione ei9 ad te scriberem
Quid de re p· mꝛoꝝ ciuiuꝫ utilitate sentiaꝫ et
qua rōne meli9 id agi a nob possit· constitui adeo perscribē
ut omēꝫ consilioꝝ meoꝝ rōneꝫ tibi q̄m̄pmiꝫ notaꝫ facerem
isi de reb9 tuis caues tlē in
comodiꝫ hodie tibi conficies a quo nemo te amicorum
poterit eximere Sepe me animo presensisse
qua rōne tua possit causa in integriꝫ restitui neqꝫ id lōge
aberit nīo ipē de ea re tuꝫ his q te in aucta parte esse
desiderat consiluꝫ habeas Tua res in tuto
est et iaꝫ ut aiunt in portu nauigas
Scio me omnib9 ut ea que ad te pertinē intellexi omī
studio et diligentia perfecisse de quib9 nūc ad te quo sint
a me ordine gesta perscribo
upis ex me scire quid magis ad bn̄uiuend attēdat·
aut quid sit in uita pmiꝫ ea q̄ uero ita a ueterib9
accepi michil diuina religione meli9 aut magis necessa
riuꝫ omnib9 ēē de qua re que michi uisa ad te scribo
Cum ad te lr̄as meas dare constituissēꝫ nulla
res in mediuꝫ comperiebat que tuis morib9 michi dignioꝛ
uideretur aut tibi futurā gratior qm̄ si ea q̄e de diuino
cultu ab hoīb9 sapientissimis accepissem tibi in pmis
nota ēē curareꝫ Nullaꝫ rem ego maioreꝫ

hoc tempore apud te agito quod quid prudentissimi homines
de diuina religione senserint ad te perscribam Est enim
res prorsus nostra cura ac nostro studio dignissima
Quid ad te scribo maxime ad diuinum cultum pertinet de
quo si ita sentis ut de te iudico bene se habet Si uero in
alia sententia esses quantum a te dissentiam breui cognosces
i quid est quid ego
ullo tempore apud te maxime contenderim idest ut ea
de quibus nunc ad te scribo attentissime scribas
Nichil est quod a te possit mihi gratius fieri quam ut attentum
litteris meis te prebeas Si ullum apud te umquam locum
preces mee habiture sunt illud a te maiorem in modum queso
ut has litteras summa attentione legas Habeo
tibi immortales gratias si ea que ad te scribo illis oculis et animo
perlegeris quibus tum aliquid ad te attentissime so
let alias consueuisti es
um de causa tua quid sentiat iudices scripsero: statim
certiorem te faciam de argento quod tuo nomine persolutum
est a necessariis tuis quod magno ere alieno tenebatur
Scripsi de bello conficiendo de Annona comparanda et
de pecuniis persoluendis militibus ad questores nostros quod
uero nunc agitur non potest expediri nisi presens fies id quale sit dum
omnes ad te sua consilia referunt: tuam auctoritatem omnes at
tendunt. Constitui itaque de hac una re quo id maturius
facies tu ad nos quamprimum uenias quid te facere oporte
at tecum deliberare Multa sunt de quibus si michi
per occupationes meas licuisset te in tua pluribus uerbis
admonuisse sed quia ad ea omnia mihi ocium non fuit satis
erit huic tempori de studiis tuis humanitate atque mode
stia quia bone illis litteris consilium meum tibi aperire
Ea que ad te scribenda hoc tempore arbitratus
sum tria ad summum uisa sunt primum est ut amicis tuis
laborantibus assis deinde ne te prebeas difficilem ad pacem
et concordiam eorum desiderat postremum est ne in defensi
one et salute bonorum defatigeris
um in magistratibus gerendis nisi
ego intelligerem ab omnibus magis iustitiam expeti quam
caste in his atque integre me semper gesserim uolo potius
aliorum sit quam meum iudicium Illud non dubitabo ad te scribere
neque amicitiam cuiusquam neque gratiam tanti fecisse quam leges equita
tem omnium priuate rei contulerim
Quotiens de officio meo scribo nunc maxime molestiam moli
bus meis facio Sed quia id persepe necessario michi fa
ciendum est ut opinionis aliorum rationem habeam puto eam rem
uos michi remissuros si in defensione mea ea despero que
uos pro uirtute et beniuolentia uestra facile recogituros

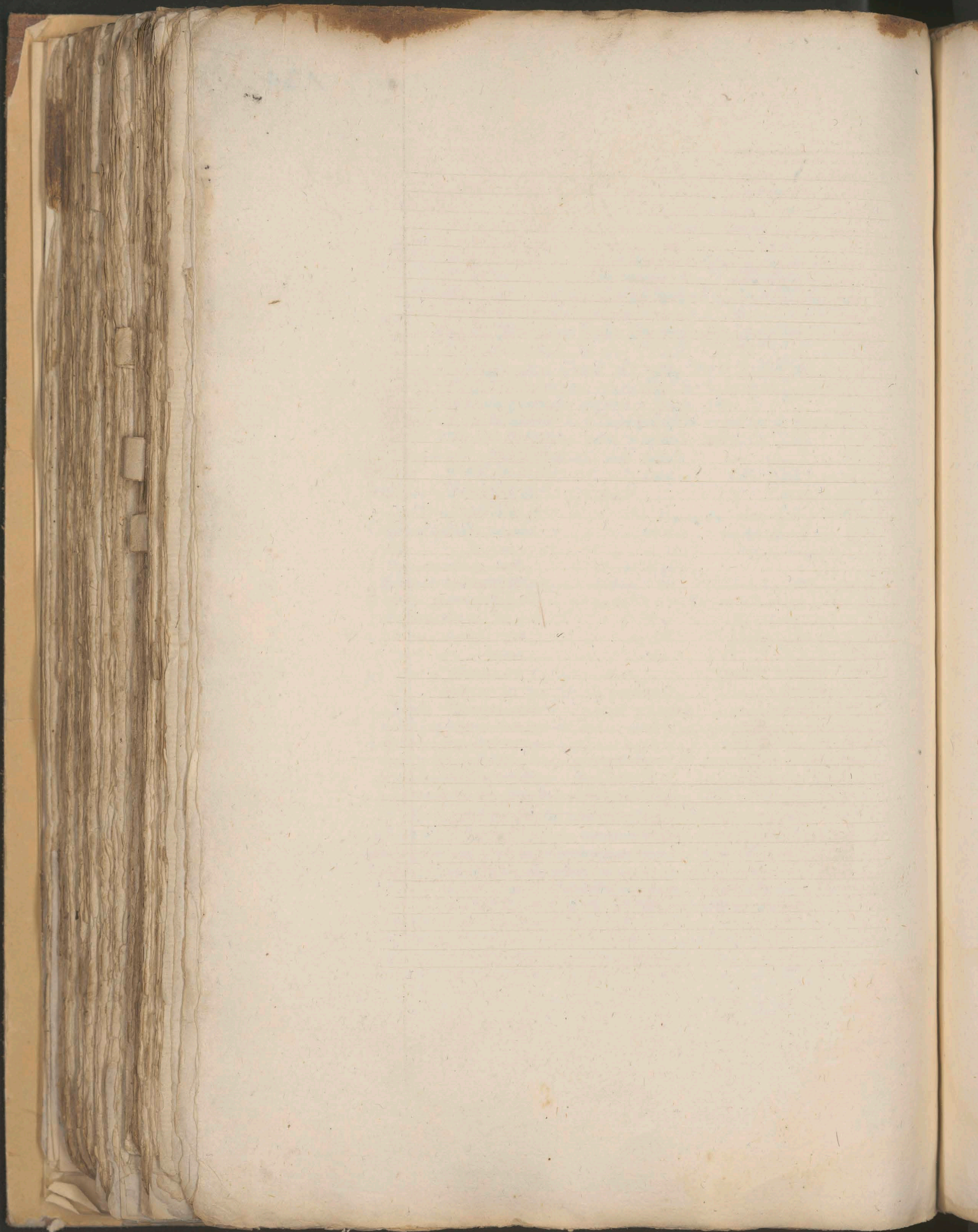
s pero possem ad te de mei constantia
in rebus agendis nō nulla scribere nisi ea res ambitiosa uide
ri posset et bono iure nimmē digna tn̄ dicaȝ nllū me uiti
um maiori studio fugisse ꝙ̄ leuitatē: tuȝ in omni uita tum
maxiē in amore hoim̄ atqȝ beniuolentia
Q apd te hoc tempore benignitatꝭ mee rom̄ habeaȝ ad me nec
cessario fatere ex hoc potes intelligere ꝙ ab omī ābitione semp
aduersum fuisse cognouisti
n on possum nō mentiri cum ab omnib ptim inimicis partiȝ
inuidis obiici michi audeo maioreȝ me ꝑuate rei amicoruȝ
qm̄ dignitatꝭ rei p. curaȝ habē. Sed quis mltꝭ ānis in urbe nra
fuit qui maiores pro comūs patrie contentione susceptꝭ qm̄ ego
nē q nullū unqȝ pro re p. fugi uel laborem uel piculum
Quantū unicuiqȝ nostrū cura debeat eē respub.
sepe cū adhuc puer essem audiui a patre tuo homīe grauissio
et sapientissio cum postea adoleuissem omēs curas et cogitatōes
meas in illam ipām misi nllā deinde res fuit neqȝ tam difficil
neqȝ tam picla qn ego pro salute meoȝ ciuiū atqȝ incolumita
tem fugerem Desperareȝ nisi rem p. semp pluris fecer
rim: ꝙ̄ meipm: qm̄ liberos: qm̄ uxorem propterea nō satis
equo aīo ferre possiȝ sermoneȝ eoȝ q nichil aliud student
qm̄ quō in eā infamari possim Quō in piclis
rei p. nup me gesserim. et si mltoȝ sermonib at lrīs intelle
xisse nō dubito tn̄ quo certior de omib reb fias nolo te ignora
re omia magno aīo gesta eē tantis qȝ uirib uicimꝰ pug
tum eē ut nisi belluȝ incredibili quadaȝ animi et corporis
uirtute gestuȝ esset in uictoria certe adeptes nrōs uideret
s emp amicitiaȝ que
ex honestate esset in pmis colui neqȝ id neqȝ ī reb huma
nis pene magis preme tuli nūc uō turpissimū esset huiꝰ
siue uirtutꝭ siue consuetudis rōneȝ eligē qm̄ sepe rebus
mltꝭ et maximis anteposuissem
Nullū ego tn̄ unqȝ uel piclm̄ uel laboreȝ putaui qmqȝ pro
comis amicoȝ fugiend arbitrareȝ neqȝ alia res est tanta
uirtute excepta qm̄ amicitiaȝ pferendaȝ iudiceȝ
Cum mlta sint que ī uita magno studio prosequnda cen
seam nllaȝ tn̄ rem hēo cui opam maiorem dem qm̄ ut omēs
me amet plane intelligant se nō minꝰ a me et obseruari nllaȝ
et diligi Nllaȝ ego reȝ postqm̄ togaȝ assumpsi pu
taui custodiendaȝ impensius eē qm̄ ut gratꝰ uiderer aduso
eos a qb plurima et maxīa bnficia suscepissem
c t si quo animo semp in
tuos fuerim satis prospectuȝ tibi credaȝ cū nō possem fa
tere qn ad te scribaȝ quanti oīa que ad te ptinē intelligo
faciaȝ Nunqȝ futuȝ putassem ut studium

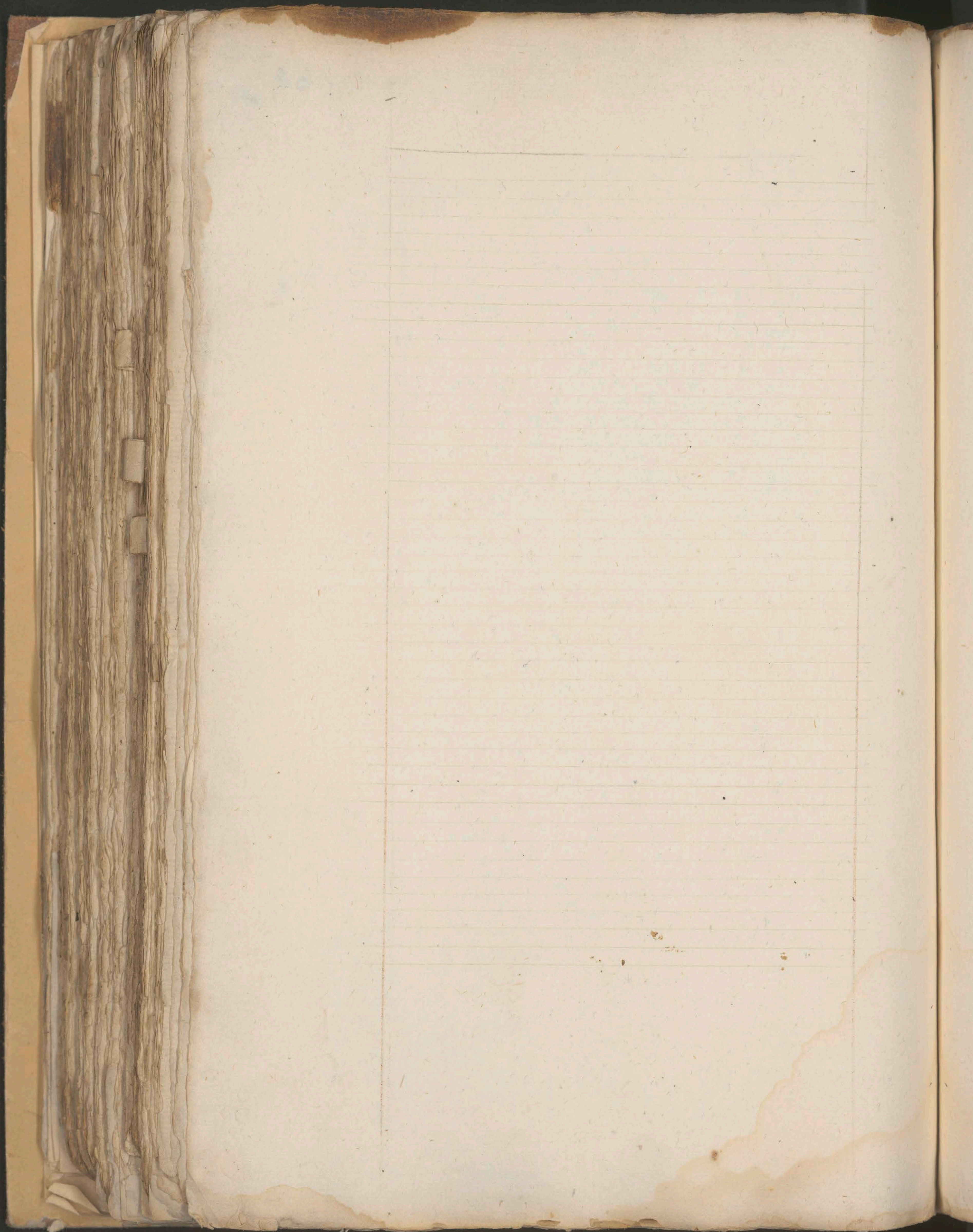
et curam quam pro tua salute suscepi magis in te cumulari potuissem sed incredibile est quantum singuli dies meo in te amori adiiciant Cum te semper amaverim nunquam tamen offensior quam hoc ipso tempore in te tua fui
Libenter in his omnibus que ad te pertinent cognosco omnem meum laborem curam atque studium consumo
eminem hodie vivere puto qui
me uno infortunatior sit tantam tamen circumstant incommoda ut nullum ego exitum illis videam nisi quem mors abstulerit Tanta sunt incommoda que patior ut neque consilio neque auxilio cuiusque hominis iam fortune mee succedere posse videar Eo res mee pervenerunt ut neque spes ulla michi neque consilium amplius sit qua me ratione a tot malis atque incommodis muniam aut liberem
Maiora sunt iam tormenta mea quam eis possit quisque mederi unum habeo in his malis remedium quod non diu ea sunt a me perferenda Spero enim cito mors me ab his absolvat
am grave sit in hoc
tempore propter inopiam servire quam cum post labores meos aliquando spectabam posse otio frui facile potes ex me coniecturam facere Fortius inopiam meam perferrem si vel natus vel nutritus in paupertate essem Nunc vero cum tot annos in tanto splendore atque in tanta divitiarum copia vixerim ut opes mee sepe multis auxilio fuerint discrucior animo cum mendicandum esse michi video
Si vitio meo quod multos accidere video ad hanc inopiam redactus essem aliquanto equiori animo fortunam meam perferrem Sed cum omnia michi beneficiendo sint adversa non satis michi acquiesco Si ullum inopie mee finem aut presidium futurum viderem nisi tam durum posset in hac mea fortuna esse quod magno et inconcusso animo non perferrem sed cum nulla spes me teneat quicquid vita diutius manere cupiam
uo me credis animo esse cum ab omnibus amicis fortuna destitui video que res minus male profecto me haberes si mea culpa id in commune contractum esset michi esset sed cum nunquam amicis meis non affuerim si quid fuit quo vel opibus vel consilio possem rebus suis prodesse idipsum minus et acre et moleste fero Scribis ut de meo statu certiorem te faciam utinam qualia animo expetas possem ad te scribere Omnia sunt michi adversa et cum multa sint divitissima nichil tamen acerbius habeo quam quod domus mea ad unum redacta est civitas mea tantum ex aere infecto damnum sensit sed ego omnibus civibus meis eo miserior sum quod viros clariores sapientiores quam omisi Quo in statu sim

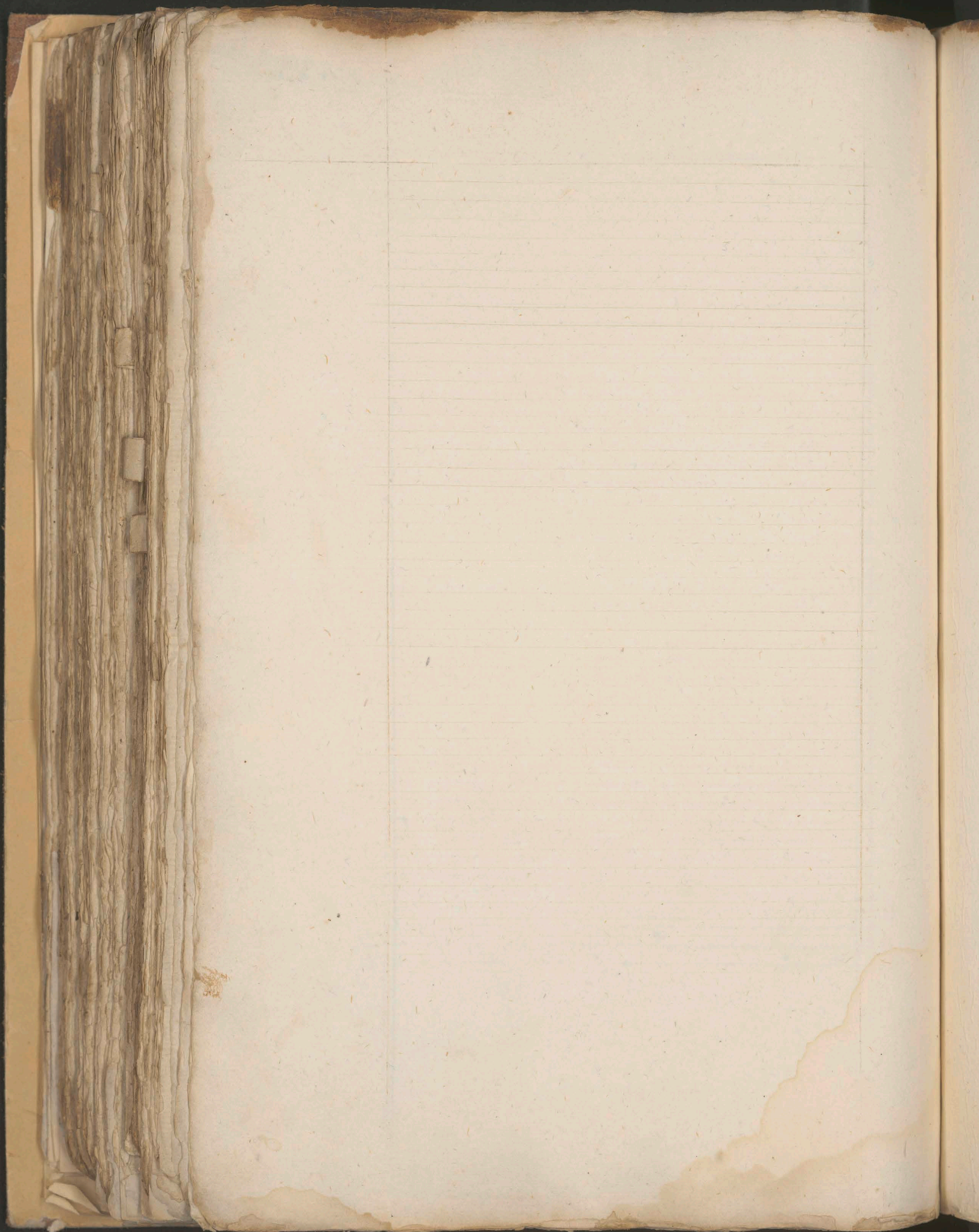
257
129

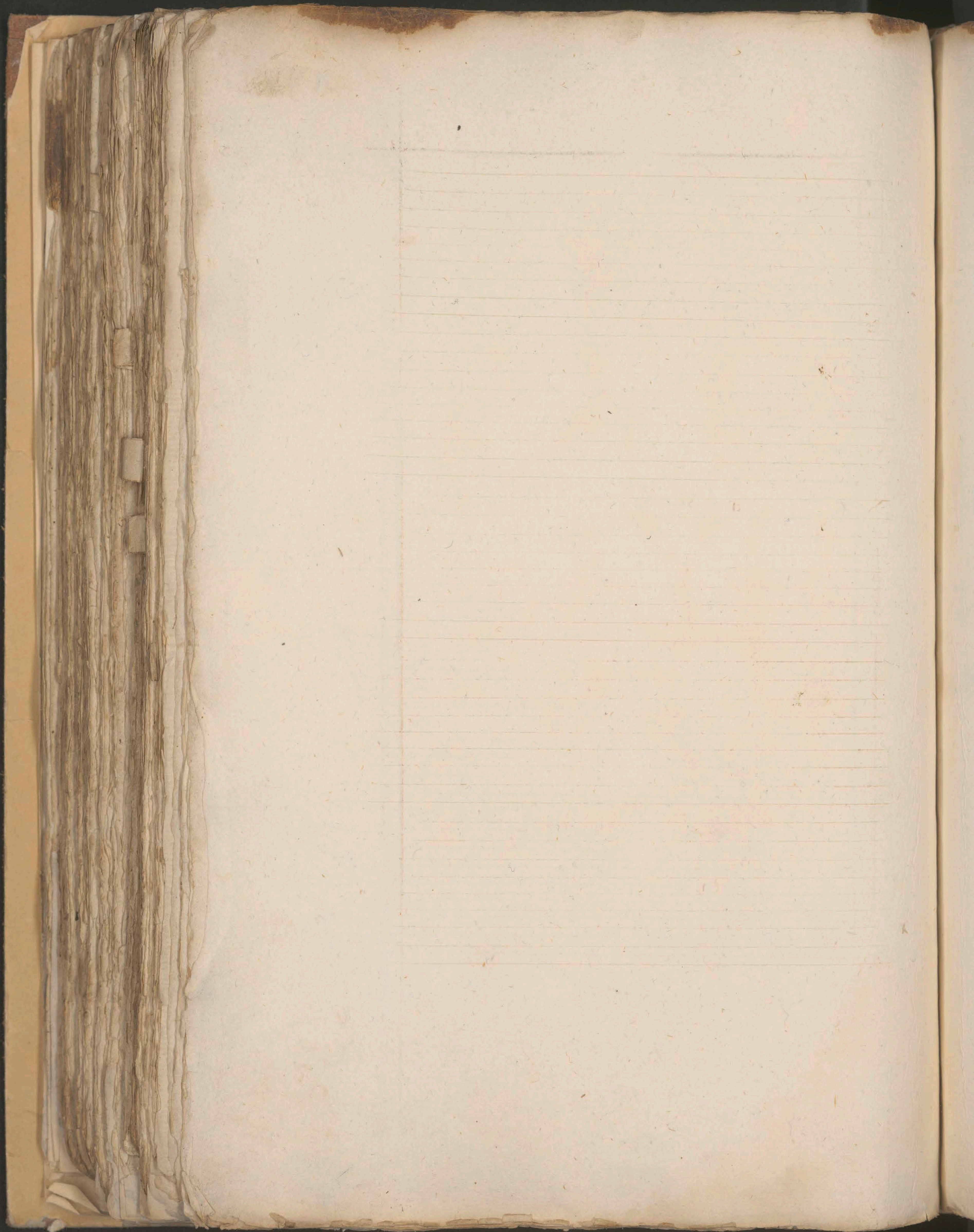
puto ex alio⁊ lr̃is te satis intellexisse: sed in his malis una
me res consolat͛ q̈ ego q̄ nunc a necessariis meis districtior
michil in me cognosco cur meo⁊ aliquis officium meum
accusare possit   Sentio q̈ p͂ncorniode hominib⁊
multa accidunt quibus neq͂ amici sunt neq͂ necessarij quamdiu
domus mea floruit et in ea multi et clari homines erant nemez
ego putabam meipso feliciorem esse nec fieri posse credebam:
ut ad tantam solitudinem me uideo nõ possum sine lacrimis ad
te scribere
q ue redactus sim uides cum omnia que calamitosum faciẽ:
solent hominem adsunt: ferebam olim ut cuiusque meorum
necessariorum mortem quotiens de amicis: quotiens de opib⁊
cogitabam. Sed quo me nunc conuertam. ad quem recurram. qs
me uno miserior umquam fuit cui mors omnia uite mee p̃si
dia uno fere tempore abstulit   Cum fortuna
opes olim abstulisset mors nouissime omnes michi: et amicos:
et necessarios accepit/ nichil igitur habeo cur diutius in uita   mit
aut manere uellem: aut deberem nisi a te aliqua spes michi
oriatur   Qua in calamitate sim puto lr̃is multorum
tibi renunciatum esse: sed quo ut tibi certius fiat: scito nemez
esse me uno miseriorem: amisi quidem uno tempore. opes. ami
cos. dignitatem. patriam: et necessarios meos: uago q̈ p alienas
terras. exul. inops. mendicus. et quod michi turpissimum est omnib⁊
ignotus. nichil itaque optatius michi est quam mori
Hoc in calamitate mea boni experior q̈ fortuna nõ habet ubi me
ferire possit: factum est enim p inimicos meos ut q̈ malorum
omnium aliis maximum uisum est: certe idipsum iam incipiet fieri
optatissimum
l epe alios tibi commendaui: nunc. ut causa mea te orem ita
michi necesse est: ut nisi meo iudicio futurum sit de quo
maiorem in modum rogare possem   Nisi defensionem
cause mee susceperis: plane uideo ab his: michi sunt aduersa
rii omnes fortunas meas profligatum iri: quare ut tota
hanc rem transfigas: ita rogo ut nulla res sit pro qua
te magis rogare possim   Fortune mee te op
tant ut sibi auxilio sis: ne patiaris antiquissima meo⁊ ma
iorum ornamenta te patrono et defensore suo perire et con
culcari: et precium ab his q̄ numquam tuos dilexerit
Q negotium de quo alias scripsi totum te nõ recipias a te et
rogo summa quidem huius rei tota in te residet quare oratum uo
lo ut quo me uelim in statu uideas
l   atis me fortunatum puto q̈ te co
gnitorem cause mee sortitus sum: tantum enim spei in te
reposui: ut omnem rerum mearum salutem in te uno residere
nõ dubitem   Summa que inter nos est a pueris

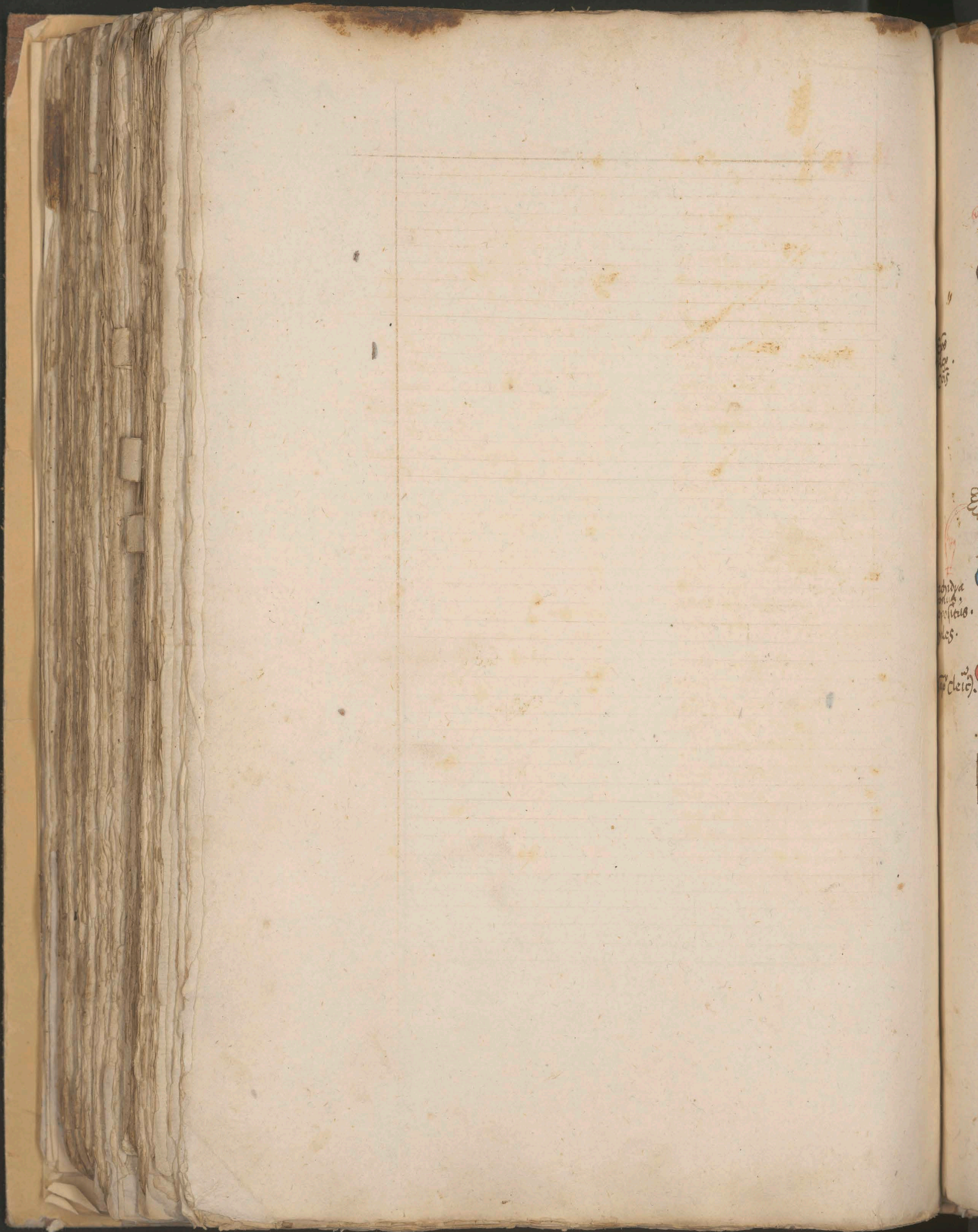
nuq̃ necessitudo et rerũ pene om̃i societas facit ut minore in te spem habeam q̃ in aliquo aliorum quos p̃pa notos habebã Cum nullũ se ultro michi offerret pollicerent impig̃ operam suã in nullo alio certe spem meam reponere uolui q̃ in te uno
Cum uerterem in me beniuolentiã tuam cogito n̄l est q̃ de officio tuo dubito secure Itaq̃ animo tibi fortunas comendo elegi q̃dem q̃ teipm̃ ex omnibus amicis meis cui met opes meas potissimo crederem
Homo de quo ad te scribo his inquinatus uitiis est ut nunq̃ a me nisi summa cum
abominatione nominetur caue itaq̃ q̃smo bestiã fetidissimã atq̃ immũdã in societatem recipias: ne fame tue que ẽ optima aliquam turpem maculã imprimat
Qui ad te uenit homo lotulentus et om̃i quos noui spurcissimus uide ne familiam tuã conspargat in his uitiis
Quibus ipse infamissimus est: nisi honorem tuũ atq̃ meũ carissimum haberem: certe has ad te hodie lr̃as non dedissem: sed quia te nimis amo: nõ possũ te nõ amonere: ut diligenter tibi: et tuis p̃spitias ab homine illo: q familiaritatem tuam appetẽ: utinã nõ possem de re turpissima honeste ad te scribere: Illud aũt nõ tacebo: nemiñẽ q maiori turpitudine apud omnes diffamatus esset
Pudet me quitq̃ ad te scribere: sed amor meus q ad summũ in te cumulũ puenit nõ patitur me dictus fame p̃icl̃m dissimulare: Homo eñ q nup domũ tuã frequentare cepit: q̃ nisi caueas: talẽ familie tue afficitabit rubiginẽ: que uix ullo possit tempore a te deleri
Nõ sis in omnibus: que ad te pertinet doctior
Illud ad te scribo ne temere quẽq̃ in amicitiam assumas Sempnius tñ q ea tã ad te ut in tuã familiaritatẽ ipm̃ admittas homo est fere om̃i sup̃bissimus q nec sup̃iorẽ queq̃ neq̃ parem pati p̃t Titius quẽ scio quorũdã hr̃ fidei tue comendatũ ipse homo est intollerabilis sup̃bie: q nõ dico alienos: sed ne suos q̃dem ferre pot: quod ego multis signis tibi declarassem: nisi opus esset: qui in despiciendis moribus hom̃ semp prudentissimus fuisti
Puto sermonibus m̃ltorum te intellexisse: quanta sup̃bia Lepidus his diebus usus fuerit: aduersus maiores m̃e ciuitatis: quem neq̃ legũ nr̃arum reuerentia: neq̃ etas aliorum p̃hibere potuit quin multis iuectis contumeliis fuerit in homines et sapientissimos tñ certe etiã etate et dignitate grauissimos

h Nunc dicendum est qualiter advocatus se debet gerere cum primo iudicem aggreditur. Et quale cum gnere [illegible] habit.
Et quidem in eius conspectu veniens, eum reverenter salutet. C. de offi. diu. iudi. l. fi. Si iudex est [illegible] vel rex. ut [illegible] s. deposito bireto seu caputio vel genibus flexis, vel vultu ad terram remisso, vel cum alio signo humilitatis ut lxiii. di. cum adrianus. et l. di. in capite. Quando enim est illum [illegible] cum volun tate et iudicio quid nunc erigit nunc deponit ut xvi. q. i. nausis.
Si non archidyaconus aut prepositus vel miles. Reve renter inclinet. ex de hiis que fiunt a maiori parte. c. ex pte.
Si autem est simplex clericus capite paululum inclinato. Et consuetudo religiosis in hoc sunt. ff. de of. proconsulis observare. s. ingressum.
Prelati enim magistri. ac iudices sepe saluta tiones querunt in foro. ac
Reverentiam sibi fieri. Et due rabi sibi dici. arguit enim morbus comparans scribis. ut xxix. di. c. fi.
Item non sedeat iuxta iudicem pro tribunali sedentem ut sit dilectus aliquo inter eos in aut. ut ab illustribus. et super ea dignitatem sunt probi. di. s. illud de dicas.
Item stando non sit loquax garrulus sive proax. ut C. de postulando quisquis. iii. q. vii. s. tria. ver. sigo adeo. quia loquacitas auctorem suum commaculat ut s. xx. ver. caveat tamen. Ne ducat ei garrula pro ratio tate. Unde enim a fluxu seminis patitur inmundus est. ut xlvi. di. sit rector. et dicta i. s. xx.
Et licet deus dissipet omnia ossa eorum qui hominibus placent ut in ps. liii. iuxta illud apostoli. Si hominibus placerem christi servus non essem. Loquatur tamen quod credit iudici complacere. ut C. familiare in epi. et xlvi. di. sunt nonnulli.
Caute tamen. Nam sepe displicet imprudens dum placere putat. ar. in pall. c. sit rector. versus fine ver. quia sepe dictor. ut et prodit [illegible].
Et si eum motum viderit non respondeat sibi iuxta illud. Dum furor in cursu est currenti cede furori.
Et si in foro alieno quod vivis ibi tractet, et sit canone

Marginal notes (left): ar|chidya|conus. | prepositus. | miles. — simpl. clericus.

ul' legē determinatez illa q̄rez.
ut bonuz ar. dicat audacter.
(Nisi partez timeat offendere.
Naz ex hoc iudex mag' credit
dicto eius i ꝓpa cā. si euz
uiderit i aliena ꝑituz. Expertu
est omnis. de fleurtib' eos' cōs
strctis eos. ut sile. o. s. ꝑꝑ.
ꝑ pe ꝑn. quo eīz quisquis
maioi rebe uiret. tāto maioris
auctoritatis ei' ūba ēē uidēt.
xx. di. s. i. (Si nō sit nota
ꝓsōa iudici taceat. Et fōte
iudex uocabit euz ad ꝯsiliuz.
sm̄ more lōbardoꝝ. et lucrabit
salar̄. q2 nō pōt ꝓponē
ꝓ vna parte quin altaz puiat
sz tūc ē neutra in una re/
ꝙ altaz offenderet. ar. xiij.
q. v. denīqz. ex. de postula.
c. fi.

Terz Nō rideat corā iudice
sine cā / quia ut ait salamō.
(Risus in ore stultoꝝ. Sz gest'
hēat sapiens. (Consueta eīz
faciut ꝓsumē de intrīsecis.
iux̄ illud. (Dicit' talis erit /
qualiā mente gerit. ff. de
cu. z eius. da. ab hys. l. yg.
s. diuus. ff. de ꝯdic̄ iusti.
l. p. xx. i. ex de ꝯsupe. ex
studijs. (Et incōpositio corpoꝝ ꝯ
ut iam dicit'. vnd' vsus.
(Sunt et eīz risus quos grauia
nō ꝯmittar. (Ex quibus minus
urefficiet homo.

Quart humiliter audiat loquentē
iudicez. Et eius dicta laudibus
extollat. dicēs ei. (Dn̄e dn̄s
nr̄ / ꝙ admirabil' ē sapiā tua.
Ignitū elogiū tuū uehemēt'.
et fuus tuus dilexit illud.
(Letabor ego sup eloquētiā tua
sic qui inuenit spolia multa
ꝙ dicta. (Faucibus meis eloqā
tua sup mel ori meo. (Lucerna
pedibus meis / uerbuz tuuz.
(Et lumen semitis meis iusticiā
tua et ꝯ̄ montes dei. Iudicia
tua (Iudicia tua abissus multa.
ut i ps. xxxv. (Et sic qui cerenūl
sup eius capite ponat. et eius
suffulcit laudib' iudex / moliter
ꝯquiescat. ut xlb. di. sicut. Illi.
(Eius hoc nō sit sz legē dic tutuz.
ut xxv. di. s. al' ea demū ad fine.
Alo.
(Cuius aūt tp̄s loqndi aduenit
quia oīa tp̄s hñt / ut ecc̄. iij. q.
iuj. ~~Sequitur in fine~~ C. de offe
om̄ uidi. l. honoratū. de ꝯ.
di. i. aplica. alio nō tp̄e sic /
ur. C. de offi. diuso. iudi. l. fi.
(Et cū debita grauitate et
curialiter fiet. (Nō indiscrete
(Nō arrogante. xlb. di. hoc.
(Quia incōpositio corporis qualitatē
indicat mentis. ut xli. di. s. fi.
Quinto q̄ eius sermo gestus sit tacitus /
et grauius. (Non ꝯtē ps ut edes
ut i. e. s. Naz lenta uix
2 an iudicat ꝙ

À si collega. tunc surgat / quia stare
nō sedē debet. dum orat. C.
de postula. ꝯꝯs i fi

qp incipiat / quid decorū / quid
honestuz sit. velox aūt purgtās
que ad nocendū occasioēz
ingerit / oīa pcipitat. vt de pe.
di. iij. int̄ hec   j. v̄ velox
z xl. q. iij illa. vt sic ueterem /
et bn̄ fundatā / uideat̄ habere
pitāz. ff. de iur̄ patro. diui fr̄e.
Momentaneus naqz aduocat⁹
nescit hr̄e humilitatē. ii modx
psoāp. n̄ se ostepnē. vt xlviij
di. §. i. at res informata puulic
caret. vt ff. de acq̄r̄ rer̄. do. gst.
xxxij. q. ij. qd nō est formatū
et c. moyses. Cōparue aūt acā
teiā exhibeat se maturuz vt
sic ex ingenio sciā augeat sapiāz.
vt ff. de offi. psidi. obspuadū.
i fi. z xli. eps videlicz.
In vultu.
In gestu. Et
voce.
In vultu / vt vultū affabilem /
bcudū / et benignuz / iudicī ac
astantibus / ostendat. absqz risu
tn̄ indiscreto / ut pdixi.
In gestu. vt capud ut pedes
nō ducat indebite. Sz cuncta
mebra debita maturitate
regat. Iux̄ illud. Officiuz teneat
lingua / pedesqz / manus. Et ecīa
oculus. xxxv. di. siqui uo i fi.
xv. q. i. tua. xli. di. §. fi.
vi. q. i. ex mito. Et grauitatem quo ad oīa. Et mētis
maturitatez ostendat vt i
pallata. l. obspuadū i fi. et
palle. c. eps.
In voce. vt ea nō plus
debito deprimat vt exaltet
i. §. xix. v̄ verū i cunctis
mediuz fluet. maior eiz medijs
gr̄a rebus inest vt ex. de offi
custodis. c. i. de offi delegati.
quereli. cū sint ӡcordan. Naz
sic excedit i eo qd ē plus ita
i eo qd ē min⁹. u. di. q i aliq
xli. di. quisquis. Et breuit
nō sit vagus oculus. Nō effrena
lingua. Aut petulancia senciq
gestu incedat. Sz pudorē ac
verecundiaz mētis. simplici habitu
incessuqz ostendat. obscenitate
eciā mebrop / z ubop. sicut et
operuz / penitus excecetur.
vt legitur xxiij. di. hijs igit.
Deinde post paulula mora
incipiat nō exarrupto. Et iudicē
ac astantibus. benigna audiaz
postulando. q dic ut a. §. px.
pxi.
Iudicisqz bniuolenciaz captet.
Et euz multipliciū commēdet.
dicēs. Rectos decet collaudatio
te decet ympn⁹ deu⁹ in sion
et silia. et exponat se / te. s.
iudicē. recte eiz collaudat
q ~~te. s.~~ iudicē sue utilitatis
alijs expectiā pstat. c. de iudic.
Rem nō nouā. i pn. Et h̄ adaptet
iudici circa quo loqt̄. h̄ aūt
pferat dulci sermonē. Iux̄ illud.

rectos

ꝑmarias mellis .i. dulcedinem
huane eloquētie dno offeretis
vt xxxvij. di. §. hiis. Etiam
et cum humili composito ac blando
sermone in sua mitat trahere
sniam. vt ex. de malo robe-
huil. xlvj. disti. hoc hz
Cuius etiam dulcis sunt in finalibus
plus audiunt. vt de pe. di. q.
sic etiam inquit vlt medium x. eos
uo. viij in ecclastico. c. vj. Verbum
dulce multiplicat amicos et
mitigat inimicos. Et alibi
fauus mellis verba composita dulcedo
aie et sanitas ossium. Et
Allegaciones aduocati plerumque
trahunt iudicem ad sua sniam
ff. de arbitris. Item si vnus. § fi.
al. seqꝫ. xxxj. q. v. humane aure
Et homines vbis flectuntur. de conse.
di. v. non mediocriter Et
humili ac blando sermone infideles
ad fidem trahunt xlv. di. qui
sincera. in prin. et c. seqꝫ. et
dicta .i. §. xx. Iuxta illud prouerb
Excitat et nutrit facundia
dulcis amorem. Furor aut et
ira seu indignatio non tractat
humili sermone vt c. de offi.
prefect. afri. in noie. vlt medium
xxx sed aut. xv q. iij. illa. 2
c. seqꝫ. Et ideo in omnibus re
predant ut se studeat. vnde
Salamon humilis sermo et huil
homo triumphat in domo. Et
Seneca Nobile est hominis quod po
tenciam recalcitreas poci vlt

duci quam trahi. vnde versus. lac sugge
blandus geminis, territus agnus
tua est astu quam te defendere
faustu. Sed Nec sibi quisquam
licere extimet vt per sue voluntatis
arbitrio humilitatem sibi vendicet
et furorem vt dey q. v iij. ff.

Comendet aut eum De recta
fide qua mihi mag in princip
splendet. c. de suma tri. prin. claras.
xxiij. q. viij. quatior. xcvi. di.
§. Imperator.

Item de singulari industria et
fide explorata. ff. de offi. pfe.
ptor. l. vnica prope fine. ex
de psumpt. mandata. xcviij. di.
c. l. 2 c. v iij ea. ex de sbe
n.

Item de moribus bonis. et fama
Et Suma probitate. c. de
decre. ab or. facie. l. i. ff. de
munis. l. j.

Item de honestate. et Castitate.
Et c. de sent 9 orbi. sequa.
in aut quo oportat epos in pn.
xxxj. q. j. Integritas. in aut.
xxj mo. na. fi. effi. le. §. illud q.
colla. vj. q sola possibilis e deo
alas presentare. in aut. de lenonibus.
xxxij. q. v. qui sciit.

Item de dei timore et reuerentia
ij. q. vij. anterior. §. illud quam.
in aut ut oes obe. iu. principi. in pn.
xi. q. iij. nolite. et c. iniustu.
et c. non eiz 2 c. seqꝫ. ex de
re iudica. cu eius.

Item de mansuetudine. et
benignitate. et iustitia. vt
.q. q. viij. §. hijs ita reddetur

X. unde a dno. xcvi. q. ult.
alligat. xlv. di. ois q. 2c. sit
nam. 2c. seq. et c. discipli-
na. ex. de purga. cano. Int sollici-
tudines. X. attendentes.

Item de Paciencia qua debet
erga advocatos differentes,
hre. ff. de of. proconsulis. nec quoque
§. eciam.

Item de Humilitate. Nichil enim
est quod lumine clariore prefulgeat
quam humilitas ut c. c. di. contra morem
ex. de renunciacione. ii. in pri. de
maio. et obedie. humilis.

Item de Prudencia. et Sapiencia
Nam sapiens nunquam manus est. sed
semper in se habens admittens prudentie
de penite. di. iii. sapiens. Et
distrectio est mater omnium virtutum
ex. de of. custo. c. ii.

Item de Diligencia que mater est omnium
virtutum in suo opere lxxxvi di.
nichil.

Item de Justicia, quia iusto non
adversabitur quidquid malignum ut in
psalterio l. Inter claras. et xi. q. iii.
iustitias. 2c. qui recte. xlv. di.
ois qui. dicens iustus es domine
et rectum iudicium tuum ut in ps.
mirabilia. Iustus autem est qui
iusticiam facit. in psalterio iniustum.
dicens, quod ipse induit iusticiam et
dicens, vestivit iudicium ut in psalterio co-
sapiens. in. 5. c. x. Xl. tali
ad iusticiam. 27. c. X.

Item de Equitate. quia ipse est
equalis et communis et medius
est Non declinas in dexteram

vel sinistram ex. de accu. qualiter. i.
c. ad legem cor. de fal. ubi.
ex. de excep. cum inter. et 10
notatur sedes in medio ut ex. de
re iudi. cum ad consultacionem.
dicens illi pronunciabit lingua
mea eloquium tuum, quia omnia
mandata tua equitas ut in ps.
Equus est enim iudex
princeps. Equus est enim iudex
qui servat inter partes equitatem
in aut coll. ii. Iuro in ira. quod
qui ad iam iusti
prestat abhyo qui ad im iusti
ult. mediu. V. 2 equus. ex. de
tractat. c. fi. C. de fructibus
et litis exp. l. fi. C. de preis
sacro scrinio. in pateris. xi. q. iii.
qui recte. iii. q. vi. recta.
xxiii. q. c. iiii ca. fi. vindicta
al aut. c. ii. fuerit actori occidit
recus Et ex. xxiii. q. iii est
iniusta (Tribus aut modis
fit non equus. s. Quo. Causa.
et Ordine. xi. q. iii. §. Cum
ergo.

Et sic de aliis supradictis commendet
virtutibus servit sunt. Nam
sicut dicit tullius Tales nos esse
putamus ut iure laudemur
Et Iuvenalis. Nil est quod credere
de se non possit cum laudatur
a diis equa potestas

In hoc aut Caveat Ne
omnes prenussas virtutes sibi
attribuat, quia Nemo omnes habet
ut de. g. di. iiii. cum tamen. Ozea
ut eas quam ut esse sibi noluit
tribuendas.
Et ne labaret vicio elacio vitium

eidem appetit sicut vulpes come
dauit de tore corui. et dulce
dine cantus eius credet derisoie
fore dictu ar. xli. di. parsimo.
et ex. de heti. excoicam9 §. qa
uo. z §. seqn. et sic puocabit
memor eius qd ait boeti9 Nequi
tia facit et fortuna quam a te
na rerum facit aliena. Fame
eum detrahit alius diu plus
expediat qmedat r cip. cete
qpsea magno tristitie quis
stimulo pungit. dum bonum
sibi attributum in eo non repit
vt xi. q. iii. int uba. i pn.
Comedet igr de virtutibus que
insut. vt quibus pximo est
Forma aut qmendandi aliqs
i §. px ponam.

Preterea abstineat ab omni vbo
qd iudex posset ad animu
reuocare. vel quo posset offendi
Nam cum vbo iniuria irrogat
insti. de iniur. i pn. ff. e. l. i.
i pn. et l. lex cornel. de pe
i pn. et l. lex cornel. de pe
di. i. aut fra. ex. de iure iur.
qnta uallis. Res enim piculosa
est sub iudice litigare offenso.
ff. de arbitris. No distinguendum
§. cum quidam. C. de iudiciis
aptissime. iii. q. v. quia suspecti
C. de excep. cum int. et de
ap. x. i fi.
Caueat etiam Ne p aliqua
videat velle eius iudicium
declinare. Nisi causa appareat

sufficientem ex hoc enim sibi iudice
qstituet aduersarium. Nec
appellet sine ca euidenti. l. qa
est iudice puocasse, eius snam
no suasse. vel eius iudicium
declinasse. l. di. siquis pposito.
C. qn puocare no e nece
. l. fi. i fi. ex. de offo. de lega.
suspiciois in pn. Et si eum
sic puocauerit No plene
de eo qfidat, quia sepe dum
motu ulterius eius detegit ut
ia uidi. ff. de off. psi. obsuadu
i fi. Studeat igr eo placere
Nam dum is qui placet ad intercedendum
dendum mittit. tanto facilius
ea que quis intercedere obtinet
vt. i. q. i. xpi sacerdotes. ex
de re iudi. ad aplice xpo pn.
Et e contrario. dum is qui displicet
ad intercedendum mittit, irati
animus ad deteriora puocat.
xl. di. § cete. Et si eum
viderit puocatum. nichil ei
respondeat. memor illius vbi. Cum
furor in tempore est, vt de
x. ire stando.
Docent quidam z aduocati
iudici frequenter ad aurem
loquatur putabit enim pars altera
de se vel ca eius ipm loqui
iux illud. Consci ipse sibi q
de se putat oia dici qd enim
nimis familiare esse illi

ex. de offo Judicis delegati
insinuatione. et ex hoc eius
pars altera incipiet / sicut in
dignatio inter eos oriet. iij.
q. v. quia suspecti. Sed
hec doctrina non est secundum legem
moysi. vj. q. i. Infames ibi
quis Innocentie etc. 2 ibi
di. c. certe. ex. de homicidio
sic. s. illi non. vij Judex caute
non debet talibus confabulationibus
aures porrigere imo suspitiorem
ex. de hereticis. Cum ex iniuncto
et pro principium.

N Unc de exordiis
Et Preemiis
Aduocatorum dissimilis
de disputatione autem qualiter fit ad
sententiam. Et qualiter Judex in
audiendis allegationibus se habebit
dicetur. i. de disputationibus aduo
catorum. s. fi. et per totum.

In hoc tractatu. s. hoc ordine procedes
1 Prima primo ibi ante omnia etc.
quedam oratorum communia vitia
proponemus. ut caput pateant
ab illis cautius studeat precaue
re. xxx. di. c. al ea . . .
ex. de etate fi. l.
2. Secundo Nota ibi Suppositis igitur etc.
qualiter se morandi habebit
Et de cautelis circa hoc bre
uiter supponemus

3 Tertio ibi. Ut autem etc. de
prefationibus Aduocati Actoris
4 Quarto ibi post etc.
de prefationibus et Responsionibus
Aduocati Rei.
5 Quinto ibi. Postmodum uero etc.
de Replicationibus Aduocati
Actoris.
6 Sexto ibi post hec etc. de conclu
sionibus utriusque aduocati.
7 vij ibi Cum autem etc. de pluribus
quibus utuntur / cum facta allegata
ad factum descendunt.
8 viij ibi porro in processu etc. de
prefationibus quibus utuntur Aduocati
in diuersis articulis Judicii vel post.

Ante omnia igitur sciendum est quedam 1.
oratores seu prolocutores
ab honesta proponendi consuetudine
deuiantes. cum quodam fastu.
seu superstudiose ad loquendum
gestus dampnabiles predicetes.
Abstergunt faciem.
Crines post aures reformant.
Nares crebro purgant. Et
Guttur.
Speculatur manus. Et propria
circumspiciunt indumenta.
Contra doctrina traditam a. s. xxx
xl. c. cum autem, et xlvj. di. sic. 1 2 seq
Alij uero Nunc transuersum
oculos eleuant.
Nunc caput deiiciunt
Nunc labra supperiora emittunt.
Nunc fronte rugat.

Nec labia comprimunt.
Nec supercilia obducunt.
Manus maxillis affigunt. Et
Mirandum se meditari ac grandia
concipere ingenio multiplici
simulantes. contra quos est .j. di.
pro. in forma. non sunt
et in forma oratoris. et in prohemio
cum autem contra se. Et illud par-
turient montes nascetur ridi-
culus mus. Et illud senectus
stulta est et minime conciliat
utatio uiro. occupatio exercendi
lacertos. et dilatandi uentrem.
Nonnulli quoque tute inter procellas
eloquentie nauigantes periclitantur
in portu. robuste enim inter
initia eloquii decurrentes
prius quam ad conclusionis metam perueniant
deficiunt impudenter. contra quos est
xcv. di. c. .j. x. ipsa enim
xxxiij. q. j. non turbat. vij.
q. j. nouatianus. in fi. de pe.
di. v. multi bene. et di. iiij.
in castum. Sunt quosdam rubor
inter loquendum arripit. et
tremula uoce locuntur. quorum tamen
timidum initium finis robustus
exornat. pro quibus facit illud
Debile principium melior fortuna
sequetur. et vij. q. j. suggestum.
ibi beatus qui perseuerauerit
et de pe. di. v. amplius
in fi.
Sunt etiam quidam qui de-
sola uocis magnitudine confidentes
fulminant et uociferant proponendo.
et boatu triumphali proloquentes
uocis sonoritate moliuntur aures
audientium demulcere. contra quos
facit xcij. di. c. j. q. v. desertis.
in fi. ibi uox carminum conquiescat
et v. q. iiij. in loco ibi mitissima
uerborum relatione proferre etc. et
i. x. uerum.
Talia quoque plura declamatoria
uitia possunt ex precedentibus
et sequentibus colligi sed non cuncta.
Modus igitur ubique laudandus est
iuxta illud. Est modus in rebus
sunt certi denique fines. quos
ultra citraque nequid consistere
rectum. In pronunciatione itaque
exerceri debet uocis et spiritus moderamen.
corporis et lingue motus. ut
uerba non sint inflata. uel anhelata.
uel in faucibus frendentia. nec
uocis inanitate resonantia
non aspera frendentibus. uel hiantibus
labijs prolata. sed pressim et equaliter.
leniter et clare pronunciata.
Nec ostentationis causa frangatur oratio.
Verum pro locis et causis. Et
temporibus oratio dispensanda est.
Nam alia simplicitate narranda
sunt. alia autem suadenda.
Alia cum indignatione deprimenda.
Alia cum misericordia flectenda
ut sic et uox et oratio semper
conueniat sue rei. Recta quoque
sit facies. Nec labia detorqueantur.
Nec inmoderatus hyatus. Nec
supinus uultus. Nec erecti
in terram oculi. Nec inclinata
ceruice. Nec eleuata aut
depressa supercilia. Labia quoque taliter

ut mordere deforme e. Preo
pferenda sunt (submissa leniter,
mitata graviter, inflexa uo
moderate. Item grandia
graditer pferenda sunt (parva
subtiliter, mediocria teperate
In paruis eciam causis nichil eciam
grande. nichilque sublime dicendum
est. sed leui ac pedestri smone
loquendum. In maioribus uo
ubi de deo ul hominum salute in
ptrimus, plus magnificencie et fulgoris
e exibend. sed nec semp de magnis
rebus grandis est dicendum.
In summa tn Notandum est,
q. sunt que audaciam
tribuunt porandi. videlicet
Etas.
potencia.
eloquencia.
libertas.
Gaudium.
Fauor. Et
benigne audit.
Et hijs omnia quum
operant effectum.
plus. di. sic
rector ppe pn.
xxv. di. primu.
in fi. v. q. iiij. In loco. vj. q. i.
ex mito. et si. ix. postmodum.

Suppositis igitur hijs omnibus
Horatum. dicendum est
Qualis gere se debebunt.
Et quidem cum tps loquendi
aduenerit (surgat Aduocat
quia stare debet q dic ut
s. xxx. v. cum aut. Et ascendat
sup arborem seu pulpitum
seu locum ubi ab omnibus uideat
ar. lxxx. di. qm. Et nemine

contempnat. sed cunctos reuereri ui-
deat. ff. de postu. l. i. s. casum.
et xvi. q. i. c. i. x. humani.
xlvi. di. hoc aut ht. Et stet
cum omni grauitate. qd plene
dic ut. q. s. xx. v. est aut.
Demum extento brachio seu ca
putio incipiat Non pperere ut
ex. de except. cum venabilis.
extra pn. iij. q. iij. Induciae
liij. di. c. Uno. n ppe ut
pposterere xxiij. q. iij. de illata.
eca medium. et. C. de testibus
pposteri. Non perpitat
vj. q. i. quo. i fi. Et sic adusum
fi. l. i. et. xi. q. iij. summope.
ij. q. i. deus. de pe. di. iij.
inter rechum. i. x. velox.
Non inconsiderate v. q. v.
s. fi. Non sincopando ubi
ut nimium trasciendo ul
retardando ext deliberat
nus dolentes de. q. di. iiij.
retulerunt sed post paululum
moram ut gestu graui mentis
qualitatem ostendat. qd dic ut
i p. x. cum aut. plene q
sup dicendis prius deliberet et
smonem suum ponderet diligenter.
quia tpe indigemus ut aliqd
maturius agamus. i. di. ponderet.
Et si grandium sit negocium,
incipiat sic. In noie dni et
ut C. de offo. pf. pto. afri.
In noie. ex. de testibus. In noie.
xxiij. di. In noie. i pn. Et
In noie pa. et fi. et sp. s. ut
lxxxij. di. In noie patris.

et ad hoc facit xxvi. q. ult.
Ne obseruetis. 2 q. v. Nolumus.
Deinde supplicet iudici et
illis astantibus ut benignam
audienciam sibi prestent ff. de
hiis que in testa. delen. l. p. § qd
g. i fine §. Ad qd quidem iudex
tenetur donec non habeant partes
qd uult proponat in qoc. ut C.
de offo. pfec anone. siquis
xxv. 2 xxx. q. v. Iudicantem
ff. de offo proconsulis. Nec quoque
§. eciam. C. de offo uicary.
l. ii. et dicta z. i. v. ut talis ad
captandam. et §. x. certum. Et
eciam astantes ut v. q. iiii.
in loco. Perit enim sermo cum
benignitas non prestat auditus
ipso illud. Nemo minuto audi-
tori libenter refert. ut vi. q. i.
ex merito. et eciam sicut c. xxxvi.
Ubi auditus non est non effundas
sermonem. 2 i p. c. i loco.
Insistat eciam iudicis ymedatum
ut i pall. x. cum aut.
Deinde descendet ad negocium
principale. Et premittat prefa-
tiones aliquas breues et utiles
ut in dicta. quibus reddat iudicem
beniuolum et attentum ne
quodamodo qui illotis manibus
uideatur procedere ad mensam. Nam
res non debet oro sine prefacione
procedere. ut ff. de orig. iuris.
l. i. exemplo iurisconsulti quia
aliq de titulis significatione
premittit prius quam iuris procedat
ad archana. ut ff. si certum pe.
l. i. Proponat aut verba dul-
cissima. ut i pall. x. Si aut.
Nec turbet iudicem. Vel eius
auditorium. quia erit cultus
iusticie silencium. ut i p. c.
in loco. Item abstineat
a superfluis. ut ff. de offo pfet.
pto. breuiter. et C. de peticione
imperato. offe. iusti. C. de app.
l. fi. §. i refutatoriis. ff. de
auro et argento leg. pediculis.
§. labeo. ff. ut i poss. legato.
si is aquo. § fi. et l. x. ut talis.
quecumque. Nam multiloquio subditur
ego eo se ingniat vel ut aliquis
dicit sit rector. circa fine. Et
secundum aug. Breuitas locucionis
gratiam parit. et molestias simul
strepitus suspicione fugat. Immensitas
aut eius. ax xbiii. q. v. i. diffi
nimus. i fi. et §. i forma.
Ut sicut de procurato plures reni-
ficationes confusione inducunt.
et tedium generat aliis auditorum
ut exo i prem. dec. § sane.
C. de nouo co. xpo. v. quibus
Nec aliquod per suffragium offerunt.
ut C. de emedat iusti. C. x.
tollendis. Et pene nil immensum
bonum. In aut ut det sit ami
ci. § qsitu. i pn. Et Pscian
i xvi. Gaudet diluenda bre-
uitate moderni. Sit quoque
districtus i silencio. Ne aut

tacenda proferat. Aut proferenda
racitat. Naz du quis inor-
dinate loqt. Erroris vulnere
audientium corda feriuntur.
Et sepe virtus verbor perditur.
cu apud corda audientium
loquacitas incauta importunitate
leuigatur. Et autore suum
loquacitas comgnat q fuire
auditoribus ad usum profectus
ignorat. vt h et alia legunt
xliij. di. sit recto. In aut.
de refere . sacri palatij. eta pn.
collat. iij. imo e ca noib inimica
ex. de preben. qz in tim. et
de cli. no residen. relatum
Et meli est pauca ydonee
dice q multis inutilib aures
hoium pregrauare. vt C. de vete
iure enucle. l. tanta. §. huiusmodi
ver oraci. Cu quid perpiere
esto breuis. compendium q
approbat. dispendio reprobato.
vt ex. de rescrip. dispendia.
et de decimis. glo. ij. i fi.
et de re iudi. abbate. i fi.
Nec eciam verbor multitudine
deus flecti pot. ut de ij. di.
v. no mediocrit. Nec in
multitudie sacrificior placatur.
vt iij. q. vij. ingrauib. i fi.
et xxiij. q. c. ij. et C. scitote.
Cu multa verba unitatem inflant
et vulnerat caritatem. vt
xcix. di. ecce. i fi. Vnde
Non opus est verbis. quae nullus
sequitur effectus. vt. C. de donat. l. fi.

Cu vera fides veritatis verbor admi
nicula no desiderat vt. C. si vt
se ab hered. abstineat l. i. et
de hoc. h. §. iam nec verba. cautum.
Veruntamen quida hac no attedunt
doctrinam. cu eam Rustici ga-
rrulitatem auctore putent.
vt xlvj. di. c. i. Ideo, rois
defectu, supplet garrulitate
s. clamosa, ut sic clientulo
et salario satisfaciat solo uento.
vt h. verba. ut ita noti sunt. Na
ut ait Seneca. Imperiali e voci
ferare de longe. qd tu i decreti
e. Na vt idem Seneca dicit
Quemadmodu viro sapienti
incessus modestior conuenit.
ita oratio pressa no audax.
h. verba. sit. et h. §. pro. verba.
percipue tu hor fatuitas
i sapientu audia confutat
cora quib imperitus matheseos
aduersus mathematicos disputas
pz Sic ignorans
dogmata philosofor adversus philo
sophos certans vt xxxviij. di.
q d meta. No q sit perpar.
loquax, vel garrulus, qd du-
loquax. vt h. §. pro. verba. Itestando.
Na iudex bn facit si talem
ex of. suo excludat, tamq suy
auditor aduitory turbatorem.
v. q. iiij. i loco. et ar. ff. de
his q i testa. delen. l. iij.
§. p. C. de iudic. aut. iubem.
ar. ci. q patietur dire et clamare
aduocatos contra nolet. iiij.
q. vij. §. tria verba. apud

urbem . ff. de off° procons. nec quod . §. ita . 28 . i prin . 26 . q. 4 . sit rector . ibi clama ne cesses etc. . 30 . q. 5 . iudicate . ibi publica paracha etc. et ibi nichil habet in quo etc. . Sed modus in rebus sunt certi denique fines.

Item Si advocatus partis adverse ite videatur allegationibus superare cum prudentia elude ut 8 . §. Jam nunc . X. Vi si .

Item Cautus sit ut in cunctis allegationibus primo et ultimo validiora proponat argumenta ut i . c. §. X. porro .

Item Non certet verbis ut i . c. §. Rur .

Item Caveat ne contraria alleget ut §. §. quod . i fi .

Item Consulo quod abstineat a falsis et cavillosis allegationibus ut i . c. §. fi . X. Item caveat .

Item protestet et sub condicione proponat ut 8 . §. Jam nunc . X. ex premissis . et §. X. advocatus igitur .

Item Caveat ne ex sua propositione capiatur in verbo . a quo garrulus non cavebit . ut §. c. §. X. cautus tamen .

Item Si plures fuerunt advocati simul deliberent quis et que primo proponat ut . c. §. X. porro .

Item Ordo iudiciarii postulacionis est a iudice observandus . ut ff. de of. procons. . non quod . §. observare . ff. de iudic. . qui prior . tamen si primus advocatus cepit orare super minima re . vel causa . Et secundus velud dicere de ardua et magna , secundus primo audietur . c. de testamentis . l. fi . §. sin autem uno . quia per maiore quod prae iudicium fit minori . ut in . q. 6 . cura et i plus .

Ut autem ea que hic et precedenti §. commisimus exemplo subdamus . Formas aliquas rudium gratia adnectamus .

Advocatus igitur dictionis incipiet sic . Forma .

Tibi, Vladislae abstinens philosophya est temperamentum . quibus modo natura effi . sunt circa medium constitut . coll. vii Adulationibus non uti are reprehensibile ut oly . di . dicitur . 26 . di . §. al ca demum propter fine . Quia nichil illo pastore miserius etc. . 30 di . nichil . Considero compendium utilitatis . C. de iusti . c. confir. . l. i . ad veritate illuminandam admini tula verborum depello . . C. si ut se ab here di . absti . . l. i . et . i . q. i . marchion . Usu cotidianum in causis approbo . C. de condic. inde . Inceptio et verbo que propono . excuse et nil ad presente pertinet actum

ueluti arma uicerit certo.
ff. de R. ob. q̄ extiterit.
Ultimo me in sufficientem
reputo. ueluti Nerua. ff.
de postula. l. i. §. initium.
Cum igitur etas deficiat scientia
siquā ē delitescat. et sedens
i medio non auderet adula
tionibus extolli seu laudibus.
ut i p. c. nichil. ut xlvi.
di. sunt non nulli. benignus exoratus
eidem supplico ut me benigne
audiat. ac veniam tribuat.
si ad presens eius commendationi
ac astancium non ui insisto. ut
s. i principio huius §. Ut com-
mendet eum si uelit ut s.
§. xx. R. deinde. 2 J. R.
ut tali ad iusticiam. Verba
igitur licentia domine ad presente
sub compendio veniō quorum q.
talis est. Proponat si q. de
factum p hec ba breuiter comme
morare necesse ē. Et talis
cessit 2 a dat ff. de offic. p
p. l. i. R. i. Et p silia.
Et postea ius allegat. ex
de postulat. pla. bac. i. ff.
de iure codicillo. q. da. referuit.
ex. de sponsali. de muliere.
Iam ex fco ius oritur. ut s. §.
ne traccem. Fine uo sep
sio adiciat. Queso igitur
domine. ex intret postulatio
mea i conspectu tuo. et s. m
elogium tuum eripe me. ut ipse
princeps. et iudica iudicium

meum. et redime me. et propter
eloquium tuum uiuifica me.
ut i ps. clamaui. Et siquid
aut per me ignorantia. seu in
curia. uel obliuione. omissum
extiterit, supplico ut hoc sup
pleat discretio iudicantis.
C. ut que desunt aduocati.
partium iudex su. l. unica.
et i pallata decree. bone. et
et in pallata decree. bone. et
xxxvi. di. presb. ff. de iudicijs.
na quidem. Multas alias formas
vide. J. R. post quoque.
Post hoc aut. Surgat rei
procurator licentia a iudice
humiliter petita. Et grauitate
sicut quam diximus s. §. xx.
R. e aut. Et ea ī que s. i prin.
huius §. sunt descripta. Et remu
incipiat aduocatum actoris
commendare. ut i reprehendere sub
quodam honestatis colore
q dic ut. s. §. Iam nunc.
2 J. patebit, dicens sic.

Forma

Sapiens qui paulo ante
rogauit ut cum eius pace loquar
cementum sine arena ligauit
ut lxxxvi. di. facietis autem
nouum et astancium ubi sepe
reficitata multitudine nimium
aggrauando ut s. R. deinde
Ḡn cum sciā verbam prudentiam
nolle ubis prestari sed moribus
paucis utar. ut xxx. di. certe
vere ac astancium commendationi
de vra licencia supersedens.

fora

sigdem partis adu'se patron'
euidenter eam fouet iniqua
cur ea ubis relevare conat
cu veritatis beneficio no' uincet
qd In fine luce clarius appar<ebit>
Nā veritas uicat uz cū i ualescit
vt viij. di. consuetudo Nec
stare pōt qd caret presidio
ueritatis ymo qd rōe caret
extirpandū est lxxviij. di.
cor epi. Et ubi no est
fundamentū nullū boni opis
superest hedificiū. vt ex. de
psbro no bapti. c. iij. et
.i. q. i. Cū paulus. Veritū
sibi nil potest imputari
cū sit vitiū materie no' acti
fuis. ff. locati. Item querit.
§. si gemma. ff. ad leg. aq.
si fumus. §. si calicem. z. j.
x. ad omis. diligentia enim
q̄ ex rerz adhibet ut uideris
ff. de offi. psi. illicitas. §. sic
ex. de homi. tua. Queso
igitur dne vt no verbor folia
sz veritatis radices consideretis
vt. i. q. i. marchion. quia
sic aīa prefert corpori sic
sīna verbis vt xxxviij. di. sed
illa Et quō uix ar roī imitor
apiam In parabolis os meū
loquar propositioes ab initio
ut i ps. lxxviij. Primo enim
sub compendio Videbo. hys
q pars altera ad suā propositū
intentione fundanda. Secundo
proponaz ea propter que pars

mea i causa e absolutiois.
Et altera e ei ad Iudice aci
litis sumptibus condempnanda. ff.
de iudic. cū que te me. c. e.
expandiz. ex. de dolo et cōtu.
finez. **forma**

Ut sic. Sapiens nung
inanis est. sz semp i se hns
admixtū prudentie q pot
dicere. Induebam Iusticiaz
et Iusticiaz uestiebaz.
Sane dns talis uere sapiens
e. que sue discretionis
virtus exornat. sz quō ho
est decipi potuit et ad
credulitatez ptrahi falsi
tatis. Quia filij homi mē
daces sut i stateris. et se ad
inuicez decipiūt. Causas
mita occultat hec
De pe. di. ij. sapiens.
Et j. i. fine. sut no nulli.
Et ō. §. Nunc reatte m' i pn.
forma

Ut Tali pfatioe Re' utat. fvē

Humane Aures talia uba
Iudicat qualia foris sonat
vt xxij. q. v. humane.
Ideo namqz instituta sut vt
per ea quisqz i altius notica
suas proferat cogitatioes No
ut se eis. hoies fallant. vt
.c. e. q. ij. institutū. Reue
rende dne Si aure credu
litatis. hys q coram uobis
colorate sut proposita prbe

rectis tanto magis de vobis
miraret quanto uos nostro
vtriusque iuris pitia ppollere
Ex. de diuor. quanto. Ro. 1.
Et in negocijs cautum esse ut
xxiij. di. qui epo. i princi.
Sed scio quod de paleis nostris grand
detege ut ff. de dicte res do.
adeo .s. cu quis ex. ibi aut
spiritus tuus etc. 24. q. 1. nichil
ibi uelud i messe ut palea ad
et de. q. di. v. discipulos.
Vn colore verborum non attendens
sed rei veritate que non consistit
solum in ornatione sermonis
potius ingrediens ut xxxv di.
omnes uim palea e. quo sic
umbra sola ymaginaria etiam
omni quidem effectu uacua nisi
eis potius recipito xxxv
di. unio. Ex. de consuetudine.
quanto. oratoriis apte ductis
recede recede loquela tua
non illuminat cecum. Non
sanat egrotum Nec tuetur
decitulum sed impugnat alb. di.
recedite. Nec pp ei paleam
area ure rectitudinis reliquentis
ut xxiij. q. vij. c. 1. ymo re
sententias sententiis uentilabro
recti iudicij granum verum
ab eius paleis ut i pall. c.
multi In finali ei directis
calculo quia palea e palea e
ut xxxij. q. iiij. recurrat. i fi.
videbuntque recti et letabuntur

et omnis iniquitas oppilabit
os suum ut i ps. c. vi. *For.*

Forma

Vt talis. Callida gradatio
multiplici argumentatione
Ius neutram pars altera aufferre
contendit ita ut si fides ubique
adhibeatur non verba que uerbis
sed res reportaret pro verbis
Sed deo propitio si verba dederunt
verba i reportabunt hec legitur
xxij. q. 1. c. ad h. callida.
Licet quod pro aduocatum partis aliter
multa et satis eleganter sit proposita
et auctoritas me moueat proponentis
ad iudicem tamen non desceno Nam et si
auctoritas uberes excellentes sunt
tamen iuris consultus pro hoc de suo
non dissentit. ff. de suppell.
lega. labeo. Et quidem partis aduerse
ad ut. 8. i fo. sapiens.

For.

Vt ita. Non sunt nobis
domine iudex qui uentos de the-
sauris suis producunt Nubesque
ab extremo terre educunt
ut i ps. cxxxiiij.
Et xxiiij. q. 1. Non afferamus.
Sunt Namque fontes sine qui
cum non habeant aquam doctrine
Et mouent imbres uelud nubes
prophetiam et turbinibus propagi-
tant mediatores. locutio gradiatur
et totus sermo corporis flatus e.
vt de po. di. ij. si eius ingd.
ulte med. v. hij sunt fontes.
Et. ij. q. vij. secuti sunt ad finem.
Illud Nolite multiplicare
loqui sublimia gloriantes

vt i cantico exultauit vbi erit
Nam i altitudinem maris
tempestas dimersit eos. vt i
ps. lxviii. Posuerunt eum
sibi prophetam mendacium spe sua
Et in mendacium operis sperauerunt
C. de suma trinitate. liquet.
.s.i. vbi quia
Quia vt ait ouidius. Nullum
tempus fuit nobis morosum in
fabulis conficiendis
vt. v. q. iiii. i loco. i pn.
Extra. ad h. xxxviii. d. c. i. ii.
Et. c. legimus.
Et xxxvi. q. v. nec mirum
i pn. sic coluptas. v. hystrio
Quia per oblectamenta fabularum
mens excitatur ad incentiua li
bidinum
vt. c. di. c. i. deo
Ideo fabulis ex aduerso appositis
que pondere caret Nec eam
tangit non appositus Vnde ter
Sed descendam ad ea que ad eam
faciunt et que clienti meo
mouet
.ff. de verbo. ob. que contulerit.

For

Forma.

Ulita. Nichil enim
Vnde appositis auditorum gra
utile non est. Ne forte credar
rationis penuria declinare
certamen. Et Ne i auditorum
aius ex ius nemo quisque credu
litatis scrupulus reliquatur

vt xliii. di. in mandatis. isti.

in circo hys que sunt ex aduerso
apposita licet pondere careant
non ad rem faciat Vnde intendo
Et primo dico quod prius dixit. zes.
Et sua modum i rationibus que
dixi. s. v. postea i fi. Et
que post gratiam. xvi. q. i.
c. ad h. callida. Et pp. ex.
de verbo sig. abbe. Et de re iudi.
sane abbe. Et de necess. sane
quia clarius. Et i multis alys
Et Iung xxxiii. q. i. sic enim
neque.

Fora

Ulita Cur non nullis
quis dum conatur edere voluit
sepe se in quibusdam inquisitionibus
plusquam expediat
ex nimia subtilitate fallitur
subtilitas etenim immoderata
dum plusquam decet exercet acionis
sue rectitudine ipsa confundit
xliv. di. hic zeni. circa pn.
.x. parvo ar. et x. nasi
apposuit vicarius volauit
sup penas vectory

For

Vt i ps. xxxiiii. oculos suos transtulit
leuans et ultra profundum trax.
abyssus quoddam mare de megis
vt xxxiii. di. non ne
Et stateras dolosas non mittis
attulit quibus non rectis sed volu
tatis arbitrio quod voluit appendit
vt xxxiii. q. i. Non affectamus.

Posuitq; os suu sup celu ligua
trasieute sup tram
vt xxi. di. i tm.
Et i ps. lxxii. di. no attendens
No attendes q cito sepe ruit
q sup astra uolat
No attendes i q; ptil de q agit
sit bone fidei . Et ubi de boa
fide agit no e de iuris apicib;
disputadu.
ff. ma. Si fideiussor.
§. qda.
Et q subtilitas nimia in
iure reprobat apte
vt no Ex de iudic. dilecti
Vt g ambagib; reprobatis
vt. C. de ope. l. fi.
Nd ea q de fatto tetigit et
de iure sit sub yperlogo No
dixit eni 2c.

Vel Si alt p maxias diale
ticales argumetat; est sic dicd.
Forma
Locutio scripturap; scdm auctib;
sue pprietate accipieda est.
habet ei oi scia qda ppe
locutiois gna q cu i aliaz
trasfereutur uident absurda
vt xxxvii . di. locutio pal' e.
Orator ille que audistis oez
vim inuentiop suop i diale
tica posuit q scdm philosophu
no ht uim ostendedi . sz studiu
asserendi . sz nec i ea placuit
deus pat et fili. 2c. si.
vt di. dez palea e.

fine qb; nullu boi opis supe
edificiu
vt. i. q. i. Cu paulus
Dyaleticop ei tendicule fan
tasmata sut . Et ymagines
q cito pereut 2 soluunt.
vt. e. di. iuno.
Et eop garulitas . Et argu
menta sophistica reprobant
vt. e. di. §. hic eciā.
Cum p ea sepe uici ecclesiastici
opprimant.
vt xxiii. q. iii. trasferut.
Forma
Vel Si allegauit poetas
dicas sic.
Orator ille que audistis
amatoria bucolica studio
seu virgilij vt ouidij in
sue assercios testimoniu allegaui
No attendes q p figmeta
poetay mens excitat ad
incetiua viciop
vt. e. di. ideo.
quare merer corripi sit et lesi.
Et ob hoc ab angelo e correctus
vt. e. di. legimus.
Forma.
Vel Sic. si nales libros
induxit.
Orator ille phisicus seu nalis
perceptator est qui nepe
oculos trastolu leuauit et

Forma

Ut confusum tenebrarum et abyssi quoddam mane divisit occasus philosophos suttilitatibus se involvens eius in vanitate sensus et mentis obscuritate lapsus est.

Ut e. di. Non ne.
Et c. ecclesiasticis palea est.

forma

Ut si induxit multos versus
Forma
Orator ille que audistis iambum fervet qui magna metrorum multitudine congerit et distinguit

Ut ibidem.

Ut si disputat de geometria ut astronomia. ut sperico sinceritate. ut musica. ut medicina. ut gramatica.
Forma

Et huius. Forma.
[illegible] luceat veritate habent non tamen sunt sancte pietatis

Ut e. di. sicut gramatica.
Immo dispecta sunt [illegible] in desuetudinem abierunt quia in errorem mittunt

Ut e. di. c. hic [illegible].
Et [illegible] q. 4. c. hystria. et si.

Et leguntur ut repudientur

Ut e. di. legimus.

Ut si sic. Si disputat de viribus verborum sicut faciunt sepe dyaletici. Et gramatici. Forma
Orator ille que audistis accurate de verborum viribus disputavit non attendens quod indignum valde est quod iuris sententia regulis subiaceat prestiani

Ut e. di. Indignum
Nam dum verborum proprietas attenditur sensus veritatis amittitur.

Ut ex. de verbo. sig. ppea.

Et verborum disputatio [illegible] est relinquenda. secundum tullium Et curiosis quibus de hiis de quibus non expedit fatilo disputant

Ut ex. de re iudicata abbelanc [illegible] fi.

Ut dominus aut potestas fores concludat sic.
Sed certo excusari meretur nam non voluntate sed potius gravissima necessitate propter propria vitam iuris et rationis nostris id fecisse ut

Ut [illegible] di. Cum de mesa in fi.
Et c. 1.
Et [illegible] di. si inadvertens

Postmodum non surgat sed
vocatus Redarguitur. Et
dicat sic Forma

Nemo recte reprehensionis
personam suscipit Nisi qui
suis actibus execrata condempnat

lxxxi. di. Nemo.

Seneca quam vir eruditissimus
et consil. R.

ut insti. de fideiu. h(ere)d. ....
§. inventionis

Dic (Erubesce) tibi ipsi non imposuisti
ut taceres quod ab alio silentium
exigis. Et in canone dicitur
Qua libertate potes alios corri-
pere
eadem que corrigis commisisse
Nam me male castigat quem
sua culpa ligat.

xvi. di. c. fi.
xv. di. una.
xxiii. di. c. ergo.
iii q. vii. ergo.

Dominus ille dilatavit super me
os suum

ut in psalmo xxxiiii.

Et risus est sermonem meum
redarguere
De prosperitate. Ut
incontinentia. Ut
nimia subtilitate.

Sed si tacuisset philosophus
fuisset. Sic dic oratio
de quodam minus longe respon-
sionem ... prius enim ...

debuit repellere quod in alio videat
reprehensibile. Nam iudi-
candus alium iudicans se ipsum
condempnat

ut de pe. di. vi. c. i. X.
iudicans. et seq.

Extra. di. multi.

Et prius debuit de suo trabem
quam festucam de oculo educere
alieno

ut iii. q. vii. §. contestatur.

Pro me etenim sufficeret quod
circa factum et iis convenit
facta sunt quibus non dum responsum
competit contra adversum

xlii. di. in mandatis. in fi.
et xxiii. q. iii. Nabuchodonosor.
.. ..

Ipse non quod intellexit retulit
Sed quia non bene intellexit
non bene retulit nec recte re-

ut xxvi. q. v. nec mirum
...s finem personam
columpnam ... quod intellexerit ...

Ymo disciplinam meam odivit
Et sermones meos retrorsum
proiecit

ut in ps. xlix

Nos intendimus illud Salamonis
Prius intellige et tunc increpa
prelatos siveris ne reprehendas

...i. q. iiii. Ecce.

In de plano fateor quod
vicium animi est indignus
et non intelligentibus sitie
secreta vulgare

ut xliii. di. c. fi.

Quia no fuit ꝑhitiende maga
rite dan porcis
ut edi in mandatis
Et. xi. q. iij. Nolite
ꝯpe finez.
ymo oportet eos q erudire alloqu
eoꝝ ingenio se aptare. Et
sibi ordine pro audienciuz
capacitate dirigere
ut viij. q. i. oz.
Cum igit ille no diu sufficient
militauerit scolasticis disci
plinis
ut Ex. de elec. bone. §. ꝑ. i.
Cum oporteat in talibus pris
mas et postmodu linguas
fiei eruditas.
ut i ꝓhemio ff. §. illud uo. sat.
Neccio ad huc donatu sectet
et ad hostiuz vigilet ꝑstians
ut lxxxvi. di. Cu mlte.
Ex. de etate ꝗli. alte. c. fi.

Fo. Vel ita. Forma Sic dit
boecius. tot sut aectis hostes
quot ignorates. Oratore
ille quez audistis nisus est a
me redarguere eo ꝙ aliq
de eis philosophoꝝ. ut poetaꝝ
ut gentiliuz. intexeriz dictis
meis. Sz certe corpo ꝙ
hoc uitupat se illa ignorare
demonstrat. Naz vituperatio
artis testis e ignorantie.
Et lex. Nemo bene
iudicat qd ignorat.
Et de. xi. q. iij. Evꝑ.

No eciz maluz est ab his exempla
sumere. Siliqui moyses
et daniel. sapia et leis egiptioꝝ
et caldeoꝝ no patentur
erudiri. Nec paulus aliquos
ꝟsus poetaꝝ suis indidisset
scriptis
ut xxxvij. di. turbat nec
Nec ler. de. g. di. v. Nuq.
Nec aug. xxvi. q. v. Nec miru
Nec iurgsult. ff. de rei di.
in tm. i fi. ibi cenotrophu
Et inst. de ghn. ep. §. pai.
Nec ysidor. Ex. de vbo. sig.
forus. §. ꝗlip aut.
Nec imno. iij. Ex. de vite iur.
queadmodu
Nec Daniel ananias misahel
et azarias tortura babillo
nioꝝ didicisset id prim
ee sciuisset.
ut xxxvij. di. q de mesa.
Nec ħ absurdu e siqs aliquid
ex eruditione coi ac liberalibus
studiis que forte i pueritia
attigit ad assercionez sue post
ꝓposicionis edicat.
ut xxxvij. di. relatu. i fi.
Vn Si tacuisses philosophus
fuisses.

Fo. Vel sic. Forma. Sic ait
seneca i libro exclamationu
c. ij. Crescere ꝙ mea ꝓpoit
inuidia ho qui se melius
iactare ꝙ defendere potest

Orator ille pot ai se nequiret
defendere i meaz depsitoez
voluit se iactare · No attendes
q ois iactantia a bonis est
moribus aliena

vt · vi · q · i · uni ttue ·

Ignoras etiaz Regulaz ueritatis qua
phibet quis quemedadi sui ca
dicere quo minus alius fiat

vt xi · q · iii · Sigs uo ·

Quimo Arrogantia tentus
nimia · nesciuit humiliter
pferre quo dix · sz orando
in quodam sibi uidebatur
culmine residere distantes
ut longe · i · se positos uelud
in yma aspiciendo

vt xlvi · di · hoc h ppu

Non attendas etiam illud ecclastici
c · xxxii · Importune Noli
extolli spna qui cui postulat
aliu ptepne no debz

vt · 6 · c · s · i pn ·

Sz Caueat · Naz qnto gradus
altior tanto gradus grauior

vt · de pe · di · ii · pncipui ·
Et · i · q · i · pueris ·

Forma

Vel sic Forma Deus laudem
meam ne tacueris · quia os pec
catoris et dolosi sup me aptum
est locuti est aduersum me
lingua dolosa et sermonibus
circuidedit me et expugnuit

me gratis · re vt i ps · cviii ·

Vel sic Verba mea auribus
perpe dne intellige clamorem
meum

Verum aut audiet patronus
rei uoles iterum replicare
dixi · 6 · c · 6 · x Certum ·

Potest quoque utriusque partis
aduocatus sequentibus uti pcla
tionibus · Et pmo sic · Fo

Forma

Forma Germana fides ueritatis
uerbor red

vt · 6 · x · demde ·

Et ipse legis lator captiones
et supfluitates uerbor excludit

vt · C · qui admitti ad
bonor pos · pos · uerbor ·
Et Ex i phemio decretal
· s · sane
· C · de Nouo codice cpo · x · gl

Nec uerbor pluritate repulsa
ad facti uein quem que talis est ·

Vel tali ad captanda beniuo Fo
lentiam · Forma ·

Ad Iudicis ptinet officium
in causis iustum exaudire
desideria patronorum ·

vt dixi · 6 · c · s · i pn ·

Cum igit iusticiam iustitia

seu iure Et cuius nos nouimus
cultorem sedulum ab antiquo
· ff · de iusti · et iure · l · i ·
Et xi · q · iii · Cum deuo
tissimam ·
Et illud quam ex debito tenemini
vt · l · v · vel tali
Ad iusticiam vestram que benigna
michi prebebitis audiam cur
per ea non iusto precibus optinenda
Nam superfluum est precibus postulare
quod de iure conceditur
vt · C · li · x · de thesauris ·
· l · vnica ·
Venia igitur postulando Ad prin
cipalem venio questionem · que talis
est etc ·

Forma

Vel tali · Forma Repore
indigemus vt aliquid mature
agamus etc ·
· l · di · ponderet
Nam leta virtus et curatarum
ante iudicat quam incipiat
de pe · di · iii · in h' yrcu · x vel
Reuerende domine licet in conspectu
vestre prudentie non debuerim
varijs allegationibus apparere
vt de g · di · i · ors prian ·
Tamen negocijs varijs prepeditus
ad plenum deliberare nequeo
aliqua tamen dicere intendo
vt termino satisfaciam presti
tuto · Cuique supplico et
precor vt sic minus ~~apparea~~

competenter adiecerim parcat
mee non preiudicet nec notetur
Nam lingue lubricum non est
ad consequentiam protrahendum ·
· ff · ad legem iul · maie · famosi ·
xi · q · iii · Si quis irat ·
Et post vicium super peccatis
affectus
vt de g · di · iiii · Si non sufficiat ·

Vel tali · Forma Cum super Forma
uacuis laboret impedimentis qui
solem conatur facibus adiuuare
vt vi · q · i · Ex merito ·
Nec adiectione indigeat plenitudo
vt ibi ·
Et sexti · di · bn gde · in prin ·
Vestra industria Et fides comprobata
qua in causis geritis
vt ff · de offi prefec preto ·
· l · vnica · preposi ·
Neque curtius pars vt neget
non esse notoria · Nec indiget
emendari
· ff · de in integ · restit · l · i ·
Ex · de cohabi · cle · tua ·
Ex de cleri excom · mi · li · in prin · for
Et quia confisus Cum vestra gratia
accedo ad propositum principale ·

Vel tali · Forma Quidam for
modus antiquitati placuit
Cuius debetur Reuerentia

De cuslatore . ex° .
Ex ix . q . iii . questus .
xlv . di . pstis i pn .
v . q . vi . interior . v . illud ctra .
Et ff . de iure imu . semp
Plus uo necesse Nouitas tpris alium pusum amplexa est modum ad Instar eius quod legit .
Insti . de Sat . circa pn .
Et s . Sz hi hodie
Antiquis etiz platonum placet sollepnitas
Vt ff . de orig . iur . l . i .
hodiernus uo cos aspnatur usus
vt no . a . c . s . i pn .
In hac igr pte prerogatiua fulti osuetudinis cuius trasgressio penam hz .
vt xi . di . in hijs .
Comedationum de bra gratiam semotis pludijs Ad eam de q pfens usat Intentio trasitum facio quoq q tal' est rel .

Vel tali . sed Iusticia opmedda . Forma
Cum simus bonum i rebus sit Iusticiam colere
vt xv . q . ii . deuotissimaz
Ad quod dnc Iudex ex vero tenemini officio
vt xxiii . q . iii . Cu stimus
Quia no e Iudex Nisi i eo

sit Iusticia
vt ex . de Verbo sig . forus .
Et xxvi . q . ii . c . i .
Cuius Illud . Iuste Iudicate filij hominum Et Iustum facite Iudiciuz .
Scio quod tamen Iustus et Rectus Iudex statera i manibus habitis 2 lances iudicij equo librami[ne] appendetis Et solum deum potius hntes omni gratiam et fauore postpositis sine psonar accep. procedentis no declinates ad dextram vel sinistram Et vnicuiqz quod suum e reddere studebitis
Ex . de Restit . spol . i .
Et de Iudic . Nouit . s . sz forsan .
Et de re iudi . Cu eterni
xlv . di . ois qui .
Ex de Elect . Cu inter vniuersas . i fi .
Insti . de Iusti . z iure in pn .
ff . e . Iusticia .
Ex i phemio dec . Iuste etiz iudicanti no adulabit grex .
C . de sima trin . Inter claras .
B . s . ex . vel i re de iusticia . z sequ .
Modo igir talis est rel .

Vel tali . Forma Sepe tpus et hora no patitur plenum dilatadi ostium
vt ff . de Spect . l . i . s . i .
xx . di . baptizati .
xxiii . q . iii . hij qui .
Et o i foro vel tali tpore

un mora q sepe periculosa est
me ad loquendum sine presentia
inducit
Ex. de elect. Cum inter.

forma

Vel talis. Si fuerit cora papa
Si pallet facies. Forma.
Si livet labia.
Si lingua balbutit.
Si membra cora contremescunt.
Si ante illum loq pavico qui
in apostolatus cathedra in
eminenti preeminet cetere specula.
Cuius est omnis ligandi atque solvendi
potestas.
Et cui obediunt imperia.
Et regna deae famulant.

mirandum non est. quia sum velud
passer ante tronum dei effectus
Et sicut plubi fistula aquam
producens inspidam et turbatam
Sed cum pater sancte sitis dei et hominum
mediator Et vobis curae sit
et de pusillis. Nec apud vos
sit acceptio personarum de soluta
fidei clementia dum sanctitatis
vestre conspectui loquor presumo. hoc
probat.
xiiii. di. non.
xiiii. di. c. i. et ii.
Et xxiiii. q. i. graviter.
Ex. de maiori. et obe. solite ad fi.
i. q. i. Si fuit.
xl. di. qm.
Ex. de novi op. nunc. c. iiii ad fi.
De renunc. nisi cum pro. §.
pro gravi
De iudic. Novit. §. sed forsan.
plus. di. Sanctorum.

Vel talis. Cora imperatore Forma forma
Serenissime Romanorum Rex Ro-
manum imperium moderator et semper
augustus qui super solium glorie
triumphans in trono imperialis
culminis fulgore mirabilis cu-
rilans qui cuncta iura in armario
vestri pectoris conservatis de iure
et iusticia cuius estis tam cultor
quam debitor. loqui cora maiestate
vestram presumo suppliciter postulans
ut iures imperialis clementie
probatis
ff. de his q in testo delet. ex pie.
xc. di. c. i.
Ex. de maio. et obe. solite.

Vel sic Cora conmbinariis vel forma
delegatis. Forma.
Cum digna vos in maiestate
regnatis. ut cum sedis apostolice
prudentia vos suum vicarium constit-
tuerit. Ut vobis causam talem
ex certa scientia commisit et vestre
industrie clavem commisit.
Decet vos illorum typum gerere
cunctis passim iusticiam reddendo
gravatis inde ut ope ferendo
et fortiorum insolentias reprimendo.
C. de leg. dig.
Ex. de off. deleg. c. fi.
Et xc. di. c. fi.
Et xcv. di. c. i.
Ex. de rept. cum plerisque. ex. fi.

Vel sic coram cardinalibus. forma
Cum preclara sitis ecclesie lumi
naria et candelabra splen
dore iusticie radiantia.

Vel sic. Cum ecclesie dei sitis
principales basides et columpne
ut poste qui vero virtutibus
meritorum vicarii ihesu xpisti lateri
assistitis qui mundi cardo est
et vos exinde dicimini cardi
nales quos prudencia et
consilio munitos velud hostium
cardine gubernat confidenter
ad vos possunt recurrere qui
iusticiam alibi nequeunt optinere

xciii. di. diaconi sancti in princ.
Et c. sacerdotes.
ii. q. vii. accusatio. versus.
hiis et alia.
Extra de translacione. Inter. versus. Non enim consequens
vi. q. i. quisquis. cum multis.
Extra de officio leg. c. pe.
xxi. di. sacro. in fi.

Vel sic generale coram quolibet iudice.
forma
Quedam in coram vobis au
daciam tribuit proponendi
vestram clemenciam qua singulis
benignam prebetis auditum
iusticiam que equali statera
libratis audita. Terciu(m) domo
mansuetudinis et freno rigoris
maxillas constringitis satagentium
contra iura et rationis tramitem dominari
ipsos abena regiminis ad
via rectitudinis reducentes.
Quarto quia iusticiam foueo

et postulare intendo qua libet
vos colere scio
ff. de officio consul. nec quicquam. § eum.
xlv. di. cum.
Extra de re iudi. cum eterni.
C. de iudic. properandum § pe prin.
xi. q. iii. cum devotissimam.

Vel sic. forma Coram ... uiro
vestro fastu abstinentis in simpli
citate que amica veritatis est.
loquar que ad factum nostrum pertinet
dulcem namque eloquentie ... cuius
ginis storia expurgat dum
prolixitas abicitur et insistitur
brevitati hoc enim dulcius
humanis auribus velud balsamum
instillat.

i. q. i. marchion.
xxxviii. di. seditio
Extra de dolo et contu. veritatis.
xxxviii. di. hec et.
Et lviii. di. c. i.
Et § versus. deinde.

Quod si plures advocati sint
ex alia parte. sic dicet pars
altera advocatus. forma.
Tanta multitudinis onerose me
superare satagunt machinacionibus
cavillosis. sed ... apprehendi
faretram canonum et arcum le
galem. Cordaque iuris ut ...
tetendi allegationum sagittis
sagittare cupiens et ferire ... iis
nostros invasores et
... sim in hoc ... singulis

Iustitie tn clippeo pmunit
i mineriz no metu multi
plicata agmina bellatoy.

for̃ Si uo sit plures ex eade pte
sic dicet vnus illoy. Forma.

Copiosa et celebris dnj pp
dispo universe corda audiencu
recreauit et velud aust pflas
i ortu iuris canonici et Ciuilis
fecit in gremu illoy aromata
sua flatibz reddere soluit etiz
psentis qonis nodu. et plene cam
instruxit. adeo ut alijs ppor
tionibus no sit opus. Sz ut
eius parea iussionibz pauca dica

for̃ Si uo ei iniugit ut pducat
sic dicat forma

Velud balista pmittor ad
allegadi conflictu. No qz scie
mea exigat ut pfereae in
dicendo. Sz ut mei commilitones
meis i hostes gloriosi valeat
triumphare.

Vl sic. Sz quia in castrory
acie ordinata debiliores ag
gressores pmittut ut fortio
uires clarius eluscescat
vt S. §. Iam nunc. X pcro.

Cum aut pmissis exordijs
patronj causaz ad factu
descendere voluerit ut sup
eo ius constituat sic poterit dicere

for̃ Forma
Licet ius qd finitu et certuz

e variari no possit. vt
vt ff. de orig. iur.
Et fn. I om fcm
Tn sepe variatur pot
vt. ff. ad municipt. ordine
Quare de facili posset iu
dicantis religio circuueniri
Qntumq sit i iure peritus
quia fn ignorantia prude
tissimos sepe fallit
vt i p. l. in om
Et S. §. Nunc tractem
Et pdeo factu and omnia re
citabo qd tale e etc.

for̃ Vl sic. Forma Cu uerunqz i
lite fiunt ut ad factu vl
ad ius referunt ad instans
eius qd legit
.C. de hered. insti. Cu pposas.
Naz qlibet qo vl facti vl
iuris est
vt ff. de usis mora
Cum ig ex fto ius oriat
vt. §. i §. Nunc tractem. i pn
for̃ Io circo pus factuz breuiy
relatione referra ex sup
edificet iura. Quia ubi
no est fundametuz nullu
boni opis supest edificiuz
vt. S. c. §. X post hec.
Vitat tn breuitate ut excluda
captioes et supfluitates illoy
.C. q admi. ad bo. pos. pos
vt
.C. de testib. Cu antiqtas.
Et S. c. X. deinde.
Series aut talis facti est

Porro in processu iudicii
in diversis casibus advocati
aliquibus uti possunt prefationibus
de quo exempla aliqua
supponamus.

Et primo sit forma

Lege cautum habetur quod edita
actionum delusoria esse non
debent

Ut ff. de iudic. Si pretor.
Ex. de clandesti. despo. c. fi.
§. p.
Ex. de mat. contracta contra
eccl. interdictum. c. i.
Cum suis concor.

Nec leges ludibrio esse debent

.C. de bonis que lib. l. fi. §. ubi aut
Ex. de excep. Cum inter.

Et ideo ne necesse iudicium
elusorium sit disquirat permittere
an tale mandatum sit sufficiens

Ex. de procur. in vi. c. fi.
c. e. licet.

Vel sic concludatur. forma

Et ideo talem qui ad ventum
non curavit venire mandatum
cum adversione debita puniatis

Ex. de dolo et contumacia. put.
ff. Si quis ius dicenti non
obtemperaverit. l. unica.
.C. de iudic. properandum.

for.

Vel ita forma.

Cum de omnibus conferri videatur
quae subterfugere iudicium querit

Ut Ex. de prescrip. Nullus

Vera aperte videre potest prudentia
quam iuris prerogativa pars
adversa fulciat quae per excogitata
quaedam subterfugia retardare
nititur negocium principale.

forma

Vel ita forma

Cum id quod infirmari vel bi
turpari possit diligenter debeat
praecaveri

Ut Ex. de filiis non ordi. c. i.

Belliatis domine iudex et debetis
Ut vices mandati permittere
distinguatis. Ut persona litteris.
Ut rei examinetis. Et in
cum eius iudicium valeat exceri
Ne processus imposterum iure
valeat irritari.

forma

Vel sic forma.

In qualibet iudicio parte
oculum iudicantis omnem cunctari
rimari et meditatione
sedula intueri ne in aliquo
circumventus valeat religio
iudicantis

for.

for.

for.

4

xxx· q· ult· Judicatu.
Ex de fide instru· Cu Jo (?) pf.
Ex de offo dele· Sup quonz·
§· nos aut· i fi· §·

Et inspice debet Judex quid
euenire pot·
vt ff· loca· siquis domuz· §· 1·
Et qd infirmari pot pcaucre·
Ex de Simoni no ord· c· 1·
Neq3 solliciti dne Judex ref
vt d xx.

Vl' ita forma

fri

Euidenter Intelligit qui hoc pru
dent attendit qd momentane
dilationes dari petunt que
nullum vl' modicu petenti
afferunt adminiculum sz retardat
negotium pncipale· Vn dne
Judex vos ad que spectat lites
dirimere
vt ff· si certu peta· quidam·
Et ff· de no· ope· nu·
· l· 1· § pot aut·
Ex de dolo 2tu· fine·
Et de Resti spoli· frequens
dilationes hui denegare debetis
Et si opponit qd dr uiteo (?)
ditur·
vt i Aut coll iiij· § Sz hoc
xxviij· di· de hys
Ex· de fix nupt· c· p· et fi·

Attendit si placet qua
mente locutus fuit legis
lator
vt ff· ad exhibendum·
· l· p·
mens eni potius qz verba spectat
vt ff· de Suppellectili
lega· labeo
xxviij· di· sedulo·
Ex· de Vbo sig pprea
qualitc g adusarij obiicis
Ex de Rescriptis plerisqz·

Vel ita· forma·

fri

Juris pbata docet Ratio
ordinem i caus debere suari
adeo vt siqd ex sbalibus
omissu seu ppostere tum
extitit Jura decnunt irritu
qd inde seqt 2 inane
vt· C· de sente· et intlo
cuti· pfata·
· C· de Jud collup· l· y fi·
§· Sz quia uetemur
Ex· de litis nc· c· vnico·
· ff· de fideij lib· gnale·
· §· siquis·
Cum Ex hys q inordina
biliter acta sunt nichil pot
ordinabiliter agi·
Ex· de accu· qualr· 1·

Igitur peto vos ut sub iuris ordinem procedatis ut versus processus teneat. Et ne ex hoc pars nostra in aliquo ledi possit.

Hec brevitatis causa exceptis gratia sufficiat memorasse.

Item nunquid advocati in ca leges et canones allegantes debent rustico id petenti in eos materna lingua exponere ut ille intelligat.

Et videtur quod sic. Nam nemo respondere cogitur in iudicio nisi propone proponens potentiale quod proponit intelligat

v. q. vii Relatum.
xl. q. iii quod si.

Nam nemo lege aliqua obligatur nisi quam lex continet sibi plene referent

ut in aut. ut nove fiunt constit. § sciuntur coll. v.
xvii. di. c. fi.

Nec etiam obligatur quis respondens ad verba non intellecta

Ex de sponsalibus ex litteris. i.
ff. de verbo ob. l. i. § fi.
Ad hoc enim facit xliii. di. § fi. ibi unicum animus etc.

ff. de edendo. l. i.
ff. de interrog. act. de etate. § nichil.

Cont.
Quia ignorans ignorabitur

xxxviii. di. c. fi.

Debet enim talis confiteri interpretem

ff. de verbo. ob. l. i. in fi.
xliii. di. Adrianus.

Solo. dominus h. et barth. quod tenent sic allegare quod a iudice et parte intelligi possit

De. quod eius xxxviii. q. i. sic enim neque propter fine.

Ubi dicit aug. ad pollicentium cum quo contendebat. Intelligis ne quid dicam. An in hoc explanando aliquanto diligentius immorabor attende ut rem ipsam explorandam tamquam in conspectu declarandam planiori sermone ponamus.

Ad idem facit xxiiii. q. i. odi. ibi verus sinonibus agitam etc.
Et xxii. di. q. v. is aut. ibi ut eius quisque in alterius notitiam etc.

Dnevalis quod est.

Vel dic quod si iudex est

leratus sufficiat sibi fieri fide.
Et allegationes exponi

Tx. C. de condictione ob turpem causam. l. i.

Ex. de Rpticis Int. certis.

. C. Si adversus creditorem l. i.
. ff. de probat. quaggita.

Nam iudex postea exponet parti. vt advocato ydiote

vt. C. de litigiosis. aut litigiosa.

Et hoc vtile est advocatis vt ydiotas a causis excludat
Iudex enim explanato fatigabit
saepe tunc illos reiicit cum pudore
Si aut iudex sit illiteratus

vt. C. De iudic. certi.
quia forte est baro vel comes
sic debet advocatus exponere
vt a iudice intelligi possit.
alias enim iudicare non possit

vt de pe. di. vi. c. i.
versus fine. vi. iudi
ciaria enim ratio
Et xi. q. iii. Eorum.

In quibus aut causis leges vt canones sunt allegandi Et in allegationes obmissas possit quis repetere dic

vt. i. de disputat. advocatorum. §. post h. aut i. fi. vbi plenius exsequere hunc tractatum.

Consequenter de Cautelis
Et Officio Advocatorum
pertractandum est.
Et prius de Advocato actoris.
Secundo de Advocato Rei.
Tercio de Advocato utriusque
simul disturbantibus.

Et quidem Advocatus actoris
qui portat pondus diei
et estus. qui est debz laborare
ad ampliandam curam suam.
ut. iiii. q. iiii. Nullus unquam.
oportet esse sagacem. Et subti
liorem. Et diligentiorem. quam
Rei advocatum. Nam Reus
in duobus causis optinet. scilicet si
absolvatur. Vel si non condapnetur.
Actor vero in uno tantum. scilicet si sibi
reus condapnetur
ff. de reg. iur. quotiens.
Et l. Nemo.
vj. q. ult. Actore.
Et C. quod aut.
Ex. de iur. iur. c. fi.
De ca. pos. cum eccl. in fi.
De fide instru. inter. in fi.
Difficilius ergo est ad victoriam.
per unam viam. quam per duas pervenire.
arg. C. de donat. sanimus in fi.
Et pl. di. dom. omnia.
xxxii. di. c. i.
iiii. di. statuimus.
Ad cuius autem spectat officium
laborare ut cito Reus condap
netur. Unde iuxta preceptum domini
dicentis apostolis. Neminem
in via salutaveritis. i. non
implicetis vos aliis non necessariis
et inutilibus. Ne impediat
iter vestrum. seu negotium
differat. In principio. medio.
et fine. tam in proponendo quam
in concipiendo. li. et in formando
exceptionem. et alia. sit breviloquus.
non germinator ytalicus.
v. q. v. c. Sed aliis.
Plura enim effundendo instruit
adversarium. Et suum propositum
nimis explicat. quod facere non
debet.
ut. ö. §. Iam nunc cautius.
Nam tela nocent levius visa
notare prius. Datque sibi
occasione cavendi. et differendi.
ac filaterias dilatandi.
xxvi. q. vii. c. i.
Et magnificandi fimbrias. Itaque
de se ipso conqueri potest. a quo
vias causa, et occasio processit.
C. ad legem iul. de adulteriis. l. fi.
ff. de minor. Reus.
ff. de excusat. tu. quinquaginta.
Ex. de eo qui cog. consangui.
uxo. sue. districtius.
arg. xxxii. q. v. §. 1. 2 c. i. 2 iiii.
Non autem sit adeo breviloquus.
ut de cause congruentibus aliquid
obmittat. Ne per nimium compendium
ad magnum deveniat dispendium.
ut in const. ff.
Et Ex. de re iudi. ablate sane prope fine.
Ex. de accusationibus. qualiter. 4. prope fine.
Et vide. j. de libellorum concep. §. ad h.
. Et in summa.
Si enim plus proponat quam

se ipsum si probat. quia ei mos
gerendus est.

ff. de probat. circa.
Extra. de probat. licet.

Item habeat astutias serpentis.
ne alterius insidiis supplan
tetur.

vi. q. i. ex merito. in fi.
xvi. q. i. si cupis.

In illo potius habeat vulpinam
simplicitatem. ostendat enim se
simplicem. et sic adversarius
eum minus verebitur. et sic cum
parum sibi providebit. si enim
eum astutum estimaret, sollicitus
esset ad vulpeculam capiendam.

vt extra. de purgat. canonica.
inter sollicitudines. ii. i.

Iuxta illud. Da occasionem sapienti,
et sapientior erit.

xxiii. q. vi. vides in fi.

Item cautus sit, vt tanquam in propo
sitionibus semper stet in generalibus.
vt sic simplicitas pretendatur.
Et ne eius intentio agnoscatur.

ff. de iure fi. ita

Vtatur etiam ambiguis et dupli
cibus sermonibus. tanquam propositis expositis.
vt possit ad diversos trahi
sensus.

xxxvii. di. Relatum.

xx. Sic ille qui dicit Reginam interficere
nolite timere bonum est.
Et si omnes consenserint ego non
contradico.

Hec enim verba possunt ad malum
et ad bonum retorqueri intellectum.
Et tunc accipientur verba pro eo.
Et eius stabitur interpretationi.

ff. de iudic. siquis in ambigua.
ff. de verbo. ob. inter stipulantem. s. i.
xxii. q. v. humane.
Extra. de sponsal. ex litteris. i.
Et vide in pro xx. et in summa.

Tales enim simulationes utiles
sunt. Et tollerantur, exemplo hyeu
regis israel. Et david. Et aliorum.

vt xxii. q. ii. vtilem. cum suis glo.
Extra. quod metus causa. c. i.

Item caveat. Ne allegetur pu
blice lege pro eo expresse faciente.
Sed eam iudici, cum necesse fuerit
dicat ad aurem. Et per eam ipsum
informet. Ne adversarius
contra illam sese valeat in responsionibus
premunire. Quia nichil tam
indubitatum est, quod non recipiat
quandam sollicitam dubitationem.

In aut. Coll. iiii. de tabell.
§. si non indignus. x.
premisso h.

Et leges sepe calumpniantur.
vt. C. de legibus. Non dubium.
Et cavillantur.
ff. de exhibe. l. pe.
Et possunt trahi ad diversos
intellectus. prout unusquisque presumit.

vt in pall. c. Relatum.
Et lege quod no. s. de disputat.
§. porro. x. in summa.

Cautus q3 sit. vt Reco det
omnia que dicunt &
vt. s. §. iam nunc. v.
cautus sit.

Studeat insup scdm vbtuz quantum
cumq3 sit peritus (vt si potest
negocium sine libello (Et sine
iudiciaria solepnitate procedat.
vt eius intentio latius procedat.
vt difficilius a re. vel actione.
seu ca exposita. cadat.

vt. ff. si mes. fal. mo. di.
l. i. i pn. v. si aut.

(Et ne libelli forma. longas
capiat disputationes. sic fit i
curia romana.

C. de edendo. edita.
Ex. de iudic. examinata.

(De hys aut negocys que de
plano procedunt habes

ff. de offo pss ul' negotii
§. de plano.
C. de naufra. l. pli.
xi. q. i. Siquis cu clico
Et No. s. de offo omz iudi.
§. postremo
Et. J. de libello 9cep.
§. nec dd.
Et. J. de inqsic. §. qn aut.

(Vt aut optineas i ca sine
libello procedi. allega q2 boni
ptoris est lites minuere (Et
9 parcendum e laboribus pcium.
et expensis.

ff. si cetu pe. quidaz.
ff. famil herc. heredes §. de
pletiis. cu suis 9cor.
Ex. de offo deleg. cu te 9sulte. i.
Ex. de Restitue spoli. frequens

(hec aut optineat. nisi sit tale
negocium / ex quo oriat actio /
sine qua veniā expostulat.
ff. de neg. g. tutori.

(Vtrum aut nuc sit de sba libelli
no. J. de libello 9cept. §. vtrum.

Cautus e sit. vt prius agat sz
potest possessorio q3 petitorio.
(quia 9modius e possessoru q3
i re age.

Insti. de interdictis. §. Retinēde.
Ex. de Restitue spo. Ex 99ae.
Et. C. littis.
Et. C. Itez cu quis.
ff. de iudicys. si de vi.
C. de Rei ue. ordinarii

(Et si expedierit / a lite 9testata /
poterit de possessorio ad peti
torium hre recursum.

Ex de ca pdnis et pp. pastoralis.
ff. de vi z ui ar. eum q fundum.

Itez caut sit. vt alliga cora
iudice Renocet i dubium.
Et sup hoc faciat iudicē pro
reo interloqui (Ne reus eu
postea valeat recusare. qr dic
vt. s. i ti. de recusat. §. fit aut.

Itez studeat destruere excep
tiones p iura. ul' p repli
cationes.

Ex. de testi. ex tenore.
C. de 9hen. z 9mit. stip. optiaz.
Ex. de hys q fiut a maiori pte ca.
ex ore

Item Caueat Ne sibi sit greuis
in suis petitionibus vt allega
tionibus. Et si sit non audiet.

Extra de app. Sollicitudinem. in fi.
Ite. lxxxiiii. di. gesta.
xxiii. q. iii. c. i.
.C. de mune. patri. professio tua.

Aduocatus sis Rei varijs et
diversis pot uti exceptionibus

~~ff. de e~~
.ff. de excep. Nemo.
Et .ff. de inoffi. te. § ueterani.
§ sed nec impuberis.

Item Si aduocatus errat propo
nendo aliqua preiudicat domino
presenti et non contradicenti. quod de

vt. § in titulo de confessis.
§. postremo. in pri.

Item Cautus sit multipliciter
Circa libelli receptionem. ut
dicitur vt § de libellorum receptione
. § fi.

Secundum Si causa sit criminalis
caute procedat quia circa maiora
maius periculum vertitur.

vt xlv. di. quaestam.

Et ideo in eis cautela est agendum
xii. q. ii. c. fi.

Et magis consulendum.
.ff. ad carbo. l. i. § i.

Et diligentius est tunc res exa
minanda.
.C. de app. addictos.
Et ad hoc. C. de probat. l. fi.
.C. ad leg. cornel. de sic. ubi.

Debet igitur aduocatus accusatoris
ymendare processum in qua come
dere ex contextum.

Iure. ff. de testo. mili.
omne. § i.
.ff. de penis. aut. § i.
que est de pe. di. i.

Debet et notare vilitatem persone
delinquentis

.ff. de iniur. Si plures.
.ff. de incen. rui. nau. meli. §
ff. de penis. quedam.

Item et magnitudinem excessus Nam
alterum iniuria ex magnitudine
vulneris extimatur

Insti. de iniurijs. § atrox
ff. e. prtor. § fi.

Et qualis est res mali exemplum.

Et ad hoc. ff. ad legem cornel.
de sicca. l. iii. § fi.
.ff. de penis. siquid. § qui
abortiuus.
.C. de penis impu. ceruisium. l. i.

Dicat etiam. Et l'e magis suadet
ratio vt pene possent.

De fideiu. Si ab eo. § pl.
.ff. depositi. bona fides.
.C. ad legem iul. repetu. l. ii.

Et qualis potestatis debent esse
speculum successoribus

.C. de priua. carce. l. i.
.C. ad legem iul. de ui pub. l. fi.
ff. de penis. Sed postea.

Et qualis facultas vere sit.
vt Ex. de vi. et hone. cle.
vt clericorum.
xxiii. q. iii. Item ei. in fi.

Et quare Innocentes tradit exitio qui liberat exitia cogitantem

vt ibidem
Et in auth. de manda. princ.
§. qui si delinquentes.
.C. de mercat. et mercatoribus l. ij.

Et quare Cum per Imperium Instituat etc.

xv. q. i. Nec hijs qui.

Et quare Per hoc multorum salus etc.

.C. de ferijs. prouinciarum. in fi.

Et quare Dum parcit. ~~xlv. di.~~

.xlv. di. Sed illud.
Extra de Iudic. Cum non ab homine.
ubi Non possit esse pro dicto etc.

Et quare Non est crudelis si minister legis qui malos perimit

vt xxiij. q. v. Non est crudelis etc.
et c. 9 pluribus alijs capitulis ibidem.

Sequitur videre de Aduocato Rei.

Et quidem Ille secure clientulum defendat. Nam fauorabiliores sunt rei quam actores

.ff. de Reg. iur. fauorabiliores.

Et Tutius est condempnatum absoluere quam absoluendum condempnare

.ff. De penis. Absentem. in prin.
Extra de probat. Ex literis. in fi.
Et De fide Instrum. Inter. in fi.
.ff. De actionibus et obligat. Arrianus.
xxxi. q. ult. Allegat.
xxiij. q. iiij. quam magnum.
Et C. qui sin.
Et c. seq.

Non dico hic vt alliquem contra conscienciam Iuuet. Sed cum qualibet presumatur bonus

vt Ex. de Scrutinio ordi. facie. c. unico.

Nec presumatur in memorie suo saluus etc.

vt. i. q. vij. statim.

Secure laboret quod Reus absoluatur. donec contra eum fuit probatum

.ff. de probat. Ei qui.
.C. e. Actor. quia est
vj. q. ult.
.C. de edendo. qui accusare
.ij. q. viij. statut.

Quia Non statim qui accusatur reus est. Sed qui conuincitur

xv. q. ult. C. fi. in fi.
Et C. de accu. l. fi. in prin.

Et sepe falso crimina imponuntur.

.ij. q. i. multi. in fi.

In primis ergo Sacerdum est officium eius et crimen extenuare. Et fugere. Et differre.

.iiij. q. iiij. Nullus umquam.
In auth. de litigio. §. omnem. coll. viij

Vnde Et Reus fugitiuus in lege vocatur

.C. de Iudic. properandum.
§. Et si quidem.

Sic tamen fugiat Reus quod eum ex nimia fuga Iudex presumat

vt iij. q. viiij. Decernimus. in fi.
.ff. De Euictio. si ideo

Naz qui iudicium refugit
apparet eum de iusticia diffisum
xi. q. i. xpianus i fi.
Ex. de presumptionib. Nullus

Item secundum bal. die termino non
compareat mane sed sinat
adversarium primo venire et tadiu
expectare donec tedio affectus
recedat et renunciat ut saltem
ultima hora diei iudice pro
tribunali sedente quia tota
dies ei cedit Nisi dictum fuit
ut certa hora diei compareat
ut aliquid agat
Insti. de verbo. ob. §. In diez
& . ac nec eo

Et et si viderit adversarium ab
sentem pot repetitive venire
et cum iudici accusare et postquam
venerit recedere cum aut deberet
recedere in ultima parte diei venit
qualicumque de mora excusationem
ostendit quod importune sed non
voluntarium et paratum i ea procedere
Et de dilatione dolere ut iudice
sic placet non procedet Et in ultima
sua sibi faciat comparitionem.
Et nisi iudex dixit ei quod expectet
pot recedere secundum eum. Ego tamen
dico quod non debet sine iudicis licentia
recedere Alioquin contumax est
Ex. de iudic. c. i.
xi. q. iii. Certum.
C. x. py. de recur. super decimo.
Licet enim compareat non tamen preesse
cum tamen ad hec duo teneat
Ibi. Ex. de dolo contu. Cum dilecti.

Demum sponte contrarie ut recedere
petat a iudice ab instancia
iudicii se absolvi. Et si obtineat
Cum recedet faciet licentiam
et absolutionem sibi. Et non
instet sedeat advocatus rei
Et taceat. Et se dormire
fingat sic sagaces sepe faciunt
advocati. Et cum iudex dixit ei
Responde obiectis. Tunc lente
Et pigre surgat quasi excitatus
a sompno. Et supplicet iudici
pro audiencia benigna
ut. C. §. Nunc de exordyo
i pri.

Deinde iudicem commendet.
Et captum potius blandiat eidem
ut. [illegible] e. ti. §. hic accedit.
& . cum aut. ad fi.

Premissa tamen prius protestacione
Et ea visa scribi. Et quicquid
dicet ut faciet salva tamen
sit ei omnis exceptio tam dilatoria
quam peremptoria ut Ex. de dilac.
c. fi.

Nec per ea que dicit vel proponit
consentit in eum tamquam in iudicem
Nec actorem tamquam legitimum
admittit. De qua protestacione
habetur
C. de litis con. l. unica.
ff. c. ulb. mois py. ut ypo. sol.
vi. adultio. Et l. fi.
Et ff. sigs caue. l. ii. i pri.

Premissa doctrina Non illuminat
cecos Nec ad salutem
informat. ymo sic scriptum

est. in ps. xxxvij (Cum malignat[ur] exterminabu[n]t. Non consulo ut gpareat fideliter i[n] t[er]mino (Et se iuribus et non fraudibus tueat[ur]. (Quid ei est q[uod] ho[mo] semel malitie deditus non inveniat.

vt ff. de aut. coll. vj. vthy qui obli. se. phi. ha. ieo in ppe. pri.

Itez om[ni]s etas p[ro]na e[st] ad malu[m]. vt xij. q. i. omnis etas.

Ideoq[ue] poti[us] est ad bonuz q[uam] ad maluz informanda.

Ite[m] Recepto libello si ei offert duas vias.

vt no. j. de libel. oblat. s. seqt. v[ersiculo] ij [et] no.

Item sit caut[us] vt si [con]spectu iudicis sine aduocato acto[r] non discedat. Ne ille aliq[ui]d i[n] eius absentia [pro]ponat q[uo]d iudice[m] move[re] possit.

Item iudicem moneat ne aliqua recipiat q[uae] non sit i[n] actis. vt que non fuerit co[m]ite pleta. Quedie

vt j. de disputat. s. p[ro]xio. v[ersiculo] Et no.

Item sit cautus vt non subito s[ed] delib[er]atio[n]e p[re]missa respondeat

vt s. e. s. nu[n]c de exordys. i pri.

Itez sit cautus vt cum petitio[n]ez viderit inepte for-

mata. vt illuz defectu i[n] aliq[ua] p[ar]te iudicy p[ro]p[ter] que debeat p[ro]cessus annullari taceat. Et i[n] fine consulo hoc refutet.

vt dixi vt. j. de libell. oblat. s. ad hec. v[ersiculo] Ite[m] caueat.

Itez sit cautus ne p[ar]te instrua[t] i[n] resp[o]nsio[n]ib[us] facti v[ersiculo]

vt. j. s. px. v[ersiculo] Ite[m] sit cautus ne clericulo.

Que aut[em] hic desu[n]t vide .j. de co[m]paritio[n]e in t[er]mino.

u

Terciu[m] q[uo]d p[ar]tis ad- uocatu[m] cautu[m] ee op[or]tet.

Et p[ri]mo.

vt si sint plures ex p[ar]te vna simul sup[er] quolib[et] deliberent dubio. vt adu[er]sary mag[is] timeat. Et ne q[uo]d [con]siderate depmat.

vt v. q. v. s. fi. quedit vt s. e. s. ia nu[n]c. v[ersiculo] p[ro]xio

Item sit caut[us] vt querat a clientulo qualiter cau[sa] solvit Et q[uod] faciat sibi dari facti exe[m]pluz.

Itez queerat solliciter de [com]p[ro]batio[n]ib[us]. quo facto. clie[n]tulo [con]sulat sic[ut] debet.

Ite[m] clie[n]tulo victoriaz non [pro]mittat

Ite[m] si Re[us] exigit aliu[m] sibi

associet aduocatum

Item Cause secreta non pandat que et al' dic

vt. §. §. nunc tractemus.

Item Iudicem contemnat (Et sibi studeat placere. Nec eum provocare. (Nec provocato respondeat. quere talia dic.

vt. §. e. §. nunc dicendum.

Item Caueat sit ne aduocatum qui que patrocinat quiescere iubeat. Et nec eum multum contemnat. sed diligenter eius singula dicta notet. Que et alia dic.

vt §. e. §. Iam nunc.

Item Caueat sit vt semper consulat cum peritiores. Quod dic

vt §. e. §. Nunc tractemus

Et §. de libell. oblat. §. ad huius. in fin.

Sit etiam caueat maxime nouus aduocatus vt potius iuvet partem rei quam actoris. Nam iura fauent reo. Et citius potest optinere. Et potest et uti pluribus defensionibus ad defendendum se et causam suam

.ff. de Regul. iur. fauorabiliores.

Et l. Nemo ex his.

Insti. de Interdictis §. Retinende.

.iii. q. viii. iudicas

.ff. de Actio. et ob. Arrian.

Extra de probat. Ex literis.

Et §. §. xx. in fin.

Et leuius est fugere quam impetere. Nam talibus fugitiis iura subueniunt.

Extra de Except. Cum inter.

Et c. dilectis.

Et c. fi.

Et rei videtur ctare de dampno uitando. Non de lucro captando. Non est iuris ignorantia lapsis subuenit.

.C. de iuris et facti ignorantia.

Preterea periculosum est nouo aduocato esse pro actore propter libellos formandos. Et illa multa que occurrunt que de facili comprehende nequid.

Item Caueat sit antiquus aduocatus vt nouum timeat quia leges et iura in promptu habet nouus ex studii fonte eductus

.lx. dis. di. q. ligd.

Et quia tales inanis glorie cupidus fuerit nimia diligentia in merendo. Ex quo fit vt sepe optineat quam antiquus qui ut plurimum sunt desides et remissi. (Diligentia rerum est mater omnium artium ipso ope. Negligentia uero Nouerca est eruditionis

vt lxxxiii. di. nichil

Sed et Nouus deferat antiquo saltem propter etatem

.ff. de iur. imm. semper.

.ii. q. vii. c. antiquos. Et illud et.

Ite sit cautus (Ne clientulo
loquatur testibus) in quo de
facili peccat. Cum olim testis
minus dicat Advocatus factum
ignorans supplet et sic instruit
vnum (sic) testem quem tum sibi
loquitur fuit Advocatus / Dicit
quod sit / Et ita in infamia vulgi
ueniat quod eum subornasse re-
datur. hinc est quod Nobiles
et maiores. nomina sua in testibus
inseri non patiuntur / sed aliorum
nomina instrumentis faciunt.

.ff. De adm. tu. pupillis. § plt.
.C. De Contrahen. et commit. stip. optimam
Ext. De hijs que fiunt a prelato
sine consen. ca. quanto. i fi.

Nec etiam decet virum bonum
causam suam falsitatibus adiuuare
Nam falsitas est imitatio veritatis

ut in aut. coll. vj. de
instrumentorum cau. et fide in prin.
Et penitus aliena est a veritate

Ext. de celebratione miss.
in quadam. § ceterum

Querere tamen a testibus Non tamen
instruendo eos / quid de causa
sciat ut clientulo certum possit
prebere consilium Advocato non
prohibetur

ut, infra e. § Nunc tractemus.
De fro aut. Et vni
Et vide infra. v. Ite caueat
ne flaz.

Sed Nunquid clientulum potest
in Positionibus facti instruere.
Videtur quod sic; Nam et Tutor
Et Curator instruunt minorem
qualiter respondeat.

ut. C. De aut. presta.nda
dari.

Ergo pari ratione Advocatus
qui est tutor quasi clientuli.
Sed dic quod dissimiles sunt / Quia
Advocato non est officium suum
dampnosum / sed tutorum / sic si aliquod
dampnum pupillo contigat. Idcirco
ergo principalis per se factum proponere
nisi sit omnimode simplex

ut Ext. De iudic. pastoral.

Et id fieri per se Respondere sine
Advocati instructione. Advocati
sepe tamen faciunt contra negare
Et sic decieranter quamuis illud non
semper expediat

ut. ff. De Tribu. illud. § plt.

Nec fieri debet.

.C. de indicta uidui. l. ij.
Ext. qui matrimonium accu. Cum dilectus.

Et Scias quod sicut instrumentum
advocationem ut testimonium
proditum est (Senatus consul. libonianum.
de quo mentio fit (.ff. Ad legem
cornel. de fals. in Reia. (.ff. de
senat. consul. libo. (Et in tractatu
libell. (de fide instru. ad fi.
(Et sufficit. pignora (ut fide
iussores. (ut Iuramentum prestare
super ipsa corruptione. Et quo dic

vt i libell' Rof. in ti° de senatg. liboniano. Et h. i titulo de positionib. § octo in v° fine.

Ht aut locu dcm senat gsult. In instructione ftu no iureis. Na sepe instruunt advocatos i iure. puta Andreas sic ad tale lege. l3 alr se heat iureis vitas. Nec i sen gsil. incidimus. Ubi aut advocat instruit i fco cu se alr heat vitas rei. tuc ht locu. falsitate eiz gmittit q e imutatio veritatis

vt dixi j. v. Ite caveat.

Potest aut doce clientulu uiis mois Rndc. vt. h. de posit. § nono v. Item no.

Item Studeat advocat scire pbatioes z iura et secreta cae ptis adûse. vt illa possit efficacius impugnare. Et se securius defensare. Cuia Nulla peior pestis ad nocedu q familiaris inimicus.

vt co. xxui. di. si inimicus.
C. de doat. data.
De gse. di i. iiij. quo exaudit
v. si aut.

quo casu debit cogi pnunciare

ff. de debit. labeo. § i.
v. fingr.

Item Sit Cautus vt scriptura in iudicio pducta suo ore no legat. qa si fla sit. ex h vt falsari punief.

ff. ad lege cornel de fls.
fli nois.
Ex. de crimie fli. ad
flioz.
Ex. de Excessib platoz.
Int dilectos. § pter.
J. v. quid si ad gseg

Sponsaret tn pceptu lgeraue

ff. inpubem § qui
codicillos.
Ex. o. data.
Et i p. dec. ad flarioz

Videat i pus si est ibi Rasura i loco suspecto vl interlinatura. vl abolitio. vl Cancellatura vl aliud hui.

C. de edicto divi adriani toll. l. fi.
Ex de cappellis cu inerrabilis.
De fide instru. Int dilectos

Vl' an possit redargui de alio vitio falsitatis. qd dic

vt Ex. de Cre fli. licet.
Et c. quagrem.
Et h. de edic instru. §
postremo
Et h. de Repti pstatioe.
§ i. gseg.

Caveat etiaz ne frustratorias postulet dilatioes

iii. q. vij. § fa. v. sequitur
litigatoribus.
C. de iudic pporadu. §
illo ptul dubio.

Itē Caueat Ne pacto vt pecuā
lite Instructaz defendat. Aliogn
pena fl̄i tenebitur.

.ff. c. l. fls̄. pena.

Nec ob pecuniaz flāz aduocacioez
instruat. Aliogn tn̄e lege cor.

ff. c. l. i. i ꝑn.
Et. ō. ꝟ. ꝭ Nugd.

Item sit Cautꝰ vt ne imittat
sue pendētie

Exͦ. de ꝯstitut. Ne innitaꝝ.
Et. c. i.

Ez qcūqz dicet. vt faciet in iudicio
sumat fundamētuz a Iure
vt Roe.

.i. di. ꝯsuetudo.

Et Exͦ scriptuꝝ sciꝛ capiat vitani-

xxxvij. di. Relatu.

Itez Caueat Ne flāz legem
vl canone cuiꝰ auctē ignat
vl subrogatā allegat. Aliogn
fl̄i crimē incurit et deportari
moret

vt. ff. Ad lege cornel. de fls̄.
.l. i.
Et. l. cos.
Et. l. si.
Et. l. diuus.
Et C. de iustū. C. ꝯfirm.
.ꝭ. hue ũr.
Et. C. de vet̄i iur̄e enucle.
.ꝭ. has itaqꝫ leges.
Et Exͦ i ꝓhemio decr. i fi-
(luet sit ar. ꝭ.
Exͦ. de Iudic̄. Nouit. ꝟ.
qntꝫ lite

Eo. ibi. 2 vi. q. i. quicqꝫ.
Cuꝫ eciz flāz legez p uera
vl subrogataz allegat. Et
Iudex ea recipies 2 fl̄i cr̄me
incurrit vt i pmꝰ gcitur.
Caueat ꝗ͂ Ne calūtate distendat.
Ne menciat.
Ne cauillose allegēt.
Ne pulse Ins ꝓtrect.

.C. de Iudic. Re nō noua. ꝭ.
patronj.
.C. Mandati. ab anastasio.
.C. De Iurʒ calūp. l. ij. Ꝛpō. i.
In dut̄ ꝯtrā que ex aspꝰte 2
ultra matre. i ꝓn. coll. v.
Exͦ. de decimis. audiaꝫ

Vile eciz est sat̄ est ꝓp salariꝫ
minimū ꝯtēpnē deiz.

vt. xij. q. 2. duo

Quid nāqꝫ ꝓdest hoi si vniusū
mūdū lucret aīme uero
detrimentuz patiat

Exͦ. de Symonia. matheus.

hic ē qd̄ dic lex / ꝗ si lucro
pecuniaqꝫ capiat̄ veluti ab-
iectus et degen iures vilissiṁ
nūabit

vt. iij. q. vij. apud urbem.
Et. C. de postula. qsqs.
Et qui hꝫ aures audiēdi audiat.

Sc̄ptuz est eciz. Infideli totꝰ
mundus nec obuluꝭ est

vt xiiij. q. iiij. qd dicā.

Et qui dicit q̄ ꝯstiaz edificat
ad gehenaz

Ut Ex. de Restitut. spoliato͡r
litteras.

xxxiiij. q. i. c. Ex his.

Quia omne qd nō ē ex fide
peccatū est

Ex. de pscrpc. c. fi.
xxviij. q. i. c. i.

De Talibus qd d̄r p ꝓpham
Quoꝝ os maledictione ꝛ
amaritudine plenū est.

Et Seneca ait in libro. iiij.
De ira qte oriat ult̄ faz
columpna. Turpes lites tre-
piores hnt aduocatos. Et
corona p mala cā .lxiijo. patri-
nocē corrupta. Inte istos
quos togatos uides Nulla
pax est. Alt̄ i alteꝝ ꝯpitiuz
leui compendio ducitur.
Nullū n ex alteꝝ dāpno ꝯstitꝰ ē.
Felicē oderunt. Infelicem
ꝯtēpnunt. maiore grauat.
minores grauēs sunt. Diuisis
stimulant cupiditatibus.
qiā pdita ob leuē uoluptatē
pdamqꝫ cupiunt. hoc uno
ab istis aialibus differunt / q
illa mansuescunt alentibus
hoꝝ rabies. ipos aquibus
est nutrita depascitur.
De hys q̄ loqt̄ ꝓpha ysayas
.c. x. ve qui ꝯdūt leges
iniquas. Et scribentes iniu
sticiam scrip̄serūt ut opprimeret
i iudicio paupes. et vim facerēt
cāe humiliuz ppli mei. ut
ess̄nt vidue pda eoꝝ. Et pu
pillos diriperēt. Et iunge
hic qd no. j. de excepc. f. viso.
x. hanc q̄.

Quid Si Aduocatꝰ legit
fls̄ instrm̄. vt fls̄ testez
Ro si fac̄ scienter debet ut
falsariꝰ puniri. al' no.
vt i pmis ꝯtoꝝ.
Et Ex. de crimē fls̄. ad falsariorū
Et. 6. x. Inte sit cauet ut
scripturaz.

Sꝫ qlr ꝯstat̄ poterit de scia
vt ignorantia Re Ex
qualitate psone legentis
Inspiciūt eiꝫ sim sit psona
honesta Et diues, ꝯn suspicāe
sim nō sit suspecta ꝛ inops
Et que talia facē ꝯsueuit
grā odio ut lucro

.ff. de Re militari. l. ne ois.
. f. abactores.
.ff. de Testibus. l. iij. i pn.
.C. Si qs imꝑatori maledixerit
l. vnica.
.ff. de Rei vendicac. i fine.
.ff. de Decur. . si cui.
Ex de pign. illo. i fi.
xxxj. di. sic nō uilli i fi.

Et iunge hic qd no. j. de
excepc. f. viso. x. hanc q.

Ite sit caut9 ne vobis puocati velit ptinuo se ulcisti, sed pgruo expectato tpre eois dupposs se defendat. Petat q tpe ad deliberaduz sicut quidaz sapies ab probriis lacessitus fecisse dicit.

xlvi. di. seditionarios.
xlv. di. et qui emedat.

Itez cautus sit ne passim p modico salario aduocet nam pro hoc uilis et denegatur habetur sicut iii. q. vii. § ta. x. apud urbez. x.

Nec expedit p modico salario alteri ledere parte. Non eniz fieri pot qn ledat qui uidit qm intercessoris bnficio se uictu arbitrat.

ut xiiii. q. v. Denique.

Itez sit caut9 ne plures causas simul recipiat, cum pluribus intetus minor est ad singula sensus.

Ex. de clericis ppugatis. diuersis.

Itez sit caut9 ut pcessus a iudicibus recordat, et cuius acta fuerint uideat p manu notarii cuius scripta. Nam si scriptura sit aliter qm actum fuerit et in alio qm in no cordijcit stabit

scriptur tabellionis

Ex. de pbat. qm pe.
C. de re iudi. gesta.
C. de donat. in donationibz.

Expe eniz ex breuis fit mutatio et ius mutat.

ut ib. §. Nunc tractem9 ex pe pn.

Itez si iudicius declinare intendit et omia que dicit et petet faciat cu protestatioe s. saluis exceptionibz et defensionibz suis

Ex. de dilac. c. fi.

Itez sit cautus ut procuratoru et scripta et omia ~~acta faciat~~ p que dat seu fundat iured. Et omia acta faciat iudicis aut teaslum cui supto stabit

~~C. de tes~~

C. de testib. publicati.
Ex. de psue. utili ut inutili.
c. p.

Aliogn si pcet impostel fuit no staret si cat de le. que dic

ut no. ex. de offo delega. cum i iure.

Ite etiaz caueat ne causa pgnitiaz recipiat ex qcuno causa delegata sensit defat, qd etiaz olim iurare tenebat, sed hoc psuetudine no habet

C. de iudic. Rem non noua. § patri.
et de. ff. de excepe. dol. l. ii.
§. Ite gnt sigl. i fi.

Et hodie et iurare tenet' r

vt i gstitu' gg. p.
De postula. ꝑpandu.

Et alicubi sic iurat. Tutori eciam imputat Et pupillo ad interesse tenet. si causa pupilli desperati ducat

C. de admistrat tutor. p. si bona
Et l. Non e ignotum.
ff. De admistra tu. qcies.
§ sic

Ignoscendu tn e illi q bonam fidem agnit

vt ibi.
Et ff. man. qui.

Item sit Caut'. Ne facile aliqd gfiteat allegando sz ꝑtestet.

vt. o. e. § iam nunc &c.
Expmiss.

Eius nam Cofessio sic et pati nocet Nisi fuit Reuocata.

vt. j. i ti. de gfessis.
§ fi. ꝑpe fin.

Semper q sub gdicioe seu i modum exceptionis ꝑponat Dices No est ita. Et si eet obstat tibi hoc

vt Ex. De Excep. Cum venalis.

Sic eciam Respondendo seu excip no uidet aduersarij intencoes simplr gfiteri

vt ibi.
Et ff. De Excep. No itaqz
ff. qbi mo. py. ut ypo. sol.
L Si debitor.
J. De Excep. § viso &c. e iij
et seqi.

Item sit caut' vt nichil dicat vt faciat quod possit iudicem puocare Vn no sit ꝑmpt' ad eu recusandum vt suum iudicium declinandum Sz studat ei placere. Et sibi sepe loquat ad aurem que dic.

vt o. § iij deceduut &c. caueat
et seqr.

Item sit Caut' Ne lite ex ꝑ industria protrahat. Aliogn pumet i duabus libris auri. qd dic

vt j. i ti. de Excep.
§ viso. ꝑpe fine
&c. hac iij.

Quid si p impendenciam aduocati quis causa pdat Nuqd tenet aduocat' sicut et iudex vt j. de registroe gsilij pn. Pot dici qd imputet sibi q tale elegit.

J. de salarijs § seqt
&c qd si reus fuit &c

Vt dic fim. d. m. qd aduocat' tenet' siue p imprudenciam siue p negligeciam cam pdat

de. ff. ad lege aqt. Ite mlis.
ff. locati et gducti. Cu i plesse.
§ locator.
ff. De officio psidis Illicitas.
§ sicuti.
Ex. De Etate et qlitate ad aures.
ff. De penis sigd aligd §
si quis iustu.
ff. ad lege cornel de fals. l. i.
§ lo qui.

phebe silvarum q potens diana

Et breuit[er] s[ed] eti[am] tenet qua-
licu[m]q[ue] eius dicto [contra] causa
p[er]dat

Ut ff. de excep. rei iudi. si idio.
C. e. [titulo] ex[ce]ptor.
Ex[tra]. de empt[ione] et vendit[ione]. C. fi.
ff. de tabul[is] exhibe[ndis]. l. cu[m]. §.
condempnatio.

Sed si ex qualitate cause.
vel ob defectu[m] p[ro]bationu[m].
quia tu[n]c viciu[m] e[st] materie
no[n] artificis

ut. §. §. Nu[n]c de p[ro]cur[atori]is. x.
post hoc aut[em].

Illud aut[em] certo certi[us] est
q[uod] cu[m] aduocat[us] dolo malo
fecit ut clie[n]tulus cau[sam] p[er]dat
bn tenet.

ff. de iudiciis. Filius.
ar. ex[tra]. de inuit. C. fi.
l. di. §. ope.

Et hoc p[ro]bato. Causa restituet[ur]
ut de ea iteru[m] cognoscatur

C. de aduocatis diuersor[um] iudi.
l. i.
ff. de ex[ce]ptioi[bus]. mino[r]. magistrat[us].
§. i.

Q[uo]d veru[m] est cum ad hoc
actu[m] est [contra] victore[m] ut causa
de nouo agitet[ur]. Et p[ro]bata e[st]
aduocati p[re]uaricatio. Sec[us] si
actu[m] fuisset cont[ra] aduocatu[m]
ut puniat[ur] quia tu[n]c no[n] obe[sse]t
victori ut causa restitueret[ur]
et de nouo ageret[ur]. Cu[m]
Res int[er] alios acta ecc.

Ut ex[tra]. de fide instru[mentorum]. int[er]
dilectos. [ver]si[culo]. fin[e].
et. C. quib[us] res iudicata
no[n] nocet. l. ii.
et ex[tra]. de re iudi. ex p[ar]te.

Illi t[ame]n dicu[n]t q[uod] in hoc c[asu] n[on] [con]tinet.
Et in aliis publicis. Res
int[er] alios acta aliis p[re]iudicat

ff. de iure iur[ando]. Eu[m] qui.
§. i. popularib[us]
ff. de accusat[ionibus]. Si cu[m]. §. i.
Et ar. ff. de p[ro]uincia. l. iii. R[espon]s[o]. i.

S[ed] q[uonia]m hoc c[asu] retractat[ur]
iudiciu[m] quia hoc no[n] e[st] i[n] p[ro]cu-
ratore

ut. ff. de iudiciis. Si p[ro]c[urat]o[r]. §. iii.
ff. de dolo. Eleganter. §. [contra]. si dolo.

R[espon]s[i]o. quia [contra] p[ro]curatore[m] agit ma[n]dati
ut. C. man. Cu[m] p[ro]cur[ator].
S[ed] no[n] [contra] aduocatu[m].

Item q[uonia]m no[n] dat[ur] actio de
dolo [contra] aduocatu[m] ut retractet[ur]
iudiciu[m]; R[espon]s[i]o quia aduersarii
dep[re]hendit[ur] calliditas q[uae] sola suf-
ficeret

ff. de iudic. Marcellus.

S[ed] hec ratio no[n] placet. Na[m]
b[e]n[e] e[st] agendu[m] [contra] aduocatu[m]
dec[eptum] p[re]fatu[m] sic [contra] iudicem
qui male iudicauit

ut i[n]. p[ro]e. ti. de regsitore [con]s[i]l[ii]
Et ergo R[espon]s[i]o illa, quia procurator

[illegible]

p lite gtestata fit dns litis.
vt. C. de paie. neqz.
quare no respondit iudicii fce
i aduocato qui respondit.
Sz videt q quo ad aduocatu
no restindi.
vt ff. de minoribz. minor. §. i.
Solo vt ibi.

Porro Cum aduocatus ex indu
streia causaz progat punit
i duabz libris auri vt dixi.
Et Nichilo9 clientulus cuis ex
hac dilatioe lesus pot agere
g euz.
Ut. C. de iudic. properanduz.
§. Illo procul dubio.

Sz quid si ex industria aduo
alterius ptis sit lesus Nuqd
pot agere g eu. Ro sit actioe
de dolo
vt ff. de dolo. arbitro. §. p.
Et l. si dolo.
Et si ille no fuit solucdo cliend9
ille restituet q pt adusaz vt
ex dolo ei9 aliqd lucaretur
ff. de eo p que fuit e. l. fi. i pn.
Fz vb.

Cautus etiaz sit vt vltimo
arponat si pot Et sub gpedio
repiloget roes efficaciores
Et mag argenta uia vt iudex
ea melius memorie gmendet
vt s. §. Jam nuc. v. vm.

Itez Caut9 sit vt si sperat
sniaz g se ferri debe No absit
eo tpre quo fert. qd dr
vt j. de pene sine. in fi.

Itez debet lege lras gmissios
Et libellos. Et face posicoes
vt capiat aduersariu i aliqua
positioe Et sic optineat
C. de Cofessis. l. vnica
Sic iudei volebat cape xpm
i sermoe. Na boies p vba
Et boues ligant p cornua.
vt no insti. de oblig. i pn.

Ex pmissis igr collige qlis
peritus debet esse i gsilio
cautus. In patrocinio fidel.
In iudicio iustus. Qm de
talento sibi credito tenet
redde roez
et dr. ex i gstitue. gg.
de postula. properanduz.

Que aut hic desut vide. j.
i titulo. De disputaco et allega.
aduocatorum

De qle aduocati secretarii
gsiliarijs hebunt vide j. i
titulo. de gsilijs regendis.

In nomine domini amen

Recipe 4 lb de [vitriolo] / et duas lb de □ / et 2 lb de ☿ crudo et misceantur de urina / illa omnia ... et pone ad vitrum / et postea pone ad furnum sublimationis / et ☿ congelari non possit / postea [illegible] et pone ad vitrum / et [illegible] sublima ☿ / et quod ascendit ad collum vitri erit ut glacies vel cristallus etc. sublima ter ... sublima de □ preparato sine feculis ut ascendat ad collum vitri ut glacies / [illegible] sublima ipsum ☿ per se sine aliquo additamento ut ascendat ad collum vitri ut cristallus et erit ☿ sublimatus. Postea hic

Recipe [sal] et solue in urina et tunc distilla per filtrum et evapora et coagula in vase vitreato [illegible] et [illegible] [sal] ut prius / et postea [sal] est [illegible] / et solue [sal] in aqua simplici / et evapora ut prius et exicca. Et vide quod sit de [sal] ... de ... ambo duo soluantur in aqua fervente / et distilla per filtrum / et evapora et coagula in vase vitreato [illegible] / [illegible] solvitur in aqua / tunc statim recipe de ☿ sublimato predicto ... et de [sale] ... et [sal] preparato ... et [illegible] simul in [illegible] in lapide ... postea pone ad vitrum vel cucurbitam ad [illegible] fugendo et [illegible] vel calidum fimum equorum et mittes stare ad aliquos dies / et videas quod totum solutum in aquam / postea hic recipe illud vitrum cum aqua ita soluta / et supponas alembicum et distilla in balneo marie / et hic distilla [illegible] Et noui postquam [illegible] distillatur ut [illegible] ... et [illegible] aquam [illegible] ... et videas quod sit [illegible] et ... habet de feculis etc. bene preparasti

Recipe argentum purum et bene tenuissime et [illegible] in [illegible] / et illas pone in aquam [illegible] quod separatur / et mitte respice ad 2 [illegible] vel 3. et [illegible] quod corpus lune [illegible] tunc illam aquam [illegible] separatur fundus de corpore. et [illegible] / quod [illegible] preparari / tunc recipe [illegible] corpus de toto [illegible] preparari ad cucurbitam / et ponas ad fimum equorum calidum et permitte stare ad 7 septimanas. et [illegible] stabit melius erit / postea [illegible] de [illegible] et fimum [illegible] de [illegible] / et pone semper [illegible] calidos / et [illegible] tunc videbis quod [illegible] pulueres nigros / illos nigros pulueres statim [illegible] / hic fiat tamen quod pulueres plus non apparebunt / et illos nigros pulueres serva quia valebunt ad artem /

Recipe tandem ☿ predictum factum [illegible] et [illegible] ... quod [illegible] / quod [illegible] manebit in [illegible] / et pulueres qui manebunt in [illegible] hic est sulphur lune [illegible] / et illud [illegible] quia non [illegible] ad artem [illegible] ☿ preparatus [illegible] Et scias quod adhuc ☿ corpus non est volatile sed hic fit volatile / Recipe [illegible] et solue in aqua forti per se / postea hic recipe de [illegible] de [illegible] et solue in aqua forti per se / postea hic [illegible] ambas aquas simul in [illegible] vitro / et pone ad [illegible] ad [illegible] semper [illegible] et [illegible] /

supponas alembicum et abstrahe aquam fortem lento igne / quod [illegible] non videbis aquam plus stillare tunc videbis / quod ascendit sicut spuma et statim abstrahe [illegible] de fornello / et mittas residere et erit sicut oleum / illud oleum recipe et funde super [illegible] corpus tunc videbis quod ille ☿ corpus habet se in aquam [illegible] et erit volatile / postea hic recipe illam aquam [illegible] ad cucurbitam et suppone alembicum / et ponas ad balneum marie / et distilla / et in [illegible] distillacionis [illegible] gutte albe / et separa [illegible] quod [illegible] aqua. illam serva per se /

postea hic statim ponas vitrum ad fornellum separatorum ad [illegible] calidos / et da igne [illegible] / tunc videbis quod [illegible] gutte albiores quam prius / et mitte tamdiu stillare quod plus non volent stillare. et hic est [illegible] quod [illegible] aer / illud serva per se / et in fundo invenies [illegible] terra / et illam serva per se / [illegible]

Tunc recipe aquam [illegible] et distilla septies in cineribus / et quod [illegible] manebit postquam distillatum in fundo ponas ad terram [illegible] Et [illegible] aer [illegible] distillari septies et quod [illegible] manebit postquam distillatum in fundo erit ignis / et illud serva per se quia valet ad artem / et habes separata elementa /

postea hic recipe pulueres nigros quos recepisti [illegible] vacuare / et ponas ad duo [illegible] [illegible] / et ponas ad ignem ut subtiliter candificat / et ita diu calcinabis quod pulueres efficiantur albi / Tunc illos pulueres [illegible] albos / ponas ad terram mortuam [illegible] et [illegible] terra in [illegible] Capitulum [illegible] et [illegible] de terra illa / et ponderabis quod in [illegible] de [illegible] / Videas [illegible] de terra [illegible] / tunc de aqua [illegible] de [illegible] soluato [illegible] / et [illegible] et [illegible] quod [illegible] pasta spissa / postea hic recipe illam pastam in [illegible] / et [illegible] vitri [illegible] Et apponas ad ignem / quod subtiliter candificat et videas [illegible] diligenter quod non [illegible] / et mitte stare ad 1 horam vel 2. postea dimitte infrigidari

postea hec aqua est nota et id quod ascendit sursum de pone in pede lepoiss. ad pulveres suos et tere in lapide quousque sint unum ut prius et hoc fac tamdiu quousque aqua cum terra fixa maneant, et non ascendat, tunc est terra sicca cum aqua elementali Et si potes una die sexies vel pluries quod ascendit depone ff facias et stabit tamen

Nota postea hoc recipe aquas ii lottos, et imbibas pulveres predictos, et sicca sicut cum aqua fecisti, et quando plus non ascendit tunc, scias quod hec est plenum elixir firmum et ponas ad putrefaciendum et solvas in parte de Elixir, tunc recipe I lottos ☿ tindi, et ponas ad tegillum aurifabrorum et tunc recipe lamina solis, et cooperi tegillum, et pone ad carbones, et faciat sonum praske praske, tunc recipe I lottum Elixir et ponas ad tegillum ad ☿ et move cum ligniculo, et extrahe, et infrigida, et contere in lapide, et erit pulvis, et ponas ad putrefaciendum, et solvas. Sic est prima medicina in primo gradu

Tunc de ista prima medicina recipe I lottum et proice super C lottos ☿ et eas in tegillo sicut prius, et iterum tere in lapide, et ponas in putrefaciendo, hec est medicina secunda in primo gradu

Item recipe de ista medicina I lottum et proice super C lottos ☿ tindi in tegillo ut prius et erit 3a medicina et sicca et solve tertia medicina

Tunc recipe de ista 3a medicina I lottum et proice super C ☿ eodem in tegillo ut prius fecisti et imponas lamina solis et da fortissimum ignem cum folle, et quando totum solvitur in tegillo, tunc effunde et permitte infrigidari, et ponas ad cementum, et pellas in testu sicut aurifabri faciunt tunc Sol est bona

Si vis Elixir vel medicinam fortiorem vel augmentat Compositor, quando fuit de vera terra sine admissione solvat tunc recipe de aqua predicta ii lottos et de ea ii lottos et ponas ad separandum et quando non ascendit tunc solutum est, et recipe I lottum et proice super ma ac eodem et erit pulvis et est medicina prima in secundo gradu

Tunc recipe de ista pulvibus I lottum et proice super ☿ tindi et est medicina in secundo gradu

de ista pulvibus proice I lottum super lottos ☿ tindi et prius fecisti, et est tertia medicina et est tertia medicina in tertio gradu

De ista 3a medicina recipe I lottum et proice super centum lottos ☿ tindi, et cooperias cum lamina solis et sufflas cum folle, et dum fluit mitte infrigidari, et proba in testa aurifabrorum in igne

☿ est fons et origo omnium metallorum et ab ipso procedunt et generantur per multa annorum tempora et medicina corporum minus perfectorum, ipsa est cum argento vivo dedit in igne et figit. Est alkimia tunc precipue est ipso multa bona opera et cum mirandum nam resolubile et coagulabile retinet et vincit, sine ipso nullum opus bonum potest perfici, et cum est firmum, fit argentum vivum verum in argento vivo, si congelatur fit et est argentum melius naturali, quod solum per cum sociatur plumbo est ☉ sine dubio bonum et perfectum bonum potest et hoc per artem, ipsum est situm in et varium et corrumpit, de diversis in dispositione

☿ sublimato seu Sublimatio

Recipe de ipso lottum, et sulphuris, similiter et pone in patellam super igne minimo et mitte liquefieri super lento igne, et cum liquefactum fit, impone ☿ talem tunc habeas spatulam ferream longam et moveas ☿ in patella volvendo et revolvendo donec grossum, admodum pulveris spissi Et scias quod est niger, tamdiu vero moveas donec ☿ sit incorporatus, et ignis sit lentus de carbonibus et cum sit incorporatum fuit, permitte residere ad fundum, et pone patellam ad terram, et statim effunde sulphur, quod est liquidum, residuum vero permitte infrigidari, et erit ☿ durus ut lapis, et niger, et cum sit infrigidatus fuit, extrahe de patella, et vide si sit mixtus cum sulphure ita quod non appareat in ea aliqua humiditas vel vivacitas Si ita est bene est, Si non repone in patellam et appone ex sulphure quod effudisti, iterum agitando cum spatula tamdiu quod liquefiat et donec sit incorporatus, postea permitte residere et effunde sulphur, postea extrahe ☿ et postea quod tere in mortario, et cetera, minutum, et in olliculam pone predictum in hunc modum figuratum et claude os cum argilla bona de luto sapientie hanc ollam pone in fornellum sublimatorium super duo ferramenta que faciunt per medium olle super forum ubi imponantur carbones | Nota quod ollicula debet esse bene argillata luto sapientie, et sit operata, tunc da ignem lentum primo una vel duabus horis postea vigora ignem, per totam diem ita ut sit tangat flamma vasculum, aliquantum desiccet, deinde permitte infrigidari, et move vasculum confringas caute

[illegible]

[illegible]

De [symbol] sublimatione et utilitate

[illegible]

et suppone illi ollam que recipiat fumum tunc continens
has iunctas cum bona argilla et da ignem cum car-
bonibus usque ad calcem desiccationis et hic per unam horam [illegible]
postea fac ignem super vasculum, et fumus in vase de-
scendat ad inferiorem partem olle
Nota hic quod ista calx vasis remaneat [illegible]
fortis et fumus possit faciliter [illegible] et ita dabis ignem
usque ad noctem tunc permitte infrigidari usque in crastinum
et aperi ollam in inferiori parte, et invenies ascensum
sublimatum in colore citrino et per partem fixum et
sulphur durum et rubeum
Recipe de hoc sulphure partem i et pone in patellam
parvam ferream super ignem de carbonibus et permitte
liquefieri, et cum liquefactum fuerit, infunde duplum
de mercurio calido tenendo patellam super carbones
[illegible] calidos et tenendo cum spatula ferrea
tamdiu donec totum in unum coaguletur tunc permitte
infrigidari et cum bene infrigidatum fuerit, expone et
habebis mercurium durum in modum lapidis albi et [illegible]
Et hic est modus de quo dicit philosophus congelat qui
lapis citrinus est Et albus dicitur, et ligat [illegible]
[illegible] cum [illegible] et pone [illegible] et hoc sufficit
[illegible] in vita sua et in umbra amore
[illegible] dicit Et [illegible] in sepulchro [illegible]
[illegible] aliud accipe. Si autem in sepulchro non
inveneris tolle manum a [illegible]
Hunc lapidem contere in mortario et pone in olla
parva [illegible] dictum est et claude os olle
cum argilla et pone in fornello et da ignem
per integrum diem et desicca, ita tamen quod ignis [illegible]
[illegible] tangat vasculum [illegible] super [illegible]
et ita fiat a mane usque ad noctem, et permitte
infrigidari, et frange vasculum et invenies ipsum [illegible]
siccum et durum, tunc ergo ipsum super lapidem [illegible]
[illegible] et tunc pone in patellam et appo-
ne ei [illegible] de [illegible]
[illegible] et argento [illegible] tunc appone de sal-
[illegible] et pone super ignem, et [illegible]
[illegible] tunc moveas cum spatula
[illegible] agitando [illegible] in unum [illegible]
tunc expone [illegible] et tere [illegible] liquore, et pone in
[illegible] vitreum ad sublimandum, [illegible]
et fac [illegible] super [illegible] mane
[illegible] et invenies sublimatum [illegible] et [illegible]
hanc [illegible] tere et pone in alio vitro, et sublima
[illegible] pulverem [illegible] Tunc hunc sublimata
ipsum [illegible] pulverem sublimatum [illegible] et
fundit, [illegible] et [illegible]
et [illegible] invenies in [illegible]
Tunc [illegible] calcinatum in album et pone
ipsum cum aqua parva super ignem postea permitte
residere, et refrigerari, et effunde aquam puram
Et cum ista aqua tere sublimatum tamen tenendo
et imbibendo et desiccando [illegible] vel quater
postea pone in [illegible] vitream in vase cum cineribus et
superfunde de aqua vitri ad medietatem vitri
et da lentum ignem per tres dies vel duos et
pone in aqua clarum [illegible] vase [illegible]

caldario [illegible] aptum in aquam super ignem et distilla
per alembicum tamdiu quousque [illegible] non plus distil-
let, [illegible] vasi [illegible] infunde aquam postea
pone vas in cineribus et alembicum desuper et iterum distilla
[illegible] aquam distillatam, et distilla sicut prius
et hic fac [illegible], Tunc [illegible]
[illegible] et [illegible] in hac aqua, et de [illegible]
[illegible] pone et [illegible] postea
pone vas in cineribus et alembicum desuper et iterum
distilla [illegible] aquam [illegible] distil-
[illegible] et invenies [illegible]
De hac tinctura pone partem i super [illegible] et
[illegible] dulcis et [illegible] et in [illegible]
[illegible] perfectam Et [illegible]
super [illegible]
De hac pone i partem super [illegible] et [illegible]
[illegible] diminuetur, erit in igne [illegible]
[illegible], [illegible] perfectum erit

De lapide philosophorum

Tota doctrina lapidis philosophorum de operatione talis quia
[illegible] in [illegible] mineralium, [illegible]
[illegible] et calx et [illegible]
[illegible] 45
[illegible] aceto bono vini [illegible]
[illegible] in fimo [illegible] calida
[illegible]
[illegible] colliga [illegible]
[illegible] et aquam [illegible] effundendo
aquam [illegible] et pulverem in fundo [illegible]
[illegible] in sole vel in [illegible] calore [illegible]
[illegible] ad [illegible] lapidis [illegible]
et calx occultatur [illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible] Recipe ipsum [illegible] vel [illegible]
[illegible]. et divide in tres partes [illegible]
[illegible] pone super lapidem, et
imbibe cum bono vini aceto et [illegible] et
[illegible] in sole vel [illegible], et [illegible]
[illegible] imbibendo et [illegible] Deinde
pone illud in vase vitreo [illegible], et
pone in fimo [illegible] calido [illegible]
[illegible] vinum calida fortis, postea
[illegible] effunde in aliud vas [illegible]
[illegible] repete [illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible] et iterum [illegible]
[illegible] in pa-
tellam [illegible] et [illegible] et
coagula lento igne in cineribus collocata [illegible]
et [illegible] et paulatim coagulet, tunc [illegible]
[illegible] coagulatum et tere et imbibe cum aceto
et iterum desicca, deinde pone ad sublimandum
[illegible] in sublimatione [illegible]
[illegible] in fundo [illegible] remanebit [illegible]

162

Ma[illegible] q[ui] ascendit [illegible] imbibe et [illegible]. et
sublima [illegible] repetendo, q[uo]usq[ue] ascend[illegible]
asc[illegible] [illegible] in fundo remaneat et tunc [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] vel [illegible] candentis, et post
d[illegible] sublimato [illegible] [illegible] fluunt [illegible] fugiunt ad[illegible]
[illegible] imperfecti [illegible] [illegible] ordinibus [illegible]
[illegible] stant [illegible] non fugiet [illegible] perfecti, et [illegible]
[illegible] 1 [illegible] tingit X [illegible] [illegible] [illegible]
fugiet [illegible] non stant [illegible] ad [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] imbibendo. [illegible] [illegible]
et [illegible], solvendo coagulando [illegible]
sublimando et ascendo [illegible] [illegible] reducendo [illegible] stat
[illegible] [illegible] non fugiet
[illegible] [illegible] [illegible] tale [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] preparatam et [illegible]
[illegible] adiunge. [illegible] super lapidem [illegible]
[illegible] stans [illegible] preparatum [illegible] forti aceto [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] pone ad solvendum [illegible]
[illegible] calidum. Et [illegible] solutum [illegible], tunc [illegible]
de ad patellam [illegible] coagulabis
et assabis q[uo]usq[ue] [illegible], et tunc
coagulatum [illegible] [illegible] aceto forti
et [illegible], [illegible] ad sublimandum [illegible]
[illegible], et [illegible] ascendit [illegible]
non ascendit [illegible] et [illegible]
[illegible] sublimando [illegible] ascendat [illegible]
et [illegible] patella [illegible] et [illegible] stat [illegible] non
fugiet et [illegible] [illegible] 1 [illegible]
tingit [illegible] preparatam [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] solvendo [illegible] et
coagulando et assando, [illegible] [illegible]
[illegible] coagulando [illegible] solvendo, [illegible] coagulando [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] stat [illegible]
fugiendo [illegible], et [illegible]
[illegible] [illegible] 1 [illegible] tingit [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] tingit [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] tingit [illegible] 1000 [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] tingit
[illegible] [illegible] tingit [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
ad rubeum [illegible] albi [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Item alia via

R[ecipe] 1 partem [illegible]. 1 partem [illegible]. et 1 partem [illegible]
[illegible] ad [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible]
et 1 partem [illegible]. et 1 partem [illegible] et distilla et habebis
aquam fortem et [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible]
Item R[ecipe] [illegible] [illegible] in aqua [illegible]
[illegible] [illegible] 1 partem. et [illegible] partem [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]. et [illegible] [illegible]
super [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]
distilla et [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]
ad [illegible] ad distillandum et ibi [illegible]
[illegible] colore in vase [illegible] [illegible], et [illegible]
[illegible] [illegible], et [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] fortifica [illegible] et [illegible] albi color
in [illegible] et [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], et [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] albi [illegible] colores [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
et tunc [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] ad [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

R[ecipe] [illegible] [illegible] et in [illegible] [illegible] 1 partem [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] ad [illegible]
1 partem [illegible] et [illegible] partem [illegible] et distilla [illegible]
et [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]

Item

[illegible] et corpora [illegible] coagulata, [illegible]
[illegible] [illegible] perfecti et [illegible] rubei et albi
[illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] perfecti [illegible]
albi [illegible] et [illegible] et [illegible] perfecti [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] albi vel rubei
perfecti [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] rubei [illegible], et [illegible]
[illegible] coagulat lapidem [illegible] perfecti [illegible]
[illegible] coagulatorum. [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] et [illegible], in [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible] colores [illegible]
[illegible] et in [illegible] [illegible] ad [illegible]
ad [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] et in [illegible], [illegible] ad [illegible]
in [illegible] [illegible] colores, ad
[illegible] [illegible]

[illegible] que [illegible] in q° [illegible] valeat et [illegible], calx [illegible] et [illegible] fixum et volatile [illegible] que [illegible] operatio [illegible] et [illegible] operat [illegible] ad [illegible] metal [illegible] ad [illegible] et [illegible] albed [illegible] lap [illegible] et [illegible] opus [illegible] et [illegible] lap [illegible] accipe [illegible] lap [illegible] corrumpitur [illegible] ad [illegible] corpora [illegible] et tale poterit [illegible] ad [illegible]

Nota [illegible] vel [illegible] corpore [illegible] vel lap [illegible] ad album vel rubeum [illegible] albed [illegible] alba rubea calx [illegible] Rec° [illegible] et [illegible] lap [illegible] et [illegible] albedinem accipe lapidem [illegible]

Modo [illegible] et pone in [illegible] accipe [illegible] in aceto [illegible] accipe [illegible] et [illegible] aqua [illegible] Nota [illegible]

[illegible] calor [illegible] et [illegible] ita quod [illegible] calore [illegible] evaporet [illegible] in operatione [illegible] lapis [illegible] et [illegible] lapidis [illegible] in preparatione [illegible]

Nota [illegible] in preparatione [illegible] et [illegible] intelligi poterit [illegible] vel [illegible] et [illegible] a [illegible] tota [illegible] et [illegible] pone ad [illegible] et [illegible] et [illegible] pone in [illegible] et [illegible] et pone ad [illegible] et [illegible] modo [illegible]

[illegible] aqua [illegible] et [illegible]

et cum hec [illegible] solutio [illegible] totali primi ordinis te
coagula in igne candeloso in cineribus cribratis
de silice [illegible] et in [illegible] cribrata [illegible] liquiditate
in oleo vel sepo [illegible] diebus in [illegible] octo diebus
in vase vitreo cum [illegible], et cum [illegible]
[illegible] frange vas coagulacionis et [illegible]
totum in lapide in loco calido in pulvere [illegible]
[illegible] in stuba. distillatum de coagulato [illegible]
in vase clauso ab imbibicionem post assacionem [illegible]
[illegible], tunc coagulatum totum assa in vase [illegible]
[illegible] obstructo, et in [illegible] assando [illegible]
cineribus cribratis super carbones [illegible]
[illegible] dici vel [illegible], te assare [illegible]
in [illegible] [illegible] vel [illegible]
dici [illegible], et [illegible] ascendit [illegible]
super fecem [illegible] remanet in fundo, [illegible]
[illegible] integrum [illegible] habes et cum hec albi
distillatum a coagulato [illegible] dicto [illegible]
[illegible] assatum imbibe cum tota [illegible]
et [illegible] et [illegible] in calore [illegible]
[illegible] ad [illegible] in vase [illegible]
[illegible] integre [illegible] obstructo [illegible]
[illegible] tale [illegible] argilla [illegible]
[illegible] et [illegible] cum [illegible]
Argilla cum [illegible] obstructo [illegible], et [illegible]
[illegible] igne ad [illegible] igne [illegible] ad
[illegible], [illegible] et [illegible] ascendit [illegible]
fecem [illegible] imbibicionem cum [illegible]
[illegible] in pulvere vel in stuba [illegible]
[illegible] ad [illegible] vase [illegible]
[illegible] imbibe cum [illegible] [illegible], et [illegible]
[illegible], [illegible] volatile [illegible]
[illegible] sublimacionem [illegible]
et in [illegible] complete [illegible]
[illegible] super [illegible] et
[illegible] imbibendo [illegible]
[illegible] volatile cum [illegible]
volatile [illegible] cum [illegible] fumo. tunc [illegible]
[illegible] tinget [illegible] corpus. et [illegible]
in [illegible] [illegible] gloria
Nota quod [illegible] solucionis [illegible] ad [illegible]
[illegible] Repetatur [illegible]
[illegible] totum [illegible], et eo soluto coagula [illegible] imbibe
[illegible] tale [illegible] distillatum
[illegible] a coagulato [illegible]
et [illegible] assato primi ordinis [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] completum [illegible]
[illegible] [illegible] in [illegible]
et [illegible] imbibe
do donec totum imbibat, [illegible]
[illegible] ad solvendum et in [illegible] ordine [illegible]
[illegible] calcinacionem [illegible] et [illegible]
[illegible] oleum [illegible] in [illegible] ordine [illegible]
[illegible] albi [illegible]
[illegible] [illegible] distil
latum, coagulato [illegible] in [illegible] vase clauso ad
imbibicionem post assacionem, et [illegible]
[illegible] calcinacionem [illegible] distil
lato [illegible], et [illegible]
[illegible] calcinacionem [illegible]

[illegible], [illegible] oleo [illegible] solutum [illegible]
[illegible] ad [illegible] et
[illegible] et [illegible] calore [illegible]
et parte [illegible] et [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible] assacionem fiat et
[illegible] ponas [illegible] [illegible]
[illegible] vel [illegible] fiat [illegible]
[illegible] tinget [illegible] [illegible]
[illegible] gloria
[illegible] albo soluto [illegible] soluta [illegible]
vel [illegible] divide in duas partes. [illegible]
[illegible] albo [illegible]
oleum cum oleo [illegible]
[illegible] rubeo [illegible]
[illegible] oleum solutum oleum [illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] vel [illegible]
[illegible] rubeo [illegible]
calorem [illegible] calore [illegible]
solucionem coagulacionem assacionem [illegible]
[illegible] albo et [illegible] oleum [illegible]
[illegible] vel [illegible] rubeo [illegible]
[illegible] solucionem, et [illegible]
[illegible] [illegible] oleum, [illegible]
[illegible] cum [illegible] [illegible]
[illegible] albo [illegible] oleum [illegible] partes [illegible]
[illegible] oleum cum oleo et [illegible]
[illegible] oleum [illegible]
et [illegible] [illegible] complent
[illegible] rubeo [illegible] calore
[illegible] calore [illegible]
[illegible] coagulacionem [illegible] paulo [illegible] assa
[illegible] albo et [illegible]
[illegible] fiat [illegible] rubeo
[illegible]
[illegible] rubeo [illegible] calore [illegible]
[illegible] et [illegible] calore
[illegible], paulatim in assacionem [illegible]
[illegible] albo [illegible] oleum
fiat et [illegible] rubeo [illegible]
[illegible] rubeo [illegible]
[illegible] et [illegible] rubeo [illegible]
[illegible] oleum [illegible] [illegible]
[illegible] coagulat [illegible] sufficiant
[illegible] fiat in [illegible]
lapidis
[illegible] lapidis
et [illegible] et [illegible] lapidis
[illegible] in [illegible] est
[illegible] calore [illegible]
[illegible] a [illegible] et [illegible] magis
albo [illegible] calore [illegible]
[illegible] ea [illegible]
albus [illegible] ascendit [illegible] et [illegible]
et [illegible] et fit [illegible]
et [illegible] calore [illegible] secco
est [illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible] ad [illegible]
[illegible] in vase [illegible]

aliorum [illegible] sub regimine ignis et [illegible] decoct.
[illegible] [illegible] artificialiter [illegible] [illegible]
et [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] apparere
[illegible] tibi [illegible] rubeo [illegible] [illegible] [illegible]

Quartum signum et ad obsistendum facit, propter [illegible] [illegible]
[illegible] in [illegible] [illegible] sed decocta [illegible] [illegible]
tibi [illegible] albis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible] super [illegible] [illegible]

Quintum signum et ad [illegible], ut pasta [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] in [illegible] obsistito et sub [illegible]
[illegible] sub fimo et [illegible] sine [illegible] oleum [illegible]
[illegible] [illegible] per [illegible] [illegible] aqua super [illegible]
et [illegible] oleum [illegible] [illegible] [illegible] vel rubeum odore
[illegible] sapore acuto acido et [illegible]
et in [illegible] [illegible] [illegible] vel [illegible] ad [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible] [illegible]

Sextum signum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] et [illegible] colores [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
et [illegible] [illegible]

Septimum signum [illegible] [illegible] a [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible] ac [illegible] [illegible] [illegible]

Octavum signum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
colores [illegible] [illegible], [illegible]

Nonum signum [illegible] [illegible] pasta [illegible] [illegible] oleum
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
et [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]

Decimum signum [illegible] [illegible] lapide fit [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] colores
in [illegible] [illegible] sit [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] albore vel rubeore colores [illegible]
in [illegible] [illegible]

Undecimum signum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] pasta [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] vel rubeore sit pasta [illegible] in colore
[illegible] [illegible] [illegible] albi albissimi rubei rubicundi
[illegible] rubedine [illegible] et ista pasta [illegible] [illegible]
[illegible] pasta tincturalis argentea vel aurea
in [illegible] [illegible] colore [illegible] [illegible]

Duodecimum signum [illegible] et albi [illegible] [illegible] [illegible]
pasta tincturalis sit [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] sine [illegible] [illegible] in colore [illegible]
vel [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] colori sine ut [illegible]
[illegible] [illegible]

Tertiumdecimum signum [illegible] et ista [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] sit ad [illegible] [illegible] et colore [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]

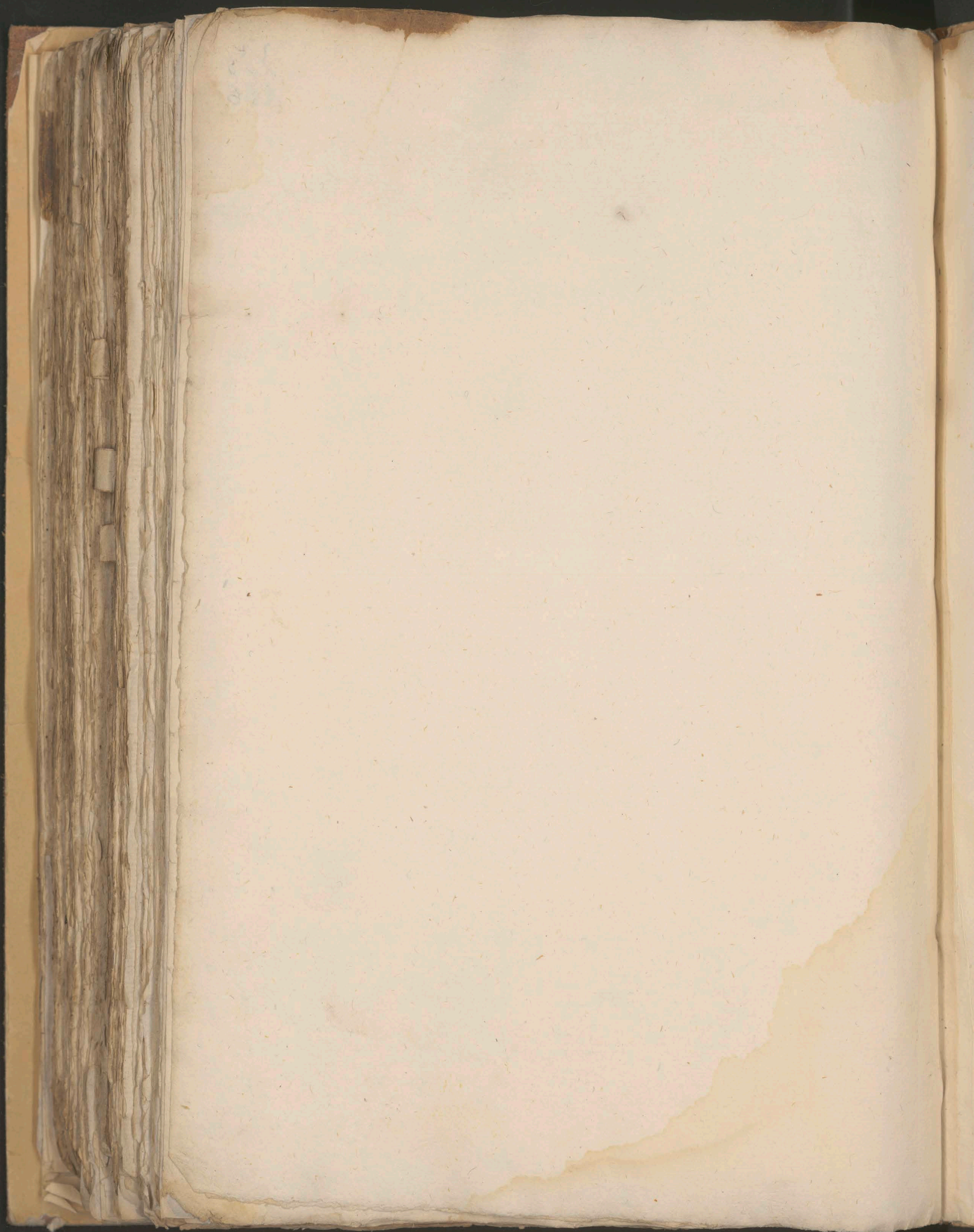
Quartumdecimum signum [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] argentum [illegible] [illegible] sine
valore, et colore [illegible] [illegible] a splendore valore
[illegible] super [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in
argentum et [illegible] argentum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] in [illegible] argentum et aurum [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] ad album [illegible] [illegible] [illegible]
ad rubeum

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], et [illegible] [illegible] [illegible]
a [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] albo ad [illegible]
et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et ad [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] et [illegible], et [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] albo, [illegible]
[illegible] in argentum et [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible] in [illegible] rubeore et [illegible] [illegible] [illegible]
in [illegible] [illegible]
Sed in [illegible] [illegible] rubeo [illegible], vel [illegible]
[illegible] [illegible] albore, [illegible] in colore et [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] in aurum, et [illegible] aurum [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] in aurum [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sed [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] rubeore [illegible] [illegible]
[illegible] super [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible], et [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] et artifex in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible] vel [illegible] et [illegible] [illegible]
intelligere, aliis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ut [illegible] [illegible] fiat in [illegible] vel in [illegible]
vel in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] fiat [illegible] [illegible]
vel in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] vel [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sit vel [illegible] [illegible]
[illegible], qui [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], et [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] colori [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] albis, et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] in colori [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] albis, et [illegible] [illegible]
sit in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] in colori [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] rubeis [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] ordine sine [illegible] est
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] in [illegible], [illegible] [illegible] albis [illegible] [illegible] [illegible]
in fimo [illegible] [illegible] rubeis [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] vel [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible]
in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] calore [illegible] vel calore [illegible]
[illegible] [illegible] vel calore [illegible] et in [illegible] [illegible] in fimo
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
et [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible]
in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sit [illegible] [illegible] [illegible],
[illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] sit [illegible] [illegible] [illegible]
tibi [illegible] albis [illegible]

Primus pater [illegible]

Ad ☉

tinctura

Recipe ☉ amalgamatum et ☿ ab eo separa cum [illegible] et fiat [illegible] et ex eo fac pulverem subtilem. Et recipe [illegible] sublimati [illegible] [illegible]

[illegible]

Rubificatio [illegible]

Et ☿ [illegible] amalgamatum [illegible]

[illegible]

Ad ☽

Recipe arsenicum [illegible]

[illegible]

Ad ☽

Recipe [illegible]

[illegible]

Ad ☽

Recipe [illegible]

[illegible]

Nomina civitatum

Panonia affria asija
Capodocia pamphylia

Hiba [illegible] Johis
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

